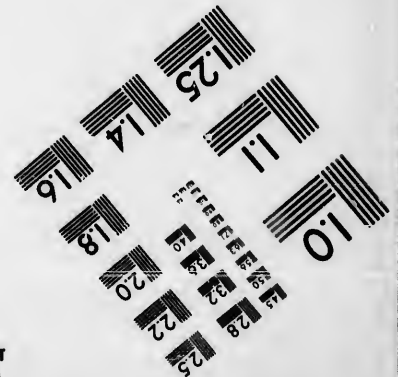
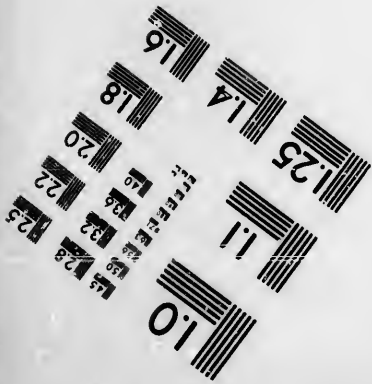
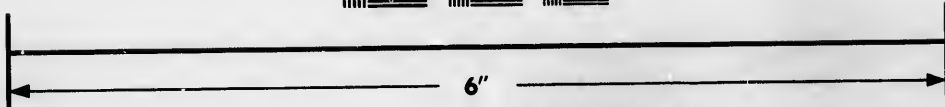
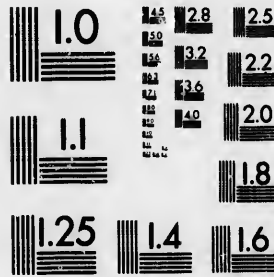

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.5
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

**CIHM/ICMH
Microfiche
Series.**

**CIHM/ICMH
Collection de
microfiches.**

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

1.5
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0

© 1986

Technical and Bibliographic Notes/Notes techniques et bibliographiques

The Institute has attempted to obtain the best original copy available for filming. Features of this copy which may be bibliographically unique, which may alter any of the images in the reproduction, or which may significantly change the usual method of filming, are checked below.

L'Institut a microfilmé le meilleur exemplaire qu'il lui a été possible de se procurer. Les détails de cet exemplaire qui sont peut-être uniques du point de vue bibliographique, qui peuvent modifier une image reproduite, ou qui peuvent exiger une modification dans la méthode normale de filmage sont indiqués ci-dessous.

- Coloured covers/
Couverture de couleur
- Covers damaged/
Couverture endommagée
- Covers restored and/or laminated/
Couverture restaurée et/ou pelliculée
- Cover title missing/
Le titre de couverture manque
- Coloured maps/
Cartes géographiques en couleur
- Coloured ink (i.e. other than blue or black)/
Encre de couleur (i.e. autre que bleue ou noire)
- Coloured plates and/or illustrations/
Planches et/ou illustrations en couleur
- Bound with other material/
Relié avec d'autres documents
- Tight binding may cause shadows or distortion along interior margin/
La reliure serrée peut causer de l'ombre ou de la distorsion le long de la marge intérieure
- Blank leaves added during restoration may appear within the text. Whenever possible, these have been omitted from filming/
Il se peut que certaines pages blanches ajoutées lors d'une restauration apparaissent dans le texte, mais, lorsque cela était possible, ces pages n'ont pas été filmées.

- Coloured pages/
Pages de couleur
- Pages damaged/
Pages endommagées
- Pages restored and/or laminated/
Pages restaurées et/ou pelliculées
- Pages discoloured, stained or foxed/
Pages décolorées, tachetées ou piquées
- Pages detached/
Pages détachées
- Showthrough/
Transparence
- Quality of print varies/
Qualité inégale de l'impression
- Includes supplementary material/
Comprend du matériel supplémentaire
- Only edition available/
Seule édition disponible
- Pages wholly or partially obscured by errata slips, tissues, etc., have been refilmed to ensure the best possible image/
Les pages totalement ou partiellement obscurcies par un feuillet d'errata, une pelure, etc., ont été filmées à nouveau de façon à obtenir la meilleure image possible.

Additional comments:
Commentaires supplémentaires:

Irregular pagination : [2] - 40, 45 - [60] p. Various pagings. Wrinkled pages may film slightly out of focus.

This item is filmed at the reduction ratio checked below/
Ce document est filmé au taux de réduction indiqué ci-dessous.

10X	12X	14X	16X	18X	20X	22X	24X	26X	28X	30X	32X
				✓							

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

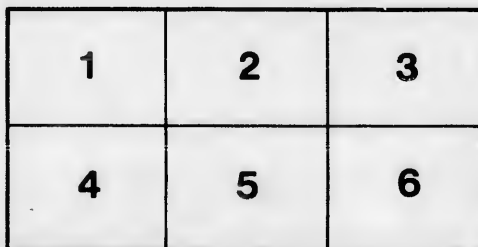
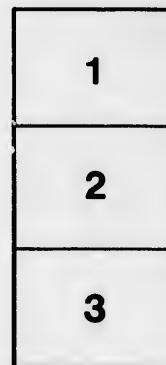
D. B. Weldon Library
University of Western Ontario

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol $\rightarrow$ (meaning "CONTINUED"), or the symbol ∇ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L'exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

D. B. Weldon Library
University of Western Ontario

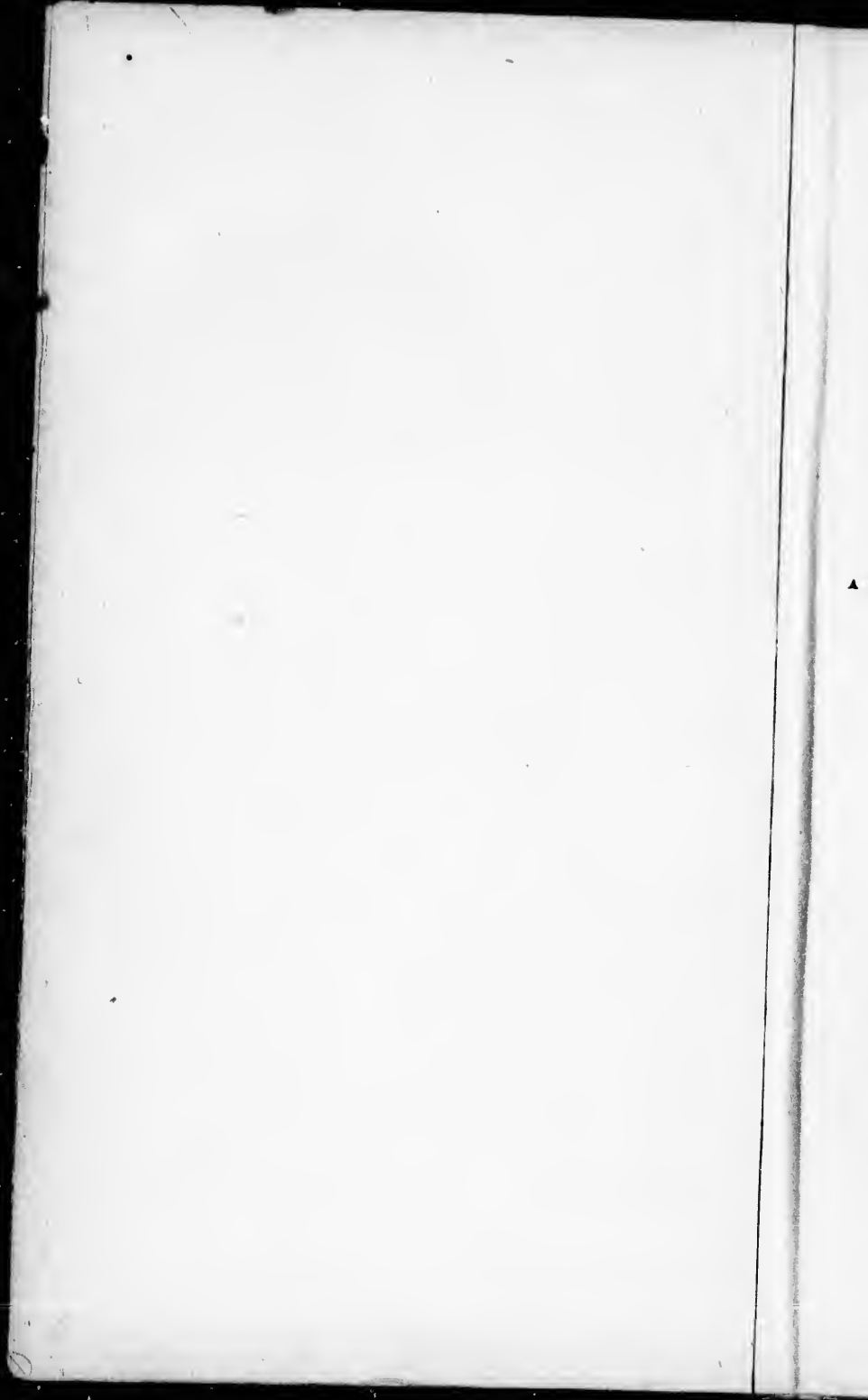
Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole $\rightarrow$ signifie "A SUIVRE", le symbole ∇ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

CURRICULUM LATINUM

AD USUM JUVENTUTIS.

PARS SECUNDA.

A COURSE OF LATIN READING FOR THE USE OF SCHOOLS,

PART SECOND,

CONTAINING

THREE BOOKS OF THE AENEID.

THE GEORGICS OF VIRGIL.

THE ODES OF HORACE.

THE FASTI OF OVID.

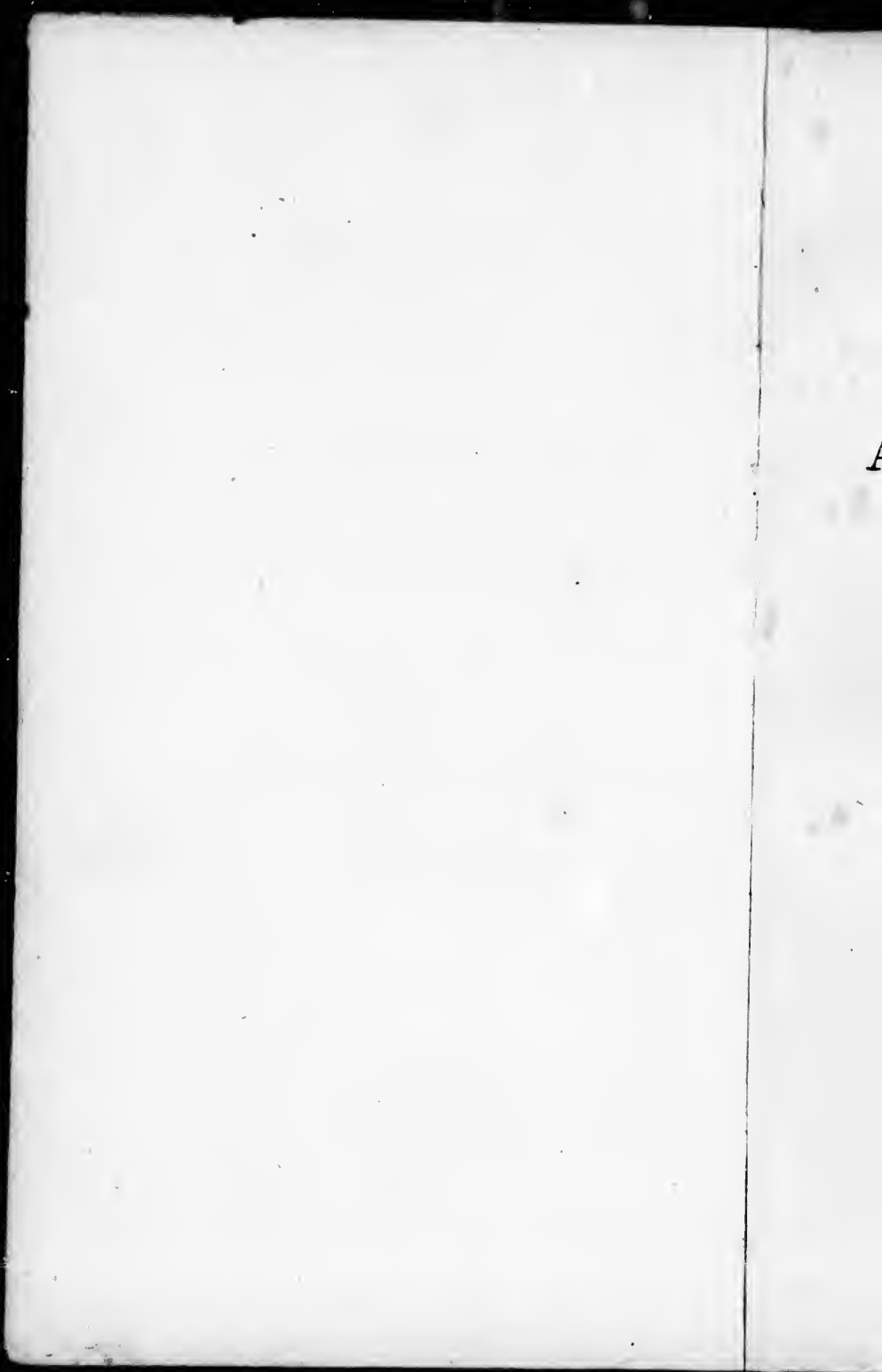

MONTREAL:

ARMOUR AND RAMSAY.

1850.

P. VIRGILII MARONIS

AENEIDOS

LIBRI I—III.

CAREFULLY REVISED.

MONTREAL:
ARMOUR & RAMSAY.

1850.

T198

ILLE
Carme
Ut qu
Gratu

Arma
Italian
Littor
Vi sup
Mult
Inferre
Albani
Mus
Quidve
Insigne
Impule
Urb
Cartha
Ostia,
Quam
Postha
Hic cu
Si qua
Progen
Audier
Hinc p
Ventur
Id met
Prima
Nec du
Exciden

P. VIRGILII MARONIS
AENEIDOS

LIBER I.

ILLE ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, et, egressus silvis, vicina coëgi
Ut quamvis avido parerent arva colono ;
Gratum opus agricolis : at nunc horrentia Martis.

Arma virumque cano, Trojae qui primus ab oris 5
Italiam, fato profugus, Lavinia venit
Littora : multum ille et terris jactatus et alto,
Vi superûm, saevae memorem Junonis ob iram.
Multa quoque et bello passus, dum conderet urbem,
Inferretque deos Latio ; genus unde Latinum, 10
Albanique patres, atque altae moenia Romae.
Musa, mihi caussas memora, quo numine laeso,
Quidve dolens, regina deûm tot volvere casus
Insignem pietate virum, tot adire labores,
Impulerit : tantaene animis coelestibus irae ? 15
Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra Tiberinaque longe
Ostia, dives opum, studiisque asperrima belli ;
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Posthabita coluisse Samo. Hic illius arma, 20
Hic currus fuit : hoc regnum dea gentibus esse,
Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem sed enim Trojano a sanguine duci
Audierat, Tyrias olim quae verteret arces ;
Hinc populum, late regem, belloque superbum, 25
Venturum excidio Libyae ; sic volvere Parcas.
Id metuens, veterisque memor, Saturnia, belli,
Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Argis :
Nec dum etiam caussae irarum saevique dolores
Exciderant animo ; manet alta mente repostum 30

Judicium Paridis, spretaeque injuria formae,
 Et genus invisum, et rapti Ganymedis honores :
 His accensa super, jactatos aequore toto,
 Troas, reliquias Danaûm atque immitis Achilli,
 Arcebat longe Latio ; multosque per annos 35
 Errabant, acti fati, maria omnia circum.
 Tantae molis erat Romanam condere gentem !
 Vix, e conspectu Siculae telluris, in altum
 Vela dabant laeti, et spumas salis acre ruebant ;
 Quum Juno, aeternum servans sub pectore volnus, 40
 Haec secum : Mene incepto desistere victam,
 Nec posse Italia Teucrorum avertere regem ?
 Quippe vetor fati. Pallasne exurere classem
 Argivûm, atque ipsos potuit submergere ponto.
 Unius ob noxam et furias Ajacis Oilci ? 45
 Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem,
 Disjecitque rates, evertitque acquora ventis ;
 Illum, exspirantem transfixo pectore flammam,
 Turbine corripuit, scopuloque infixit acuto.
 Ast ego, quae divom incedo regina, Jovisque 50
 Et soror et conjunx, una cum gente tot annos
 Bella gero. Et quisquam numen Junonis adoret
 Praeterea, aut supplex aris imponat honorem ?
 Talia flammato secum, dea, corde volutans,
 Nimborum in patriam, loca feta furentibus austris, 55
 Aeoliam venit. Hic vasto rex Aeolus antro
 Luctantis ventos tempestatesque sonoras
 Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.
 Illi indignantes, magno cum murmure, montis
 Circum claustra fremunt : celsa sedet Aeolus arce, 60
 Sceptra tenens, mollitque animos, et temperat iras.
 Ni faciat, maria ac terras coelumque profundum
 Quippe ferant rapidi secum, verrantque per auras.
 Sed pater omnipotens speluncis abdedit atris,
 Hoc metuens ; molemque et montis insuper altos 65
 Imposuit, regemque dedit, qui foedere certo
 Et premere et laxas sciret dare jussus habenas.
 Ad quem tum Juno supplex his vocibus usa est :
 Aeole, namque tibi divom pater, atque hominum rex,
 Et mulcere dedit fluctus et tollere vento ; 70
 Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat aequor,

Ilium in Italiam portans, victosque Penates :
 Incute vim ventis, submersasque obrue puppes ;
 Aut age diversos, et disjice corpora ponto.
 Sunt mihi bis septem praestanti corpore nymphae, 75
 Quarum, quae formâ pulcherrima, Deïopeam
 Connubio jungam stabili, propriamque dicabo ;
 Omnis ut tecum, meritis pro talibus, annos
 Exigat, et pulchra faciat te prole parentem.
 Aeolus haec contra : Tuus, o regina ! quid optes 80
 Explorare labor ; mihi jussa capessere fas est.
 Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu scepra Jovemque
 Concilias : tu das epulis accumbere divom,
 Nimborumque facis tempestatumque potentem.
 Haec ubi dieta, cavum, conversa cuspide, montem 85
 Impulit in latus ; ac venti, velut agmine facto,
 Qua data porta, ruunt, et terras turbine perfiant.
 Incubere mari, totumque a sedibus imis
 Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis 90
 Africus, et vastos volvunt ad littora fluctus.
 Insequitur clamorque virûm, stridorque rudentum,
 Eripiunt subito nubes coelumque, diemque,
 Teucrorum ex oculis : ponto nox incubat atra.
 Itonuere poli, et crebris micat ignibus aether ;
 Praesentemque viris intentant omnia mortem. 95
 Extemplo Aeneae solvuntur frigore membra :
 Ingemit, et, duplicis tendens ad sidera palmas,
 Talia voce refert : O terque quaterque beati !
 Quis ante ora patrum Trojae sub moenibus altis
 Contigit oppetere ! o Danaûm fortissime gentis, 100
 Tydide ! mene Iliacis occumbere campi
 Non potuisse, tuaque animam hanc effundere dextra ?
 Saevus ubi Aeacidæ telo jacet Hector, ubi ingens
 Sarpedon ; ubi tot Simoïs correpta sub undis
 Scuta virûm, galeasque, et fortia corpora, volvit. 105
 Talia jaetanti stridens aquilone procella
 Velum adversa ferit, fluctusque ad sidera tollit :
 Franguntur remi ; tum prora avertit, et undis
 Dat latus : insequitur cumulo praeruptus aquae mons.
 Hi summo in fluetu pendent : his unda dehiscens 110
 Terram inter fluctus aperit : furit aestus arenis.
 Tris Notus abreptas in saxa latentia torquet ;

Saxa, vocant Itali mediis quae in fluctibus Aras,
 Dorsum immane mari summo. Tris Eurus ab alto
 In brevia et syrtis urguet, miserabile visu ! 115
 Illiditque vadis, atque aggere eingit arenae.
 Unam, quae Lyeios fidumque vehebat Orontem,
 Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus
 In puppim ferit : excutitur pronusque magister
 Volvitur in caput : ast illam ter fluctus ibidem 120
 Torquet agens circum, et rapidus vorat aequore vortex.
 Apparent rari nantes in gurgite vasto ;
 Arma virum, tabulaeque, et Troia gaza, per undas.
 Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatae,
 Et qua vectus Abas, et qua grandaeus Aletes, 125
 Vicit hiems : laxis laterum compagibus omnes
 Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.
 Interea, magno misceri murmure pontum,
 Emissamque hiemem, sensit Neptunus, et imis
 Stagna refusa vadis, graviter commotus ; et, alto 130
 Prospiciens, summa placidum caput extulit unda.
 Disjectam Aeneae toto videt aequore classem ;
 Fluctibus oppressos Troas, coelique ruina.
 Nee latuere doli fratrem Junonis, et irac.
 Eurum ad se Zephyrumque vocat ; dehinc talia fatur : 135
 Tantane vos generis tenuit fiducia vestri ?
 Jam coelum terramque meo sine numine, Venti,
 Miscere, et tantas audetis tollere moles ?
 Quos ego—sed motos praestat componere fluctus :
 Post mihi non simili poena commissa luetis. 140
 Maturate fugam, regique haec dicite vestro :
 Non illi imperium pelagi, saevumque tridentem,
 Sed mihi, sorte datum. Tenet ille immania saxa,
 Vestras, Eure, domos : illa se jactet in aula
 Aeolus, et clauso ventorum carcere regnet. 145
 Sic ait, et dicto citius tumida aequora placat :
 Collectasque fugat nubes, solemque reducit.
 Cymothoë, simul et Triton adnixus, acuto
 Detrudunt navis scopulo : levat ipse tridenti ;
 Et vastas aperit syrtis, et temperat aequor ; 150
 Atque rotis summas levibus perlabitur undas.
 Ae, veluti magno in populo quum saepe coorta est
 Seditio, saevitque animis ignobile volgus,

Jamque faces et saxa volant ; furor arma ministrat :
 Tum, pietate gravem ac meritis si forte virum quem 155
 Conspexere, silent, adrectisque auribus adstant ;
 Iste regit dietis animos, et pectora muleet :
 Sic cunetus pelagi cecidit fragor, aequora postquam
 Prospiciens genitor, coeloque inveetus aperto,
 Flectit equos, curruque volans dat lora secundo. 160
 Defessi Aeneadae, quae proxima, littora cursu
 Contendunt petere, et Libyae vertuntur ad oras.
 Est in secessu longo locus : insula portum
 Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
 Frangitur inque sinus scindit sese unda reductos. 165
 Hinc atque hinc vastae rupes, geminique minantur
 In coelum scopuli, quorum sub vertice late
 Aequora tuta silent : tum silvis scena eoruscis
 Desuper, horrentique atrum nemus imminet umbra.
 Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum : 170
 Intus aquae dulces, vivoque sedilia saxo :
 Nympharum domus. Hic fessas non vincula navis
 Ulla tenent ; unco non adligat ancora morsu.
 Huc septem Aeneas collectis navibus omni
 Ex numero subit ; ac, magno telluris amore 175
 Egressi, optata potiuntur Troës arena,
 Et, sale tabentis, artus in littore ponunt.
 Ac primum silicii scintillam excudit Achates,
 Suscepitque ignem foliis, atque arida circum
 Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam. 180
 Tum Cererem, corruptam undis, Cerealiaque arma,
 Expediunt, fessi rerum ; frugesque receptas
 Et torrere parant flammis, et frangere saxo.
 Aeneas scopulum interea conscendit, et omnem
 Prospectum late pelago petit ; Anthea si quem 185
 Jactatum vento videat, Phrygiasque biremis,
 Aut Capyn, aut celsis in puppibus arma Caïci.
 Navem in conspectu nullam ; tris littore cervos
 Prospicit errantis : hos tota armenta sequuntur
 A tergo, et longum per vallis pascitur agmen. 190
 Constitit hic, arcumque manu celeresque sagittas
 Corripuit, fidus quae tela gerebat Achates :
 Ductoresque ipsos primum, capita alta ferentis
 Cornibus arboreis, sternit ; tum volgus ; et omnem

- Miscet agens telis nemora inter frondes *rubram*. 195
 Nec prius absistit, quam septem ingentia victor
 Corpora fundat humi, et numerum cum navibus aequet.
 Hinc portum petit, et socios partitur in omnis.
 Vina, bonus quae, deinde, cadis onerarat Acestes
 Littore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros, 200
 Dividit, et dictis moerentia pectora mulcet:
 O socii! neque enim ignari sumus ante malorum;
 O passi graviora! dabit Deus his quoque finem.
 Vos et Scyllaeam rabiem penitusque sonantis
 Accêstis scopulos: vos et Cyclopea saxa 205
 Experti. Revocate animos, moestumque timorem
 Mittite: forsan et haec olim meminisse juvabit.
 Per varios casus, per tot discrimina rerum,
 Tendimus in Latiurn; sedes ubi fata quietas
 Ostendunt; illic fuis regna resurgere Trojae. 210
 Durate, et vosmet rebus servate secundis.
 Talia voce refert; curisque ingentibus aeger
 Spem voltu simulat, premit altum corde dolorem.
 Illi se praedae accingunt dapibusque futuris:
 Tergora deripiunt costis, et viscera nudant. 215
 Pars in frusta secant, veribusque trementia figunt:
 Littore aëna locant alii, flammisque ministrant.
 Tum victu revocant vires; fusique per herbam
 Implentur veteris Bacchi pinguisque ferinae.
 Postquam, exempta fames epulis, mensaeque remotae, 220
 Amisso longo socios sermone requirunt,
 Spemque metumque inter dubii, seu vivere credant,
 Sive extrema pati, nec jam exaudire vocatos.
 Praecipue pius Aeneas, nunc acris Oronti,
 Nunc Amyci casum gemit, et crudelia secum 225
 Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Et jam fuis erat: quum Jupiter, aethere summo
 Despiciens mare velivolum, terrasque jacentis,
 Littoraque, et latos populos, sic vertice coeli
 Constitit, et Libyae defixit lumina regnis. 230
 Atque illum, talis jactantem pectore curas,
 Tristior, et lacrimis oculos suffusa nitentis,
 Aloquitur Venus: O qui res hominumque deumque
 Aeternis regis imperiis, et fulmine terres!
 Quid mens Aeneas in te committere tantum, 235

Quid Troës potuere? quibus, tot funera passis,
 Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis.
 Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
 Hinc fore ductores, revocato a sanguine Teucris,
 Qui mare, qui terras omni ditione tenerent, 240
 Pollicitus. Quae te, Genitor, sententia vertit?
 Hoc equidem occasum Trojae, tristisque ruinas,
 Solabar, fatis contraria fata rependens :
 Nunc eadem fortuna viros, tot casibus actos,
 Insequitur. Quem das finem, Rex magne, laborum? 245
 Antenor potuit, mediis elapsus Achivis,
 Illyricos penetrare sinus atque intima tutus
 Regna Liburnorum, et fontem superare Timavi :
 Unde per ora novem vasto cum murmure montis
 It mare proruptum, et pelago premit arva sonanti. 250
 Hic tamen ille urbem Patavi, sedesque locavit
 Teucrorum, et genti nomen dedit, armaque fixit
 Troia ; nunc placida compostus pace quiescit.
 Nos, tua progenies, coeli quibus annuis arcem,
 Navibus, infandum! amissis, unius ob iram 255
 Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
 Hic pietatis honos? sic nos in scepra reponis?
 Olli subridens hominum sator atque deorum
 Voltu, quo coelum tempestatesque serenat,
 Oscula libavit natae; dehinc talia fatur : 260
 Parce metu, Cytherea; manent immota tuorum
 Fata tibi; cernes urbem et promissa Lavini
 Moenia, sublimemque feres ad sidera coeli
 Magnanimum Aenean: neque me sententia vertit.
 Hic (tibi fabor enim, quando haec te cura remordet, 265
 Longius et volvens fatorum arcana movebo)
 Bellum ingens geret Italia, populosque ferocis
 Contundet; moresque viris et moenia ponet:
 Tertia dum Latio regnantem viderit aestas,
 Ternaque transierint Rutulis hiberna subactis. 270
 At puer Ascanius, cui nunc cognomen Iulo
 Additur, (Ilus erat dum res stetit Iliæ regno)
 Triginta magnos volvendis mensibus orbis
 Imperio explebit, regnumque ab sede Lavini
 Transferet, et longam multa vi muniet Albam. 275
 Illic jam ter centum totos regnabitur annos

Gente sub Hectorea; donec regina sacerdos,
 Marte gravis, geminam partu dabit Iliia prolem.
 Inde, lupae fulvo nutricis tegmine laetus.
 Romulus excipiet gentem, et Mavortia condet 280
 Moenia, Romanosque suo de nomine dicet.
 His ego nec metas rerum, nec tempora, pono;
 Imperium sine fine dedi. Quin aspera Juno,
 Quae mare nunc terrasque metu coelumque fatigat,
 Consilia in melius referet, mecumque fovebit 285
 Romanos, rerum dominos, gentemque togatam.
 Sic placitum. Veniet, lustris labentibus, actas,
 Quum domus Assaraci Phthiam clarasque Mycenae
 Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
 Nascetur pulchra Trojanus origine Caesar, 290
 Imperium Oceano, famam qui terminet astris,
 Iulius, a magno demissum nomen Iulo.
 Hunc tu olim coelo, spoliis orientis onustum,
 Accipies securus: vocabitur hic quoque votis.
 Aspera tum positis mitescent saecula bellis; 295
 Cana Fides, et Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
 Jura dabunt; dirae ferro et compagibus arctis
 Claudentur Belli portae; Furor impius intus,
 Saeva sedens super arma, et centum vinctus aenis
 Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento. 300
 Haec ait: et Maia genitum demittit ab alto,
 Ut terrae, utque novae pateant Carthagini arces,
 Hospitio Teucris; ne fati nescia Dido
 Finibus arceret. Volat ille per aëra magnum
 Remigio alarum; ac Libyae citus adstitit oris. 305
 Et iam jussa facit; ponuntque ferocia Poeni
 Corda, volente deo. In primis regina quietum
 Accipit in Teucros animum, mentemque benignam.
 At pius Aeneas, per noctem plurima volvens,
 Ut primum lux alma data est, exire, locosque 310
 Explorare novos: quas vento accesserit oras,
 Qui teneant, nam inculta videt, hominesne feraene,
 Quaerere constituit, sociisque exacta referre.
 Classem in convexo nemorum, sub rupe cavata,
 Arboribus clausam circum atque horrentibus umbris, 315
 Occulit: ipse uno graditur comitatus Achate,
 Bina manu lato crispans hastilia ferro.

Cui mater media sese tulit obvia silva,
 Virginis os habitumque gerens, et virginis arma
 Spartanæ; vel qualis equos Threïssa fatigat 320
 Harpalyce, volucrumque fuga praevertitur Eurum.
 Namque humeris de more habilem suspenderat arcum
 Venatrix, dederatque comam diffundere ventis,
 Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentis.
 Ac prior, Heus, inquit, juvenes! nonstrate, mearum 325
 Vidistis si quam hic errantem forte sororum,
 Succinctam pharetra, et maculosae tegmine lyncis,
 Aut spumantis apri cursum clamore prementem.
 Sic Venus; et Veneris contra sic filius orsus:
 Nulla tuarum audita mihi neque visa sororum, 330
 O, quam te memorem? virgo! namque haud tibi voltus
 Mortalis, nec vox hominem sonat; o, Dea certe!
 An Phoebi soror? an nympharum sanguinis una?
 Sis felix, nostrumque leves, quaecumque, laborem;
 Et, quæ sub coelo tandem, quibus orbis in oris, 335
 Jactemur, doceas: ignari hominumque locorumque
 Erramus, vento huc et vastis fluctibus acti:
 Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.
 Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
 Virginibus Tyriis mos est gestare pharetram, 340
 Purpureoque alte suras vincire cothurno.
 Punica regna vides, Tyrios, et Agenoris urbem:
 Sed fines Libyici, genus intractabile bello.
 Imperium Dido, Tyria, regit, urbe profecta,
 Germanum fugiens. Longa est injuria, longae 345
 Ambages: sed summa sequar fastigia rerum.
 Huic conjunx Sychacus erat, ditissimus agri
 Phoenicum, et magno miserae dilectus amore:
 Cui pater intactam dederat, primisque jugerat
 Ominibus. Sed regna Tyri germanus habebat 350
 Pygmalion, scelere ante alios immanior omnis,
 Quos inter medius venit Furor. Ille Sychaeum
 Impius ante aras, atque atri caecus amore,
 Clam ferro incautum superat, securus amorum
 Germanæ; factumque diu celavit, et aegram, 355
 Multa malus simulans, vana spe lusit amantem.
 Ipsa sed in somnis inhumati venit imago
 Conjugis: ora modis attollens pallida miris,

Crudelis aras, trajectaque pectora ferro,
 Nudavit; caecumque domûs scelus omne rexit. 360
 Tum celerare fugam patriaque excedere suadet,
 Auxiliumque viae veteres tellure recludit
 Thesauros, ignotum argenti pondus et auri.
 His commota, fugam Dido sociosque parabat. 365
 Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
 Aut metus acer erat: navis, quae forte paratae,
 Corripiunt, onerantque auro. Portantur avari
 Pygmalionis opes pelago: dux femina facti.
 Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
 Moenia, surgentemque novae Carthaginis arcem; 370
 Mercatique solum, facti de nomine Byrsam,
 Taurino quantum possent circumdare tergo.
 Sed vos qui tandem, quibus aut venistis ab oris?
 Quove tenetis iter? Quaerenti talibus ille,
 Suspirans, imoque trahens a pectore vocem: 375
 O Dea! si prima reptens ob origine pergam,
 Et vacet annalis nostrorum audire laborum;
 Ante diem clauso componet vesper Olympo.
 Nos Troja antiqua, si vestras forte per auris
 Trojae nomen iit, diversa per aequora vectos, 380
 Forte sua Libycis tempestas appulit oris.
 Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste Penates
 Classe veho mecum, fama super aethera notus.
 Italiam quaero patriam, genus ab Jove summo.
 Bis denis Phrygium conscendi navibus aequor, 385
 Matre dea monstrante viam, data fata secutus:
 Vix septem, convolsae undis Euroque, supersunt.
 Ipse ignotus, egens, Libyae deserta peragro,
 Europa atque Asia pulsus. Nec plura querentem
 Passa Venus medio sic interfata dolore est: 390
 Quisquis es, haud, credo, invisus coelestibus auras
 Vitales carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
 Perge modo, atque hinc te reginae ad limina perfer.
 Namque tibi reduces socios, classemque relatan,
 Nuntio, et in tutum versis aquilonibus actam; 395
 Ni frustra augurium vani docuere parentes.
 Adspice bis senos laetantis agmine cycnos,
 Aethera quos lapsa plaga Jovis ales aperto
 Turbabat coelo: nunc terras ordine longo

Aut capere, aut captas jam despectare, videntur. 400
 Ut reduces illi ludunt stridentibus alis,
 Et coetu cinxere polum, cantusque dedere ;
 Haud aliter puppesque tuæ, pubesque tuorum
 Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.
 Perge modo, et, qua te ducit via, dirige gressum. 405
 Dixit, et avertens rosea cervice refulsit,
 Ambrosiæque comæ divinum vertice odorem
 Spiravere ; pedes vestis defluxit ad imos,
 Et vera incessu patuit dea. Ille, ubi matrem
 Agnovit, tali fugientem est voce secutus : 410
 Quid natum toties, crudelis tu quoque, falsis
 Ludis imaginibus ? cur dextræ jungere dextram
 Non datur, ac veras audire et reddere voces ?
 Talibus incusat, gressumque ad moenia tendit.
 At Venus obscuro gradientis aëre sepsit, 415
 Et multo nebulae circum dea fudit amictu ;
 Cernere ne quis eos, neu quis contingere posset,
 Molirive moram, aut veniendi poscere causas.
 Ipsa Paphum sublimis abit, sedesque revisit
 Laeta suas : ubi templum illi, centumque Sabæo 420
 Ture calent aræ, sertisque recentibus halant.
 Corripuere viam interea, qua semita monstrat :
 Jamque adscendebant collem, qui plurimus urbi
 Imminet, adversasque adspectat desuper arces.
 Miratur molem Aeneas, magalia quondam : 425
 Miratur portas, strepitumque, et strata viarum.
 Instant ardentes Tyrii : pars ducere muros,
 Molirique arcem, et manibus subvolvere saxa :
 Pars optare locum tecto, et concludere sulco.
 Jura magistratusque legunt, sanctumque senatum. 430
 Hic portus alii effodiunt : hic alta theatri
 Fundamenta locant alii, immanisque columnas
 Rupibus excidunt, scenis decora alta futuris.
 Qualis apes, aestate nova, per florea rura
 Exercet sub sole labor, quum gentis adultos 435
 Educunt fetus, aut quum lægentia mella
 Stipant, et dulci distendunt nectare cellas ;
 Aut onera accipiunt venientum, aut, agmine facto,
 Ignavam fucos pecus a præsepibus arcent :
 Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella. 440

O fortunati ! quorum jam moenia surgunt,
 Aeneas ait, et fastigia suspicit urbis.
 Infert se septus nebula, mirabile dictu !
 Per medios, iniscetque viris ; neque cernitur ulli.
     Lucus in urbe fuit media, laetissimus umbrae, 445
 Quo primum, jactati undis et turbine, Poeni
 Effodère loco signum, quod regia Juno
 Monstrârat, caput acris equi ; sic nam fore bello
 Egregiam, et facilem victu per saecula, gentem.
 Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido 450
 Condebat, donis opulentum et numine divae :
 Aerea cui gradibus surgebant limina, nexaeque
 Aere trabes ; foribus cardo stridebat aënis.
 Hoc primum in luco nova res oblata timorem
 Leniit : hic primum Aeneas sperare salutem 455
 Ausus, et afflictis melius confidere rebus.
 Namque, sub ingenti lustrat dum singula templo,
 Reginam opperiens, dum, quae fortuna sit urbi,
 Artificumque manus inter se, operumque laborem,
 Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas, 460
 Bellaque, jam fama totum volgata per orbem,
 Atridas, Priamumque, et saevum ambobus Achillem.
 Constitit ; et, lacrimans, Quis jam locus, inquit, Achate,
 Quae regio in terris nostri non plena laboris ?
 En Priamus ! Sunt hic etiam sua praemia laudi : 465
 Sunt lacrimae rerum ; et mentem mortalia tangunt.
 Solve metus ; feret haec aliquam tibi fama salutem.
 Sic ait, atque animum pictura pascit inani,
 Multa gemens, largoque humectat flumine voltum.
     Namque videbat, uti bellantes Pergama circum 470
 Hac fugerent Graii, premeret Trojana juvenus :
 Hac Phryges ; instaret curru cristatus Achilles.
 Nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis
 Agnoscit lacrimans ; primo quae prodita somno
 Tydides multa vastabat caede cruentus ; 475
 Ardentisque avertit equos in castra, prius quam
 Pabula gustâssent Trojae, Xanthumque bibissent.
 Parte alia fugiens amissis Troilus armis,
 Infelix puer, atque impar congressus Achilli,
 Fertur equis, curruque haeret resupinus inani, 480
 Lora tenens tamen : huic cervixque comaeque trahuntur

Per terram, et versa pulvis inscribitur hasta.
 Interea ad templum non aequae Palladis ibant
 Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant,
 Suppliciter tristes, et tunsae pectora palmis : 485
 Diva solo fixos oculos aversa tenebat.
 Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
 Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
 Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
 Ut spolia, ut currus, utque ipsum corpus amici, 490
 Tendentemque manus Priamum conspexit inermis.
 Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,
 Eoasque acies, et nigri Memnonis arma.
 Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
 Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet, 495
 Aurea subnectens exsertae cingula mammae,
 Bellatrix; audetque viris concurrere virgo.
 Haec dum Dardanio Aeneae miranda videntur,
 Dum stupet, obtutuque haeret defixus in uno ;
 Regina ad templum, formâ pulcherrima, Dido 500
 Incessit, magna juvenum stipante caterva.
 Qualis in Eurotae ripis, aut per juga Cynthi,
 Exercet Diana choros ; quam mille secutae
 Hinc atque hinc glomerantur Oreades : illa pharetram
 Fert humero, gradiensque deas supereminet omnis ; 505
 Latonae tacitum pertentant gaudia pectus :
 Talis erat Dido, talem se laeta ferebat
 Per medios, instans operi regnisque futuris.
 Tum foribus divae, media testudine templi,
 Septa armis, solioque alte subnixa, resedit. 510
 Jura dabat legesque viris : operumque laborem
 Partibus aequabat justis, aut sorte trahebat :
 Quum subito Aeneas concursu accedere magno
 Anthea Sergestumque videt, fortemque Cloanthum,
 Teucrorumque alios ; ater quos aequore turbo 515
 Dispulerat, penitusque alias avexerat oras.
 Obstupuit simul ipse, simul percussus Achates
 Laetitiaque metuque : avidi conjungere dextras
 Ardebant ; sed res animos incognita turbat.
 Dissimulant ; et nube cava speculantur amicti, 520
 Quae fortuna viris ; classem quo littore linquant ;
 Quid veniant : cunctis nam lecti navibus ibant,

Orantes veniam, et templum clamore petebant.
 Postquam introgressi, et coram data copia fandi,
 Maximus Ilioneus placido sic pectore coepit :
 O Regina ! novam cui condere Jupiter urbem, 525
 Justitiaque dedit gentis frenare superbas,
 Troës te miseri, ventis maria omnia vecti,
 Oramus : prohibe infandos a navibus ignis ;
 Parce pio generi, et propius res adspice nostras. 530
 Non nos aut ferro Libyco populare Penates
 Venimus, aut raptas ad littora vertere praedas :
 Non ea vis animo, nec tanta superbia victis.
 Est locus, Hesperiam Graii cognomine dicunt,
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae : 535
 Oenotri coluere viri : nunc fama, minores
 Italiam dixisse ducis de nomine gentem.
 Huc cursus fuit :
 Quum, subito assurgens fluctu, nimbosus Orion 540
 In vada caeca tulit, penitusque procacibus austris
 Perque undas, superante salo, perque invia saxa,
 Dispulit : huc pauci vestris adnavimus oris. [morem
 Quod genus hoc hominum, quaeve hunc tam barbara
 Permittit patria ? hospitio prohibemur arenae : 545
 Bella cient. primaque vetant consistere terra,
 Si genus humanum et mortalia temnitis arma,
 At sperate deos memores fandi atque nefandi.
 Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter
 Nec pietate fuit, nec bello major, et armis : 550
 Quem si fata virum servant, si vescitur aura
 Aetheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris ;
 Non metus, officio ne te certasse priorem
 Poeniteat. Sunt et Siculis regionibus urbes,
 Arvaque, Trojanoque a sanguine clarus Acestes. 555
 Quassatam ventis liceat subducere classem,
 Et silvis aptare trabes, et stringere remos ;
 Si datur Italiam, sociis, et rege recepto,
 Tendere, ut Italiam laeti Latiumque petamus :
 Sin absumta salus, et te, pater optime Teucerum,
 Pontus habet Libyae, nec spes jam restat Iuli ; 560
 At freta Sicaniae saltem, sedesque paratas,
 Unde huc advecti, regemque petamus Acesten.
 Talibus Ilioneus : cunct isimul ore fremebant

Dardanidae.

Tum breviter Dido, voltum demissa, profatur : 565

Solvite corde metum, Teucri ; secludite curas.

Res dura et regni novitas me talia cogunt

Moliri, et late finis custode tueri.

Quis genus Aeneadam, quis Trojae nesciat urbem,

Virtutesque, virosque, aut tanti incendia belli ? 570

Non obtusa adeo gestamus pectora Poeni ;

Nec tam aversus equos Tyria Sol jungit ab urbe.

Seu vos Hesperiam magnam Saturniaque arva,

Sive Erycis finis regemque optatis Aesten ;

Auxilio tutos dimittam, opibusque juvabo. 575

Vultis et his mecum pariter considerare regnis ?

Urbem quam statuo, vestra est ; subducite naves ;

Tros Tyriusque mihi nullo discrimine agetur.

Atque utinam rex ipse, Noto compulsus eodem,

Adforet Aeneas ! equidem per littora certos 580

Dimittam, et Libyae lustrare extrema jubebo ;

Si quibus ejectus silvis aut urbibus errat.

His animum arrecti dictis, et fortis Achates

Et Pater Aeneas jamdudum erumpere nubem

Ardebant. Prior Aeneam compellat Achates : 585

Nate dea, quae nunc animo sententia surgit ?

Omnia tuta vides ; classem, sociosque receptos.

Unus abest, medio in fluctu quem vidimus ipsi

Submersum : dictis respondent cetera matris.

Vix ea fatus erat, quum circumfusa repente 590

Scindit se nubes, et in aethera purgat apertum.

Restitit Aeneas, claraque in luce refulsit,

Os humerosque deo similis ; namque ipsa decoram

Caesariem nato genetrix, lumenque juventae

Purpureum, et laetos oculis adflarat honores : 595

Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo

Argentum, Pariusve lapis, circumdatur auro.

Tum sic reginam alloquitur, cunctisque repente

Improvisus ait : Coram, quem quaeritis, adsum,

Troïus Aeneas, Libycis ereptus ab undis. 600

O sola infandos Trojae miserata labores !

Quae nos, reliquias Danaûm, terraeque marisque

Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,

Urbe, domo, socias ; grates persolvere dignas

Non opis est nostrae, Dido, nec quidquid ubique est 605
 Gentis Dardaniae, magnum quae sparsa per orbem.
 Di tibi, si qua pios respectant numina, si quid
 Usquam justitia est, et mens sibi conscia recti,
 Praemia digna ferant. Quae te tam laeta tulerunt
 Saecula ? qui tanti talem genuere parentes ? 610
 In freta dum fluvii current, dum montibus umbrae
 Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
 Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt ;
 Quae me cumque vocant terrae. Sic fatus, amicum
 Ilionæa petit dextra, laevaue Serestum ; 615
 Post, alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
 Obstupuit primò ad aspectu Sidonia Dido,
 Casu deinde viri tanto ; et sic ore locuta est :
 Quis te, nate dea, per tanta pericula casus
 Insequitur ? quae vis immanibus applicat oris ? 620
 Tune ille Aeneas quem Dardanio Anchisae
 Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam ?
 Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
 Finibus expulsum patriis, nova regna petentem
 Auxilio Beli : Genitor tum Belus opinam 625
 Vastabat Cyprum, et victor ditione tenebat.
 Tempore jam ex illo casus mihi cognitus urbis
 Trojanae, nomenque tuum, regesque Pelasgi.
 Ipse hostis Teucros insigni laude ferebat,
 Seque ortum antiqua Teucrorum ab stirpe volebat. 630
 Quare agite, o, tectis, juvenes ! succedite nostris.
 Me quoque per multos similis fortuna labores
 Jaotatam hao demum voluit consistere terra.
 Non ignara mali miseris succurrere disco.
 Sic memorat : simul Aenean in regia ducit 635
 Tecta ; simul divom templis indicit honorem.
 Nec minus interea sociis ad littora mittit
 Viginti tauros, magnorum horrentia centum
 Terga suum, pinguis centum cum matribus agnos,
 Munera laetitiamque dii. 640
 At domus interior regali splendida luxu
 Instruitur, mediisque parant convivia tectis.
 Arte laboratae vestes, ostroque superbo :
 Ingens argentum mensis, caelataque in auro
 Fortia facta patrum, series longissima rerum, 645

Per tot ducta viros antiqua ab origine gentis.
 Aeneas, neque enim patrius consistere mentem
 Passus amor, rapidum ad navis praemittit Achaten,
 Ascanio ferat haec; ipsumque ad moenia ducat :
 Omnis in Ascanio cari stat cura parentis. 650
 Munera praeterea, Iliacis erepta ruinis,
 Ferre jubet; pallam signis auroque rigentem,
 Et circumtextum croceo velamen acantho,
 Ornatus Argivae Helenae, quos illa Mycenis,
 Pergama quum peteret inconcessosque Hymenaeos, 655
 Extulerat, matris Ladae mirabile donum.
 Praeterea sceptrum, Ilione quod gesserat olim,
 Maxima natarum Priami, colloque monile
 Baccatum, et duplicem gemmis auroque coronam.
 Haec celerans, iter ad navis tendebat Achates. 660
 At Cytherea novas artis, nova pectore versat
 Consilia: ut, faciem mutatus et ora, Cupido
 Pro dulci Ascanio veniat, donisque furentem
 Incendat reginam, atque ossibus implicet ignem :
 Quippe domum timet ambiguum Tyriosque bilinguis; 665
 Urit atrox Juno, et sub noctem cura recurSAT.
 Ergo his aligerum dictis affatur Amorem :
 Nate, meae vires, mea magna potentia; solus,
 Nate, patris summi qui tela Typhoia temnis ;
 Ad te confugio, et supplex tua numina posco. 670
 Frater ut Aeneas pelago tuus omnia circum
 Littora jactetur, odiis Junonis iniquae,
 Nota tibi: et nostro doluisti saepe dolore.
 Hunc Phoenissa tenet Dido, blandisque moratur
 Vocibus: et vereor, quo se Junonia vertant 675
 Hospitia: haud tanto cessabit cardine rerum.
 Quocirca capere ante dolis, et cingere flamma,
 Reginam meditor; ne quo se numine mutet,
 Sed magno Aeneae mecum teneatur amore.
 Qua facere id possis, nostram nunc accipe mentem. 680
 Regius, accitu cari genitoris, ad urbem
 Sidoniam puer ire parat, mea maxima cura,
 Dona ferens, pelago et flammis restantia Trojae.
 Hunc ego sopitum somno, super alta Cythera,
 Aut super Idalium, sacrata sede recondam, 685
 Ne qua scire dolos, mediusve occurrere possit :

que est 605
 orbem.
 d
 ti,
 ulerunt
 610
 mbrae
 t,
 anebunt ;
 amicum
 615
 nthum.
 :
 ? 620
 lam ?
 ire,
 m
 625
 s
 ebat. 630
 tris.
 635
 nos,
 640
 645

Tu faciem illius, noctem non amplius unam,
 Falle dolo, et notos pueri puer indue vultus ;
 Ut, quum te gremio accipiet laetissima Dido,
 Regalis inter mensas laticemque Lyaeum, 690
 Quum dabit amplexus, atque oscula dulcia figet,
 Occultum inspires ignem, fallasque veneno.
 Paret Amor dictis carae genetricis, et alas
 Exiit, et gressu gaudens incedit Iuli.
 At Venus Ascanio placidam per membra quietem 695
 Irrigat, et, fotum gremio, dea tollit in altos
 Idaliae lucos ; ubi mollis amaraeus illum
 Floribus et dulci adspirans complectitur umbra.
 Jamque ibat, dicto parens, et dona Cupido
 Regia portabat Tyriis, duce laetus Achate. 700
 Quum venit, aulacis jam se regina superbis
 Aurea composuit sponda, mediamque locavit.
 Jam pater Aeneas, et jam Trojana juvenus
 Conveniunt, stratoque super discumbitur ostro.
 Dant famuli manibus lymphas, Cereremque canistris 705
 Expediunt, tonsisque ferunt mantelia villis.
 Quinquaginta intus famulae, quibus ordine longo
 Cura penum struere, et flammis adolere Penates :
 Centum aliae, totidemque pares aetate ministri,
 Qui dapibus mensas onerant, et pocula ponunt. 710
 Nec non et Tyrii per limina laeta frequentes
 Convenere, toris jussi discumbere pictis.
 Mirantur dona Aeneae : mirantur Iulum,
 Flagrantesque dei voltus, simulataque verba,
 Pallamque, et pictum croceo velamen acantho. 715
 Praecipue infelix, pesti devota futurae,
 Expleri mentem nequit, ardescitque tuendo,
 Phoenissa, et pariter puero donisque movetur.
 Ille, ubi complexu Aeneae colloque pependit,
 Et magnum falsi implevit genitoris amorem, 720
 Reginam petit : haec oculis, haec pectore toto
 Haeret ; et interdum gremio fovet, inscia, Dido,
 Insidat quantus miserae deus. At memor ille
 Matris Acidaliae, paullatim abolere Sychaeum
 Incipit, et vivo tentat praevertere amore 725
 Jam pridem resides animos, desuetaque corda.
 Postquam prima quies epulis, mensaeque remotae ;

Crateras magnos statuunt, et vina coronant.
 Fit strepitus tectis, vocemque per ampla volutant
 Atria : dependent lychni laquearibus aureis 730
 Incensi, et noctem flammis funalia vincunt.
 Illic regina gravem gemmis auroque poposcit
 Implevitque mero pateram, quam Belus et omnes
 A Belo soliti. Tum facta silentia tectis.
 Jupiter, hospitibus nam te dare jura loquuntur, 735
 Hunc laetum Tyriisque diem, Trojaque profectis,
 Esse velis, nostrosque hujus meminisse minores.
 Adsit laetitiae Bacchus dator, et bona Juno :
 Et vos, o, coetum, Tyrii ! celebrate faventes.
 Dixit, et in mensam laticum libavit honorem, 740
 Primaque, libato, summo tenuis attingit ore.
 Tum Bitiae dedit increpitans. Ille impiger hausit
 Spumantem pateram, et pleno se proluit auro :
 Post alii proceres. Cithara crinitus Iopas
 Personat aurata, docuit quae maximus Atlas. 745
 Hic canit errantem lunam, solisque labores ;
 Unde hominum genus, et pecudes ; unde imber, et ignes ;
 Areturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones ;
 Quid tantum Oceano properent se tinguere soles
 Hiberni, vel quae tardis mora noctibus obstet. 750
 Ingeminant plausu Tyrii, Troësque sequuntur.
 Nec non et vario noctem sermone trahebat
 Infelix Dido, longumque bibebat anorem,
 Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa ;
 Nunc, quibus Aurorae venisset filius armis ; 755
 Nunc, quales Diomedis equi ; nunc, quantus Achilles.
 Immo age, et a prima die, hospes, origine nobis
 Insidias, inquit, Danaûm, casusque tuorum,
 Erroresque tuos : nam te jam septima portat
 Omnibus errantem terris et fluctibus aestas.

690

ret,

tem 695

a.

700

o.
nistris 705ngo
tes :i,
t. 710

715

720

lo,

725

notae ;

P. VIRGILII MARONIS

AENEIDOS

LIBER II.

CONTIGUERE omnes, intentique ora tenebant.
Inde toro pater Aeneas sic orsus ab alto :
    Infandum, Regina, jubes renovare dolorem,
Trojanas ut opes et lamentabile regnum
Eruerint Danaï : quaeque ipse miserrima vidi,   5
Et quorum pars magna fui. Quis, talia fando,
Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulixi,
Temperet a lacrimis ? et jam nox humida coelo
Praecipitat, suadentque cadentia sidera somnos :
Sed, si tantus amor casus cognoscere nostros,   10
Et breviter Trojae supremum audire laborem ;
Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit,
Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi,
Ductores Danaûm, tot jam labentibus annis,
Instar montis equum, divina Palladis arte,   15
Aedificant, sectaque intexunt abiete costas.
Votum pro reditu simulant : ea fama vagatur.
Huc, delecta virûm sortiti corpora, furtim
Includunt caeco lateri, penitusque cavernas
Ingentis uterumque armato milite complent.   20
    Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula, dives opum, Priami dum regna manebant ;
Nunc tantum sinus, et statio male fida carinis :
Huc se provecti deserto in littore condunt.
Nos abiisse rati, et vento petiisse Mycenas.   25
Ergo omnis longo solvit se Teucria luctu :
Panduntur portae : juvat ire, et Dorica castra
Desertosque videre locos, littusque relictum.
Hic Dolopum manus, hic saevus tendebat Achilles :
Classibus hic locus : hic acie certare solebant.   30
Pars stupet innuptae donum exitiale Minervae,

Et molem mirantur equi ; primusque Thymoetes
 Duci intra muros hortatur, et arce locari,
 Sive dolo, seu jam Trojae sic fata ferebant :
 At Capys, et quorum melior sententia menti, 35
 Aut pelago Danaúm insidias, suspectaque dona,
 Praecipitare jubent, subjectisque urere flammis ;
 Aut terebrare cavas uteri et tentare latebras.
 Scinditur incertum studia in contraria volgus.
 Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva, 40
 Laocoon ardens summa decurrit ab arce ;
 Et procul : O miseri ! quae tanta insania, cives ?
 Creditis auctos hostis ? aut ulla putatis
 Dona carere dolis Danaúm ? sic notus Ulixes ?
 Aut, hoc inclusi ligno, occultantur Achivi, 45
 Aut haec in nostros fabricata est machina muros,
 Inspectura domos, venturaque desuper urbi ;
 Aut aliquis latet error : equo ne credite, Teucrici.
 Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentis.
 Sic fatus, validis ingentem viribus hastam 50
 In latus, inque feri curvam compagibus alvum,
 Contorsit. Stetit illa tremens, uteroque recusso
 Insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
 Et, si fata deúm, si mens non laeva fuisset,
 Impulerat ferro Argolicas foedare latebras ; 55
 Trojaque nunc stares, Priamique arx alta maneres.
 Ecce ! manus juvenem interea post terga revinctum
 Pastores magno ad regem clamore trahebant
 Dardanidae ; qui se ignotum venientibus ultro,
 Hoc ipsum ut strueret, Trojamque aperiret Achivis, 60
 Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
 Seu versare dolos, seu certae occumbere morti.
 Undique, visendi studio, Trojana juvenus
 Circumfusa ruit, certantque illudere capto.
 Accipe nunc Danaúm insidias, et crimine ab uno 65
 Discite omnis.
 Namque, ut conspectu in medio turbatus, inermis,
 Constitit, atque oculis Phrygia agmina circumspexit ;
 Heu ! quae nunc tellus, inquit, quae me aequora possunt
 Accipere ? aut quid jam misero mihi denique restat ? 70
 Cui neque apud Danaos usquam locus ; et super ipsi
 Dardanidae infensi poenas cum sanguine poscunt.

Quo gemitu conversi animi, compressus et omnis
 Impetus. Hortamur fari, quo sanguine cretus, 75
 Quidve ferat; memoret, quae sit fiducia capto.
 Ille haec, deposita tandem formidina, fatur.
 Cuncta equidem tibi, Rex, fuerit quodcumque, fatebor
 Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo.
 Hoc primum; nec, si miserum Fortuna Sinonem
 Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget. 80
 Fando aliquod si forte tuas pervenit ad auras
 Belidae nomen Palamedis, et incluta fama
 Gloria; quem falsa sub proditione Pelasgi
 Insontem, infando indicio, quia bella vetabat,
 Demisere neci; nunc cassum lumine lugent: 85
 Illi me comitem, et consanguinitate propinquum,
 Pauper in arma pater primis huc misit ab annis.
 Dum stabat regno incolumis, regumque vigeat
 Conciliis; et nos aliquod nomenque decusque
 Gessimus: invidia postquam pellacis Ulixi 90
 (Haud ignota loquor) superis concessit ab oris;
 Afflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
 Et casum insontis mecum indignabar amici.
 Nec tacui, demens: et me, fors si qua tulisset,
 Si patrios umquam remeassem victor ad Argos, 95
 Promisi ultorem: et verbis odia aspera movi.
 Hinc mihi prima mali labes: hinc semper Ulixes
 Criminibus terre novis; hinc spargere voces
 In vulgum ambiguas, et quaerere conscius arma,
 Nec requievit enim, donec, Calchante ministro,— 100
 Sed quid ego haec autem, nequidquam ingrata revolve?
 Quidve moror? si omnis uno ordine habetis Achivos,
 Idque audire sat est; jamdudum sumite poenas.
 Hoc Ithacus velit, et magno mercentur Atridae.
 Tum vero ardemus scitari et quaerere causas, 105
 Ignari scelerum tantorum, artisque Pelasgae.
 Prosequitur pavitans, et ficto pectore fatur.
 Saepe fugam Danaï Troja cupiere relicta
 Moliri, et longo fessi discedere bello: 110
 Fecissentque utinam! saepe illos aspera ponti
 Interclusit hiems, et terruit Auster euntis.
 Praecipue, quum jam hic, trabibus contextus acernis,
 Staret equus, toto sonuerunt aethere nimbi.

Suspensi, Eurypylum scitatum oracula Phoebi
 Mittimus, isque adytis haec tristitia dicta repercat: 115
 Sanguine placastis ventos, et virgine caesa,
 Quum primum Iliacas, Danaï, venistis ad oras :
 Sanguine quaerendi reditus, animaque litandum
 Argolica. Volgi quae vox ut venit ad auris,
 Obstupuere animis, gelidusque per ima cucurrit 120
 Ossa tremor ; cui fata parent, quem poscat Apollo.
 Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
 Protrahit in medios : quae sint ea numina divom,
 Flagitat. Et mihi jam multi crudele canebant
 Artificis scelus, et taciti ventura videbant. 125
 Bis quinos silet ille dies, tectusque recusat
 Prodere voce sua quemquam, aut opponere morti.
 Vix tandem, magnis Ithaci clamoribus actus,
 Composito rumpit vocem, et me destinat arae.
 Adsensere omnes ; et, quae sibi quisque timebat, 130
 Unius in miseri exitium conversa tulere.
 Jamque dies infanda aderat ; mihi sacra parari,
 Et salsae fruges, et circum tempora vittae.
 Eripui, fateor, leto me, et vincula rupi ;
 Limosoque lacu per noctem obscurus in ulva 135
 Delitui, dum vela, darent si forte, dedissent.
 Nec mihi jam patriam antiquam spes ulla vendendi,
 Nec dulcis natos, exoptatumque parentem ;
 Quos illi fors ad poenas ob nostra reposcent
 Effugia, et culpam hanc miserorum morte piabunt. 140
 Quod te, per superos, et conscia numina veri,
 Per, si qua est quae restet adhuc mortalibus usquam
 Intemerata fides, oro, miserere laborum
 Tantorum ; miserere animi non digna ferentis.
 His lacrimis vitam damus, et miserescimus ultro. 145
 Ipse viro primus manicas atque arta levare
 Vincula jubet Priamus ; dictisque ita fatur amicis :
 Quisquis es, amissos hinc jam obliviscere Graios ;
 Noster eris : mihi quae haec edisserere vera roganti.
 Quo molem hunc inhumanis equi statuere ? quis auctor ? 150
 Quidve petunt ? quae religio ? aut quae machina belli ?
 Dixerat. Ille, dolis instructus, et arte Pelasga,
 Sustulit, exutas vinculis, ad sidera palmas :
 Vos, aeterni ignes, et non violabile vestrum

- Testor numen, ait ; vos, arae, ensesque nefandi, 155
 Quos fugi, vittaeque deum, quas hostia gessi :
 Fas mihi Graiorum sacra^{ta} resolvere jura ;
 Fas odisse viros, atque omnia ferre sub auras,
 Si qua tegunt ; teneor patriae nec legibus ullis.
 Tu modo promissis maneas, servataque serves, 160
 Troja, fidem ; si vera feram, si magna rependam.
 Omnis spes Danaum, et coepti fiducia belli
 Palladis auxiliis semper stetit. Impius ex quo
 Tydides sed enim, scelerumque inventor, Ulixes,
 Fatale aggressi sacra^{to} avellere templo 165
 Palladium, caesis summae custodibus arcis,
 Corripuere sacra^m effigiem, manibusque cruentis
 Virgineas ausi divae contingere vittas ;
 Ex illo fluere ac retro sublapsa referri
 Spes Danaum, fractae vires, aversa deae mens. 170
 Nec dubiis ea signa dedit Tritonia monstris.
 Vix positum castris simulacrum : arsere coruscae
 Luminibus flammae arrectis, salsusque per artus
 Sudor iit ; terque ipsa solo, mirabile dictu !
 Emicuit, parmamque ferens, hastamque trementem. 175
 Extemplo tentanda fuga canit aequora Calchas ;
 Nec posse Argolicis excindi Pergama telis,
 Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
 Quod pelago et curvis secum avexere carinis.
 Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenae, 180
 Arma deosque parant comites, pelagoque remenso
 Improvisi aderunt : ita digerit omina Calchas.
 Hanc pro Palladio, moniti, pro numine laeso,
 Effigiem statuere ; nefas quae triste piaret.
 Hanc tamen immensam Calchas attollere molem 185
 Roboribus textis, coeloque educere, jussit ;
 Ne recipi portis, aut duci in moenia, possit,
 Neu populum antiqua sub religione tueri.
 Nam, si vestra manus violasset dona Minervae,
 Tum magnum exitium, quod di prius omen in ipsum 190
 Convertant ! Priami imperio Phrygibusque futurum :
 Sin manibus vestris vestram adscendisset in urbem,
 Ultra Asiam magno Pelopea ad moenia bello
 Venturam, et nostros ea fata manere nepotes.
 Talibus insidiis perjuriq^{ue} arte Sinonis 195

ndi, 155
 i :
 s,
 lis. 160
 s,
 dam.
 i
 uo
 xes,
 165
 ntis
 . 170
 scae
 tus
 ntem. 175
 s ;
 ,
 -
 180
 enso
 em 185
 ,
 sum 190
 urum :
 bem,
 195

Credita res ; captique dolis, lacrimisque coactis,
 Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,
 Non anni domuere decem, non mille carinae.
 Hic aliud majus miseris multoque tremendum
 Objicitur magis, atque improvida pectora turbat. 200
 Laocoon, ductus Neptuno sorte sacerdos,
 Sollemnis taurum ingentem maectabat ad aras.
 Ecce ! autem gemini a Tenedo, tranquilla per alta,
 (Horresco referens) immensis orbibus angues
 Incumbunt pelago, pariterque ad littora tendunt : 205
 Pectora quorum inter fluctus arrecta jubaeque
 Sanguineae exsuperant undas ; pars cetera pontum
 Pone legit, sinuantque immensa volumine terga.
 Fit sonitus, spumante salo : jamque arva tenebant,
 Ardentisque oculos suffecti sanguine et igni, 210
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
 Diffugimus visu exsanguis. Illi agmine certo
 Laocoonta petunt ; et primum parva duorum
 Corpora natorum serpens amplexus uterque
 Implicat, et miseros morsu depascitur artus : 215
 Post, ipsum, auxilio subeuntem ac tela ferentem,
 Corripiunt, spirisque ligant ingentibus ; et jam,
 Bis medium amplexi, bis collo squamea circum
 Terga dati, superant capite, et cervicibus altis
 Ille simul manibus tendit divellere nodos, 220
 Perfusus sanie vittas, atroque veneno ;
 Clamores simul horrendos ad sidera tollit :
 Qualis mugitus, fugit quum saucius aram
 Taurus, et incertam excussit cervice securim.
 At gemini lapsu delubra ad summa dracones 225
 Effugiunt, saevaeque petunt Tritonidis arcem ;
 Sub pedibusque deae, elipeique sub orbe, teguntur.
 Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
 Insinuat pavor ; et scelus expendisse merentem
 Laocoonta ferunt, sacrum qui cuspidem robor 230
 Laeserit, et tergo sceleratam intorserit hastam.
 Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque divae
 Numina, conclamant.
 Dividimus muros, et moenia pandimus urbis.
 Accingunt omnes operi, pedibusque rotarum 235
 Subjiciunt lapsus, et stuppea vincula collo

Intendunt. Scandit fatalis machina muros,
 Feta armis. Pueri circum, innuptaeque puellae,
 Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
 Illa subit, mediaeque minans illabitur urbi. 240
 O patria! o, divum domus, Ilium! et, incluta bello,
 Moenia Dardanidum! quater ipso in limine portae
 Substitit, atque utero sonitum quater arma dedere.
 Iustamus tamen, immemores, caecique furore,
 Et monstrum infelix sacrata sistimus arce. 245
 Tunc etiam fatis aperit Cassandra futuris
 Ora, dei jussu non unquam credita Teucris.
 Nos delubra deum miseri, quibus ultimus esset
 Ille dies, festa velamus fronde per urbem.
 Vertitur interea coelum, et ruit oceano Nox, 250
 Involvens umbra magna terramque polumque,
 Myrmidonumque dolos: fusi per moenia, Teucris
 Conticuerunt: sopor fessos complectitur artus.
 Et jam Argiva phalanx instructis navibus ibat
 A Tenedo, tacitae per amica silentia lunae, 255
 Littora nota petens, flammam quum regia puppis
 Extulerat; fatisque deum defensus iniquis,
 Inclusos utero Danaos et pinea furtime
 Laxat claustra Sinon: illos, patefactus, ad auras
 Reddit equus, laetique cavo se robore promunt 260
 Thessandrus Sthenelusque, duces, et dirus Ulixes,
 Demissum lapsi per funem, Acamasque, Thoasque,
 Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon,
 Et Menelaus, et ipse doli fabricator, Epeos. 265
 Invadunt urbem somno vinoque sepultam:
 Caeduntur vigiles, portisque patentibus omnes
 Accipiunt socios, atque agmina conscia jungunt.
 Tempus erat, quo prima quies mortalibus aegris
 Incipit, et dono divum gratissima serpit. 270
 In somnis, ecce! ante oculos moestissimus Hector
 Visus adesse mihi, largosque effundere fletus;
 Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
 Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
 Hei mihi! qualis erat! quantum mutatus ab illo
 Hectore, qui redit exuvias indutus Achilli, 275
 Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignis!
 Squalentem barbam, et concretos sanguine crinis,

Volneraque illa, gerens, quae circum plurima muros
 Accepit patrios. Ultra flens ipse videbar
 Compellare virum, et moestas expromere voces : 280
 O lux Dardaniae ! spes o fidissima Teucrum !
 Quae tantae tenuere morae ! quibus Hector ab oris
 Exspectate venis ? ut te, post multa tuorum
 Funera, post varios hominumque urbisque labores,
 Defessi adspicimus ! quae caussa indigna serenae 285
 Foedavit voltus ? aut cur haec volnera cerno ?
 Ille nihil ; nec me quaerentem vana moratur :
 Sed, graviter gemitus imo de pectore ducens,
 Heu ! fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis.
 Hostis habet muros : ruit alto a culmine Troja. 290
 Sat patriae Priamoque datum. Si Pergama dextra
 Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
 Sacra suosque tibi commendat Troja Penates :
 Hos cape fatorum comites : his moenia quaere,
 Magna pererrato statues quae denique ponto. 295
 Sic ait ; et manibus vittas, Vestamque potentem,
 Aeternumque adytis effert penetralibus ignem.
 Diverso interea miscentur moenia luctu ;
 Et magis atque magis, quamquam secreta parentis
 Anchisae domus arboribusque oblecta recessit, 300
 Claescent sonitus, armorumque ingruit horror.
 Excitior somno, et summi fastigia tecti
 Adscensu supero, atque arrectis auribus adsto :
 In segetem, veluti, quum flamma, furentibus austris,
 Incidit, aut rapidus montano flumine torrens 305
 Sternit agros, sternit sata laeta, boumque labores,
 Praecipitesque trahit silvas ; stupet inscius, alto
 Accipiens sonitum saxi de vertice, pastor.
 Tum vero manifesta fides, Danaumque patescunt
 Insidiae. Jam Deiphobi dedit ampla ruinam, 310
 Volcano superante, domus : jam proximus ardet
 Ucalegon : Sigea igni freta lata relucet.
 Exoritur clamorque virum, clangorque tubarum.
 Arna amens capio ; nec sat rationis in armis.
 Sed glomerare manum bello, et concurrere in arces 315
 Cum sociis, ardent animi : furor iraque mentem
 Praecipitant ; pulchrumque mori succurrit in armis.
 Ecce ! autem telis Panthus elapsus Achivom,

Panthus Othryades, arcis Phoebique sacerdos,
 Sacra manu, victosque deos, parvumque nepotem 320
 Ipse trahit, cursuque amens ad limina tendit.
 Quo res summa loco, Panthu ? quam prendimus arcem ?
 Vix ea fatus eram, gemitu quum talia reddit :
 Venit summa dies et ineluotabile tempus
 Dardaniae. Fuius Troës : fuit Ilium, et ingens 325
 Gloria Teucrorum. Ferus omnia Jupiter Argos
 Transtulit : incensa Danaï dominantur in urbe.
 Arduus armatos mediis in moenibus adstans
 Fundit equus, victorque Sinon incendia miscet,
 Insultans. Portis alii bipatentibus adsunt, 330
 Millia quot magnis umquam venero Mycenis.
 Obsedere alii telis angusta viarum,
 Oppositi : stat ferri acies mucrone corusco
 Stricta, parata neci : vix primi proelia tentant
 Portarum vigiles, et caeco Marte resistunt. 335
 Talibus Othryadae dictis, et numine divom,
 In flammis et in arma feror, quo tristis Erinnyis,
 Quo fremitus vocat, et sublatus ad aethera clamor.
 Addunt se socios Rhipheus, et, maximus armis,
 Epytus, oblatis per lunam, Hypanisque Dymasque, 340
 Et lateri agglomerant nostro ; juvenisque Coroebus,
 Mygdonides. Illis ad Trojam forte diebus
 Venerat, insano Cassandrae incensus amore ;
 Et gener auxilium Priamo, Phrygibusque, ferebat :
 Infelix ! qui non sponsae praecepta furentis 345
 Audierit.
 Quos ubi confertos audere in proelia vidi ;
 Incipio super his : Juvenes, fortissima frustra
 Pectora, si vobis audentem extrema cupido
 Certa sequi, (quae sit rebus fortuna videtis : 350
 Excessero omnes adytis arisque relictis
 Di, quibus imperium hoc steterat : succurritis urbi
 Incensae) moriamur, et in media arma ruamus.
 Una salus victis nullam sperare salutem.
 Sic animis juvenum furor additus. Inde, lupi ceu 355
 Raptores atra in nebula, quos improba ventris
 Exegit caecos rabies, catulique relioti
 Faucibus expectant siccis ; per tela, per hostis,
 Vadimus haud dubiam in mortem, mediaeque tenemus

Urbis iter : Nox atra cava circumvolat umbra. 360
 Quis cladem illius noctis, quis funera fando
 Explicet, aut possit lacrimis aequare labores ?
 Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos ;
 Plurima perque vias sternuntur inertia passim
 Corpora, perque domos, et religiosa deorum 365
 Limina. Nec soli poenas dant sanguine Teucri :
 Quondam etiam victis redit in praeordia virtus,
 Victoresque cadunt Danaï. Crudelis ubique
 Luctus, ubique pavor, et plurima mortis imago.
 Primus se, Danaûm magna comitante caterva, 370
 Androgeus offert nobis, socia agmina credens,
 Inscius ; atque ultro verbis compellat amicis ;
 Festinate, viri, nam quae tam sera moratur
 Segnities ? alii rapiunt incensa feruntque
 Pergama : vos celsis nunc primum a navibus itis ? 375
 Dixit : et extemplo (neque enim responsa dabantur
 Fida satis) sensit medios delapsus in hostis.
 Obstupuit, retroque pedem cum voce repressit.
 Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem
 Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit 380
 Attolentem iras, et caerulea colla tumentem ;
 Haud secus Androgeus visu tremefactus abibat :
 Irruimus, densis et circumfundimur armis ;
 Ignarosque loci passim, et formidine captos,
 Sternimus. Adspirat primo fortuna labori. 385
 Atque hic, successu exsultans animisque, Coroebus :
 O socii ! qua prima, inquit, fortuna salutis
 Monstrat iter, quaque ostendit se dextra, sequamur.
 Mutemus clipeos, Danaûmque insignia nobis
 Aptemus : dolus, an virtus, quis in hoste requirat ? 390
 Arma dabunt ipsi. Sic fatus, deinde comantem
 Androgei galeam, elipeique insigne decorum,
 Induitur, laterique Argivum accommodat ensem.
 Hoc Rhipeus, hoc ipse Dymas, omnisque juvenat
 Laeta facit : spoliis se quisque recentibus armat. 395
 Vadimus immixti Danaï haud numine nostro,
 Multaque per caecam congressi proelia noctem
 Conserimus ; multos Danaûm demittimus Orco.
 Diffugiunt alii ad navis, et littora cursum
 Fida petunt : pars ingentem formidine turpi 400

Scandunt rursus equum, et nota conduntur in alvo
 Heu ! nihil invitis fas quemquam fidere divis.
 Ecce ! trahebatur passis Priameia virgo
 Crinibus a templo, Cassandra, adytisque Minervae,
 Ad coelum tendens ardentia lumina frustra : 405
 Lumina ; nam teneras arcebant vincula palmas
 Non tulit hanc speciem furiosa mente Coroebus,
 Et sese medium injecit periturus in agmen.
 Consequimur cuncti, et densis incurrimus armis.
 Hic primum ex alto delubri culmine telis 410
 Nostrorum obruimur, oriturque miserrima caedes
 Armorum facie, et Grajarum errore jubarum.
 Tum Danai, gemitu atque ereptae virginis ira,
 Undique collecti invadunt ; acerrimus Ajax,
 Et gemini Atridae, Delopumque exercitus omnis. 415
 Adversi rupto ceu quondam turbine venti
 Configunt, Zephyrusque, Notusque, et laetus Eois
 Euris equis : stridunt silvae, saevitque tridenti
 Spumeus atque imo Nereus ciet aequora fundo.
 Illi etiam, si quos obscura nocte per umbram 420
 Fudimus insidiis, totaque agitavimus urbe,
 Apparent : primi clipeos, mentitaque tela.
 Agnoscunt, atque ora sono discordia signant.
 Ilicet obruimur numero : primusque Coroebus
 Penelei dextra, divae armipotenti ad aram, 425
 Procumbit : cadit et Rhipeus, justissimus unus
 Qui fuit in Teucris, et servantissimus aequi :
 Dis aliter visum : pereunt Hypanisque Dymasque,
 Confixi a sociis ; nec te tua plurima, Panthu,
 Labentem pietas, nec Apollinis infula texti. 430
 Iliaci cineres, et flamma extrema meorum,
 Testor, in occasu vestro nec tela nec ulla
 Vitavisse vices Danaum ; et, si fata fuissent
 Ut caderem, meruisse manu. Divellimur inde,
 Iphitus et Pelias mecum ; quorum Iphitus aevo 435
 Jam gravior, Pelias et vulnere tardus Ulixi ;
 Protenus ad sedes Priami elamore vocati.
 Hic vero ingentem pugnam, ceu cetera nusquam
 Bella forent, nulli tota morerentur in urbe,
 Sic Martem indomitum, Danaosque ad tecta ruentis, 440
 Cernimus, obsessumque acta testudine limen.

Haerent parietibus scalae ; postesque sub ipsos
 Nituntur gradibus, clipeosque ad tela sinistris
 Protecti objiunt, prensant fastigia dextris.
 Dardanidae contrà turris, ac tecta domorum 445
 Culmina, convellunt : his se, quando ultima cernunt,
 Extrema jam in morte parant defendere telis ;
 Auratasque trabes, veterum decora alta parentum,
 Devolvunt : alii strictis mucronibus imas
 Obsedere fores ; has servant agmine denso. 450
 Instaurati animi, regis succurrere tectis,
 Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
 Limen erat, caecaeque fores, et pervius usus
 Tectorum inter se Priami, postesque relictì
 A tergo : infelix qua se, dum regna manebant, 455
 Saepius Andromache ferre incomitata solebat .
 Ad soceros, et avo puerum Astyanacta trahebat.
 Evado ad summi fastigia culminis, unde
 Tela manu miseri jactabant irrita Teucri.
 Turrim in praecipiti stantem, summisque sub astra 460
 Eductam tectis, unde omnis Troja videri
 Et Danaùm solitae naves, et Achaïa castra,
 Aggressi ferro circum, qua summa labantur
 Juncturas tabulata dabant, convellimus altis
 Sedibus, impulimusque : ea, lapsa repente, ruinam 465
 Cum sonitu trahit, et Danaùm super agmina late
 Incidit : ast alii subeunt : nec saxa, nec ullum
 Telorum interea cessat genus.
 Vestibulum ante ipsum, primoque in limine, Pyrrhus
 Exsultat, telis et luce coruscus aëna : 470
 Qualis, ubi in lucem coluber, mala gramina pastus,
 Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat ;
 Nunc, positis novus exuviis, nitidusque juvena,
 Lubrica convolvit, sublato pectore, terga,
 Arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis. 475
 Una ingens Periphas, et, equorum agitator Achillis,
 Armiger Automedon ; una omnis Seyria pubes
 Succedunt tecto, et flammas ad culmina jactant.
 Ipse inter primos correpta dura bipenni
 Limina perrumpit, postesque a cardine vellit 480
 Aeratos ; jamque excisa trabe firma cavavit
 Robora, et ingentem lato dedit ore fenestram.

Apparet domus intus, et atria longa patescunt :
 Apparent Priami et veterum penetralia regum ;
 Armatosque vident stantis in limine primo. 485
 At domus interior gemitu, miseroque tumultu,
 Miscetur ; penitusque cavae plangoribus aedes
 Femineis ululant : ferit aurea sidera clamor.
 Tum pavidae tectis matres ingentibus errant,
 Amplexaeque tenent postes, atque oscula figunt. 490
 Instat vi patria Pyrrhus ; nec claustra neque ipsi
 Custodes sufferre valent : labat ariete crebro
 Janua, et emoti procumbunt cardine postes.
 Fit via vi : rumpunt aditus, primosque trucidant
 Immissi Danaï, et late loca milite complent. 495
 Non sic, aggoribus ruptis, quum spumeus amnis
 Exiit, oppositasque evicit gurgite moles,
 Fertur in arva furens eumulo, camposque per omnis
 Cum stabulis armenta trahit. Vidi ipse furentem
 Caede Neoptolemum, geminosque in limine Atridas : 500
 Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras
 Sanguine foedantem, quos ipse sacraverat, ignis.
 Quinquaginta illi thalami, spes tanta nepotum,
 Barbarico postes auro spoliisque superbi,
 Procubuere. Tenent Danaï, qua deficit ignis. 505
 Forsitan et, Priami fuerint quae fata, requiras.
 Urbis uti captae easum convolsaque vidit
 Limina tectorum, et medium in penetralibus hostem ;
 Arma diu senior desueta, trementibus aevo,
 Circumdat nequidquam humeris, et inutile ferrum 510
 Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostis.
 Aedibus in mediis, nudoque sub aetheris axe,
 Ingens ara fuit ; juxtaque veterrima laurus,
 Incumbens arae, atque umbra complexa Penates.
 Hic Hecuba et natae nequidquam altaria circum, 515
 Praecipites atra ceu tempestate columbae,
 Condensae, et divom amplexae simulacra, sedebant.
 Ipsum autem sumtis Priamum juvenalibus armis
 Ut vidit ; Quae mens tam dira, miserrime conjunx,
 Impulit his cingi telis ? aut quo ruis ? inquit. 520
 Non tali auxilio, nec defensoribus istis,
 Tempus eget ; non, si ipse meus nunc adforet Hector.
 Huc tandem concede : haec ara tuebitur omnis ;

- Aut moriere simul. Sic ore effata, recepit
 Ad sese et sacra longaevum in sede locavit. 525
 Ecce! autem, elapsus Pyrrhi de caede, Polites,
 Unus natorum Priami, per tela, per hostis,
 Porticibus longis fugit, et vacua atria lustrat,
 Saucius: illum ardens infesto vulnere Pyrrhus
 Insequitur, jam jamque manu tenet, et premit hasta. 530
 Ut tandem ante oculos evasit et ora parentum,
 Concidit, ac multo vitam cum sanguine fudit.
 Hic Priamus, quamquam in media jam morte tenetur,
 Non tamen abstinuit, nec voci iraeque peperit:
 At tibi pro seelere, exclamat, pro talibus ausis, 535
 Di, si qua est coelo pietas quae talia curet,
 Persolvant grates dignas, et praemia reddant
 Debita; qui nati coram me cernere letum
 Fecisti, et patrios foedasti funere voltus.
 At non ille, satum quo te mentiris, Achilles. 540
 Talis in hoste fuit Priamo; sed jura fidemque
 Suppleis erubuit, corpusque exsangue sepulcro
 Reddidit Heetoreum, meque in mea regna remisit.
 Sic fatus senior, telumque imbelles sine ictu
 Conjecit: rauco quod protenus aere repulsum. 545
 Et summo elipei nequidquam umbone pependit.
 Cui Pyrrhus: Referes ergo haec, et nuntius ibis
 Pelidae genitori; illi mea tristia facta,
 Degeneremque Neoptolemum, narrare memento.
 Nunc morere. Hoc dicens, altaria ad ipsa trementem 550
 Traxit, et in multo lapsantem sanguine nati;
 Implicuitque comam laeva, dextraque eoruscum
 Extulit, ac lateri capulo tensus abdidit, ense.
 Haec finis Priami fatorum: hic exitus illum
 Sorte tulit, Trojam incensam et prolapsa videntem 555
 Pergama; tot quondam populis terrisque superbum,
 Regnatorem Asiae. Jacet ingens littore truncus,
 Avolsamque humeris caput, et sine nomine corpus.
 At me tum primum saevus circumstetit horror.
 Obstupui: subiit eari genitoris imago, 560
 Ut regem aequaevum crudeli vulnere vidi
 Vitam exhalantem: subiit deserta Creusa,
 Et direpta domus, et parvi casus Iuli.
 Respicio, et, quae sit me circum copia, iustro.

Deseruere omnes defessi, et corpora saltu 565
 Ad terram misere, aut ignibus aegra dedere.
 Jamque adeo super unus eram ; quum limina Vestae
 Servantem, et tacitam secreta in sede latentem,
 Tyndarida adspicio : dant clara incendia lucem
 Erranti, passimque oculos per cuncta ferenti 570
 Illa, sibi infestos eversa ob Pergama Teucros,
 Et poenas Danaûm, et deserti conjugis iras,
 Praemetuens, Trojae et patriae communis Erinny's,
 Abdiderat sese, atque aris invisâ sedebat.
 Exarsere ignes animo ; subit ira cadentem 575
 Ulcisci patriam, et sceleratas sumere poenas.
 Scilicet haec Spartam incolumis, patriasque Mycenâs,
 Adspiciet, partoque ibit regina triumpho ?
 Conjugiumque, domumque, patres, natosque, videbit,
 Iliadum turba et Phrygiis comitata ministris ? 580
 Occiderit ferro Priamus ? Troja arserit igni ?
 Dardanium toties sudarit sanguine littus ?
 Non ita. Namque, etsi nullum memorabile nomen
 Feminea in poena est, nec habet victoria laudem ;
 Exstinxisse nefas tamen et sumsisse merentis 585
 Laudabor poenas ; animumque explesse juvabit
 Ultricis flammae, et cineres satiâsse meorum.
 Talia jaetabam, et furiata mente ferebar ;
 Quum mihi se, non ante oculis tam clara, videndam
 Obtulit, et pura per noctem in luce refulsit, 590
 Alma parens, confessa deam, qualisque videri
 Coelicolis et quanta solet ; dextraque prehensum
 Continuit ; roseoque haec insuper addidit ore :
 Nate, quis indomitas tantus dolor excitat iras ?
 Quid furis ? aut quonam nostri tibi cura recessit ? 595
 Non prius adspicies, ubi fessum aetate parentem
 Liqueris, Anchisen ? superet conjunxne Creûsa,
 Ascaniusque puer ? quos omnis undique Graiae
 Circum errant acies ; et, ni mea cura resistat,
 Jam flammae tulerint, inimicus et hauserit ensis. 600
 Non tibi Tyndaridis facies invisâ Lacaenae,
 Culpatusve Paris ; divom inclementia, divom,
 Has evertit opes, sternitque a culmine Trojam.
 Adspice : namque omnem, quae nunc obducta tuenti
 Mortalis hebetat visus tibi, et humida circum 605

565
 .
 mina Vestae
 em,
 cem
 i
 s,
 rinnys,
 575
 .
 Mycenas,
 , videbit,
 ? 580
 ?
 nomen
 dem ;
 585
 abit
 .
 endam
 590
 i
 sum
 e :
 ?
 essit ? 595
 em
 sa,
 ae
 .
 .
 a tuenti
 605

Caligat, nubem eripiam ; tu ne qua parentis
 Jussa time, neu praeceptis parere recusa.
 Hic, ubi disiectas moles avolsaque saxis
 Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum,
 Neptunus muros, magnoque emota tridenti
 Fundamenta, quatit, totamque ab sedibus urbem
 Eruit. Hic Juno Scaeas saevissima portas
 Prima tenet, sociumque furens a navibus agmen,
 Ferro accincta, vocat.
 Jam summas arcis Tritonia, respice, Pallas
 Insedit, nimbo effulgens, et Gorgone saeva.
 Ipse Pater Danais animos, viresque secundas,
 Sufficit : ipse deos in Dardana suscitatur arma.
 Eripe, nate, fugam, finemque impone labori.
 Nusquam abero, et tutum patrio te lineine sistam.
 Dixerat : et spissis noctis se condidit umbris.
 Apparent dirae facies, inimicaque Trojae
 Numina magna deum.
 Tum vero omne mihi visum considerare in ignis
 Ilium, et ex imo verti Neptunia Troja :
 Ac veluti, summis antiquam in montibus ornum
 Quum, ferro accisam crebrisque bipennibus, instant
 Eruere agricolae certatim ; illa usque minatur,
 Et, tremefacta comam concusso vertice, nutat ;
 Volneribus donec paullatim evicta supremum
 Congemuit, traxitque, jugis avolsa, ruinam.
 Descendo, ac, ducente deo, flammam inter et hostis
 Expedior : dant tela locum, flammaeque recedunt.
 Atque, ubi jam patriae perventum ad limina sedis,
 Antiquasque domos : genitor, quem tollere in altos
 Optabam primum montis, primumque petebam,
 Abnegat excisa vitam producere Troja,
 Exsiliumque pati. Vos o ! quibus integer aevi
 Sanguis, ait, solidaeque suo stant robore vires ;
 Vos agitate fugam.
 Me si coelicolae voluissent ducere vitam,
 Has mihi servassent sedes. Satis una, superque,
 Vidimus excidia, et captae superavimus urbi.
 Sic o ! sic positum affati discedite corpus.
 Ipse manu mortem inveniam. Miserebitur hostis,
 Exuviasque petet. Facilis jactura sepulcri,
 D

Jam pridem invisus divi, et inutilis, annos
 Demoror ; ex quo me divom pater, atque hominum rex,
 Fulminis adflavit ventis, et contigit igni.
 Talia perstabat memorans, fixusque manebat : 650
 Nos contra, effusi lacrimis, conjunxque Creüsa,
 Ascaniusque, omnisque domus, ne vertere secum
 Cuncta pater, fatoque urgenti incumbere, vellet.
 Abnegat, inceptoque et sedibus haeret in isdem.
 Rursus in arma feror, mortemque miserrimus opto : 655
 Nam quod consilium, aut quae jam fortuna dabatur ?
 Mene efferre pedem, genitor, te posse relicto
 Sperasti ? tantumque nefas patrio excidit ore ?
 Si nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui,
 Et sedet hoc animo, perituraeque addere Trojae 660
 Teque tuosque juvat ; patet isti janua leto :
 Jamque aderit multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Natum ante ora patris, patrem qui obruncat ad aras.
 Hoc erat, alma parens, quod me per tela, per ignis,
 Eripis, ut mediis hostem in penetralibus, utque 665
 Ascanium, patremque meum, juxtaque Creüsam,
 Alterum in alterius mactatos sanguine, cernam ?
 Arma, viri, ferte arma : vocat lux ultima victos.
 Reddite me Danais : sinite instaurata revisam
 Proelia. Numquam omnes hodie moriemur inulti. 670
 Hinc ferro accingor rursus, clipeoque sinistram
 Insertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
 Ecce ! autem, complexa pedes, in limine conjunx
 Haerebat, parvumque patri tendebat Iulum : 675
 Si periturus abis, et nos rape in omnia tecum ;
 Sin aliquam expertus sumtis spem ponis in armis,
 Hanc primum tutare domum. Cui parvus Iulus,
 Cui pater, et, conjunx quondam tua dicta, relinquo ?
 Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat ;
 Quum subitum dictuque oritur mirabile monstrum. 680
 Namque manus inter, moestorumque ora parentum,
 Ecce ! levis summo de vertice visus Iuli
 Fundere lumen apex, tactuque innoxia mollis
 Lambere flamma comas et circum tempora pasci.
 Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrantem 685
 Excutere, et sanctos restinguere fontibus ignes.
 At pater Anchises oculos ad sidera laetus

Extulit, et coelo palmas cum voce tetendit :
 Jupiter omnipotens, precibus si flecteris ullis,
 Adspice nos ; hoc tantum : et, si pietate moremur, 690
 Da deinde auxilium, pater, atque haec omina firma.
 Vix ea fatus erat senior : subitoque fragore
 Intonuit laevum, et, de coelo lapsa, per umbras,
 Stella, facem ducens, multa cum luce cucurrit.
 Illam, summa super labentem culmina tecti, 695
 Cernimus Idaea claram se condere silva,
 Signanterque vias : tum longo limite sulcus
 Dat lucem, et late circum loca sulfure fumant.
 Hic vero victus genitor se tollit ad auras, 700
 Affaturque deos, et sanctum sidus adorat :
 Jam jam nulla mora est : sequor, et, qua ducitis, adsum.
 Dî patrii, servate domum, servate nepotem :
 Vestrum hoc augurium, vestroque in numine Troja est.
 Cedo equidem, nec, nate, tibi comes ire recuso.
 Dixerat ille : et jam per moenia clarior ignis 705
 Auditur, propiusque aestus incendia volvunt.
 Ergo age, care pater, cervici imponere nostrae :
 Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.
 Quo res cumque cadent, unum et commune periculum,
 Una salus ambobus erit. Mihi parvus Iulus 710
 Sit comes, et longe servet vestigia conjunx.
 Vos famuli, quae dicam, animis advertite vestris.
 Est urbe egressis tumulus, templumque vetustum
 Desertae Cereris, juxtaque antiqua cupressus,
 Religione patrum multos servata per annos : 715
 Hanc ex diverso sedem veniemus in unam.
 Tu, genitor, cape sacra manu, patriosque Penates :
 Me, bello e tanto digressum, et caede recenti,
 Attrectare nefas, donec me flumine vivo
 Abluero. 720
 Haec fatus, latos humeros, subjectaque colla,
 Veste super fulvique insternor pelle leonis ;
 Succedoque oneri ; dextrae se parvus Iulus
 Implicuit, sequiturque patrem non passibus aequis :
 Pone subit conjunx. Ferimur per opaca locorum ; 725
 Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
 Tela, neque adverso glomerati ex agmine Graii,
 Nunc omnes terrent aerae, sonus excitat omnis,

Suspensum, et pariter comitique onerique timentem.
 Jamque propinquabam portis, omnemque videbar 730
 Evasisse viam : subito quum creber ab auris
 Visus adesse pedum sonitus ; genitorque, per umbram
 Prospiciens, Nate, exclamat, fuge, nate ; propinquant.
 Ardentis clipeos atque aera micantia cerno.
 Hic mihi nescio quod trepido male numen amicum 735
 Confusam eripuit mentem. Namque, avia cursu
 Dum sequor, et nota excedo regione viarum,
 Heu ! misero conjunx fatone erepta Creüsa
 Substitit, erravitne via, seu lassa resedit,
 Incertum : nec post oculis est reddita nostris. 740
 Nec prius amissam respexi, animumve reflexi,
 Quam tumultum antiquae Cereris sedemque sacratam
 Venimus : hic demum collectis omnibus una
 Defuit ; et comites, natumque, virumque, fefellit.
 Quem non inCUSAVI amens hominumque deorumque ? 745
 Aut quid in eversa vidi crudelius urbe ?
 Ascanium, Anchisenque patrem, Teucrosque Penates,
 Commendo sociis, et curva valle recondo :
 Ipse urbem repeto, et cingor fulgentibus armis. 750
 Stat casus renovare omnis, omnemque reverti
 Per Trojam, et rursus caput objectare periclis.
 Principio muros, obscuraque limina portae,
 Qua gressum extuleram, repeto ; et vestigia retro
 Observata sequor per noctem, et lumine lustro. 755
 Horror ubique animos, simul ipsa silentia terrent.
 Inde domum, si forte pedem, si forte, tulisset,
 Me refero : irruerant Danaï, et tectum omne tenebant.
 Illicet ignis edax summa ad fastigia vento
 Vclvitur : exsuperant flammae ; furi aestus ad auras.
 Procedo, et Priami sedes, arcemque, reviso. 760
 Et jam porticibus vacuis Junonis asylo,
 Custodes lecti, Phoenix et dirus Ulixes
 Praedam adservabant : huc undique Troia gaza,
 Incensis erepta adytis, mensaeque deorum,
 Crateresque auro solidi, captivaeque vestis 765
 Congeritur : pueri et pavidæ longo ordine matres
 Stant circum.
 Ausus quin etiam voces jactare per umbram,
 Implevi clamore vias, moestusque Creüsam

Ergo agite, et, divom ducunt qua jussa, sequamur :
 Placemus ventos, et Guosia regna petamus. 115
 Nec longo distant cursu : modo Jupiter adsit,
 Tertia lux classem Cretacis sistet in oris.
 Sic fatus, meritos aris mactavit honores,
 Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo ;
 Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam. 120
 Fama volat, pulsum regnis cessisse paternis
 Idomenæa ducein, desertaque littora Cretae ;
 Hoste vacare domos, sedesque adstare relictas.
 Linquimus Ortygiae portus, pelagoque volamus,
 Bacchatamque jugis Naxon, viridemque Donusam, 125
 Olearon, niveamque Paron, sparsasque per aequor
 Cycladas, et crebris legimus freta concita terris.
 Nauticus exoritur vario certamine clamor :
 Hortantur socii, Cretam proavosque petamus.
 Prosequitur, surgens a puppi, ventus euntis, 130
 Et tandem antiquis Curetum adlabimur oris.
 Ergo avidus muros optatae molior urbis,
 Pergameamque voco ; et, laetam cognomine, gentem
 Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.
 Jamque fere sicco subductae littore puppes ; 135
 Connubiis arvisque novis operata juvenus ;
 Jura domosque dabam : subito quum tabida membris,
 Corrupto coeli tractu, miserandaque venit
 Arboribusque satisque lucis, et letifer annus.
 Linquebant duleis animas, aut aegra trahebant 140
 Corpora : tum sterilis exurere Sirius agros ;
 Arebant herbae, et victum seges aegra negabat.
 Rursus ad oraclum Ortygiae, Phoebumque, remenso
 Hortatur pater ire mari, veniamque precari :
 Quam fessis finem rebus ferat ; unde laborum 145
 Tentare auxilium jubeat, quo vertere cursus.
 Nox erat, et terris animalia somnus habebat :
 Effigies sacrae divom, Phrygiique Penates,
 Quos necum a Troja, mediisque ex ignibus urbis,
 Extuleram, visi ante oculos adstare jacentis 150
 Insomnis, multo manifesti lumine, qua se
 Plena per insertas fundebat luna fenestras.
 Tum sic affari, et euras his demere dictis :
 Quod tibi, delato Ortygiam, dicturus Apollo est,

Ille canit ; et tua nos en ! ultro ad limina mittit. 155
 Nos te, Dardania incensa, tuaque arma, secuti :
 Nos tumidum sub te permensi classibus aequor :
 Idem venturos tollemus in astra nepotes,
 Imperiumque urbi dabimus. Tu moenia magnis
 Magna para, longumque fugae ne linque laborem. 160
 Mutandae sedes. Nec haec tibi littora suasit
 Delius, aut Cretae praesens considerare, Apollo.
 Est locus, Hesperiam tamen cognomine dicunt,
 Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebae :
 Oenotri coluere viri : nunc fama, minores 165
 Italiam dixisse, ducis de nomine, gentem.
 Hae nobis propriae sedes : hinc Dardanus ortus,
 Iasiusque pater, genus a quo principe nostrum.
 Surge age, et haec laetus longaevo dicta parenti
 Haud dubitanda refer : Corythum terrasque requirat 170
 Ausonias. Dictaea negat tibi Jupiter arva.
 Talibus attonitus visis, ae voce deorum,
 (Nec sopor illud erat ; sed eorum agnoscere vultus,
 Velatasque comas, praesentiaque ora, videbar :
 Tum gelidus toto manabat corpore sudor) 175
 Corripio e stratis corpus, tendoque supinas
 Ad coelum cum voce manus, et munera libo
 Intemerata focis. Perfecto lactus honore,
 Anchisen facio certum, remque ordine pando.
 Agnovit prolem ambiguam, geminosque parentis ; 180
 Seque novo veterum deceptum errore locorum.
 Turna memorat : Nate, Iliacis fatis,
 Sola mihi talis casus Cassandra canebat.
 Nunc repeto, haec generi portendere debita nostro ;
 Et saepe Hesperiam, saepe Itala regna, vocare. 185
 Sed quis ad Hesperiae venturos littora Teucros
 Crederet ? aut quem tum vates Cassandra moveret ?
 Cedamus Phoebis, et, moniti meliora, sequamur.
 Sic ait ; et cuncti dicto paremus ovantes. 190
 Hanc quoque deserimus sedem, paucisque relictis
 Vela damus, vastumque cava trabe currimus aequor.
 Postquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullae
 Apparent terrae, coelum undique et undique pontus ;
 Tum mihi caculeus supra caput adstitit imber,
 Noctem hiememque ferens ; et inhorruit unda tenebris.

Cor
 Aec
 Inv
 Ab
 Exc
 Ips
 Nec
 Tri
 Err
 Qua
 Vis
 Vel
 Ad
 Ser
 Aec
 Ins
 Har
 Cla
 Tri
 Pes
 Vir
 Pro
 Ora
 E
 Lac
 Cap
 Irru
 In p
 Exs
 At s
 Har
 Dir
 Imm
 Rur
 Arb
 Inst
 Rur
 Tur
 Poll
 Edic
 Hau

mittit. 155
 uti :
 uor :
 agnis
 orem. 160
 sit
 nt,
 ebae :
 165
 rtus,
 um.
 enti
 equirat 170
 vultus,
 r :
 175
 utis ; 180
 a.
 nostro ;
 e. 185
 os
 overet ?
 ur.
 etis 190
 equor.
 plius ullae
 ontus ;
 ;
 tenebris.

Continuo venti volvunt mare, magnaque surgunt 196
 Aequora. Dispersi jactamur gurgite vasto.
 Involvère diem nimbi, et nox humida coelam
 Abstulit : ingeminant abruptis nubibus ignes.
 Executimur cursu, et caecis erramus in undis. 200
 Ipse diem noctemque negat discernere coelo,
 Nec meminisse viae media, Palinurus, in unda.
 Tris adeo, incertos caeca caligine, soles
 Erramus pelago ; totidem sine sidere noctes
 Quarto terra die primum se attollere tandem 205
 Visa, aperire procul montis, ac volvere fumum.
 Vela cadunt : remis insurgimus : laud mora, nautae
 Adnixi torquent spumas, et caerulea verrunt.
 Servatum ex undis, Strophadum me littora primum
 Accipiunt : Strophades Graio stant nomine dietae 210
 Insulae Ionio in magno ; quas dira Celaeno,
 Harpyiaequae colunt aliae, Phineia postquam
 Clausa domus, mensasque metu liquère priores.
 Tristius laud illis monstrum, nec saevior ulla
 Pestis et ira deum, Stygiis sese extulit undis. 215
 Virginei volucrum vultus, foedissima ventris
 Proluvies, uncaeque manus, et pallida semper
 Ora fame.
 Huc ubi delati portus intravimus ; ecce !
 Laeta boum passim campis armenta videmus, 220
 Caprigenunque pecus, nullo custode, per herbas.
 Irruimus ferro ; et divos ipsumque vocamus
 In partem praedamque Jovem. Tum littore curvo.
 Exstruimusque toros, dapibusque epulamur opinis.
 At subitae horrifico lapsu de montibus adsunt 225
 Harpyiae, et magnis quatiunt clangoribus alas ;
 Diripiuntque dapes, contactuque omnia foedant
 Immundo : tum vox tetrum dira inter odorem.
 Rursum in secessu longo, sub rupe cavata,
 Arboribus clausi circum, atque horrentibus umbris, 230
 Instruimus mensas, arisque reponimus ignem.
 Rursum, ex diverso coeli, caecisque latebris,
 Turba sonans praedam pedibus circumvolat uncis,
 Polluit ore dapes. Sociis tunc, arma capessant,
 Edico, et dira bellum cum gente gerendum. 235
 Haud secus ac jussi faciunt, tectosque per herbam

Disponunt ensis, et scuta latentia condunt.
 Ergo, ubi delapsae sonitum per curva dedere
 Littora, dat signum specula Misenus ab alta
 Aere cavo : invadunt socii, et nova proelia tentant, 240
 Obscenas pelagi ferro fodare volucres.
 Sed neque viam plumis ullam, nec vulnera tergo,
 Accipiunt ; celerique fuga sub sidera lapsae
 Semesam praedam, et vestigia foeda, relinquunt.
 Una in praecelsa consedit rupe Celaeno, 245
 Infelix vates ; rumpitque hanc pectore vocem :
 Bellum etiam pro caede boum, stratisque juvenis,
 Laomedontiadae, bellumne inferre paratis,
 Et patrio Harpyias insontis pellere regno ?
 Accipite ergo animis, atque haec mea figite dicta : 250
 Quae Phoebus pater omnipotens, mihi Phoebus Apollo
 Praedixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
 Italiam cursu petitis ; ventisque vocatis
 Ibitis Italiam, portusque intrare licebit :
 Sed non ante datam cingetis moenibus urbem, 255
 Quam vos dira fames, nostraeque injuria caedis,
 Ambesas subigat malis absumere mensas.
 Dixit ; et in silvam, pennis ablata, refugit.
 At sociis, subita gelidus formidine, sanguis
 Deriguit : cecidere animi ; nec jam amplius armis, 260
 Sed votis precibusque, jubent exposcere pacem,
 Sive deae, seu sint dirae obscaeque volucres.
 Et pater Anchises, passis de littore palmis,
 Numina magna vocat, meritosque indicit honores :
 Di, prohibete minas : di, talem avertite casum ; 265
 Et placidi servate pios. Tum littore funem
 Deripere excussosque jubet laxare rudentis.
 Tendunt vela Noti : ferimur spumantibus undis,
 Qua cursum ventusque gubernatorque vocabant.
 Jam medio apparet fluctu nemorosa Zacynthos, 270
 Dulichiumque, Sameque, et Neritos, ardua saxis.
 Effugimus scopulos Ithacae, Laërtia regna,
 Et terram altricem saevi exsecramur Ulixi.
 Mox et Leucatae nimbose cacumina montis,
 Et, formidatus nautis, aperitur Apollo. 275
 Hunc petimus fessi, et parvae succedimus urbi.
 Ancora de prora jacitur : stant littore puppes.

Ergo, insperata tandem tellure potiti,
 Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras ;
 Actiaque Iliacis celebramus littora ludis. 280
 Exercent patrias oleo labente palaestras
 Nudati socii. Juvat evasisse tot urbis
 Argolicas, mediosque fugam tenuisse per hostis.
 Interea magnum Sol circumvolvitur annum,
 Et glacialis hiems aquilonibus asperat undas. 285
 Aere cavo clipeum, magni gestamen Abantis,
 Postibus adversis figo, et rem carmine signo :
 AENEAS HAEC DE DANAIIS VICTORIBUS ARMA.
 Linquere tum portus jubeo, et considerare transtris :
 Certatim socii feriunt mare, et aequora verrunt. 290
 Protenus aërias Phaeacum abscondimus arces,
 Littoraque Epiri legimus, portuque subimus
 Chaonio, et celsam Buthroti accedimus urbem.
 Hic incredibilis rerum fama occupat auris :
 Priamiden Helenum Graias regnare per urbis, 295
 Conjugio Aeacidae Pyrrhi sceptrisque potitum ;
 Et patrio Andromachen iterum cecisisse marito.
 Obstupui ; miroque incensum pectus amore,
 Compellare virum, et casus cognoscere tantos.
 Progredior portu, classis et littora linquens. 300
 Sollemnis tum forte dapes, et tristia dona,
 Ante urbem in luco, falsi Simoëntis ad undam,
 Libabat cineri Andromache, Manisque vocabat
 Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem,
 Et geminas, caussam lacrimis, sacraverat aras. 305
 Ut me conspexit venientem, et Troia circum
 Arma amens vidit ; magnis exterrita monstria,
 Deriguit visu in medio : calor ossa reliquit :
 Labitur ; et longo vix tandem tempore fatur :
 Verane te facies, verus mihi nuntius adfers, 310
 Nate dea ? vivisne ? aut, si lux alma recessit,
 Hector ubi est ? Dixit ; lacrimasque effudit, et omnem
 Implevit clamore locum. Vix pauca furenti
 Subjicio, et raris turbatus vocibus hisco :
 Vivo equidem, vitamque extrema per omnia duco. 315
 Ne dubita : nam vera vides.
 Heu ! quis te casus, dejectam conjuge tanto,
 Excipit ? aut quae digna satis Fortuna revisit ?

Hectoris Andromache, Pyrrhin' connubia servas?
 Dejecit voltum, et demissa voce locuta est : 320
 O felix una ante alias Priameia virgo,
 Hostilem ad tumultum Trojae sub moenibus altis
 Jussa mori, quae sortitus non pertulit ullos,
 Nec victoris heri tetigit captiva cubile!
 Nos, patria incensa, diversa per aequora vectae, 325
 Stirpis Achilleae fastus, juvenemque superbum,
 Servitio enixae, tulimus : qui deinde, secutus
 Ledaeam Hermionen, Lacedaemoniosque Hymenaeos,
 Me famulo famulamque Heleno transmisit habendam.
 Ast illum, ereptae magno inflammatus anore 330
 Conjugis, et scelerum Furiis agitated, Orestes
 Excepit incautum, patriasque obtruncat ad aras.
 Morte Neoptolemi regnorum reddita cessit
 Pars Heleno ; qui Chaonios cognomine campos,
 Chaoniamque omnem, Trojano a Chaone dixit ; 335
 Pergamaque Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
 Sed tibi qui cursum venti, quae fata dedere ?
 Aut quisnam ignarum nostris deus appulit oris ?
 Quid puer Ascanius ? superatne et vescitur aura ?
 Quem tibi jam Troja * * * * 340
 Ecqua tamen puero est amissae cura parentis ?
 Ecquid in antiquam virtutem, animosque virilis,
 Et pater Aeneas, et avunculus excitat Hector ?
 Talia fundebat lacrimans, longoque ciebat
 Incassum fletus ; quum sese a moenibus heros 345
 Priamides multis Helenus comitantibus adfert ;
 Agnoscitque suos, laetusque ad limina ducit,
 Et multum lacrimas verba inter singula fundit.
 Procedo, et parvam Trojam, simulataque magnis
 Pergama, et arentem Xanthi cognomine rivum, 350
 Agnosco : Scaetaeque amplector limina portae.
 Nec non et Teucri socia simul urbe fruuntur.
 Illos porticibus rex accipiebat in amplis :
 Aulae in medio libabant pocula Bacchi,
 Impositis auro dapibus, paterasque tenebant. 355
 Jamque dies, alterque dies processit ; et aerae
 Vela vocant, tumidoque inflatur carbasus austro
 His vatem aggredior dictis, ac talia quaeso :
 Trojugena, interpres divom, qui numina Phoebi,

320	Qui tripodas, Clarii lauros, qui sidera sentis, Et volucribus linguas, et praepetis omina pennae; Fare age, (namque omnem cursum mihi prospera dixit Religio, et euncti suaserunt numine divi Italiam petere, et terras tentare repostas :	360
325	Sola novum, dietuque nefas, Harpyia Celaeno Prodigium canit, et tristis denuntiat iras, Obscenamque famem) quae prima pericula vito? Quidve sequens, tantos possim superare labores? Hic Helenus, caesis primum de more juvencis, Exorat pacem divom, vittasque resolvit	365
330	Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phoebe, Ipse manu, multo suspensum numine, ducit; Atque haec deinde canit divino ex ore sacerdos :	370
335	Nate dea, nam te majoribus ire per altum Auspicii manifesta fides; sic fata deum rex Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo: Pauca tibi e multis, quo tutior hospita lustres Aequora, et Ausonio possis considerare portu, Expediam dietis; prohibent nam cetera Parcae Seire, Helenum farique vetat Saturnia Juno.	375
340	Principio, Italiam, quam tu jam rere propinquam, Vicinosque, ignare, paras invadere portus, Longa procul longis via dividit in via terris, Ante et Trinacria lentandus remus in unda, Et salis Ausonii lustrandum navibus aequor,	380
345	Inferniue lacus, Aecaeaeque insula Circae, Quam tuta possis urbem componere terra. Signa tibi dicam: tu condita mente teneto. Quum tibi sollicito, secreti ad fluminis undam, Littoreis ingens inventa sub ilicibus sus,	385
350	Triginta capitum fetus enixa, jacebit, Alba, solo recubans, albi circum ubera nati; Is locus urbis erit, requies ea certa laborum. Nec tu mensarum morsus horresce futuros:	390
355	Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo. Has autem terras, Italique hanc littoris oram, Proxima quae nostri perfunditur aequoris aestu, Effuge: cuncta malis habitantur moenia Graiis. Hic et Narycii posuerunt moenia Locri, Et Sallentinos obsedit milite campos	395
		400

Lyctius Idomeneus : hie illa ducis Meliboei
 Parva Philoetetae subnixta Petelia muro.
 Quin, ubi transmissae steterint trans aequora classes,
 Et positis aris jam vota in littore solves,
 Purpureo velare comas adopertus amietu ; 405
 Ne qua inter sanctos ignis in honore deorum
 Hostilis facies occurrat, et omina turbet.
 Hunc socii morem sacrorum, hunc ipse teneto :
 Haec casti maneant in religione nepotes.
 Ast, ubi digressum Siculae te admoverit orae 410
 Ventus, et angusti rarescent claustra Pelori,
 Laeva tibi tellus et longo laeva petantur
 Aequora circuitu : dextrum fuge littus et undas.
 Haec loca, vi quondam et vasta convolsa ruina,
 (Tantum aevi longinqua valet mutare vetustas) 415
 Dissiluisse ferunt, quum protenus utraque tellus
 Una foret : venit medio vi pontus, et undis
 Hesperium Siculo latus absceidit, arvaque, et urbis,
 Littore diductas, angusto interluit aestu.
 Dextrum Scylla latus, laevum implacata Charybdis 420
 Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vastos
 Sorbet in abruptum fluctus rursusque sub auras
 Erigit alternos, et sidera verberat unda.
 At Scyllam caecis cohibet spelunca latebris,
 Ora exsertantem, et navis in saxa trahentem. 425
 Prima hominis facies, et pulchro pectore virgo
 Pube tenus : postremo immani corpore pistris,
 Delphinum caudas utero commissa luporum.
 Praestat Trinacrii metas lustrare Pachyni
 Cessantem, longos et circum flectere cursus, 430
 Quam semel informem vasto vidisse sub antro
 Scyllam, et caeruleis canibus resonantia saxa.
 Praeterea, si qua est Heleno prudentia, vati
 Si qua fides, animum si veris implet Apollo,
 Unum illud tibi, nate dea, praeque omnibus unum, 435
 Praedicam, et repetens iterumque monebo :
 Junonis magnae primum prece numen adora ;
 Junoni eane vota libens, dominamque potentem
 Supplicibus supera donis : sic denique victor
 Trinacria finis Italos mittere relicta. 440
 Hue ubi delatus Cumaeam accesseris urbem,

Di
 Ins
 Fa
 Qu
 Di
 Illa
 Ve
 Im
 Nu
 Ne
 In
 Hi
 Qu
 Ve
 Qu
 Ips
 Illa
 Et
 Ex
 Ha
 Va
 Do
 Im
 Ing
 Lo
 Et
 Ar
 Ad
 Re
 An
 Qu
 Co
 Cu
 Ec
 Et
 Au
 Va
 Pr
 Ne

	Divinosque lacus, et Averna sonantia silvis ; Insanam vatem adspicies, quae rupe sub imia Fata canit, foliisque notas et nomina mandat.	
classes,	Quaecumque in foliis descripsit carmina virgo,	445
405	Digerit in numerum, atque antro seclusa relinquit. Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt. Verum eadem, verso tenuis quum cardino ventus Impulit, et teneras turbavit janua frondis,	
	Numquam deinde cavo volitantia prendere saxo,	450
410	Nec revocare situs, aut jungere carmina, curat : Inconsulti abeunt, sedemque odere Sibyllae. Hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti ; Quamvis increpitent socii, et vi cursus in altum	
	Vela vocet, possisque sinus implere secundos ;	455
415	Quin adeas vatem, precibusque, oracula, poscas, Ipsa canat, vocemque volens atque ora resolvat. Illa tibi Italiae populos, venturaque bella, Et quo quemque modo fugiasque ferasque laborem,	
rbis,	Expediet ; cursusque dabit venerata secundos.	460
bdis 420	Haec sunt, quae nostra liceat te voce moneri. Vade age, et ingentem factis fer ad aethera Trojam. Quae postquam vates sic ore effatus amico est, Dona dehinc, auro gravia, sectoque elephanto,	
	Imperat ad navis ferri, stipatque carinis	465
425	Ingens argentum, Dodonacosque lebetas, Loricam consertam hamis auroque trlicem, Et conum insignis galeae, cristasque comantis, Arma Neoptolemi. Sunt et sua dona parenti.	
	Addit equos, additque duces :	470
430	Remigium supplet : socios simul instruit armis. Interea classem velis aptare jubebat Anchises, fieret vento mora ne qua ferenti ; Quem Phoebi interpretes multo compellat honore :	
am, 435	Conjugio, Anchisa, Veneris dignate superbo,	475
	Cura deum, bis Pergameis erepte ruinis, Ecce tibi Ausoniae tellus ! hanc adripe velis. Et tamen hanc pelago praeterlabare necesse est : Ausoniae pars illa procul, quam pandit Apollo.	
440	Vade, ait, o felix nati pietate ! quid ultra	480
	Provehor, et fando surgentis demoror austros ? Nec minus Andromache, digressu moesta supremo,	

Fert picturatas auri subtemine vestis,
 Et Phrygiam Ascanio chlamydem; nec cedit honore
 Textilibusque onerat donis, ac talia fatur: 485
 Accipe et haec, manuum tibi quae monumenta mearum
 Sint, puer, et longum Andromachae testentur amorem,
 Conjugis Hectoreae. Cape dona extrema tuorum,
 O mihi sola mei super Astyanactis imago!
 Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat; 490
 Et nunc aequali tecum pubesceret aevo.
 Hos ego digrediens lacrimis affabar obortis:
 Vivite felices, quibus est fortuna peracta.
 Jam sua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
 Vobis parta quies: nullum maris aequor arandum; 495
 Arva neque Ausoniae, semper cedentia retro,
 Quaerenda. Effigiem Xanthi Trojamque videtis,
 Quam vestrae fecere manus; melioribus, opto,
 Auspiciis, et quae fuerit minus obvia Graiis.
 Si quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva, 500
 Intraro, gentique meae data moenia cernam;
 Cognatas urbis olim, populosque propinquos,
 Epiro, Hesperia, (quibus idem Dardanus auctor,
 Atque idem casus) unam faciemus utramque
 Trojam animis: maneat nostros ea cura nepotes. 505
 Provelimur pelago vicina Ceraunia juxta;
 Unde iter Italiam, cursusque brevissimus undis.
 Sol ruit interea, et montes umbrantur opaci.
 Sternimur optatae gremio telluris ad undam,
 Sortiti remos, passimque in littore sicco 510
 Corpora curamus: fessos sopor irrigat artus.
 Necdum orbem medium Nox, horis acta, subibat:
 Haud segnis strato surgit Palinurus, et omnis
 Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
 Sidera cuncta notat tacito labentia coelo: 515
 Areturum, pluviasque Hyadas, geminosque Triones,
 Armatumque auro circumspicit Oriona.
 Postquam cuncta videt coelo constare sereno,
 Dat clarum e puppi signum; nos castra movemus,
 Tentamusque viam, et velorum pandimus alas. 520
 Jamque rubescebat stellis Aurora fugatis,
 Quum procul obscuros colles humilemque videmus
 Italiam. Italiam primus exclamavit Achates:

Ita
 Tu
 Ind
 Sta
 Di
 Fe
 ( )
 Jan
 Ve
 Po
 Ob
 Ips
 Tu
 Qu
 To
 Et
 Be
 Sec
 Qu
 Sp
 Pa
 Et
 Pr
 Ju
 Co
 Gr
 Hi
 Ce
 Ca
 Tu
 Et
 Au
 Ex
 Et
 H
 Er
 H
 Co
 L
 T

Italiam laeto socii clamore salutant.

Tum pater Anchises magnum cratera corona 525

Induit, implevitque mero ; divosque vocavit

Stans celsa in puppi :

Di. maris et terrae tempestatumque potentes,

Ferte viam vento facilem, et spirate secundi.

Crebrescunt optatae aerae, portusque patescit 530

Jam propior, templumque apparet in arce Minervae :

Vela legunt socii, et proras ad littora torquent.

Portus ab Euro fluctu curvatus in arcum :

Objectae salsa spumant adspargine cautes : 535

Ipsae latet : gemino demittunt brachia muro

Turriti scopuli, refugitque ab littore templum.

Quatuor hic, primum omen, equos in gramine vidi,

Tondentis campum late, candore nivali.

Et pater Anchises : Bellum, o terra hospita ! portas :

Bello armanturequi : bellum haec armenta minantur. 540

Sed tamen idem olim curru succedere sueti

Quadrupedes, et frena jugo concordia ferre :

Spes et pacis, ait. Tum numina sancta precamur

Palladis armisonae, quae prima accepit ovantis ;

Et capita ante aras Phrygio velamur amictu ; 545

Praeceptisque Heleni, dederat quae maxima, rito

Junoni Argivae jussos adolemus honores.

Haud mora : continuo, perfectis ordine votis,

Cornua velatarum obvertimus antennarum,

Grajugenúmque domos suspectaque linquimus arva. 550

Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti

Cernitur. Attollit se diva Ionia contra,

Caulonisque arces, et navifragum Scylaceum.

Tum procul e fluctu Trinacria cernitur Aetna, 555

Et gemitum ingentem pelagi, pulsataque saxa,

Audimus longe, fractasque ad littora voces ;

Exsultantque vada, atque aestu miscentur arenae.

Et pater Anchises : Nimirum haec illa Charybdis :

Hos Helenus scopulos, haec saxa horrenda, canebat ;

Eripite, o socii ! pariterque insurgite remis. 560

Haud minus ac jussi faciunt ; primusque rudentem

Contorsit laevas proram Palinurus ad undas :

Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.

Tollimur in coelum curvato gurgite, et idem

Subducta ad Manis imos desidimus unda. 565
 Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedere:
 Ter spumam elisam et rorantia vidimus astra.
 Interea fessos ventus cum solē reliquit;
 Ignarique viae Cyclopum adlabimur oris.
 Portus ab accessu ventorum immotus, et ingens 570
 Ipse: sed horrificis juxta tonat Aetna ruinis,
 Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem,
 Turbine fumantem piceo, et candente favilla;
 Attollitque globos flammamarum, et sidera lambit:
 Interdum scopulos, avolsaque viscera montis, 575
 Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoque exaestuatur imo.
 Fama est, Enceladi, semiustum fulmine, corpus
 Urgeri mole hac, ingentemque insuper Aetnam
 Impositam ruptis flammam exspirare caminis; 580
 Et, fessum quoties mutet latus, intremere omnem
 Murmure Trinacriam, et coelum subtexere fumo.
 Noctem illam tecti silvis immania monstra
 Perferimus; nec, quae sonitum det caussa, videmus:
 Nam neque erant astrorum ignes, nec lucidus aethra 585
 Siderea polus, obscuro sed nubila coelo;
 Et lunam in nimbo nox intempesta tenebat.
 Postera jamque dies primo surgebat Eoo,
 Humentemque Aurora polo dimoverat umbram:
 Quum subito e silvis, macie confecta suprema, 590
 Ignoti nova forma viri, miserandaque cultu,
 Procedit, supplexque manus ad littora tendit.
 Respicimus. Dira illuvies, immissaque barba,
 Consertum tegumen spinis: at cetera Graius,
 Ut quondam patriis ad Trojam missus in armis. 595
 Isque, ubi Dardanos habitus, et Troia vidit
 Arma procul, paullum, ad aspectu conterritus, haesit,
 Continuitque gradum: mox sese ad littora praeceps
 Cum fletu precibusque tulit: Per sidera testor,
 Per superos, atque hoc coeli spirabile lumen; 600
 Tollite me, Teucri: quascumque abducite terras.
 Hoc sat erit. Scio me Danais e classibus unum,
 Et bello Iliacos fateor petisse Penates;
 Pro quo, si sceleris tanta est injuria nostri,
 Spargite me in fluctus, vastoque immergite ponto. 605

Si p
 Dix
 Haer
 Hor
 Ipse
 Dat
 Ille
 S
 Non
 Pau
 Hic
 Imm
 Des
 Intu
 Side
 Nec
 Visc
 Vid
 Pre
 Fra
 Lim
 Man
 Hau
 Obl
 Nan
 Cer
 Im
 Per
 Nu
 Fun
 Ing
 Arg
 Et
 Sed
 Ru
 Na
 Lan
 Cer
 Inf
 Ter
 Qu

565

Si pereo, hominum manibus periisse juvabit.
 Dixerat ; et, genua amplexus genibusque volutans,
 Haerebat. Qui sit, fari, quo sanguine cretus,
 Hortamur ; quae deinde agitet Fortuna, fateri.
 Ipse pater dextram, Anchises, haud multa moratus, 610
 Dat juveni ; atque animum praesenti pignore firmat.
 Ille haec, deposita tandem formidine, fatur :

570

Sum patria ex Ithaea, comes infelicis Ulixi,
 Nomen Achemenides, Trojam genitore Adamasto
 Paupere (mansissetque utinam Fortuna !) profectus. 615

575

Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
 Immemores socii vasto Cyclopi in antro
 Deseruere. Domus sanie dapibusque eruentis

580

Intus opaca, ingens : ipse arduus, altaque pulsat
 Sidera, (Di, talem terris avertite pestem !) 620
 Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli :

585

Visceribus miserorum et sanguine veseitur atro.
 Vidi egomet, duo de numero quum corpora nostro,
 Prensa manu magna, medio resupinus in antro,
 Frangeret ad saxum, sanieque expersa natarent 625

Limina : vidi atro quum membra fluentia tabo
 Manderet, et tepidi tremarent sub dentibus artus.

Haud impune quidem ; nec talia passus Ulixes,
 Oblitusve sui est Ithaeus discrimine tanto.
 Nam, simul, expletus dapibus, vinoque sepultus, 630
 Cervicem inflexam posuit, jacuitque per antrum

590

Immensus, sanie eruentans, ae frustra eruento.
 Per somnum, commixta mero ; nos, magna precati
 Numina, sortitique vices, una undique eireum

595

Fundimur, et telo lumen terebramus acuto 635
 Ingens, quod torva solum sub fronte latebat,
 Argolici elipei aut Phoebaeae lampadis instar :

600

Et tandem laeti sociorum ulciscimur umbras.
 Sed fugite, o miseri ! fugite, atque ab littore funem
 Rumpite : 640

605

Nam, qualis quantusque eavo Polyphemus in antro
 Lanigeras claudit peendes, atque ubera pressat,
 Centum alii curva haec habitant ad littora volgo
 Infandi Cyclopes, et altis montibus errant.
 Tertia jam Lunae se eornua lumine eomplent, 645
 Quum vitam in silvis, inter deserta ferarum

Lustra domosque, traho, vastosque ab rupe Cyclo-
 prospicio, sonitumque pedum vocemque tremisco.
 Victum intelicem, baccas lapidosaque corna,
 Dant rami, et volsis paseunt radicibus herbae. 650
 Omnia collustrans, hanc primum ad littora classem
 Conspexi venientem. Huic me, quaecumque fuisset,
 Addixi: satis est gentem effugisse nefandam:
 Vos animam hanc potius quocumque absumite leto.
 Vix ea fatus erat, summo quum monte videmus 655
 Ipsum, inter pecudes vasta se mole moventem,
 Pastorem Polyphemum, et littora nota petentem;
 Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen adem-
 Trunca manu pinus regit et vestigia firmat. [tum. 660
 Lanigeræ comitantur oves: ea sola voluptas,
 Solamenque mali.
 Postquam altos tetigit fluctus, et ad aequora venit,
 Luminis effossi fluidum lavit inde cruorem,
 Dentibus infrendens gemitu; graditurque per aequor
 Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit. 665
 Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
 Supplice, sic merito; tacitique incidere funem;
 Verrimus et proni certantibus aequora remis.
 Sensit, et ad sonitum vocis vestigia torsit.
 Verum, ubi nulla datur dextra affectare potestas, 670
 Nec potis Ionios fluctus aequare sequendo,
 Clamorem immensum tollit: quo pontus et omnes
 Intremuere undae, penitusque exterrita tellus
 Italiae, curvisque immugiit Aetna cavernis.
 At genus, e silvis, Cyclopum, et montibus altis 675
 Excitum, ruit ad portus, et littora complent.
 Cernimus adstantis nequidquam lumine torvo
 Aetnaeos fratres, coelo capita alta ferentis,
 Concilium horrendum: quales quum vertice celso
 Aëriae quercus aut coniferae cyparissi 680
 Constiterunt, silva alta Jovis, lucusve Dianae.
 Praecipites metus acer agit quocumque rudentis
 Excutere, et ventis inteadere vela secundis.
 Contra jussa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
 Inter, utramque viam leti discrimine parvo, 685
 Ni teneant cursus; certum est dare lintea retro.
 Ecce! autem Boreas, angusta ab sede Pelori

Missus, adest : vivo praetervehor ostia saxo
 Pantagiae, Megarosque sinus, Thapsumque jacentem.
 Talia monstrabat, relegens errata retrorsum 690
 Littora, Achemenides, comes infelicis Ulixi.
 Sicanio praetenta sinu jacet insula contra
 Plemmyrium undosum : nomen dixere priores
 Ortygiam. Alpheum fama est huc, Elidis amnem,
 Occultas egisse vias subter mare ; qui nunc 695
 Ore, Arethusa, tuo Siculis confunditur undis.
 Jussi, numina magna loci veneramur : et inde
 Exsupero praepingue solum stagnantis Helori.
 Hinc altas cautes projectaque saxa Pachyni
 Radimus, et, fatis nunquam concessa moveri, 700
 Apparet Camarina procul, campique Geloi,
 Immanisque Gela, fluvii cognomine dicta.
 Arduus inde Acragas cstitat maxima longe
 Moenia, magnanimùm quondam generator equorum :
 Teque datis linquo ventis, palmosa Selinus ; 705
 Et vada dura lego saxis Lilybeia caecis.
 Hinc Drepani me portus, et illaetabilis ora,
 Accipit. Hic, pelagi tot tempestatibus actus,
 Heu ! genitorem, omnis curae casusque levamen,
 Amitto Anchisen. Hic me, pater optime, fessum 710
 Deseris, heu ! tantis nequidquam erepte periclis !
 Nec vates Helenus, quum multa horrenda moneret,
 Hos mihi praedixit luctus, non dira Celaeno.
 Hic labor extremus, longarum haec meta viarum.
 Hinc me digressum vestris deus appulit oris. 715
 Sic pater Aeneas, intentis omnibus, unus
 Fata renarrabat divom, cursusque docebat.
 Conticuit tandem, factoque hic fine quievit.

THE END.

LATIN CLASSICS.

CHEAP COLONIAL EDITIONS

FOR

COLLEGES AND SCHOOLS.

Although the great improvements in the Printing Art have done so much to add to the appearance of Books, and also to diminish the cost, yet the price still forms rather a serious item in the expense of education. This is particularly the case in editions of the Greek and Latin Classics. There is no want of excellence in many of these, but they are generally either so comprehensive or so extended by annotations, that the price is an obstacle to those who, entertaining enlarged views of the advantages of education, have not means commensurate with their wishes. It is, therefore, the intention of the Subscribers, to publish neat and correct editions of such detached portions of the Classic authors as are usually read in Schools and Colleges. This plan has been tried in England, and has been attended with marked success.

The success which attended this experiment to improve and render uniform the Books used in the Common Schools of Canada, has emboldened the Subscribers to undertake the publication of the Classical series now announced for the use of Colleges, High Schools, District and Grammar Schools.

The first numbers of the series will consist of the following :—

Excerpts from Cornelius Nepos.

The First Four Books of Cæsar.

The Georgics of Virgil.

The Fasti of Ovid.

The Third and Fourth Books of Quintus Curtius.

Cicero de Amicitia.

Cicero de Senectute.

Taciti Agricola.

Excerpts from Horace.

The First Three Books of the Æneid.

The price of each will vary from 9d. to 1s. 9d. currency, according to the quantity of printed matter in each.

Orders for copies will be executed by the Booksellers throughout Canada, or by the Publishers.

ARMOUR & RAMSAY.

PUBLII VIRGILII MARONIS

GEORGICA.

FROM THE TEXT OF FORBIGER,

CAREFULLY REVISED.

MONTREAL:

ARMOUR AND RAMSAY,

1849.

n
t
t
g
a
a
e
(
r
c
l
a
s
c
s
l
a
l
h
a
l
a
c
(

P. VIRGILII MARONIS

GEORGICA.

LIBRI PRIMI ARGUMENTUM.

“ Georgica, seu de re rustica præcepta, arationem, arborum, vitium imprimis et olearum, culturam, passionem et mellificium, e Romanorum notione complectuntur. Ordinem dicendorum ducit propositio et argumentum operis (v. 1—5). Inde invocatio numinum agrestium cum ipso Cæsare Augusto (5—42). Tum de prima operis rustici parte, quæ est de aratione, exponit: ac primum quidem, quando illa incipienda sit (43—49). Ante omnia cæli solique natura est exploranda (50—63), unde leges culturæ diversæ proficiuntur, imprimis arationis (64—99) et sationis (100—117). Quum in his multum laboris et ærumnæ tolerandum sit, digreditur ad causas hujus rei mythicas inde a Saturni ætate [et exponit, quomodo impedimentis agriculturæ post auream illam ætatem obortis occurrendum sit.] (118—159). Inde de instrumento rustico (160—175); tum de aliis ad opus rusticum faciendum curandis, in his de area ad terenda grana paranda (176—186); iudicium de futuro anni proventu unde facere liceat (187—192); de semine medicando (193—196); de seminum delectu faciundo (197—203). Sequitur locus de temporibus operum rusticorum diserte tractatus. Tempus sationis (204—230). Digressio de solis cursu annuo et quatuor anni tempestatibus (231—256). Quæ curanda sint tempore pluvio (257—267); diebus festis (268—275). Dierum lunarium, qui fausti vel infausti

sint, observatio (276—286); nonnulla noctu melius tractanda (287—296); alia per calorem aëris (297—299); alia hieme (300—310). Ita viam sibi parat ad duas anni tempestates poëtica arte describendas, alteram auctumni, alteram veris ineuntis, utramque procellosam; observanda itaque esse eorum tempora [siderumque cursum] (311—337), et religionibus deos exornandos (338—350). Esse etiam certa tempestatum per vices succedentium prognostica. In his exponendis et ornandis copiosus est poëta (351—465.) [Et primum quidem agit de ventorum (356—369), tum de pluviae (370—392), postremo de sudi serenique cœli (393—423) prognosticis; quæ sequuntur signa e lunæ (424—437) et solis (438—465) observatione capienda]. Multo ornatus est episodium, ad quod aditum sibi struxit de prodigiis Julii Cæsaris nece facta bellum civile subsecutum portendentibus (466—497). Subjunguntur vota pro Augusto (498—514).” Heyn.

---

melius
297—
rat ad
terram
psam ;
mque
andos
vices
rnan-
uidem
370—
prog-
37) et
orna-
pro-
cutum
pro

LIBER PRIMUS.

AD C. CILNIUM MÆCENATEM.

~~~~~

QUID faciat lætas segetes, quo sidere terram
Vertere, Mæcenas, ulmisque adungere vites
Conveniat; quæ cura boum, qui cultus habendo
Sit pecori; apibus quanta experientia parcis:
Hinc canere incipiam. Vos, o clarissima mundi 5
Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum;
Liber et alma Ceres, vestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloïa miscuit uvis;
Et vos, agrestum præsentia numina, Fauni, 10
Ferte simul Faunique pedem Dryadesque puellæ:
Munera vestra cano. Tuque o, cui prima frementem
Fudit equum magno tellus percussa tridenti,
Neptune; et cultor nemorum, cui pinguia Cææ
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci; 15
Ipse nemus linquens patrium saltusque Lycæi,
Pan, ovium custos, tua si tibi Mænala curæ,
Adsis, o Tegææ, favens; olæque Minerva
Inventrix; uncique puer monstrator aratri;
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupressum; 20
Dique deæque omnes, studium quibus arva tueri,
Quique novas alitis non ullo semine fruges;
Quique satis largum cælo demittitis imbrem:
Tuque adeo, quem mox quæ sint habitura deorum
Concilia, incertum est: urbesne invisere Cæsar, 25
Terrarumque velis curam, et te maximus orbis
Auctorem frugum, tempestatumque potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto;
An deus immensi venias maris, ac tua nautæ
Numina sola colant, tibi serviat ultima Thule, 30

Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis;
 Anno novum tardis sidus te mensibus addas,
 Qua locus Erigonen inter Chelasque sequentes
 Panditur; ipse tibi jam brachia contrahit ardens
 Scorpis, et cœli justa plus parte reliquit: 35
 Quidquid eris—nam te nec sperent Tartara regem,
 Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido;
 Quamvis Elysios miretur Græcia campos,
 Nec repetita sequi curet Proserpina matrem;—
 Da facilem cursum, atque audacibus adnue cœptis, 40
 Ignarosque viâ mecum miseratus agrestes,
 Ingredere, et votis jam nunc adsuesee vocari.
 Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
 Liquitur, et Zephyro putris se gleba resolvit,
 Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro 45
 Ingemere, et sulcô adtritrus splendescere vomer.
 Illa seges demum votis respondet avari
 Agricolæ, bis quæ solem, bis frigora sensit;
 Illius immensæ ruperunt horrea messes.
 Ac prius, ignotum ferro quam scindimus æquor, 50
 Ventos et varium cœli prædiscere morem
 Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum;
 Et quid quæque ferat regio, et quid quæque recuset.
 Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ;
 Arborei fœtus alibi atque injussa virescunt 55
 Gramina. Nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
 India mittit ebur, molles sua tura Sabæi;
 At Chalybes nudi ferrum, virosaque Pontus
 Castorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
 Continuo has leges æternaque fœdera certis 60
 Imposuit natura locis, quo tempore primum
 Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem,
 Unde homines nati, durum genus. Ergo age, terræ
 Pingue solum primis extemplo a mensibus anni
 Fortes invertant tauri, glebasque jacentes 65
 Pulverulenta coquat maturis solibus ætas:
 At si non fuerit tellus fecunda, sub ipsum
 Arcturum tenui sat erit suspendere sulco;
 Illic, officiant latis ne frugibus herbæ,
 Hic, sterilem exiguus ne deserat humor arenam. 70

Alternis idem tonsas cessare novales,
 Et segnem patiere situ durescere campum;
 Aut ibi flava seres, mutato sidere, farra,
 Unde prius lætum siliqua quassante legumen, 75
 Aut tenuis fetus vicæ tristisque lupini
 Sustuleris fragiles calamos silvamque sonantem.
 Urit enim lini campum seges, urit avenæ
 Urunt Lethæo perfusa papavera somno:
 Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
 Ne saturare fimo pingui pudeat sola, neve 80
 Effetos cinerem immundum jactare per agros.
 Sic quoque mutatis requiescunt fetibus arva;
 Nec nulla interea est inaratæ gratia terræ.
 Sæpe etiam steriles incendere profuit agros,
 45 Atque levem stipulam crepitantibus urere flammis: 85
 Sive inde occultas vires et pabula terræ
 Pingua concipiunt; sive illis omne per ignem
 Excoquitur vitium, atque exsudat inutilis humor;
 Seu plures calor ille vias et cæca relaxat
 50 Spiramenta, novas veniat qua succus in herbas; 90
 Seu durat magis, et venas adstringit hiantes:
 Ne tenues pluvix, rapidive potentia solis
 Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
 Multum adeo, rastris glebas qui frangit inertes,
 55 Vimineasque trahit crates, juvat arva: neque illum 95
 Flava Ceres alto nequidquam spectat Olympo;
 Et qui, proscisso quæ suscitât æquore terga,
 Rursus in obliquum verso perrumpit aratro,
 60 Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
 Humida solstitia atque hiemes orate serenas, 100
 Agricolæ; hiberno lætissima pulvere farra,
 Lætus ager; nullo tantum se Mysia cultu
 Jactat, et ipsa suas mirantur Gargara messes.
 Quid dicam, jacto qui semine comminus arva
 65 Insequitur, cumulosque ruit male pinguis arenæ? 105
 Deinde satis fluvium inducit rivosque sequentes,
 Et quum exustus ager morientibus æstuat herbis,
 Ecce supercilio clivosi tramitis undam
 70 Elicit? illa cadens raucum per levia murmur
 Saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva. 110
 Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus aristis,

Luxuriam segetum tenera depascit in herba,
 Quum primum sulcos æquant sata ? quique paludis
 Collectum humorem bibula deducit arena ?
 Præsertim incertis si mensibus annis abundans 115
 Exit, et obducto late tenet omnia limo :
 Unde cavæ tepido sudant humore lacunæ.
     Nec tamen, hæc cum sint hominumque boumque
         labores
 Versando terram experti, nihil improbus anser,
 Strymoniaëque grues, et amaris intuba fibris 120
 Officiunt, aut umbra nocet. Pater ipse colendi
 Haud facilem esse viam voluit, primusque per artem
 Movit agros, curis acuens mortalia corda,
 Nec torpere gravi passus sua regna veterno.
 Ante Jovem nulli subigebant arva coloni ; 125
 Ne signare quidem aut partiri limite campum
 Fas erat ; in medium quærebant, ipsaque tellus
 Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.
 Ille malum virus serpentibus addidit atris,
 Prædariumque lupos jussit, pontumque moveri ; 130
 Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
 Et passim rivis currentia vina repressit :
 Ut varias usus meditandò extunderet artes
 Paullatim, et sulcis frumenti quæreret herbam ;
 Ut silicis venis abstrusum excuderet ignem. 135
 Tunc alnos primum fluvii sensere cavatas,
 Navita tum stellis numeros et nomina fecit,
 Pleiadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arceton.
 Tum laqueis captare feras et fallere visco
 Inventum, et magnos canibus circumdare saltus ; 140
 Atque alius lætum funda jam verberat amnem
 Alta petens, pelagoque alius trahit humida lina.
     Tum ferri rigor, atque argutæ lamina serræ ?
 Nam primi cuneis scindebant fissile lignum ;
 Tum variæ venere artes ; labor omnia vicit 145
 Improbus et duris urguens in rebus egestas
 Prima Ceres ferro mortales vertere terram
 Instituit, cum jam glandes atque arbuta sacræ
 Deficerent silvæ, et victum Dodona negaret.
 Mox et frumentis labor additus, ut mala culmos 150
 Esset robigo, segnisque horreret in arvis

- Carduus ; intereunt segetes ; subit aspera silva,
Lappæque tribulique ; interque intentia culta
Infelix lolium et steriles dominantur avenæ.
115 Quod nisi et assiduis herbam insectabere rastris,
Et sonitu terrebis aves, et ruris opaci
Falce premes umbram, votisque vocaveris imbrem :
Heu, magnum alterius frustra spectabis acervum ;
Concussa que famem in silvis solabere quercu.
120 Dicendum et, quæ sint duris agrestibus arma,
Quis sine nec potuere seri nec surgere messes :
Vomis et inflexi primum grave robur aratri,
Tarda que Eleusinæ matris volventia plaustra,
Tribula que, traheæ que, et iniquo pondere rastris ;
125 Virgea præterea Celei vilisque supellex,
Arbutæ crates et mystica vannus Iacchi.
Omnia quæ multo antè memor provisâ repones,
Si te digna manet divini gloria ruris.
Continuo in silvis magna vi flexa domatur
In burim et curvi formam accipit ulmus aratri. 170
Huic ab stirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorso.
Cæditur et tilia ante jugo levis, alta que fagus
Stivæ, quæ currus a tergo torqueat imos ;
Et suspensa focus explorat robora fumus. 175
135 Possum multa tibi veterum præcepta referre,
Ni refugis, tenuesque piget cognoscere curas.
Area cum primis ingenti æquanda cylindro,
Et vertenda manu, et creta solidanda tenaci,
140 Ne subeant herbæ, neu pulvere victa fatiscat,
Tum variæ illudant pestes ; sæpe exiguus mus
Sub terris posuitque domos atque horrea fecit ;
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ ;
Inventusque cavis bufo, et quæ plurima terræ
145 Monstra ferunt ; populatque ingentem farris acervum
Curculio, atque inopi metuens formica senectæ.
Contemplator item, cum se nux plurima silvis
Induet in florem, et ramos curvabit olentes :
Si superant fetus, pariter frumenta sequentur,
150 Magna que cum magno veniet tritura calore ;
At si luxuria foliorum exuberat umbra :
Nequidquam pingues palæa teret area culmos.

Semina vidi equidem multos medicare serentes,
 Et nitro prius et nigra perfundere amurca :
 Grandior ut fetus siliquis fallacibus esset, 195
 Et, quamvis igni exiguo, properata maderent.
 Vidi lecta diu et multo spectata labore
 Degenerare tamen, ni vis humana quotannis
 Maxima quæque manu legeret ; sic omnia fatis
 In pejus ruere, ac retro sublapsa referri ; 200
 Non aliter, quam qui adverso vix flumine lembum
 Remigiis subigit, si brachia forte remisit,
 Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.
 Præterea tam sunt Arcturi sidera nobis
 Hædorumque dies servandi et lucidus Anguis, 205
 Quam quibus in patriam ventosa per æquora vectis
 Pontus et ostriferi fauces tentantur Abydi.
 Libra die somnique pares ubi fecerit horas,
 Et medium luci atque umbris jam dividit orbem ;
 Exercete, viri, tauros, serite hordeæ campis 210
 Usque sub extremum brumæ intractabilis imbrem ;
 Nec non et lini segetem et Cereale papaver
 Tempus humo tegere, et jamdudum incumbere aratris ;
 Dum sicca tellure licet, dum nubila pendent.
 Vere fabis satio ; tum te quoque, Medica, putres 215
 Accipiunt sulci, et milio venit annua cura :
 Candidus auratis aperit cum cornibus annum
 Taurus, et adverso cedens Canis occidit astro.
 At si triticeam in messem robustaque farra
 Exercebis humum, solisque instabis aristis, 220
 Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur,
 Gnosiaque ardentis decedat stella Coronæ,
 Debita quam sulcis committas semina, quamque
 Invitæ properes anni spem credere terræ.
 Multi ante occasum Maiæ cœpere ; sed illos 225
 Expectata seges vanis elusit aristis.
 Si vero viciamque seres vilemque faselum,
 Nec Pelusiæ curam adspernabere lentis :
 Haud obscura cadens mittet tibi signa Bootes ;
 Incipe, et ad medias sementem extende pruinas. 230
 Idcirco certis dimensum partibus orbem
 Per duodena regit mundi Sol aureus astra.
 Quinque tenent cœlum zonæ : quarum una corusco

- Semper sole rubens, et torrida semper ab igni ;
 Quam circum extremæ dextra lævaque trahuntur, 235
 195 Cærulea glacie concretæ atque imbribus atris:
 Has inter mediamque duæ mortalibus ægris
 Munere concessæ divum; et via secta per ambas,
 Obliquus qua se signorum verteret ordo.
 200 Mundus, ut ad Scythiam Rhipæasque arduus arces
 Consurgit, premitur Libyæ devexus in Austros.
 Hic vertex nobis semper sublimis: at illum
 Sub pedibus Styx atra videt Manesque profundi.
 Maxumus hic flexu sinuoso elabitur Anguis
 205 Circum perque duas in morem fluminis Arctos, 245
 Arctos Oceani metuentes æquore tingui.
 Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox,
 Semper et obtenta densantur nocte tenebræ;
 Aut redit a nobis Aurora diemque reducit,
 210 Nosque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis, 250
 Illic sera rubens accendit lumina Vesper.
 Hinc tempestates dubio prædiscere cælo
 Possumus, hinc messisque diem tempusque serendi;
 Et quando infidum remis impellere marmor
 Conveniat; quando armatas deducere classes; 255
 215 Aut tempestivam silvis evertere pinum.
 Nec frustra signorum obitus speculamur et ortus,
 Temporibusque parem diversis quatuor annum.
 Frigidus agricolam si quando continet imber,
 220 Multa, forent quæ mox cælo properanda sereno, 260
 Maturare datur: durum proculdit arator
 Vomeris obtusi dentem; cavat arbore lintres;
 Aut pecori signum aut numeros impressit acervis.
 Exacuunt aliæ vallos furcasque bicornes,
 225 Atque Amerina parant lentæ retinacula viti. 265
 Nunc facilis rubea texatur fiscina virga;
 Nunc torrete igni fruges, nunc frangite saxo.
 Quippe etiam festis quædam exercere diebus
 Fas et jura sinunt: rivos deducere nulla
 230 Religio vetuit, segeti prætereundæ sepem, 270
 Insidias avibus moliri, incendere vepres,
 Balantumque gregem fluvio mersare salubri.
 Sæpe oleo tardi costas agitator aselli
 Vilibus aut onerat pomis, lapidemque revertens
 Incusum aut atræ massam picis urbe reportat. 275

- Ipsa dies alios alio dedit ordine Luna
 Felices operum: quintam fuge; pallidus Orcus
 Eumenidesque satæ; tum partu Terra nefando
 Cœumque Iapetumque creat, sævumque Typhœa,
 Et conjuratos cœlum rescindere fratres. 280
 Ter sunt conati imponere Pelio Ossam
 Scilicet, atque Ossæ frondosum involvere Olympum;
 Ter Pater exstructos disjecit fulmine montes.
 Septuma post decumam felix, et ponere vitem,
 Et pressos domitare boves, et licia telæ 285
 Addere; nona fugæ melior, contraria furtis.
 Multa adeo gelida melius se nocte dedere,
 Aut cum sole novo terras irrorat Eous.
 Nocte leves melius stipulæ, nocte arida prata
 Tondentur; noctes lentus non deficit humor. 290
 Et quidam seros hiberni ad luminis ignes
 Pervigilat, ferroque faces inspicat acuto;
 Interea longum cantu solata laborem
 Arguto conjux percurrit pectine telas;
 Aut dulcis musti Vulcano decoquit humorem, 295
 Et foliis undam trepidi despumat aëni.
 At rubicunda Ceres medio succiditur æstu,
 Et medio tostas æstu terit area fruges.
 Nudus ara, sere nudus: hiems ignava colono.
 Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur, 300
 Mutuaque inter se læti convivia curant.
 Invitat genialis hiems, curasque resolvit:
 Ceu pressæ cum jam portum tetigere carinæ,
 Puppibus et læti nautæ imposuere coronas.
 Sed tamen et quernas glandes tum stringere tempus 305
 Et lauri baccas oleamque cruenta que myrta;
 Tum gruibus pedicas et retia ponere cervis,
 Auritosque sequi lepores; tum figere damas,
 Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ;
 Quum nix alta jacet, glaciem quam flumina trudunt. 310
 Quid tempestates auctumni et sidera dicam?
 Atque, ubi jam breviorque dies et mollior æstas,
 Quæ vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver,
 Spicea jam campis cum messis inhorruit, et cum
 Frumenta in viridi stipula lactentia turgent? 315
 Sæpe ego, cum flavis messorum induceret arvis

Agricola, et fragili jam stringeret hordea culmo,
 Omnia ventorum concurrere prœlia vidi,
 Quæ gravidam late segetem ab radicibus imis
 Sublimem expulsam eruere; ita turbine nigro 320
 Ferret hiems culmumque levem stipulasque volantes.
 Sæpe etiam immensum cœlo venit agmen aquarum,
 Et fœdam glomerant tempestatem imbribus atris
 Collectæ ex alto nubes; ruit arduus æther,
 Et pluvia ingenti sata læta boumque labores 325
 Diluit; implentur fossæ, et cava flumina crescunt
 Cum sonitu, fervetque fretis spirantibus æquor.
 Ipse Pater media nimborum in nocte corusca
 Fulmina molitur dextra: quo maxuma motu
 Terra tremit, fugere feræ, et mortalia corda 330
 Per gentes humiles stravit pavor: ille flagranti
 Aut Athon, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
 Dejicit; ingeminant austri et densissimus imber;
 Nunc remora ingenti vento, nunc litora plangunt.
 Hoc metuens, cœli menses et sidera serva; 335
 Frigida Saturni sese quo stella receptet,
 Quos ignis cœlo Cyllenius erret in orbes.
 Imprimis venerare deos, atque annua magnæ
 Sacra refer Cereri, lætis operatus in herbis,
 Extremæ sub casum hiemis, jam vere sereno. 340
 Tum pingues agni et tum mollissima vina;
 Tum somni dulces densæque in montibus umbræ.
 Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret,
 Cui tu lacte favos et miti dilue Baccho:
 Terque novas circum felix eat hostia fruges, 345
 Omnis quam chorus et socii comitentur ovantes,
 Et Cererem clamore vocent in tecta. Neque ante
 Falcem maturis quisquam supponat aristis,
 Quam Cereri, torta redimitus tempora quercu,
 Det motus incompressos, et carmina dicat. 350
 Atque hæc ut certis possemus discere signis,
 Æstusque pluviasque et agentes frigora ventos,
 Ipse Pater statuit, quid menstrua Luna moneret;
 Quo signo caderent austri; quid sæpe videntes
 Agricola propius stabulis armenta tenerent. 355
 Continuo, ventis surgentibus, aut freta ponti
 Incipiunt agitata tumescere, et aridus altis

Montibus audiri fragor; aut resonantia longe
 Litora misceri, et nemorum increbrescere murmur.
 Jam sibi tum a curvis male temperat unda carinis, 360
 Cum medio celeres revolant ex æquore mergi,
 Clamoremque ferunt ad litora, cumque marinæ
 In sicco ludunt fulicæ, notasque paludes
 Deserit atque altam supra volat ardea nubem.
 Sæpe etiam stellas, vento impendente, videbis 365
 Præcipientes cœlo labi, noctisque per umbram
 Flammarum longos a tergo albescere tractus;
 Sæpe levem paleam et frondes volitare caducas,
 Aut summa nantes in aqua colludere plumas.
 At Boreæ de parte trucis cum fulminat, et cum 370
 Eurique Zephyrique tonat domus; omnia plenis
 Rura natant fossis, atque omnis navita ponto
 Humida vela legit. Numquam imprudentibus imber
 Obfuit: aut illum surgentem vallibus inuis
 Aëriæ fugere grues; aut bucula cœlum 375
 Suspiciens patulis captavit naribus auras;
 Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo;
 Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.
 Sæpius et tectis penetralibus extulit ova
 Angustum formica terens iter; et bibit ingens 380
 Arcus; et e pastu decedens agmine magno
 Corvorum increpuit densis exercitus alis.
 Jam variæ pelagi volucres, et quæ Asia circum
 Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri,
 Certatim largos humeris infundere rores, 385
 Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
 Et studio incassum videas gestire lavandi.
 Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
 Et sola in sicca secum spatiat arena.
 Ne nocturna quidem carpentes pensa puellæ 390
 Nescivere hiemem, testa cum ardente viderent
 Scintillare oleum, et putres concrecere fungos.
 Nec minus ex imbri soles et aperta serena
 Prospicere et certis poteris cognoscere signis.
 Nam neque tum stellis acies obtusa videtur, 395
 Nec fratris radiis obnoxia surgere Luna,
 Tenuia nec lanæ per cœlum vellera ferri;
 Non tepidum ad solem pennas in litore pandunt

- Dilectæ Thetidi alcyones; non ore solutos
 Immundi meminere sues jactare maniplos. 400
 At nebulae magis ima petunt campoque recumbunt;
 Solis et occasum servans de culmine summo
 Nequidquam seros exercet noctua cantus.
 Apparet liquido sublimis in aëre Nisus,
 Et pro purpureo poenas dat Scylla capillo:
 365 Quacumque illa levem fugiens secat æthera pennis, 405
 Ecce inimicus, atrox, magno stridore per auras
 Insequitur Nisus; qua se fert Nisus ad auras,
 Illa levem fugiens raptim secat æthera pennis.
 Tum liquidas corvi presso ter gutture voces 410
 370 Aut quater ingeminant; et sæpe cubilibus altis,
 Nescio qua præter solitum dulcedine læti,
 Inter se in foliis strepitant; juvat, imbribus actis,
 Progeniem parvam dulcesque revisere nidos;
 Haud equidem credo, quia sit divinitus illis 415
 375 Ingenium, aut rerum fato prudentia major;
 Verum, ubi tempestas et cœli mobilis humor
 Mutavere vias, et Jupiter uvidus austris
 Densat, erant quæ rara modo, et, quæ densa, relaxat;
 380 Vertuntur species animorum, et pectora motus 420
 Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
 Concipiunt: hinc ille avium concentus in agris,
 Et lætæ pecudes, et ovantes gutture corvi.
 Si vero solem ad rapidum lunasque sequentes
 385 Ordine respicies, nunquam te crastina fallat 425
 Hora, neque insidiis noctis capiere serenæ.
 Luna, revertentes cum primum colligit ignes,
 Si nigrum obscuro comprehenderit aëra cornu,
 Maxumus agricolis pelagoque parabitur imber.
 At si virgineum suffuderit ore ruborem, 430
 390 Ventus erit; vento semper rubet aurea Phœbe.
 Sin ortu quarto—namque is certissimus auctor—
 Pura, neque obtusis per cœlum cornibus ibit;
 Totus et ille dies, et qui nascentur ab illo
 Exactum ad mensem, pluvia ventisque carebunt; 435
 395 Votaque servati solvent in litore nautæ
 Glauco et Panopeæ et Inoo Melicertæ.
 Sol quoque, et exoriens, et cum se condet in undas,
 Signa dabit; solem certissima signa sequuntur,

Et quæ mane refert, et quæ surgentibus astris. 440
 Ille ubi nascentem maculis variaverit ortum,
 Conditus in nubem, medioque refugerit orbe :
 Suspecti tibi sint imbres ; namque urguet ab alto
 Arboribusque satisque Notus pecorique sinister.
 Aut ubi sub lucem densa inter nubilia sese 445
 Diversi rumpent radii, aut ubi pallida surget
 Tithoni croceum linquens Aurora cubile ;
 Heu, male tum mitis defendet pampinus uvas
 Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando.
 Hoc etiam, emenso cum jam decedit Olympo, 450
 Profuerit meminisse magis ; nam sæpe videmus
 Ipsius in vultu varios errare colores ;
 Cæruleus pluviam denuntiat, igneus Euros ;
 Sin maculæ incipient rutilo immiscerier igni,
 Omnia tum pariter vento nimbisque videbis 455
 Fervere. Non illa quisquam me nocte per altum
 Ire, neque ab terra moneat convellere funem.
 At si, cum referetque diem, condetque relatum,
 Lucidus orbis erit, frustra terreberet nimbis,
 Et claro silvas cernes aquilone moveri. 460
 Denique, quid vesper serus vehat, unde serenas
 Ventus agat nubes, quid cogitet humidus Auster,
 Sol tibi signa dabit. Solem quis dicere falsum
 Audeat ? Ille etiam cæcos instare tumultus
 Sæpe monet, fraudemque et operta tumescere bella. 465
 Ille etiam exstincto miseratus Cæsare Romam,
 Cum caput obscura nitidum ferrugine textit,
 Impiaque æternam timuerunt sæcula noctem.
 Tempore quamquam ille tellus quoque et æquora ponti
 Obscœnæque canes importunæque volucres 470
 Signa dabant. Quoties Cycloperum effervere in agros
 Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam,
 Flammarumque globos liquefactaque volvere saxa !
 Armorum sonitum toto Germania cœlo
 Audiit ; insolitis tremuerunt motibus Alpes. 475
 Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes
 Ingens, et simulacra modis pallentia miris
 Visa sub obscurum noctis, pecudesque locutæ ;
 Infandum ! sistunt amnes, terræque dehiscunt,
 Et mæstum illacrimat templis ebur, æraque sudant. 480

[Lib.

- 440 Proluit insano contorquens vortice silvas
Fluviorum rex Eridanus, camposque per omnes
Cum stabulis armenta tulit ; nec tempore eodem
Tribus aut extis fibræ apparere minaces,
Aut puteis manare cruor cessavit, et altæ 485
445 Per noctem resonare lupis ululantibus urbes.
Non alias cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere cometæ.
Ergo inter sese paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi ; 490
o. 450 Nec fuit indignum Superis bis sanguine nostro
Emathiam et latos Hæmi pinguescere campos.
Scilicet et tempus veniet, cum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exesa inveniet scabra robigine pila, 495
455 Aut gravibus rastris galeas pulsabit inanes,
Grandiaque effossis mirabitur ossa sepulcris.
Di patrii, Indigetes, et Romule, Vestaque mater,
Quæ Tuscum Tiberim et Romana Palatia servas,
Hunc saltem everso juvenem succurrere sæclo 500
460 Ne prohibete! Satis jam pridem sanguine nostro
Laomedontæ luimus perjuriam Trojæ.
Jam pridem nobis cæli te regia, Cæsar,
Invidet; atque, hominum queritur curare triumphos ;
Quippe ubi fas versum atque nefas, tot bella per orbem,
Tam multæ scelerum facies ; non ullus aratro 505
465 Dignus honos ; squalent abductis arva colonis,
Et curvæ rigidum falces conflantur in ensem.
Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum ;
Vicinæ ruptis inter se legibus urbes 510
ponti 470 Arma ferunt ; sævit toto Mars impius orbe ;
ros Ut, cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt in spatia, et frustra retinacula tendens
! Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

475

B

480

LIBRI SECUNDI ARGUMENTUM.

“*Propositio cum invocatione Bacchi (v. 1—8). De arborum imprimisque vitium et olearum cultura acturus, primo loco varios arborum proventus, alios a natura alios ab arte profectos, exponit. Aliæ arbores sponte nascuntur (9—21); aliæ arte parantur: et quidem avulsione (22, 23), infossione (24, 25), propagine (26, 27), surculo (28, 29), concisione (30, 31), insitione (32—34). Nunc edocturus, studium esse adhibendum et suam cuique arbori pro generis et soli naturæ culturam, Mæcenatis propitiâ voluntatem implorat (35—46). Arbores, quæ sponte proveniunt, cultu ea adari possunt (47—56); quæ satù nascuntur, feliciora habent incrementa transplantatione aliisque artificialis culturæ generibus (57—72); imprimis inoculatione et insitione propriè dicta (73—82). Deligendæ quoque arborum ejusdem generis species præstantiores (83—108). Cælum præterea naturæ cujusque arboris idoneum est circumspiciendam; nam magna in hoc est varietas (109—135). Sic aditum sibi parat ad laudes Italiæ, omnium rerum proventu felicissimæ (136—176). Denique soli natura est exploranda, cui proventus generi illa conveniat (177—225); subjiciuntur criteria soli cognoscendi et judicandi (226—258), et viæ ac rationes soli tractandi et naturæ ejus emendandæ; hinc ipsa cultura quum omnino arborum, tum in primis vitium. Primum enim docetur, quæ in plantatione observanda sint (259—314), simul de tempore plantationis faciendæ (315—345), de cura post illam adhibenda, inque hac de plantatione (362—370), et de avertendis iis, quæ nocere possint novellis arboribus (371—379; quumque in his caper sit, excurrit in morem mactandi hirci in sacro Bacchi (380—396). In vitibus tamen imprimis assidua est cura per totum annum adhibenda (397—419.) Minus operosa est olearum cultura (420—425), et pomorum (426—428); exigua aut omnino nulla arborum sativarum (429—457). Inde excursus in laudes vitæ rusticæ, pars carminis felicissima (458—542.)” H.*

H
N
V
H
M
F
H
T

N
S
C
P
P
C
A
P
U
P
H
S

H
D
Q
S
E
N
H
Q
T
E
V
F

LIBER SECUNDUS.

HACTENUS arborum cultus et sidera cœli;
 Nunc te, Bacche, canam, nec non silvestria tecum
 Virgulta, et prolem tarde crescentis olivæ.
 Huc, pater o Lenæe; tuis hic omnia plena
 Muneribus; tibi pampineo gravidus auctumno 5
 Floret ager, spumat plenis vindemia labris;
 Huc, pater o Lenæe, veni, nudataque musto
 Tingue novo mecum dereptis crura cothurnis.
 Principio arboribus varia est natura creandis.
 Namque aliæ, nullis hominum cogentibus, ipsæ 10
 Sponte sua veniunt, camposque et flumina late
 Curva tenent, ut molle siler lentæque genestæ,
 Populus et glauca canentia fronde salicta;
 Pars autem posito surgunt de semine, ut altæ
 Castanæe, nemorumque Jovi quæ maxuma frondet 15
 Æsculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.
 Pullulat ab radice aliis densissima silva,
 Ut, cerasis ulmisque; etiam Parnasia laurus
 Parva sub ingenti matris se subjicit umbra.
 Hos natura modos primum dedit; his genus omne 20
 Silvarum fruticumque viret nemorumque sacrorum.
 Sunt alii, quos ipse via sibi reperit usus.
 Hic plantas tenero abscindens de corpore matrum
 Deposuit sulcis; hic stirpes obruit arvo
 Quæ rivasque sudes et acuto robore vallos; 25
 Silvarumque aliæ pressos propaginis arcus
 Exspectant et viva sua plantaria terra;
 Nil radiceis egent aliæ, summumque putator
 Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
 Quin et caudicibus sectis—mirabile dictu!— 30
 Truditur e sicco radix oleagina ligno;
 Et sæpe alterius ramos impune videmus
 Vertere in alterius, mutatamque insita mala
 Ferre pirum, et prunis lapsa rubescere corna.

Quare agite, o, proprios generatim discite cultus, 35
 Agricolæ, fructusque feros mollite colendo;
 Neu segnes jaceant terræ. Juvat Ismara Baccho
 Conserere, atque olea, magnum vestire Taburnum.
 Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
 O decus, o famæ merito pars maxuma nostræ, 40
 Mæccenas, pelagoque volans da vela patenti.
 Non ego cuncta meis amplecti versibus opto,
 Non, mihi si linguæ centum sint oraque centum,
 Ferrea vox; ades, et primi lege litoris oram;
 In manibus terræ; non hic te carmine ficto 45
 Atque per ambages et longa exorsa tenebo.
 Sponte sua quæ se tollunt in luminis oras,
 Infecunda quidem, sed læta et fortia surgunt;
 Quippe solo natura subest. Tamen hæc quoque, si quis
 Inserat, aut scrobibus mandet mutata subactis, 50
 Exuerint silvestrem animum, cultuque frequenti
 In quascumque voces artès haud tarda sequentur.
 Nec non et sterilis, quæ stirpibus exit ab imis,
 Hoc faciet, vacuos si sit digesta per agros:
 Nunc altæ frondes et rami matris opacant, 55
 Crescentique adimunt fetus, uruntque ferentem.
 Jam, quæ seminibus jactis se sustulit arbos,
 Tarda venit seris factura nepotibus umbram;
 Pomaque degenerant, succos oblita priores;
 Et turpes avibus prædam fert uva racemos. 60
 Scilicet omnibus est labor impendendus, et omnes
 Cogendæ in sulcum ac multa mercede domandæ;
 Sed truncis oleæ melius, propagine vites
 Respondent, solido Paphiæ de robore myrtus;
 Plantis et duræ coruli nascuntur, et ingens 65
 Fraxinus, Herculeæque arbos umbrosa coronæ,
 Chaoniique patris glandes; etiam ardua palma
 Nascitur, et casus abies visura marinos.
 Inseritur vero et nucis arbutus horrida fetu;
 Et steriles platani malos gessere valentes; 70
 Castanæ fagus, ornusque incanuit albo
 Flore piri, glandemque succo fregere sub ulmis.
 Nec modus inserere atque oculos imponere simplex.
 Nam, qua se medio trudunt de cortice gemmæ,
 Et tenues rumpunt tunicas, angustus in ipso 75

us, 35

o
i.

Fit nodo sinus; huc aliena ex arbore germen
 Includunt, udoque docent inolescere libro.
 Aut rursum enodes trunci reseantur, et alte
 Finditur in solidum cuneis via; deinde feraces
 Plantæ immittuntur; nec longum tempus, et ingens 80
 Exiit ad cælum ramis felicibus arbos,
 Miraturque novas frondes et non sua poma.

Præterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
 Nec salici lotoque, neque Idæis cyparissis;
 Nec pingues unam in faciem nascuntur olivæ, 85

Orchades, et radii, et amara pausia bacca;
 Pomaque et Alcinoi silvæ; nec surculus idem
 Crustumis Syriisque piris gravibusque volemis.

i quis

Non eadem arboribus pendet vindemia nostris,
 Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos. 90

Sunt Thasiæ vites, sunt et Mareotides albæ,
 Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ;
 Et passo Psithia utilior, tenuisque Lageos,
 Tentatura pedes olim vincturaque linguam;

Purpureæ, præciæque; et quo te carmine dicam, 95
 Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.

Sunt et Aminææ vites; firmissima vina,
 Tmolius adsurgit quibus et rex ipse Phanæus;
 Argitisque minor, cui non certaverit ulla
 Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos. 100

Non ego te, dis et mensis accepta secundis,
 Transierim, Rhodia, et tumidis, Bumaste, racemis.

Sed neque, quam multæ species, nec, nomina quæ sint,
 Est numerus; neque enim numero comprehendere refert;
 Quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem 105

Discere quam multæ Zephyro turbentur arenæ;
 Aut, ubi navigiis violentior incidit Eurus,
 Nosse, quot Ionii veniant ad litora fluctus.

Nec vero terræ ferre omnes omnia possunt.
 Fluminibus salices, crassisque paludibus alni 110

Nascuntur, steriles saxosis montibus orni;
 Litora myrtetis lætissima; denique apertos
 Bacchus amat colles, Aquilonem et frigora taxi.

Adspice et extremis domitum cultoribus orbem,
 Eoasque domos Arabum pictosque Gelonos; 115

Divisæ arboribus patriæ: sola India nigrum

plex.

75

Fert ebum; solis est turea virga Sabæis.
 Quid tibi odorato referam sudantia ligno
 Balsamaque et baccas semper frondentis acanthi?
 Quid nemora Æthiopum, molli canentia lana, 120
 Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
 Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
 Extremi sinus orbis, ubi aëra vincere summum
 Arboris haud ullæ jactu potuere sagittæ?—
 Et gens illa quidem sumtis non tarda pharetris.— 125
 Media fert tristes succos tardumque saporem
 Felicis mali; quo non præsentius ullum,
 Pocula si quando sævæ infecere novercæ,
 Miscueruntque herbas et non innoxia verba,
 Auxilium venit, ac membris agit atra venena. 130
 Ipsa ingens arbos faciemque simillima lauro;
 Et, si non alium late jactaret odorem,
 Laurus erat; folia haud ullis labentia ventis;
 Flos ad prima tenax; animas et olentia Medi
 Ora fovent illo, et senibus medicantur anhelis. 135
 Sed neque Medorum silvæ ditissima terra,
 Nec pulcher Ganges atque auro turbidus Hermus
 Laudibus Italiæ certent; non Bactra, neque Indi,
 Totaque turiferis Panchaia pinguis arenis.
 Hæc loca non tauri spirantes naribus ignem 140
 Invertere satis immanis dentibus hydri,
 Nec galeis densisque virum seges horruit hastis;
 Sed gravidæ fruges et Bacchi Massicus humor
 Implevere; tenent olæ armenta que læta.
 Hinc bellator equus campo sese arduus infert; 145
 Hinc albi, Clitumne, greges, et maxuma taurus
 Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro,
 Romanos ad templâ deum duxere triumphos.
 Hic ver assiduum atque alienis mensibus æstas;
 Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos. 150
 At rabidæ tigres absunt et sæva leonum
 Semina: nec miseros fallunt aconita legentes;
 Nec rapit immensos orbes per lumum, neque tanto
 Squameus in spiram tractu se colligit anguis.
 Adde tot egregias urbes operumque laborem, 155
 Tot congesta manu præruptis oppida saxis,
 Fluminaque antiquos subterlabentia muros.

An mare, quod supra, memorem, quodque adluit infra?
 Anne lacus tantos? te, Lari maxume, teque,
 Fluctibus et fremitu adsurgens, Benace, marino? 160
 An memorem portus Lucrinoque addita claustra,
 Atque indignatum magnis stridoribus æquor,
 Julia qua ponto longe sonat unda refuso,
 Tyrrhenusque fretis immittitur æstus Avernis?
 Hæc eadem argenti rivos ærisque metalla 165
 Ostendit venis, atque auro plurima fluxit.
 Hæc genus acre virum, Marsos pubemque Sabellam,
 Adsuetumque malo Ligurem Volscosque verutos
 Extulit; hæc Decios, Marios magnosque Camillos,
 Scipiadas duros bello, et te, maxume Cæsar, 170
 Qui nunc extremis Asiæ jam victor in oris
 Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.
 Salve, magna parens virum, Saturnia tellus,
 Magna virum; tibi res antiquæ laudis et artis
 Ingredior, sanctos ausus recludere fontes, 175
 Ascræuinque cano Romana per oppida carmen.
 Nunc locus arborum ingeniis; quæ robora cuique,
 Quis color, et quæ sit rebus natura ferendis.
 Difficiles primum terræ collesque maligni,
 Tenuis ubi argilla et dumosis calculus arvis, 180
 Palladia gaudent silva vivacis olivæ.
 Indicio est tractu surgens oleaster eodem
 Plurimus, et strati baccis silvestribus agri.
 At quæ pinguis humus dulci que uligine læta,
 Quique frequens herbis et fertilis ubere campus; 185
 Qualem sæpe cava montis convalle solemus
 Despicerere; huc summis liquuntur rupibus amnes,
 Felicemque trahunt limbum —, quique editus Austro,
 Et filicem curvis invisam pascit aratris;
 Hic tibi prævalidas olim multoque fluentes 190
 Sufficiet Baccho vites: hic fertilis uvæ,
 Hic laticis, qualem pateris libamus et auro,
 Inflavit quum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
 Lancibus et pandis fumantia reddimus exta.
 Sin armenta magis studium vitulosque tueri, 195
 Aut fetus ovium, aut urentes culta capellas;
 Saltus et saturi petito longinqua Tarenti,
 Et qualem infelix amisit Mantua campum,

120

125

130

135

140

145

150

155

Pascentem niveos herboso flumine cyenos ;
 Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt ; 200
 Et, quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
 Nigra fere et presso pinguis sub vomere terra,
 Et cui putre solum—namque hoc imitamur arando,—
 Optuma frumentis ; non ullo ex æquore cernes 205
 Plura domum tardis decedere plaustra juvencis :
 Aut unde iratus silvam devexit arator,
 Et nemora evertit multos ignava per annos,
 Antiquasque domos avium cum stirpibus imis
 Eruit : illæ altum nidis petiere relictis ; 210
 At rudis enituit impulso vomere campus.
 Nam jejuna quidem clivosi glareæ ruris
 Vix humiles apibus casias roremque ministrat ;
 Et tophus scaber et nigris exesa chelydris
 Creta negant alios æque serpentibus agros 215
 Dulcem ferre cibum et curvas præbere latebras.
 Quæ tenuem exhalat nebulam fumosque volucres,
 Et bibit humorem et, cum vult, ex se ipsa remittit ;
 Quæque suo semper viridi se gramine vestit,
 Nec scabie et salsa lædit robigine ferrum : 220
 Illa tibi lætis intextet vitibus ulmos ;
 Illa ferax oleo est ; illam experiere colendo
 Et facilem pecori et patientem vomeris unci.
 Talem dives arat Capua et vicina Vesevo
 Ora jugo et vacuis Clanius non æquus Acerris. 225
 Nunc, quo quamque modo possis cognoscere, dicam.
 Rara sit an supra morem si densa requiras—
 Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho,
 Densa magis Cereri, rarissima quæque Lyæo—
 Ante locum capies oculis, antequæ jubebis 230
 In solido puteum demitti, omnemque repones
 Rursus humum, et pedibus summas æquabis arenas.
 Si deerunt, rarum pecorique et vitibus almis
 Aptius uber erit ; sin in sua posse negabunt
 Ire loca, et scrobibus superabit terra repletis, 235
 Spissus ager ; glebas cunctantes crassaque terga
 Exspecta, et validis terram proscinde juvencis.
 Salsa autem tellus et quæ perhibetur amara,
 Frugibus infelix,—ea nec mansuescit arando,

200

Nec Baccho genus, aut pomis sua nomina servat—240

Tale dabit specimen: tu spisso vimine qualos

Colaque prælorum fumosis deripe tectis;

Huc ager ille malus dulcesque a fontibus undæ

Ad plenum calcentur: aqua eluctabitur omnis

Scilicet, et grandes ibunt per vimina guttæ; 245

At sapor indicium faciet, manifestus et ora

Tristia teutantum sensu torquebit amaror.

Pinguis item quæ sit tellus, hoc denique pacto

Discimus: haud umquam manibus jactata fatiscit,

Sed picis in morem ad digitos lentescit habendo. 250

210

Humida majores herbas alit; ipsaque justo

Lætior. Ah nimium ne sit mihi fertilis illa,

Neu se prævalidam primis ostendat aristis!

Quæ gravis est, ipso tacitam se pondere prodit,

Quæque levis. Promptum est oculis prædiscere nigram, 255

215

Et quis cui color. At sceleratum exquirere frigus

Difficile est; piceæ tantum taxique nocentes

Interdum, aut bederæ pandunt vestigia nigra.

His animadversis, terram multo ante memento

220

Excoquere, et magnos scrobibus concidere montes, 260

Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas,

Quam lætum infodias vitis genus. Optuma putri

Arva solo; id venti curant gelidæque pruinae,

Et labefacta movens robustus jugera fossor.

At si quos haud ulla viros vigilantia fugit, 265

225

Ante locum similem exquirunt, ubi prima paretur

um.

Arboribus seges, et quo mox digesta feratur,

Mutatam ignorent subito ne semina matrem.

Quin etiam cœli regionem in cortice signant,

230

Ut, quo quæque modo steterit, qua parte calores 270

Austrinos tulerit, quæ terga obverterit axi,

Restituant. Adeo in teneris consuescere multum est.

Collibus, an plano melius sit ponere vitem,

Quære prius. Si pinguis agros metabere campi,

235

Densa sere, in denso non segnior ubere Bacchus; 275

Sin tumulis adclive solum collesque supinos,

Indulge ordinibus, nec secius omnis in unguem

Arboribus positis secto via limite quadret.

Ut sæpe ingenti beilo cum longa cohortes

Explicuit legio, et campo stetit agmen aperto, 280

Directæque acies, ac late fluctuat omnis
 Ære rendenti tellus, nec dum horrida miscent
 Prælia, sed dubius mediis Mars errat in armis:
 Omnia sint paribus numeris dimensa viarum;
 Non animum modo uti pascat prospectus inanem, 285
 Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
 Terra, neque in vacuum poterunt se extendere rami.

Forsitan et, scrobibus quæ sint fastigia, quæras.
 Ausim vel tenui vitem committere sulco;
 Altior ac penitus terræ defigitur arbos; 290
 Æsculus in primis, quæ, quantum vertice ad auras
 Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.

Ergo non hiemes illam, non flabra neque imbres
 Convellunt; immota manet, multosque nepotes,
 Multa virum volvens durando sæcula vincit; 295
 Tum fortes late ramos et brachia tendens
 Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet umbram.

Neve tibi ad solem vergant vineta cadentem;
 Neve inter vites corulum sere; neve flagella
 Summa pete, aut summa defringe ex arbore plantas: 300

Tantus amor terræ; neu ferro læde retuso
 Semina; neve oleæ silvestres insere truncos:
 Nam sæpe incautis pastoribus excidit ignis,
 Qui, furtim pingui primum sub cortice tectus,
 Robora comprehendit, frondesque elapsus in altas 305

Ingentem cœlo sonitum dedit; inde secutus
 Per ramos victor perque alta cacumina regnat,
 Et totum involvit flammis nemus, et ruit atram
 Ad cœlum picea crassus caligine nubem;
 Præsertim si tempestas a vertice silvis 310

Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
 Hoc ubi, non a stirpe valent cæsæque reverti
 Possunt atque ima similes revirescere terra;
 Infelix superat foliis oleaster amaris.

Nectibi tam prudens quisquam persuadeat auctor 315
 Tellurem Borea rigidam spirante movere.
 Rura gelu tum claudit hiems; nec semine jacto
 Concretam patitur radicem adfigere terræ.
 Optuma vinetis satio, cum vere rubenti
 Candida venit avis longis invisâ cœlubris; 320
 Prima vel auctumni sub frigora, cum rapidus Sol

Nondum hiemem contingit equis, jam præterit æstas.
 Ver adeo frondi nemorū, ver utile silvis;
 Vere tument terræ et genitalia semina poscunt.
 Tum pater omnipotens fecundis imbribus Æther 325
 Conjugis in gremium lætæ descendit, et omnes
 Magnus alit, magno commixtus corpore, fetus.
 Avia tum resonant avibus virgulta canoris,
 Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
 Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auris 330
 Laxant arva sinus; superat tener omnibus humor:
 Inque novos soles audent se germina tuto
 Credere; nec metuit surgentes pampinus Austros,
 Aut actum cœlo magnis Aquilonibus imbrem,
 Sed trudit gemmas, et frondes explicat omnes. 335
 Non alios prima crescentis origine mundi
 Illuxisse dies aliumve habuisse tenorem
 Crediderim; ver illud erat; ver magnus agebat
 Orbis, et hibernis parcebant flatibus Euri,
 Cum primæ lucem pecudes hausere, virumque 340
 Terrea progenies duris caput extudit arvis,
 Immissæque feræ silvis et sidera cœlo.
 Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
 Si non tanta quies iret frigusque caloremque
 Inter, et exciperet cœli indulgentia terras. 345
 Quod superest, quæcumque præmes virgulta per agros,
 Sparge fimo pingui, et multa memor occule terra;
 Aut lapidem bibulum, aut squalentes infode conchas;
 Inter enim labentur aquæ, tenuisque subibit
 Halitus, atque animos tollent sata. Jamque reperti, 350
 Qui saxo super atque ingentis pondere testæ
 Urguerent; hoc effusos munimen ad imbres,
 Hoc, ubi hiulca siti findit canis æstifer arva.
 Seminibus positis, superest diducere terram
 Sæpius ad capita, et duros jactare bidentes, 355
 Aut presso exercere solum sub vomere et ipsa
 Flectere luctantes inter vineta juvencos:
 Tum leves calamos et rasæ hastilia virgæ
 Fraxineasque aptare sudes furcasque valentes,
 Viribus eniti quarum et contemnere ventos 360
 Adsuescant, summasque sequi tabulata per ulmos.

Ac, dum prima novis adolescit frondibus ætas,
 Parcendum teneris; et, dum se lætus ad auras
 Palmes agit, laxis per purum immissus habenis,
 Ipsa acie nondum falcis tentanda, sed uncis 365
 Carpendæ manibus frondes interque legendæ.
 Inde ubi jam validis amplexæ stirpibus ulmos
 Exierint, tum stringe comas, tum brachia tonde:
 Ante reformidant ferrum; tum denique dura
 Exerce imperia, et ramos compesce fluentes. 370
 Textendæ sepes etiam, et pecus omne tenendum;
 Præcipue dum frons tenera imprudensque laborum;
 Cui, super indignas hiemes solemque potentem,
 Silvestres uri adsidue capræque sequaces
 Illudunt, pascuntur oves avidæque juvencæ. 375
 Frigora nec tantum cana concreta pruina,
 Aut gravis incumbens scopulis arentibus æstas,
 Quantum illi nocuere greges durique venerum
 Dentis et admorso signata in stirpe cicatrix.
 Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris 380
 Cæditur, et veteres ineunt proscenia ludi,
 Præmiaque ingeniis pagos et compita circum
 Thesidæ posuere, atque inter pocula læti
 Mollibus in pratis unctos saluere per utres.
 Nec non Ausonii, Troja gens missa, coloni 385
 Versibus incomtis ludunt risuque soluto,
 Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis;
 Et te, Bacche, vocant per carmina læta, tibi que
 Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
 Hinc omnis largo pubescit vinea fetu; 390
 Complentur vallesque cavæ saltusque profundi,
 Et quocumque deus circum caput egit honestum.
 Ergo rite suum Baccho dicemus honorem
 Carminibus patriis, lancesque et liba feremus,
 Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram, 395
 Pinguiæque in veribus torrebimus exta columnis.
 Est etiam ille labor curandis vitibus alter,
 Cui nunquam exhausti satis est; namque omne quo-
 tannis
 Terque quaterque solum scindendum, glebaque versis
 Æternum frangenda bidentibus; omne levandum 400
 Fronde nemus; redit agricolis labor actus in orbem,

Atq
 Ac j
 Frig
 Jam
 Rust
 Pers
 Prin
 Sarr
 Post
 Bis
 Dur
 Exig
 Vim
 Cæd
 Jam
 Jam
 Solli
 Et j
 C
 Proc
 Cum
 Ipsa
 Suffi
 Hoc
 P
 Et v
 Vi p
 Nec
 Sang
 Ton
 Pasc
 Et d
 Quic
 Aut
 Suffi
 Et j
 Nar
 Non
 Ipsæ
 Quar
 Dan

- Atque in se sua per vestigia volvitur annus.
 Ac jam olim, seras posuit cum vinea frondes,
 Frigidus et silvis Aquilo decussit honorem ;
 365 Jam tum acer curas venientem extendit in annum 405
 Rusticus, et curvo Saturni dente relictam
 Persequitur vitem adtondens, fingitque putando.
 Primus humum fodito, primus devecta cremato
 Sarmenta, et vallos primus sub tecta referto;
 370 Postremus metito. Bis vitibus ingruit umbra; 410
 Bis segetem densis obducunt sentibus herbæ:
 Durus uterque labor. Laudato ingentia rura,
 Exiguum colito. Nec non etiam aspera rusci
 375 Vimina per silvam et ripis fluvialis arundo
 Cæditur, incultique exercet cura salicti. 415
 Jam vinctæ vites, jam falcem arbusta reponunt,
 Jam canit effectos extremus vinitor antes;
 Sollicitanda tamen tellus, pulvisque movendus;
 380 Et jam maturis metuendus Jupiter uvis. 420
 Contra non ulla est oleis cultura, neque illæ
 Procurvam expectant falcem rastrosque tenaces,
 Cum semel hæserunt arvis, aurasque tulerunt.
 Ipsa satis tellus, cum dente recluditur unco,
 385 Sufficit humorem, et gravidas, cum vomere, fruges.
 Hoc pinguem et placitam Paci nutritor olivam. 425
 Poma quoque, ut primum truncos sensere valentes,
 Et vires habuere suas, ad sidera raptim
 Vi propria nituntur, opisque haud indiga nostræ.
 Nec minus interea fetu nemus omne gravescit,
 390 Sanguineisque inculta rubent aviaria baccis. 430
 Tondentur cytisi, tædas silva alta ministrat,
 Pascunturque ignes nocturni et lumina fundunt.
 Et dubitant homines serere atque impendere curam?
 395 Quid majora sequar?—Salces humilesque genestæ,
 Aut illæ pecori frondem, aut pastoribus umbras 435
 Sufficiunt, sepemque satis, et pabula melli.—
 Et juvat undantem buxo spectare Cytorum,
 Naryciæque picis lucos; juvat arva videre
 Non rastris, hominum non ulli obnoxia curæ.
 400 Ipsæ Caucasio steriles in vertice silvæ, 440
 Quas animosi Euri assidue franguntque feruntque,
 Dant alios aliæ fetus; dant utile lignum.

Navigiis pinos, domibus cedrumque cupressosque.
 Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris
 Agricolæ, et pandas ratibus posuere carinas. 445
 Viminibus salices fecundæ, frondibus ulmi;
 At myrtus validis hastilibus et bona bello
 Cornus; Ituræos taxi torquentur in arcus:
 Nec tiliæ leves aut torno rasile buxum
 Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto; 450
 Nec non et torrentem undam levis innatat alnus,
 Missa Pado; nec non et apes examina condunt
 Corticibusque cavis vitiosæque ilicis alveo.
 Quid memorandum æque Baccheia dona tulerunt?
 Bacchus et ad culpam causas dedit; ille furentes 455
 Centauros leto domuit, Rhætumque Pholumque
 Et magno Hylæum Lapithis cratera minantem.
 O fortunatos nimium, sua si bona norint,
 Agricolas! quibus ipsa, procul discordibus armis,
 Fundit humo facilem victum justissima tellus. 460
 Si non ingentem foribus domus alta superbis
 Mane salutantum totis vomit ædibus undam;
 Nec varios inhiant pulchra testudine postes
 Illasque auro vestes Ephyreiaque æra;
 Alba neque Assyrio fucatur lana veneno, 465
 Nec casia liquidi corrumpitur usus olivi:
 At segura quies et nescia fallere vita,
 Dives opum variarum; at latis otia fundis,
 Speluncæ vivique lacus; at frigida Tempe
 Mugitusque boum mollesque sub arbore somni 470
 Non absunt; illic saltus ac lustra ferarum
 Et patiens operum exiguoque adsueta juvenus,
 Sacra deum, sanctique patres; extrema per illos
 Justitia excedens terris vestigia fecit.
 Me vero primum dulces ante omnia Musæ, 475
 Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
 Accipiant, cœlique vias et sidera monstrent,
 Defectus solis varios lunæque labores;
 Unde tremor terris; qua vi maria alta tumescant,
 Objicibus ruptis, rursusque in se ipsa residant; 480
 Quid tantum oceano properent se tinguere soles
 Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obstet.
 Sin, has ne possim naturæ accedere partes,

- Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis;
 Rura mihi et rigui placeant in vallibus amnes, 485
 445 Flumina amem silvasque inglorius. O, ubi campi
 Spercheosque et virginibus bacchata Lacænis
 Taygeta! o, qui me gelidis in vallibus Hæmi
 Sistat, et ingenti ramorum protegat umbra!
 450 Felix, qui petuit rerum cognoscere causas, 490
 Atque metus omnes et inexorabile fatum
 Subjecit pedibus strepitumque Acherontis avari!
 Fortunatus et ille, deos qui novit agrestes,
 Panaque Silvanumque senem Nymphasque sorores!
 455 Illum non populi fascēs, non purpura regum 495
 Flexit et infidos agitans discordia fratres,
 Aut conjurato descendens Dacus ab Histro;
 Non res Romanæ perituraque regna; neque ille
 Aut doluit miserans inopem, aut invidit habenti.
 460 Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura 500
 Sponte tulere sua, carpsit; nec ferrea jura
 Insanumque forum, aut populi tabularia vidit.
 Sollicitant alii remis freta cæca, ruuntque
 In ferrum, penetrant aulas et limina regum;
 465 Hic petit excidiis urbem miserosque Penates, 505
 Ut gemma bibat, et Sarrano dormiat ostro;
 Condit opes alius, defossoque incubat auro;
 Hic stupet adtonitus Rostris; hunc plausus hiantem
 Per cuneos geminatus enim plebisque Patrumque
 470 Corripuit; gaudent perfusi sanguine fratrum, 510
 Exsilioque domos et dulcia limina mutant,
 Atque alio patriam quærunt sub sole jacentem.
 Agricola incurvo terram dimovit aratro:
 Hinc anni labor; hinc patriam parvosque nepotes
 475 Sustinet, hinc armenta boum meritosque juvencos. 515
 Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
 Aut fetu pecorum, aut Cerealis mergite culmi,
 Proventuque oneret sulcos, atque horrea vincat.
 Venit hiems: teritur Sicyonia bacca trapetis;
 480 Glande sues læti redeunt; dant arbuta silvæ, 520
 Et varios ponit fetus auctumnus, et alte
 Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.
 Interea dulces pendent circum oscula nati;
 Casta pudicitiam servat domus; ubera vaccæ

Lactea demittunt, pinguesque in gramine læto 525
 Inter se adversis luctantur cornibus hædi.
 Ipse dies agitat festos, fususque per herbam,
 Ignis ubi in medio et socii cratera coronant,
 Te, libans, Lenæe, vocat; pecorisque magistris
 Velocis jaculi certamina ponit in ulmo, 530
 Corporaque agresti nudant prædura palæstræ.
 Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
 Hanc Reiaus et frater; sic fortis Etruria crevit
 Scilicet, et rerum facta est pulcherrima Roma,
 Septemque una sibi muro circumdedit arces. 535
 Ante etiam sceptrum Dictæi regis, et ante
 Impia quam cæsis gens est epulata juvencis,
 Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
 Necdum etiam audierant inflari classica, necdum
 Impositos duris crepitare incudibus enses. 540
 Sed nos immensum spatii confecimus æquor,
 Et jam tempus equum fumantia solvere colla.

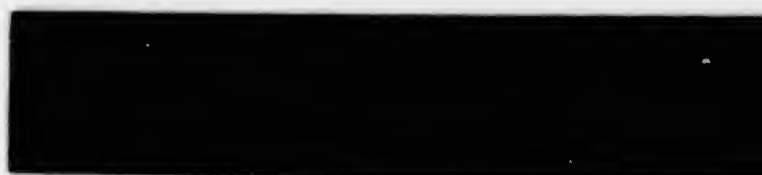
2):
 nov
 Ind
 " "
 da
 (49)
 in j
 et a
 ante
 ma
 (15)
 imp
 de
 Pos
 dun
 dig
 cur
 (29)
 cum
 Scy
 (38)
 413
 439
 sibi
 ac
 mu
 484
 mo
 ma
 de
 qu
 TE
 Pa
 Ce
 On
 Au

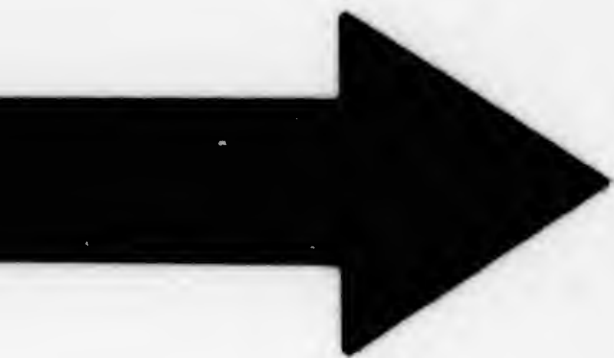
LIBRI TERTII ARGUMENTUM.

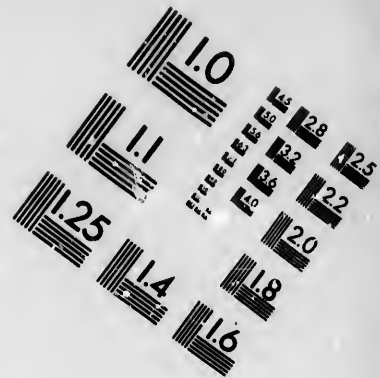
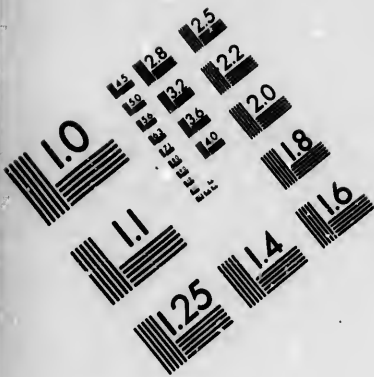
“ *Orditur per titulum ab expositione argumenti (1, 2): tractare se argumentum ab aliis intactum, unde novam laudem Mantuæ suæ sit paraturus (3—39). Inde morem ac studium Mæcenatis sibi expetit (40—48).*

“ *Procedit præceptio a fetura armentorum. Legendæ primo loco bonæ matres; notæ bonarum vaccarum (49—62); admissurâ ita curanda, ut et bos et taurus in juvenia constituti sint (63—71); notæ equi generosi et admissurâ idonei (72—122). Tum ea, quæ ante admissuram sunt curanda (123—137). Cura matrum gravidarum (138—156). Cura vitulorum (157—178). Cura pullorum equinorum (179—208); imprimis arcendi illi a nimia Venere; inter quæ locum de Veneris stimulantis furore persequitur (209—285). Post curam armentorum progreditur ad curam pecudum, cum præfatione de difficultate argumenti cum dignitate pertractandi (286—293). Primum de ea cura, quæ ad pecudes in stabulis habendas spectat (294—321); tum de pastione vere orto (322—338), cum excursionem in narrationem de Nomadibus Afris et Scythiis (339—383); præcepta de studio lanarum (384—393,) et lactis (394—403). Cura canum (404—413). Monita de cavendis animantibus noxiis (414—439), et de avertendis morbis (440—473). Ita aditum sibi parat ad locum de peste auctumnali armentorum ac gregum nobilissimum (474, ad fin.)” H. Et primum quidem de morbi causa et ratione agitur (474—484); tum de variis animalium generibus, quæ illo morbo correpta fuerint: de pecoribus et minoribus animalibus domesticis (486—497,) de armentis (498—536), de feris (537—540), de aliis bestiis (541—547); denique de omnium remediorum vanitate (548—566).*

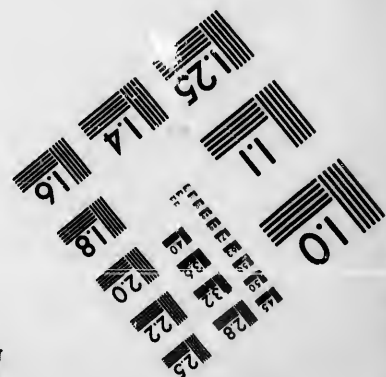
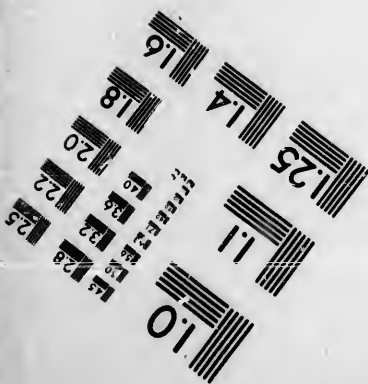
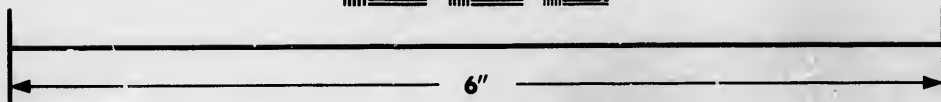
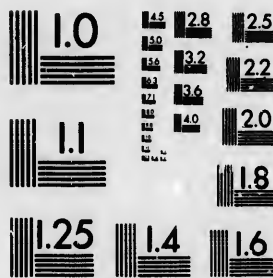
Te quoque, magna Pales, et te memorande canemus
 Pastor ab Amphryso, vos, silvæ amnesque Lycæi.
 Cetera, quæ vacuas tenuissent carmine mentes,
 Omnia jam vulgata. Quis aut Eurysthea durum,
 Aut illaudati nescit Busiridis aras?

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

Photographic
Sciences
Corporation

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

1.5
1.8
2.0
2.2
2.5
2.8
3.2
3.6
4.0
4.5
5.0

5.0
5.6
6.3
7.1
8.0
9.0
10.0

Cui non dictus Hylas puer, et Latonia Delos,
 Hippodameque, humeroque Pelops insignis eburno,
 Acer equis? Tentanda via est, qua me quoque possim
 Tollere humo, victorquē virum volitare per ora.
 Primus ego in patriam mecum, modo vita supersit, 10
 Aonio rediens deducam vertice Musas,
 Primus Idumæas referam tibi, Mantua, palmas;
 Et viridi in campo templum de marmore ponam
 Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat 15
 Mincius, et tenera prætexit arundine ripas.
 In medio mihi Cæsar erit, templumque tenebit.
 Illi victor ego et Tyrio conspectus in ostro
 Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
 Cuncta mihi, Alpheum linquens lucosque Molorchi,
 Cursibus et crudo decernet Græcia cæstu; 20
 Ipse, caput tonsæ foliis ornatus olivæ,
 Dona feram. Jam nunc sollemnes ducere pompas
 Ad delubra juvat, cæsosque videre juvencos;
 Vel scena ut versis discedat frontibus, utque 25
 Purpurea infexti tollant aulæa Britannii.
 In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto
 Gangaridum faciam, victorisque arma Quirini;
 Atque hic undantem bello magnumque fluentem
 Nilum, ac navali surgentes ære columnas.
 Addam urbes Asiæ domitas, pulsumque Niphaten, 30
 Fidentemque fuga Parthum versisque sagittis,
 Et duo rapta manu diverso ex hoste tropæa,
 Bisque triumphatas utroque ab litore gentes.
 Stabant et Parii lapides, spirantia signa, 35
 Assaraci proles, demissæque ab Jove gentis
 Nomina, Trosque parens et Trojæ Cynthius auctor.
 Invidia infelix Furias amnemque severum
 Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues
 Immanemque rotam, et non exsuperabile saxum.
 Interea Dryadum silvas saltusque sequamur 40
 Intactos, tua, Mæcenas, haud mollia jussa.
 Te sine nil altum mens inchoat. En age, segnes
 Rumpe moras; vocat ingenti clamore Cithæron,
 Taygetique canes, domitrixque Epidaurus equorum,
 Et vox adsensu nemorum ingeminata remugit. 45
 Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas

Cæsaris, et nomen fama tot ferre per annos,
 Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.
 Seu quis, Olympiæ miratus præmia palmæ,
 Pascit equos, seu quis fortes ad aratra juvencos; 50
 Corpora præcipue matrum legat. Optuma torvæ
 Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
 Et crurum tenuis a mento palearia pendent;
 Tum longo nullus lateri modus; omnia magna,
 Pes etiam; et camuris hirtæ sub cornibus aures. 55
 Nec mihi displiceat maculis insignis et albo;
 Aut juga detrectans, interdumque aspera cornu,
 Et faciem tauro propior, quæque ardua tota,
 Et gradiens ima verrit vestigia cauda.
 Ætas Lucinam justosque pati hymenæos 60
 Desinit ante decem, post quatuor incipit annos;
 Cetera nec feturæ habilis, nec fortis aratris.
 Interea, superat gregibus dum læta juvenas,
 Solve mares; mitte in Venerem pecuaria primus,
 Atque aliam ex alia generando suffice prolem. 65
 Optuma quæque dies miseris mortalibus ævi
 Prima fugit; subeunt morbi tristisque senectus;
 Et labor et duræ rapit inclementia mortis.
 Semper erunt, quarum mutari corpora malis:
 Semper enim refice; ac, ne post amissa requiras, 70
 Anteveni, et subolem armento sortire quotannis.
 Nec non et pecori est idem delectus equino.
 Tu modo, quos in spem statuas submittere gentis,
 Præcipuum jam inde a teneris impende laborem.
 Continuo pecoris generosi pullus in arvis 75
 Altius ingreditur, et mollia crura reponit;
 Primus et ire viam, et fluvios tentare minaces
 Audet, et ignoto sese committere ponti;
 Nec vanos horret strepitus. Illi ardua cervix,
 Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga; 80
 Luxuriatque toris animosum pectus. Honesti
 Spadices glaucique; color deterrimus albis
 Et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dedere,
 Stare loco nescit, micat auribus, et tremat artus,
 Collectumque fremens volvit sub naribus ignem. 85
 Densa juba, et dextro jactata recumbit in armo;
 At duplex agitur per lumbos spina; cavatque

Tellurem, et solido graviter sonat ungula cornu.
 Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
 Cyllarus, et quorum Graii meminere poëtæ, 90
 Martis equi bijuges, et magni currus Achilli:
 Talis et ipse jubam cervice effudit equina
 Conjugis adventu pernix Saturnus, et altum
 Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.

Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam senior
 annis 95

Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ.
 Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
 Ingratum trahit; et, si quando ad proelia ventum est,
 Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
 Incassum furit. Ergo animos ævumque notabis 100
 Præcipue; hinc alias artes, prolemque parentum,
 Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.

Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
 Corripuere, ruuntque effusi carcere currus;
 Cum spes arrectæ juvenum, exsultantiaque haurit 105
 Corda pavor pulsans: illi instant verbere torto,
 Et proni dant lora; volat vi fervidus axis;
 Jamque humiles, jamque elati sublimè videntur
 Aëra per vacuum ferri atque adsurgere in auras;
 Nec mora, nec requies; at fulvæ nimbus arenæ 110

Tollitur, humescunt spumis flatuque sequentum;
 Tantus amor laudum, tantæ est victoria curæ.
 Primus Erichthonius currus et quatuor ausus
 Jungere equos, rapidusque rotis insistere victor. 115
 Frena Pelethronii Lapithæ gyrosque dedere,
 Impositi dorso, atque equitem docuere sub armis

Insultare solo et gressus glomerare superbos.
 Æquus uterque labor; æque juvenemque magistri
 Exquirunt calidumque animis et cursibus acrem;
 Quamvis sæpè fuga versos ille egerit hostes, 120
 Et patriam Epirum referat fortesque Mycenæ,
 Neptunique ipsa deducat origine gentem.

His animadversis instant sub tempus, et omnes
 Impendunt curas denso distenderè pingui,
 Quem legere ducem et pecori dixere maritum; 125
 Florentesque secant herbas, fluviosque ministrant
 Farraque, ne blando nequæat superesse labori,

- Invalidique patrum referant jejunia nati.
 Ipsa autem macie tenuant armenta volentes,
 90 Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas 130
 Sollicitat, frondesque negant, et fontibus arcent;
 Sæpe etiam cursu quatiunt, et sole fatigant,
 Cum graviter tunsis gemit area frugilus, et cum
 Surgentem ad Zephyrum paleæ jactantur inanes.
 95 Hoc faciunt, nimio ne luxu obtusior usus 135
 Sit genitali arvo, et sulcos oblimet inertes;
 Sed rapiat sitiens Venerem interiusque recondat.
 Rursus cura patrum cadere, et succedere matrum
 Incipit. Exactis gravidæ cum mensibus errant;
 Non illas gravibus quisquam juga ducere plaustris, 140
 Non saltu superare viam sit passus, et acri
 Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant et plena secundum
 Flumina; muscus ubi et viridissima gramine ripa,
 105 Speluncæque tegant, et saxea procubet umbra. 145
 Est lucos Silari circa ilicibusque virentem
 Pluribus Alburnum volitans,—cui nomen asilo
 Romanum est, œstrum Graii vertere vocantes;—
 Asper, acerba sonans; quo tota exterrita silvis
 110 Diffugiunt armenta: furit mugitibus æther 150
 Concussus silvæque et sicci ripa Tanagri.
 Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras
 Inachiæ Juno pestem meditata juvenæ.
 Hunc quoque—nam mediis fervoribus acrior instat—
 Arcebis gravido pecori, armenta que pasces 155
 Sole recens orto, aut noctem ducentibus astris.
 Post partum cura in vitulos traducitur omnis;
 Continuoque notas et nomina gentis inurunt,
 Et, quos aut pecori malint submittere habendo,
 20 Aut aris servare sacros, aut scindere terram, 160
 Et campum horrentem fractis invertere glebis.
 Cetera pascuntur virides armenta per herbas.
 Tu quos ad studium atque usum formabis agrestem,
 Jam vitulos hortare, viamque insiste domandi.
 25 Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas. 165
 Ac primum laxos tenui de vimine circlos
 Cervici subnecte; dehinc, ubi libera colla
 Servitio adsuerint, ipsis e torquibus aptos

Junge pares, et coge gradum conferre juvencos:
 Atque illis jam sæpe rotæ ducantur inanes 170
 Per terram, et summo vestigia pulvere signent;
 Post valido nitens sub pondere faginus axis
 Instrepat, et junctos temo trahat æreus orbes.
 Interea pubi indomitæ non gramina tantum,
 Nec vescas salicum frondes ulvamque palustrem, 175
 Sed frumenta manu carpes sata. Nec tibi fetæ
 More patrum nivea implebunt mulctraria vaccæ,
 Sed tota in dulces consument ubera natos.
 Sin ad bella magis studium turmasque feroces,
 Ant Alpeæ rotis prælabi flumina Pisæ, 180
 Et Jovis in luco currus agitare volantes:
 Primus equi labor est animos atque arma videre
 Bellantum, lituosque pati, tractuque gementem
 Ferre rotam, et stabulo frenos audire sonantes;
 Tum magis atque magis blandis gaudere magistri 185
 Laudibus, et plausæ sonitum cervicis amare.
 Atque hæc jam primo, depulsus ab ubere matris,
 Audeat, inque vicem det mollibus ora capistris
 Invalidus, etiamque tremens, etiam inscius ævi. 190
 At tribus exactis ubi quarta accesserit æstas,
 Carpere mox gyrum incipiat gradibusque sonare
 Compositis, sinuetque alterna volumina crurum,
 Sitque laboranti similis; tum cursibus auras,
 Tum vocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
 Æquora, vix summa vestigia ponat arena: 195
 Qualis Hyperboreis Aquilo cum densus ab oris
 Incubuit, Scythiæque hiemes atque arida differt
 Nubila: tum segetes altæ campique natantes
 Lenibus horrescunt flabris, summæque sonorem
 Dant silvæ, longique urgunt ad litora fluctus; 200
 Ille volat, simul arva fuga, simul æquora verrens.
 Hic vel ad Elei metas et maxuma campi
 Sudabit spatia, et spumas aget ore cruentas;
 Belgica vel molli melius feret esseda collo.
 Tum demum crassa magnum farragine corpus 205
 Crescere, jam domitis, sinito; namque ante domandum
 Ingentes tollent animos, prensique negabunt
 Verbera lenta pati, et duris parere lupatis.

- Sed non ulla magis vires industria firmat,
 Quam Venerem et cæci stimulos avertere amoris, 210
 Sive boum sive est cui gratior usus equorum.
 Atque ideo tauros procul atque in sola relegant
 Pascua post montem oppositum et trans flumina lata;
 Aut intus clausos satura ad præsepia servant.
 175 Carpit enim vires paullatim uritque videndo 215
 Femina; nec nemorum patitur meminisse, nec herbæ.
 Dulcibus illa quidem illicæbris et sæpe superbos
 Cornibus inter se subigit decernere amantes.
 Pascitur in magna Sila formosæ juvenca;
 180 Ili alternantes multa vi prælia miscent 220
 Volneribus crebris; lavit ater corpora sanguis,
 Versaque in obnixos urguentur cornua vasto
 Cum gemitu; reboant silvæque et longus Olympus.
 Nec mos bellantes una stabulare; sed alter
 185 Victus abit, longeque ignotis exsulat oris, 225
 Multa gemens ignominiam plagasque superbi
 Victoris, tum, quos amisit inultus, amores,
 Et stabula adspectans regnis excessit avitis.
 Ergo omni cura vires exercet, et inter
 190 Dura jacet pernix instrato saxa cubili, 230
 Frondibus hirsutis et carice pastus acuta;
 Et tentat sese, atque irasci in cornua discit,
 Arboris obnixus trunco, ventosque lacessit
 Ictibus, et sparsa ad pugnam proludit arena.
 195 Post, ubi collectum robor viresque relectæ, 235
 Signa movet, præcepsque oblitum fertur in hostem:
 Fluctus uti medio cœpit cum albescere ponto,
 Longius ex altoque sinum trahit; utque, volutus
 Ad terras, immane sonat per saxa, neque ipso
 200 Monte minor procumbit; at ima exæstuat unda 240
 Verticibus, nigramque alte subjectat arenam.
 Omne adeo genus in terris hominumque, ferarumque,
 Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
 In furias ignemque ruunt; amor omnibus idem.
 205 Tempore non alio catulorum oblita læna 245
 Sævior erravit campis; nec funera volgo
 Tam multa informes ursi stragemque dedere
 Per silvas; tum sævus aper, tum pessima tigris.
 Heu! male tum Libyæ solis erratur in agris.

Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum 250
 Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
 Ac neque eos jam frena virum, neque verbera sæva,
 Non scopuli rupesque cavæ atque objecta retardant
 Flumina, correptos unda torquentia montes.
 Ipse ruit dentesque Sabellicus exacuit sus, 255
 Et pede prosubigit terram, fricat arbore costas,
 Atque hinc atque illinc humeros ad volnera durat.
 Quid juvenis, magnum cui versat in ossibus ignem
 Durus amor? Nempe abruptis turbata procellis
 Nocte natat cæca serus freta; quem super ingens 260
 Porta tonat cœli, et scopulis illisa reclamant
 Æquora; nec miseri possunt revocare parentes,
 Nec moritura super crudeli funere virgo.
 Quid lynces Bacchi variæ et genus acre luporum
 Atque canum? quid, quæ imbelles dant prælia cervi?
 Scilicet ante omnes furor est insignis equarum; 266
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra absumsere quadrigæ.
 Illas ducit amor trans Gargara transque sonantem
 Ascanium; superant montes et flumina tranant. 270
 Continuoque, avidis ubi subdita flamma medullis,
 Vere magis, quia vere calor redit ossibus, illæ
 Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
 Exceptantque leves auras; et sæpe sine ullis
 Conjugiis vento gravidæ—mirabile dictu— 275
 Saxa per et scopulos et depressas convalles
 Diffugiunt, non, Eure, tuos, neque solis ad ortus,
 In Borean Caurumque, aut unde nigerrimus Auster
 Nascitur, et pluvio contristat frigore cælum.
 Hic demum, hippomanes vero quod nomine dicunt 280
 Pastores, lentum destillat ab inguine virus,
 Hippomanes, quod sæpe malæ legere novercæ,
 Miscueruntque herbas et non innoxia verba.
 Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
 Singula dum capti circumvectamur amore. 285
 Hoc satis armentis. Superat pars altera curæ,
 Lanigeros agitare greges hirtasque capellas.
 Hic labor; hinc laudem fortes sperato coloni.
 Nec sum animi dubius, verbis ea vincere magnum
 Quam sit, et angustis hunc addere rebus honorem;

Sed me Parnasi deserta per ardua dulcis 291
 Raptat amor; juvat irè jugis, qua nulla priorum
 Castaliam molli devertitur orbita clivo.

Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore sonandum.
 Incipiens stabulis edico in mollibus herbam 295

Carpere oves, dum mox frondosa reducitur æstas;
 Et multa duram stipula filicumque manipulis
 Sternere subter humum, glacies ne frigida lædat
 Molle pecus, scabiamque ferat turpesque podagras.
 Post hinc digressus jubeo frondentia capris 300

Arbuta sufficere, et fluvios præbere recentes,
 Et stabula a ventis hiberno opponere soli
 Ad medium conversa diem, cum frigidus olim
 Jam cadit extremoque irrorat Aquarius anno.
 Hæ quoque non cura nobis levioire tuendæ; 305

Nec minor usus erit: quamvis Milesia magno
 Vellera mutantur Tyrios incocta rubores.
 Densior hinc suboles; hinc largi copia lactis.

Quam magis exhausto spumaverit ubere mulctra,
 Læta magis pressis manabant flumina mammis. 310
 Nec minus interea barbas incanaque menta
 Cinyphii tondent hirci sætasque comantes

Usum in castrorum, et miseris velamina nautis.
 Pascuntur vero silvas et summa Lycæi
 Horrentesque rubos et amantes ardua dumos; 315

Atque ipsæ memores redeunt in tecta, suosque
 Ducunt et gravido superant vix ubere limen.
 Ergo omni studio glaciem ventosque nivales,
 Quo minor est illis curæ mortalis egestas,
 Avertes; victumque feres et virgea lætus 320
 Pabula; nec tota claudes fœnilia bruma.

At vero, Zephyris cum læta vocantibus æstas
 In saltus utrumque gregem atque in pascua mittet,
 Luciferi primo cum sidere frigida rura
 Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
 Et ros in tenera pecori gratissimus herba. 326

Inde, ubi quarta sitim cœli collegerit hora,
 Et cantu querulæ rumpent arbusta cicadæ,
 Ad puteos aut alta greges ad stagna jubeto
 Currentem ilignis potare canalibus undam; 330
 Æstibus at mediis umbrosam exquirere vallem,

Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
 Ingentes tendat ramos, aut sicubi nigrum
 Illicibus crebris sacra nemus accubet umbra;
 Tum tenues dare rursus aquas, et pascere rursus 335
 Solis ad occasum; cum frigidus aëra vesper
 Temperat, et saltus reficit jam roscida luna,
 Litoraę alcyonen resonant, acalanthida dumi.
 Quid tibi pastores Libyę, quid pascua versu
 Prosequar, et raris habitata mapalia tectis? 340
 Sępe diem noctemque et totum ex ordine mensem
 Pascitur itque pecus longa in deserta sine ullis
 Hospitiis; tantum campi jacet. Omnia secum
 Armentarius Afer agit, tectumque Laremque
 Armaę Amyclęumque canem Cressamque pharetram;
 Non secus ac patriis acer Romanus in armis 346
 Injusto sub fasce viam cum carpit, et hosti
 Ante expectatum positus stat in agmine castris.
 At non, qua Scythię gentes Męotiaę unda,
 Turbidus et torquens flaventes Hister arenas, 350
 Quaque redit medium Rhodope porrecta sub axem.
 Illic clausa tenent stabulis armenta, neque ullę
 Aut herbę campo apparent, aut arbore frondes:
 Sed jacet aggeribus niveis informis et alto
 Terra gelu late, septemque adsurgit in ulnas; 355
 Semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.
 Tum Sol pallentes haud umquam discutit umbras:
 Nec cum invectus equis altum petit æthera, nec cum
 Pręcipitem Oceani rubro lavit æquore currum.
 Concresecunt subitę currenti in flumine crustę, 360
 Undaę jam tergo ferratos sustinet orbes,
 Puppibus illa prius, patulis nunc hospita plaustris:
 Æraę dissiliunt volgo, vestesque rigescunt
 Indutę, cęduntque securibus humida vina,
 Et totę solidam in glaciem vertere lacunę; 365
 Stiriaę impexis induruit horrida barbis.
 Interea toto non secius aëre ninguit;
 Intereunt pecudes, stant circumfusa pruinis
 Corpora magna boum, confertoque agmine cervi
 Torpent mole nova, et summis vix cornibus exstant.
 Hos non immissis canibus, non cassibus ullis, 371
 Puniceęve agitant pavidos formidine pinnę:

- Sed frustra oppositum trudentes pectore montem
 Comminus obruncant ferro, graviterque rudentes
 Cædunt, et magno læti clamore reportant. 375
 Ipsi in defossis specubus secunda sub alta
 Otia agunt terra, congestaque robora totasque
 Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
 Hic noctem ludo ducunt, et pocula læti
 Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis. 380
 Talis Hyperboreo Septem subjecta trioni
 Gens effrena virum Rhipæo tunditur Euro,
 Et pecudum fulvis velatur corpora sætis.
 Si tibi lanitium curæ, primum aspera silva
 Lappæque tribulique absint; fuge pabula læta; 385
 Continuoque greges villis lege mollibus albos.
 Illum autem, quamvis aries sit candidus ipse,
 Nigra subest udo tantum cui lingua palato,
 Rejice, ne maculis infuscet vellera pullis
 Nascentum, plenoque alium circumspice campo. 390
 Munere sic niveo lanæ, si credere dignum est,
 Pan, deus Arcadiæ captam te, Luna, fefellit,
 In nemora alta vocans; nec tu adspersata vocantem.
 At, cui lactis amor, cytisum lotosque frequentes
 Ipse manu salsasque ferat præsepibus herbas. 395
 Hinc et amant fluvios magis, et magis ubera tendunt,
 Et salis occultum referunt in lacte saporem.
 Multi jam excretos prohibent a matribus hædos,
 Primaque ferratis præfigunt ora capistris.
 Quod surgente die mulsero horisque diurnis, 400
 Nocte premunt; quod jam tenebris et sole cadente,
 Sub lucem exportant calathis—adit oppida pastor—
 Aut parco sale contingunt, hiemique reponunt.
 Nec tibi cura canum fuerit postrema, sed una
 Veloces Spartæ catulos acremque Molossum 405
 Pasce sero pingui. Numquam custodibus illis
 Nocturnum stabulis furem incursusque luporum,
 Aut impacatos a tergo horrebis Hiberos.
 Sæpe etiam cursu timidos agitabis onagros
 Et canibus leporem, canibus venabere damas. 410
 Sæpe volutabris pulsos silvestribus apros
 Latratu turbabis agens; montesque per altos
 Ingentem clamore premes ad retia cervum.

Disce et odoratam stabulis accendere cedrum,
 Galbanoque agitare graves nidore chelydros. 415
 Sæpe sub immotis præsepibus aut mala tactu
 Vipera delituit, cælumque exterrita fugit;
 Aut tecto adsuetus coluber succedere et umbræ,
 Pestis acerba boum, pecorique adspargere virus,
 Fovit humum. Cape saxa manu, cape robora, pastor,
 Tollentemque minas et sibila colla tumentem 421
 Dejice: jamque fuga timidum caput abdidit alte,
 Quum medii nexus extremæque agmina caudæ
 Solvuntur, tardosque trahit sinus ultimus orbis.
 Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis, 425
 Squamea convolvens sublato pectore terga
 Atque notis longam maculosus grandibus alvum:
 Qui, dum amnes ulli rumpuntur fontibus, et dum
 Vere madent udo terræ ac pluvialibus austris;
 Stagna colit, ripisque habitans, hic piscibus atram 430
 Improbus ingluviem ranisque loquacibus explet;
 Postquam exusta palus terræque ardore dehiscunt,
 Exsilit in siccum, et flammantia lumina torquens
 Sævît agris asperque siti atque exterritus æstu.
 Ne mihi tum molles sub divo carpere somnos, 435
 Neu dorso nemoris libeat jacuisse per herbas:
 Cum positis novus exuviis nitidusque juventa
 Volvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens,
 Arduus ad solem, et linguis micat ore trisulcis.
 Morborum quoque te causas et signa docebo. 440
 Turpis oves tentat scabies, ubi frigidus imber
 Altius ad vivum persedit et horrida cano
 Bruma gelu; vel cum tonsis illotus adhæsit
 Sudor, et hirsuti secuerunt corpora vepres.
 Dulcibus idcirco fluviis pecus omne magistri 445
 Perfundunt, udisque aries in gurgite villis
 Mersatur, missusque secundo defluit amni;
 Aut tonsum tristi contingunt corpus amurca,
 Et spumas miscent argenti et sulfura viva
 Idæasque pices et pingues unguine ceras, 450
 Scillamque elleborosque graves nigrumque bitumen.
 Non tamen ulla magis præsens fortuna laborum est,
 Quam si quis ferro potuit rescindere summum
 Ulceris os. Alitur vitium vivitque tegendo,

- Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor 455
 Abnegat, aut meliora deos sedet omnia poscens.
 Quin etiam, ima dolor balantum lapsus ad ossa
 Cum furit atque artus depascitur arida febris,
 Profuit incensus æstus avertere et inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam: 460
 Bisaltæ quo more solent acerque Gelonus,
 Cum fugit in Rhodopen atque in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino.
 Quam procul aut molli succedere sæpius umbræ
 Videris, aut summas carpentem ignavius herbas, 465
 Extremamque sequi, aut medio procumbere campo
 Pascentem et seræ solam decedere nocti;
 Continuo culpam ferro compesce, priusquam
 Dira per incautum serpant contagia vulgus.
 Non tam creber, agens hiemem, ruit æquore turbo, 470
 Quam multæ pecudum pestes; nec singula morbi
 Corpora corripiunt, sed tota æstiva repente
 Spemque gregemque simul cunctamque ab origine gen-
 Tum sciat, aërias Alpes et Norica si quis [tem.
 Castella in tumulis et Iapydis arva Timavi 475
 Nunc quoque post tanto videat desertaque regna
 Pastorum et longæ saltus lateque vacantes.
 Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est
 Tempestas, totoque auctumni incanduit æstu,
 Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum;
 Corripitque lacus; infecit pabula tabo. 481
 Nec via mortis erat simplex; sed, ubi ignea venis
 Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus,
 Rursus abundabat fluidus liquor, omniaque in se
 Ossa minutatim morbo collapsa trahebat. 485
 Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram,
 Lanea dum nivea circumdatur infula vitta,
 Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.
 Aut si quam ferro mactaverat ante sacerdos,
 Inde neque impositis ardent altaria fibris, 490
 Nec responsa potest consultus reddere vates;
 Ac vix suppositi tinguuntur sanguine cultri,
 Summaque jejuna sanie infusatur arena.
 Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis,
 Et dulces animas plena ad præsepia reddunt; 495

Hinc canibus blandis rabies venit, et quatit ægros
 Tussis anhela sues, ac faucibus angit obes.
 Labitur, infelix studiorum atque immemor herbæ,
 Victor equus, fontesque avertitur, et pede terram
 Crebra ferit; demissæ aures, incertus ibidem 500
 Sudor, et ille quidem morituris frigidus; aret
 Pellis, et ad tactum tractanti dura resistit.
 Hæc ante exitium primis dant signa diebus.
 Sin in processu cœpit crudescere morbus:
 Tum vero ardentem oculi atque attractus ab alto 505
 Spiritus, interdum gemitu gravis; imaque longo
 Iliæ singultu tendunt; it naribus ater
 Sanguis, et obsessas fauces premit aspera lingua.
 Profuit inserto latice, infundere cornu
 Lenæos; ea visa salus morientibus una; 510
 Mox erat hoc ipsum exitio, furiisque refectioni
 Ardebant, ipsique suos jam morte sub ægra,
 —Di meliora piis, erroremque hostibus illum!—
 Discissos nudis laniabant dentibus artus.
 Ecce autem dure fumans sub vomere taurus 515
 Concidit, et mixtum spumis vomit ore cruorem,
 Extremosque ciet gemitus. It tristis arator,
 Mœrentum abjungens fraterna morte juvencum,
 Atque opere in medio defixa relinquit aratra.
 Non umbræ altorum nemorum, non mollia possunt 520
 Prata movere animum, non qui per saxa volutus
 Purior electro campum petit amnis; at ima
 Solvuntur latera, atque oculos stupor arguet inertes,
 Ad terramque fluit devexo pondere cervix.
 Quid labor aut benefacta juvant? Quid vomere terras
 Invertisse graves? Atqui non Massica Bacchi 526
 Munera, non illis epulæ nocuere repostæ:
 Frondibus et victu pascuntur simplicis herbæ;
 Pocula sunt fontes liquidi atque exercita cursu
 Flumina; nec somnos abruptit cura salubres. 530
 Tempore non alio dicunt regionibus illis
 Quæsitæ ad sacra boves Junonis, et uris
 Imparibus ductos alta ad donaria currus.
 Ergo ægre rastris terram rimantur, et ipsi
 Unguibis infodiunt fruges, montesque per altos 535
 Contenta cervice trahunt stridentia plaustra.

[Lib.

III.]

GEORGICON.

Non lupus insidias explorat ovilia circum,
 Nec gregibus nocturnus obambulat; acrior illum
 Cura domat; timidi damæ cervique fugaces
 Nunc interque canes et circum tecta vagantur. 540
 Jam maris immensi prolem et genus omne natantum
 Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
 Proluit; insolitæ fugiunt in flumina phocæ.
 Interit et curvis frustra defensa latebris
 Vipera, et attoniti squamis adstantibus hydri. 545
 Iphis est aër avibus non æquus, et illæ
 Præcipites alta vitam sub nube relinquunt.
 Præterea jam nec mutari pabula refert,
 Quæsitaque nocent artes; cessere magistri,
 Philyrides Chiron Amythaoniusque Melampus. 550
 Sævit et in lucem Stygiis emissa tenebris
 Pallida Tisiphone Morbos agit ante Metumque,
 Inque dies avidum surgens caput altius effert.
 Balatu pecorum et crebris mugitibus amnes
 Arentesque sonant ripæ collesque supini. 555
 Jamque catervatim dat stragem, atque aggerat ipsi
 In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo:
 Donec humo tegere ac foveis abscondere discunt.
 Nam neque erat coriis usus, nec viscera quisquam
 Aut undis abolere potest, aut vincere flamma. 560
 Ne tondere quidem morbo illuvieque peresa
 Vellera, nec telas possunt attingere putres;
 Verum etiam, invisos si quis tentarat amictus,
 Ardentes papulæ atque immundus olentia sudor
 Membra sequebatur, nec longa deinde moranti 565
 Tempore contactos artus sacer ignis edebat.

500

505

510

515

520

es,

erras
526

530

535

LIBRI QUARTI ARGUMENTUM.

“ *De re apiaria et mellificio in hoc libro acturus, primo loco exponit argumentum Mæcenatisque propitiâ voluntatem sibi exorat (1—7). Inde de ulvearii situ fabrica et apparatu præcipit (8—50; tum de examinum exeuntium cura, seu vere ineunte vagantur (51—66), seu ad pugnam exeunt discordibus inter se voluntatibus super rege creando (67—97). Tum alteruter rex est necandus (98—102); aut si temere vagantur apes, partim regibus alæ sunt resecañdæ, partim gratæ herbæ circa alveare serendæ (103—115.) Quum attingeret locum de horto colendo, hoc argumentum aliis tractandum reliquit (116—148). De ingeniis, naturis et moribus apum agit, revocata eorum œconomia, quam vocamus, ad reipublicæ formam, quam enarrat (149—218), tam solleriter institutam illam, ut rationis illæ munere imperitæ esse videantur (219—227). Sequitur locus de exemptione favorum (228—238); sin relinquatur pars favorum, quæ tum curanda sint (239—250). De morbis apum et morborum cura (251—280). De examinis extincti reparatione et de progeneratione apum ex juvenco peremto et putrefacto (281—314). Quod quum inventum Aristæi esse perhibeatur, descendit ad enarrationem fabulæ, qua ille fertur, extincto examine, adisse matrem Cyrenen, ab hac jussus consuleret Proteum de causis calamitatis et ejusdem remediis, edoctusque, evenisse sibi rem ob piaculum contractum ex Eurydices, Orphei conjugis, raptu, inferias ei fecisse; quo facto boum corpora, in luco relicta, paullo post examinibus novis efferbuere (315—558). [Quæ sequitur brevis epilogus (559—566).]” H.*

PROTENUS aërii mellis cœlestia dona
 Exsequar. Hanc etiam, Mæcenas, adspice partem.
 Admiranda tibi levium spectacula rerum,
 Magnanimosque duces, totiusque ordine gentis
 Mores et studia et populos et prælia dicam.

In tenui labor ; at tenuis non gloria, si quem
 Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.
 Principio sedes apibus statioque petenda,
 Quo neque sit ventis aditus—nam pabula venti
 Ferre domum prohibent—neque oves hædique petulci 10
 Floribus insultent, aut errans bucula campo
 Decutiat rorem, et surgentes adterat herbas.
 Absint et picti squalentia terga lacerti
 Pinguibus ab stabulis, meropesque aliæque volucres,
 Et manibus Procne pectus signata cruentis. 15
 Omnia nam late vastant, ipsasque volantes
 Ore ferunt dulcem nidis immitibus escam.
 At liquidi fontes et stagna virentia musco
 Adsint et tenuis fugiens per gramina rivus;
 Palmaque vestibulum aut ingens oleaster inumbret: 20
 Ut, cum prima novi ducent examina reges
 Vere suo, ludetque favis emissa juventus,
 Vicina invitet decedere ripa calori
 Obviaque hospitiiis teneat frondentibus arbos.
 In medium, seu stabit iners, seu profluet humor, 25
 Transversas salices et grandia conjice saxa,
 Pontibus ut crebris possint consistere et alas
 Pandere ad æstivum solem, si forte morantes
 Sparserit, aut præceps Neptuno immerserit Eurus.
 Hæc circum casæ virides et olentia late 30
 Serpylla et graviter spirantis copia thymbrae
 Floreat, irriguumque bibant violaria fontem.
 Ipsa autem, seu corticibus tibi suta cavatis,
 Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
 Angustos habeant aditus; nam frigore mella 35
 Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
 Utraque vis apibus pariter metuenda, neque illæ
 Nequidquam in tectis certatim tenuia cera
 Spiramenta linunt, fucoque et floribus oras
 Explent, collectumque hæc ipsa ad munera gluten 40
 Et visco et Phrygiæ servant pice lentius Idæ.
 Sæpe etiam effossis, si vera est fama, latebris
 Sub terra fovere larem, penitusque repertæ
 Pumicibusque cavis exesæque arboris antro.
 Tu tamen et levi rimosa cubilia limo 45
 Ungue fovens circum, et raras superinjice frondes.

Neu propius tectis taxum sine, neve rubentes
 Ure foco caneros, altæ neu crede paludi,
 Aut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulsu
 Saxa sonant, vocisque offensa resultat imago. 50
 Quod superest, ubi pulsam hiemem sol aureus egit
 Sub terras, cœlumque æstiva luce reclusit,
 Illæ continuo saltus silvasque peragrant,
 Purpureosque metunt flores, et flumina libant
 Summa leves. Hinc nescio qua dulcedine lætæ 55
 Progeniem nidôsque fœvent; hinc arte recentes
 Excudunt ceras, et mella tenacia fingunt.
 Hinc ubi jam emissum caveis ad sidera cœli
 Nare per æstatem liquidam suspexeris agmen,
 Obscuramque trahi vento mirabere nubem, 60
 Contemplator: aquas dulces et frondea semper
 Tecta petunt. Huc tu jussos adsperge sapos,es,
 Trita melisphylla et cerinthæ ignobile gramen;
 Tinnitusque cie, et Matris quate cymbala circum.
 Ipsæ consident medicatis sedibus, ipsæ 65
 Intima more suo sese in cunabula condent.
 Sin autem ad pugnam exierint,—nam sæpe duobus
 Regibus incessit magno discordia motu—
 Continuoque animos vulgi et trepidantia bello
 Corda licet longe præsciscere: namque morantes 70
 Martius ille æris rauci canor increpat, et vox
 Auditur fractos sonitus imitata tubarum:
 Tum trepidæ inter se coëunt, pennisque coruscant,
 Spiculaque exacuunt rostris, aptantque lacertos,
 Et circa regem atque ipsa ad prætoria densæ 75
 Miscentur, magnisque vocant clamoribus hostem.
 Ergo ubi ver nactæ sudum camposque patentes,
 Erumpunt portis: concurritur; æthere in alto
 Fit sonitus; magnum mixtæ glomerantur in orbem,
 Præcipientesque cadunt: non densior aëre grando, 80
 Nec de concussa tantum pluit ilice glandis.
 Ipsi per medias acies, insignibus alis,
 Ingentes animos angusto in pectore versant,
 Usque adeo obnixa non cedere, dum gravis aut hos
 Aut hos versa fuga victor dare terga subegit. 85
 Hi motus animorum atque hæc certamina tanta
 Pulveris exigui jactu compressa quiescunt.

Verum ubi ductores acie revocaveris ambo,
 Deterior qui visus, eum, ne prodigus obsit,
 Dede neci; melior vacua sine regnet in aula. 90
 Alter erit maculis auro squalentibus ardens;
 Nam duo sunt genera: hic melior insignis et ore,
 Et rutilus clarus squamis; ille horridus alter
 Desidia, latamque trahens inglorius alvum,
 Ut binæ regum faciès, ita corpora plebis. 95
 Namque aliæ turpes horrent, ceu pulvere ab alto
 Cum venit et sicco terram sput ore viator
 Aridus; elucent aliæ et fulgore coruscant,
 Ardentes auro et paribus lita corpora guttis.
 Hæc potior suboles; hinc cœli tempore certo 100
 Dulcia mella premez, nec tantum dulcia, quantum
 Et liquida, et durum Bacchi domitura saporem.
 At cum incerta volant cœloque examina ludunt,
 Contemnuntque favos et frigida tecta relinquunt,
 Instabiles animos ludo prohibebis inani. 105
 Nec magnus prohibere labor. Tu regibus alas
 Eripe; non illis quisquam cunctantibus altum
 Ire iter, aut castris audebit vellere signa.
 Invitent croceis halantes floribus horti,
 Et custos furum atque avium cum falce saligna 110
 Hellespontiaci servet tutela Priapi.
 Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis
 Tecta serat late circum, cui talia curæ;
 Ipse labore manum duro terat, ipse feraces
 Figat humo plantas, et amicos irriget imbres. 115
 Atque equidem, extremo ni jam sub fine laborum
 Vela traham, et terris festinem advertere proram,
 Forsitan et, pingues hortos quæ cura colendi
 Ornaret, canerem, biferique rosaria Pæsti;
 Quoque modo potis gauderent intuba rivis 120
 Et virides apio ripæ, tortusque per herbam
 Cresceret in ventrem cucumis; nec sera comantem
 Narcissum, aut flexi tacuissem vimen acanthi
 Pallentesque hederas et amantes litora myrtos.
 Namque sub CEBaliæ memini me turribus altis, 125
 Qua niger humectat flaventia culta Galæsus,
 Corycium vidisse senem, cui pauca relict
 Jugera ruris erant, nec fertilis illa juvenicis,

50
git

55

60

65

us

70

75

80

85

Nec pecori opportuna seges, nec commoda Baccho.
 Hic rarum tamen in dumis olus albaque circum 130
 Lilia verbenasque premens vescumque papaver,
 Regum æquabat opes animo, seraque revertens
 Nocte domum dapibus mensas onerabat inemtis.
 Primus vere rosam atque auctumno carpere poma,
 Et cum tristis hiems etiamnum frigore saxa 135
 Rumperet, et glacie cursus frenaret aquarum,
 Ille comam mollis jam tondebat hyacinthi,
 Æstatem increpitans seram Zephyrosque morantes.
 Ergo apibus fetis idem atque examine multo
 Primus abundare, et spumentia cogere pressis 140
 Mella favis; illi tiliæ atque uberrima pinus;
 Quotque in flore novo pomis se fertilis arbos
 Induerat, totidem auctumno matura tenebat.
 Ille etiam seras in versum distulit ulmos
 Eduramque pirum et spinos jam pruna ferentes, 145
 Jamque ministrantem platanum potantibus umbras.
 Verum hæc ipse equidem, spatiis exclusus iniquis,
 Prætereo, atque aliis post me memoranda relinquo.
 Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipse
 Addidit, expediã, pro qua mærcede, canoros 150
 Curetum sonitus crepitantiaque æra secutæ,
 Dictæo cœli regem pavere sub antro.
 Solæ communes natos, consortia tecta
 Urbis habent, magnisque agitant sub legibus ævum;
 Et patriam solæ et certos novere Penates; 155
 Venturæque hiemis memores æstate laborem
 Experiuntur, et in medium quæsita reponunt.
 Namque aliæ victu invigilant, et fœdere pacto
 Exercentur agris; pars intra septa domorum
 Narcissi lacrimam et lentum de cortice gluten 160
 Prima favis ponunt fundamina, deinde tenaces
 Suspendunt ceras; aliæ spem gentis, adultos
 Educunt fetus; aliæ purissima mella
 Stipant, et liquido distendunt nectare cellas;
 Sunt, quibus ad portas cecidit custodia sorti; 165
 Inque vicem speculantur aquas et nubila cœli;
 Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
 Ignavum, fucos, pecus a præsepibus arcent;
 Fervet opus, redolentque thyño fragrantia mella.

- 130 Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis 170
 Cum properant, alii taurinis follibus auras
 Accipiunt redduntque, alii stridentia tinguunt
 Æra lacu; gemit impositis incudibus Ætna;
 Illi inter sese magna vi brachia tollunt
- 135 In numerum, versantque tenaci forcipe ferrum; 175
 Non aliter, si parva licet componere magnis,
 Cecropias innatus apes amor urguet habendi,
 Munere quamque suo. Grandævus oppida curæ,
 Et munire favos, et dædala fingere tecta;
- 140 At fessæ multa referunt se nocte minores, 180
 Crura thymo plenæ; pascuntur et arbuta passim
 Et glaucas salices casianque crocumque rubentem
 Et pinguem tiliam et ferrugineos hyacinthos.
 Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
- 145 Mane ruunt portis; nusquam mora; rursus easdem 185
 Vesper ubi e pastu tandem decedere campis
 Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant;
 Fit sonitus, mussantque oras et limina circum.
 Post, ubi jam thalamis se composuere, siletur
- 150 In noctem, fessosque sopor suus occupat artus. 190
 Nec vero a stabulis, pluvia impendente, recedunt
 Longius, aut credunt cœlo, adventantibus Euris;
 Sed circum tutæ sub mœnibus urbis aquantur,
 Excursusque breves tentant, et sæpe lapillos,
- 155 Ut cymbæ instabiles fluctu jactante saburram, 195
 Tollunt; his sese per inania nubila librant.
 Illum adeo placuisse apibus mirabere morem,
 Quod neque concubitu indulgent, nec corpora segnes
 In Venerem solvunt, aut fetus nixibus edunt;
- 60 Verum ipsæ e foliis natos et suavibus herbis 200
 Ore legunt, ipsæ regem parvosque Quirites
 Sufficiunt, aulasque et cerea regna refingunt.
 Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
 Adtrivere, ultroque animam sub fasce dedere:
- 65 Tantus amor florum et generandi gloria mellis. 205
 Ergo ipsas quamvis angusti terminus ævi
 Excipiat—neque enim plus septima ducitur æstas—
 At genus immortale manet, multosque per annos
 Stat fortuna domus, et avi numerantur avorum.
 Præterea regem non sic Ægyptus et ingens 210

Lydia, nec populi Parthorum aut Medus Hydaspes
 Observant. Rege incolumi, mens omnibus una est;
 Amisso, rupere fidem, constructaque mella
 Diripuere ipsæ, et crates solvere favorum.
 Ille operum custos; illum admirantur, et omnes 215
 Circumstant fremitu denso, stipantque frequentes;
 Et sæpe adtollunt humeris, et corpora bello
 Objectant, pulchramque petunt per vulnera mortem.
 His quidam signis, atque hæc exempla secuti,
 Esse apibus partem divinæ mentis et haustus 220
 Ætherios dixere; Deum namque ire per omnes
 Terrasque tractusque maris cœlumque profundum;
 Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
 Quemque sibi tenues nascentem accessere vitas;
 Scilicet huc reddi deinde ac resoluta referri 225
 Omnia; nec morti esse locum, sed viva volare
 Sideris in numerum, atque alto succedere cœlo.
 Si quando sedem angustam servataque mella
 Thesauris relines, prius haustu sparsus aquarum
 Ora fove, fumosque manu prætende sequaces. 230
 Bis gravidos cogunt fetus, duo tempora messis:
 Taygetæ simul os terris ostendit honestum
 Pleias, et Oceani spretos pede repulit amnes;
 Aut eadem sidus fugiens ubi Piscis aquosi
 Tristior hibernas cœlo descendit in undas. 235
 Illis ira modum supra est, læsæque venenum
 Morsibus inspirant, et spicula cæca relinquunt
 Adfixæ venis, animasque in vulnere ponunt.
 Sin duram metues hiemem parcesque futuro,
 Contusosque animos et res miserabere fractas: 240
 At suffire thymo cerasque recidere inanes
 Quis dubitet? Nam sæpe favos ignotus adedit
 Stello, et lucifugis congesta cubilia blattis,
 Immunisque sedens aliena ad pabula fucus;
 Aut asper crabro imparibus se immiscuit armis, 245
 Aut dirum, tineæ, genus: aut invisæ Minervæ
 Laxos in foribus suspendit aranea casset.
 Quo magis exhaustæ fuerint, hoc acrius omnes
 Incumbent generis lapsi sarcire ruinas,
 Complebuntque foros, et floribus horrea texent. 250

Si vero, quoniam casus apibus quoque nostros
 Vita tulit, tristi languebunt corpora morbo;
 Quod jam non dubiis poteris cognoscere signis:
 Continuo est ægris alius color; horrida voltum
 215 Deformat macies; tum corpora luce carentum 255
 Exportant tectis, et tristia funera ducunt;
 Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
 Aut intus clausis cunctantur in ædibus, omnes
 Ignavæque fame et contracto frigore pigræ.
 220 Tum sonus auditur gravior, tractimque susurrant; 260
 Frigidus ut quondam silvis immurmurat Auster;
 Ut mare sollicitum stridet refluentibus undis;
 Æstuat ut clausis rapidus fornacibus ignis.
 225 Hic jam galbaneos suadebo incendere odores, 265
 Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
 Hortantem et fessas ad pabula nota vocantem.
 Proderit et tunsum gallæ admiscere saporem
 Arentesque rosas, aut igni pingua multo
 Defruta, vel Psithia passos de vite racemos,
 230 Cecropiumque thymum, et grave olentia centaurea. 270
 Est etiam flos in pratis, cui nomen amello
 Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba;
 Namque uno ingentem tollit de cespite silvam,
 Aureus ipse, sed in foliis, quæ plurima circum
 235 Funduntur, violæ subluceat purpura nigræ; 275
 Sæpe deum nexis ornata torquibus aræ;
 Asper in ore sapor; tonsis in vallibus illum
 Pastores et curva legunt prope flumina Mellæ.
 Hujus odorato radices incoque Baccho,
 40 Pabulaque in foribus plenis appone canistris. 280
 Sed si quem proles subito defecerit omnis,
 Nec, genus unde novæ stirpis revocetur, habebit;
 Tempus et Arcadii memoranda inventa magistri
 Pandere, quoque modo cæsis jam sæpe juvencis
 45 Insincerus apes tulerit cruor. Altius omnem 285
 Expediam prima repetens ab origine famam.
 Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
 Accolit effuso stagnantem flumine Nilum,
 Et circum pictis vehitur sua rura faselis;
 50 Quaque pharetrata vicinia Persidis urguet, 290
 Et diversa ruens septem discurrit in ora

Usque coloratis amnis devexus ab Indis,
 Et viridem Ægyptum nigra fecundat arena ;
 Omnis in hac certam regio jacit arte salutem.
 Exiguus primum atque ipsos contractus ad usus 295
 Eligitur locus; hunc angustique imbrice tecti
 Parietibusque premunt artis, et quatuor addunt,
 Quatuor a ventis obliqua luce fenestras.
 Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
 Quæritur ; huic geminæ nares et spiritus oris 300
 Multa reluctanti obstruitur, plagisque peremto
 Tunsæ per integram solvuntur viscera pellem.
 Sic positum in clauso linqunt, et ramea costis
 Subjiciunt fragmenta, thymum casiasque recentes.
 Hoc geritur, Zephyris primum impellentibus undas, 305
 Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
 Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.
 Interea teneris tepefactus in ossibus humor
 Æstuat ; et visenda modis animalia miris,
 Trunca pedum primo, mox et stridentia pennis, 310
 Miscentur, tenuemque magis magis aëra carpunt ;
 Donec, ut æstivis effusus nubibus imber,
 Erupere, aut ut, nervo pulsante, sagittæ,
 Prima leves ineunt si quando prælia Parthi.
 Quis deus hanc, Musæ, quis nobis extudit artem? 315
 Unde nova ingressus hominum experientia cepit ?
 Pastor Aristæus fugiens Peneïa Tempe,
 Amissis, ut fama, apibus morboque fameque,
 Tristis ad extremi sacrum caput adstitit amnis,
 Multa querens, atque hac adfatus voce parentem : 320
 Mater, Cyrene mater, quæ gurgitis hujus
 Ima tenes, quid me præclara stirpe deorum
 Si modo, quem perhibes, pater est Thymbræus Apollo,
 Invisum fatis genuisti ? Aut quo tibi nostri
 Pulsus amor ? Quid me cælum sperare jubebas ? 325
 En etiam hunc ipsum vitæ mortalis honorem,
 Quem mihi vix frugum et pecudum custodia sollers
 Omnia tentanti extuderat, te matre, relinquo.
 Quin age, et ipsa manu felices erue silvas ;
 Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice messes ; 330
 Ure sata, et validam in vites molire bipennem ;
 Tanta mææ si te ceperunt tædia laudis.

295

300

305

310

315

20

lo,

25

30

At mater sonitum thalamo sub fluminis alti
 Sensit. Eam circum Milesia vellera Nymphæ
 Carpebant, hyali saturo fucata colore, 335
 Drymoque, Xanthoque, Ligeaque, Phyllodoceque,
 Cæsariem effusæ nitidam per candida colla ;
 Nesæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
 Cydippeque, et flava Lycorias ; altera virgo,
 Altera tum primos Lucinæ experta labores; 340
 Clioque et Beroë, soror, Oceanitides ambæ,
 Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ ;
 Atque Ephyre, atque Opis, et Asia Deïopea,
 Et tandem positis velox Arethusa sagittis.
 Inter quas curam Clymene narrabat inanem 345
 Vulcani, Martisque dolos et dulcia furta ;
 Aque Chao densos divum numerabat amores.
 Carmine quo captæ dum fuis mollia pensa
 Devolvunt, iterum maternas impulit aures
 Luctus Aristæi, vitreisque sedilibus omnes 350
 Obstupere; sed ante alias Arethusa sorores
 Prospiciens summa flavum caput extulit unda,
 Et procul: O gemitu non frustra exterrita tanto,
 Cyrene soror, ipse tibi, tua maxima cura,
 Tristis Aristæus Penei genitoris ad undam 355
 Stat lacrimans, et te crudelem nomine dicit.
 Huic percussa nova mentem formidine mater,
 Duc, age, duc ad nos; fas illi limina divum
 Tangere, ait: simul alta jubet discedere late
 Flumina, qua juvenis gressus inferret. At illum 360
 Curvata in montis faciem circumstetit unda,
 Accepitque sinu vasto, misitque sub amnem.
 Jamque domum mirans genetricis et humida regna
 Speluncisque lacus clausos lucosque sonantes,
 Ibat et, ingenti motu stupefactus aquarum, 365
 Omnia sub magna labentia flumina terra
 Spectabat diversa locis, Phasimque, Lycumque,
 Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus,
 Unde pater Tiberinus, et unde Aniena fluenta,
 Saxosumque sonans Hypanis, Mysusque Cæicus, 370
 Et gemina auratus taurino cornua vultu
 Eridanus, quo non alius per pingua culta
 In mare purpureum violentior effluit amnis.

Postquam est in thalami pendentia pumice tecta
 Perventum, et nati fletus cognovit inanes 375
 Cyrene, manibus liquidos dant ordine fontes
 Germanæ, tonsisque ferunt mantelia villis;
 Pars epulis onerant mensas, et plena reponunt
 Pocula; Panchæis adolescentum ignibus aræ;
 Et mater, Cape Mæonii carchesia Bacchi: 380
 Oceano libemus! ait. Simul ipsa precatur
 Oceanumque patrem rerum, Nymphasque sorores,
 Centum quæ silvas, centum quæ flumina servant.
 Ter liquido ardentem perfudit nocture Vestam,
 Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit; 385
 Omine quo firmans animum, sic incipit ipsa:
 Est in Carpathio Neptuni gurgite vates
 Cæruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor
 Et juncto bipedum curru metitur equorum.
 Hic nunc Emathiæ portus patriamque revisit 390
 Pallenen. Hunc et Nymphæ veneramur, et ipse
 Grandævus Nereus; novit namque omnia vates,
 Quæ sunt, quæ fuerunt, quæ mox ventura trahuntur.
 Quippe ita Neptuno visum est, immahia cujus 395
 Armenta et turpes pascit sub gurgite phocas.
 Hic tibi, nate, prius vinclis capiendus, ut omnem
 Expediat morbi causam, eventusque secundet.
 Nam sine vi non ulla dabit præcepta, neque illum
 Orando flectes: vim duram et vincula capto
 Tende; doli circum hæc demum frangentur inanes.
 Ipsa ego te, medios cum Sol accenderit æstus, 401
 Cum sitiunt herbæ, et pecori jam gratior umbra est,
 In secreta senis ducam, quo fessus ab undis
 Se recipit, facile ut somno adgrediare jacentem.
 Verum ubi correptum manibus vinclisque tenebis, 405
 Tum variæ eludent species atque ora ferarum.
 Fiet enim subito sus horridus, atraque tigris,
 Squamosusque draco, et fulva cervice læna;
 Aut acrem flammæ sonitum dabit atque ita vinclis
 Excidet; aut in aquas tenues dilapsus abibit. 410
 Sed, quanto ille magis formas se vertet in omnes,
 Tanto, nate, magis contende tenacia vincla,
 Donec talis erit, mutato corpore, qualem
 Videris, incepto tegeter cum lumina somno.

Hæc ait, et liquidum ambrosiæ diffundit odorem,
 Quo totum nati corpus perduxit; at illi 416
 Dulcis compositis spiravit crinibus aura,
 Atque habilis membris venit vigor. Est specus ingens
 Exesi latere in montis, quo plurima vento
 Cogitur inque sinus scindit sese unda reductos, 420
 Deprensus olim statio tutissima nautis;
 Intus se vasti Proteus tegit objice saxi.
 Hic juvenem in latebris aversum a lumine Nympha
 Collocat; ipsa procul nebulis obscura resistit.
 Jam rapidus torrens sitientes Sirius Indos 425
 Ardebat; cælo et medium Sol igneus orbem
 Hauserat, arebant herbæ, et cava flumina siccis
 Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
 Cum Proteus consueta petens e fluctibus antra
 Ibat; eum vasti circum gens humida ponti 430
 Exultans rorem late dispersit amarum.
 Sternunt se somno diversæ in litore phocæ;
 Ipse, velut stabuli custos in montibus olim,
 Vesper ubi e pastu vitulos ad tecta reducit,
 Auditisque lupos acuunt balatibus agni, 435
 Considit scopulo medius, numerumque recenset.
 Cujus Aristæo quoniam est oblata facultas,
 Vix defessa senem passus componere membra,
 Cum clamore ruit magno, manicisque jacentem
 Occupat. Ille suæ contra non immemor artis, 440
 Omnia transformat sese in miracula rerum,
 Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
 Verum ubi nulla fugam reperit fallacia, victus
 In sese redit, atque hominis tandem ore locutus:
 Nam quis te, juvenum confidentissime, nostras 445
 Jussit adire domos? quidve hinc petis? inquit. At ille:
 Scis, Proteu, scis ipse; neque est te fallere quidquam;
 Sed tu desine velle. Deum præcepta secuti
 Venimus; hinc lapsis quæsitum oracula rebus.
 Tantum effatus. Ad hæc vates vi denique multa 450
 Ardentes oculos intorsit lumine glauco,
 Et graviter frendens sic fatis ora resolvit:
 Non te nullius exercent numinis iræ.
 Magna luis commissa: tibi has miserabilis Orpheus
 Haudquaquam ob meritum pœnas, ni fata resistant,

- Suscitat, et rapta graviter pro conjuge sævit. 456
 Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
 Immanem ante pedes hydrum moritura puella
 Servantem ripas alta non vidit in herba.
 At chorus æqualis Dryadum clamore supremos 460
 Implerunt montes; flerunt Rhodopeiæ arces,
 Altaque Pangæa, et Rhesi Mavortia tellus,
 Atque Getæ, atque Hebrus, et Actias Orithyia.
 Ipse, cava solans ægrum testudine amorem,
 Te, dulcis conjux, te solo in litore secum, 465
 Te veniente die, te decedente canebat.
 Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis,
 Et caligantem nigra formidine lucum
 Ingressus, Manesque adiit regemque tremendum,
 Nesciaque humanis precibus mansuescere corda. 470
 At cantu commotæ Erebi de sedibus imis
 Umbrae ibant tenues simulacraque luce carentum:
 Quam multa in foliis avium se millia condunt,
 Vesper ubi aut hibernus agit de montibus imber:
 Matres, atque viri, defunctaque corpora vita 475
 Magnanimum heroum, pueri, innuptæque puellæ,
 Impositique rogis juvenes ante ora parentum;
 Quos circum limus niger et deformis arundo
 Cocyti, tarda que palus inamabilis unda
 Alligat, et novies Styx interfusa coercet. 480
 Quin ipsæ stupuere domus atque intima Leti
 Tartara, Cæruleosque implexæ crinibus angues
 Eumenides, tenuitque inhiens tria Cerberus ora,
 Atque Ixionii vento rota constitit orbis.
 Jamque pedem referens casus evaserat omnes, 485
 Redditaque Eurydice superas veniebat ad auras,
 Pone sequens—namque hanc dederat Proserpina legem—
 Cum subita incautum dementia cepit amantem,
 Ignoscenda quidem, scirent si ignoscere Manes:
 Restitit, Eurydicenque suam luce sub ipsa, 490
 Immemor heu! victusque animi, respexit. Ibi omnis
 Effusus labor, atque immitis rupta tyranni
 Fœdera, terque fragor stagnis auditus Avernis.
 Illa, Quis et me, inquit, miseram et te perdidit, Orpheu?
 Quis tantus furor? En iterum crudelia retro 495
 Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.

- 456 Jamque vale; feror ingenti circumdata nocte,
 Invalidasque tibi tendens, heu! non tua, palmas.
 Dixit, et ex oculis subito ceu fumus in auras
 Commixtus tenues, fugit diversa; neque illum, 500
 460 Prensantem nequidquam umbras, et multa volentem
 Dicere, præterea vidit; nec portitor Orci
 Amplius objectam passus transire paludem.
 Quid faceret? quo se, rapta bis conjuge, ferret?
 Quo fletu Manes, qua Numina voce moveret? 505
 465 Illa quidem Stygia nabat jam frigida cymba.
 Septem illum totos perhibent ex ordine menses
 Rupe sub aëria deserti ad Strymonis undam
 Flevisse, et gelidis hæc evolvisse sub antris,
 Mulcentem tigres, et agentem carmine quercus: 510
 470 Qualis populea mœrens Philomela sub umbra
 Amissos queritur fetus, quos durus arator
 Observans nido implumes detraxit: at illa
 Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
 Integrat, et mœstis late loca questibus implet. 515
 475 Nulla Venus, non ulli animum flexere Hymenæi.
 Solus Hyperboreas glacies Tanaimque nivalem,
 Arvaque Rhipæis numquam viduata pruinis
 Lustrabat, raptam Eurydicen atque irrita Ditis
 Dona querens: spretæ Ciconum quo munere matres 520
 480 Inter sacra deum nocturnique orgia Bacchi,
 Discerptum latos juvenem sparsere per agros.
 Tuo quoque, marmorea caput a cervice revolsum
 Gurgite cum medio portans Cæagrius Hebrus
 Volveret, Eurydicen vox ipsa et frigida lingua, 525
 485 Ah miseram Eurydicen! anima fugiente vocabat;
 Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
 Hæc Proteus: et se jactu dedit æquor in altum;
 Quaque dedit, spumantem undam sub vertice torsit.
 At non Cyrene; namque ultro adfata timentem: 530
 Nate, licet tristes animo deponere curas.
 Hæc omnis morbi causa; hinc miserabile Nymphæ,
 Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
 Exitium misere apibus. Tu munera supplex
 Tende, petens pacem, et faciles venerare Napæas. 535
 490 Namque dabunt veniam votis, irasque remittent.
 495 Sed, modus orandi qui sit, prius ordine dicam.

Quatuor eximios præstanti corpore tauros,
 Qui tibi nunc viridis depascunt summa Lycæi,
 Delige, et intacta totidem cervice juvencas. 540
 Quatuor his aras alta ad delubra dearum
 Constitue, et sacrum jugulis demitte cruorem;
 Corporaque ipsa boum frondoso desere luco.
 Post ubi nona suos Aurora ostenderit ortus,
 Inferias Orphei Lethæa papavera mittes, 545
 Et nigram mactabis ovem, lucumque revises;
 Placatam Eurydicen vitula venerabere cæsa.
 Haud mora: continuo matris præcepta facessit.
 Ad delubra venit; monstratas excitat aras;
 Quatuor eximios præstanti corpore tauros 550
 Ducit, et intacta totidem cervice juvencas.
 Post, ubi nona suos Aurora induxerat ortus,
 Inferias Orphei mittit, lucumque revisit.
 Hic vero subitum ac dictu mirabile monstrum
 Adspiciunt, liquefacta boum per viscera toto 555
 Stridere apes utero, et ruptis effervere costis;
 Immensasque trahi nubes; jamque arbore summa
 Confluere et lentis uvam demittere ramis.
 Hæc super arborum cultu pecorumque canebam,
 Et super arboribus, Cæsar dum magnus ad altum 560
 Fulminat Euphratem bello, victorque volentes
 Per populos dat jura, viamque adiectat Olympo.
 Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
 Parthenope, studiis florentem ignobilis oti :
 Carmina qui lusi pastorum, audaxque juvena, 565
 Tityre, te patulæ cecini sub tegmine fagi.

LATIN CLASSICS.

CHEAP COLONIAL EDITIONS

FOR

COLLEGES AND SCHOOLS.

540

545

550

Although the great improvements in the Printing Art have done so much to add to the appearance of Books, and also to diminish the cost, yet the price still forms rather a serious item in the expense of education. This is particularly the case in editions of the Greek and Latin Classics. There is no want of excellence in many of these, but they are generally either so comprehensive or so extended by annotations, that the price is an obstacle to those who, entertaining enlarged views of the advantages of education, have not means commensurate with their wishes. It is, therefore, the intention of the Subscribers, to publish neat and correct editions of such detached portions of the Classic authors as are usually read in Schools and Colleges. This plan has been tried in England, and has been attended with marked success.

555

To those who are obliged to study economy in education, these editions will be recommended by their cheapness, their accuracy and their being limited in their extent to that which is absolutely necessary.

560

To those, who either possess, or can afford to possess more expensive editions, these little copies will be offered as a means of saving the others from that speedy injury or destruction which befalls books in the daily transit between home and school. They will be more portable and convenient, more fair and scholarlike in the class-room—not open to the just and reasonable objection which Tutors make to editions so charged with notes, that they almost amount to a translation.

565

Some years ago, the Subscribers made the attempt to introduce a uniform series of Books into the Common Schools of Canada. Their design was heartily seconded by the Board of Education in Ireland, who promptly and with the utmost liberality placed the copyright of their valuable Text Books at their disposal. At a very considerable expense of labour and money, the Subscribers, in a shorter period than they anticipated, succeeded in introducing the Books into almost every section of the Province. Since then the indefatigable and intelligent Superintendent of Education in Canada West, who, at an early period, expressed to the Subscribers his favourable opinion of these Books, having himself obtained permission to reprint them, delegated the right to other Booksellers in Canada, by whom, and by the Subscribers, under their original grant from the Irish Board, the Province is now abundantly supplied with these excellent Books.

The success which attended this experiment to improve and render uniform the Books used in the Common Schools of Canada, has emboldened the Subscribers to undertake the publication of

the Classical series now announced for the use of Colleges, High Schools, District and Grammar Schools.

The first numbers of the series will consist of the following :—

Excerpts from Cornelius Nepos.	The Fasti of Ovid.
The First Four Books of Cæsar.	Cicero de Amicitia.
The Georgics of Virgil.	Cicero de Senectute.
The Third and Fourth Books of Quintus Curtius.	Taciti Agricola.
	Excerpts from Horace.

To be followed in rapid succession by Sallust's History of Cataline's Conspiracy, the first four Books of Virgil's *Æneid*, and other Standard Text Books.

The price of each will vary from 9d. to 1s. 9d. currency according to the quantity of printed matter in each.

Orders for copies will be executed by the Booksellers throughout Canada, or by the Publishers.

ARMOUR & RAMSAY.

NATIONAL SCHOOL BOOKS.

Since the Subscribers published this valuable series, only a few years ago, the demand has so steadily increased, as to require the issue of several large editions. The present have been carefully revised and freed from typographical errors. The Introduction to Geography has been greatly improved, and the Sequel to the Second Book has been lately added to the series. Teachers will find this last named book of great service to them in preparing the way for the use of the Third Book.

General Lessons, to be hung up in Schools.	First Book of Arithmetic and Key.
First Book of Lessons.	English Grammar and Key.
Second Book of Lessons.	Book-keeping and Key.
Sequel to the Second Book.	Treatise on Mensuration, for the use of Teachers.
Third Book of Lessons.	Elements of Geometry.
Fourth Book of Lessons.	Introduction to Geography and History, with Maps, Plates, &c., new edition, much improved.
Fifth Book of Lessons.	
Truth of Christianity.	

The Subscribers also publish editions of the following popular SCHOOL BOOKS :

The Canadian Primer, by Peter Parley	Murray's English Small Grammar.
Manson's Primer.	The Shorter Catechism.
First Reading Book.	Ditto with Proofs.
Second ditto.	Catechism of Universal History.
Third ditto.	Ditto of History of England.
Mavor's Spelling Book.	Ditto of Geography.
Carpenter's ditto.	Walkingame's Arithmetic.
Webster's ditto.	Walker's Dictionary.
Murray's English Reader.	Canadian School Atlas.
Murray's Large Grammar.	Ewing's Canadian School Geography.

OUTLINED MAPS FOR SCHOOL ROOMS.

By an arrangement with the Edinburgh Publishers, the Subscribers are enabled to sell at the remarkably low price of 6s. 8d. each, a series of outlined Maps lately produced for the use of Schools and Colleges in Scotland.

ARMOUR & RAMSAY.

Q. HORATII FLACCI

C A R M I N A

CAREFULLY REVISED.

MONTREAL :
ARMOUR & RAMSAY.

1849.

Q. HORATHII FLACCI
C A R M I N U M

LIBER I.

ODE I.—*Ad Maecenatem.*

—MAECENAS, atavis edite regibus,
O et praesidium et dulce decus meum !
Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis, 5
Terrarum dominos, evehit ad deos :
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus :
Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis. 10
Gaudentem patrios findere sarculo }
Agros Attalicis conditionibus
Nunquam dimoveas, ut trabe Cypria
Myrtoum pavidus nauta secet mare.
Luctantem Icaris fluctibus Africum 15
Mercator metuens, otium et oppidi
Laudat rura sui : mox reficit rates
Quassas, indocilis pauperiem pati.
Est, qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die, 20
Spernit ; nunc viridi membra sub arbuto
Stratus, nunc ad aquae lene caput sacrae.
Multos castra juvant, et lituo tubae
Permixtus sonitus, bellaque, matribus
Detestata. Manet sub Jove frigido 25
Venator, tenerae conjugis immemor ;
Seu visa est catulis cerva fidelibus,
Seu rupit teretes Marsus aper plagas.
Me doctarum hederæ præmia frontium
Dis miscent superis ; me gelidum nemus, 30

Nympharumque leves cum Satyris chori
 Secernunt populo : si neque tibias
 Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
 Lesboum refugit tendere barbiton.
 Quod si me Lyricis vatibus inseris,
 Sublimi feriam sidera vertice. 35

ODE II.—*Ad Augustum Caesarem.*

JAM satis terris nivis atque dirae
 Grandinis misit Pater ; et, rubente
 Dextera sacras jaculatus arces,
 Terruit urbem,
 Terruit gentes, grave ne rediret 5
 Saeculum Pyrrhae, nova monstra questae ;
 Omne cum Proteus pecus egit altos
 Visere montes,
 Piscium et summa genus haesit ulmo,
 Nota quae sedes fuerat columbis ; 10
 Et superjecto pavidae natarunt
 Aequore damae.
 Vidimus flavum Tiberim, retortis
 Littore Etrusco violenter undis,
 Ire dejectum monumenta regis, 15
 Templaque Vestae ;
 Iliae dum se nimium querenti
 Jactat ultorem, vagus et sinistra
 Labitur ripa, Jove non probante, u-
 xorius amnis. 20
 Audiet cives acuisse ferrum,
 Quo graves Persae melius perirent ;
 Audiet pugas, vitio parentum
 Rara, juventis.
 Quem vocet divum populus ruentis 25
 Imperi rebus ? prece qua fatigent
 Virgines sanctae minus audientem
 Carmina Vestam ?
 Cui dabit partes scelus expiandi
 Jupiter ? Tandem venias, precamur, 30
 Nube candentes humeros amictus,
 Augur Apollo :
 Sive tu mavis, Erycina ridens,

Quam Jocus circumvolat, et Cupido :
 Sive neglectum genus et nepotes 35
     Respicias, auctor,
 35 Heu ! nimis longo satiate ludo,
 Quem juvat clamor, galeaeque leves,
 Acer et Mauri peditis cruentum
     Vultus in hostem. 40
 Sive mutata juvenem figura,
 Ales, in terris imitaris, almae
 Filius Maiaë, patiens vocari
     Caesaris ultor ;
 5 Serus in coelum redeas, diuque 45
 Laetus intersis populo Quirini,
 Neve te, nostris vitiis iniquum,
     Ocior aura
 10 Tollat. Hic magnos potius triumphos,
 Hic ames dici Pater atque Princeps ; 50
 Neu sinas Medos equitare inultos,
     Te duce, Caesar.

ODE III.—*Ad Navem qua vehebatur Virgilius Athenas proficiscens.*

15 Sic te diva potens Cypri,
 Sic fratres Helenae, lucida sidera,
     Ventorumque regat pater,
 Obstrictis aliis praeter Iapyga,
 20 Navis, quae tibi creditum 5
 Debes Virgilium, finibus Atticis
     Reddas incolumem, precor,
 Et serves animae dimidium meae.
     Illi robur et aes triplex
 25 Circa pectus erat, qui fragilem truci 10
     Commisit pelago ratem
 Primus, nec timuit praecipitem Africum
     Decertantem Aquilonibus,
 Nec tristes Hyadas, nec rabiem Noti ;
 30 Quo non arbiter Hadriae 15
 Major, tollere seu ponere vult freta.
     Quem mortis timuit gradum,
 Qui siccis oculis monstra natantia,
     Qui vidit mare turgidum, et

Infames scopulos, Acroceraunia ?	20
Nequicquam Deus abscedit	
Prudens Oceano dissociabili	
Terras, si tamen, impiae	
Non tangenda rates transiliunt vada.	
Audax omnia perpeti,	25
Gens humana ruit per vetitum nefas.	
Audax Iapeti genus	
Ignem fraude mala gentibus intulit.	
Post ignem aetheria domo	
Subductum Macies et nova Febrium	30
Terris incubuit cohors ;	
Semotique prius tarda necessitas	
Leti corripuit gradum.	
Expertus vacuum Daedalus aëra	
Pennis, non homini datis.	35
Perrupit Acheronta Herculeus labor.	
Nil mortalibus arduum est.	
Coelum ipsum petimus stultitia ; neque	
Per nostrum patimur scelus	
Iracunda Jovem ponere fulmina.	40

ODE IV.—*Ad L. Sestium.*

SOLVITUR acris hiems grata vice veris et Favoni,	
Trahuntque siccas machinae carinas :	
Ac neque jam stabulis gaudet pecus, aut arator igni ;	
Nec prata canis albicant pruinis.	
Jam Cytherea choros ducit Venus, imminente Luna ;	5
Junctaeque nymphis Gratiae decentes	
Alterno terram quatiant pede : dum graves Cyclopum	
Vulcanus ardens urit officinas.	
Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,	
Aut flore, terrae quem ferunt solutae.	10
Nunc et in umbrosis Fauno decet immolare lucis,	
Seu poscat agna, sive malit haedo.	
Pallida Mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,	
Regumque turres. O beate Sexti !	
Vitae summa brevis spem nos vetat inchoare longam.	15
Jam te premet nox, fabulaeque Manes,	
Et domus exilis Plutonia : quo simul mearis,	
Nec regna vini sortiere talis,	
Nec tenerum Lycidan mirabere, quo calet juvenus	
Nunc omnis, et mox virgines tepebunt.	20

20

ODE V.—*Ad Pyrrham.*

QUIS multa gracilis te puer in rosa

Perfusus liquidis arguet odoribus

Grato, Pyrrha, sub antro ?

25

Cui flavam religas comam,

Simplex munditiis ? heu ! quoties fidem

5

Mutatosque deos flebit, et aspera

Nigris aequora ventis

Emirabitur insolens,

30

Qui nunc te fruitur credulus aurea ;

Qui semper vacuum, semper amabilem,

10

Sperat, nescius aurae

Fallacis ! Miseri, quibus

Intentata nites ! Me, tabula sacer

35

Votiva paries indicat, uvida

Suspendisse potenti

15

Vestimenta maris deo.

40

ODE VI.—*Ad Agrippam.*

SCRIBERIS Vario fortis et hostium

Victor, Maeonii carminis alite,

Quam rem cumque ferox, navibus aut equis,

Miles, te duce, gesserit.

Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem

5

Pelidae stomachum, cedere nescii,

Nec cursus duplicis per mare Ulixei,

Nec saevam Pelopis domum,

Conamur, tenues grandia : dum pudor,

Imbellisque lyrae Musa potens, vetat

10

Laudes egregii Caesaris, et tuas,

Culpa deterere ingeni.

Quis Martem tunica tectum adamantina

Digne scripserit ? aut pulvere Troïco

Nigrum Merionen ? aut ope Palladis

15

Tydiden superis parem ?

Nos convivia, nos proelia virginum

Sectis in juvenes unguibus acrium

Cantamus, vacui, sive quid urimur,

Non praeter solitum leves.

20

20

ODE VII.—*Ad Munatium Plancum.*

LAUDABUNT alii claram Rhodon, aut Mitylenen, Aut Ephesum, bimarisque Corinthi Moenia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos Insignes, aut Thessala Tempe.	
Sunt quibus unum opus est intactae Palladis arces Carmine perpetuo celebrare.	5
Indeque decerptam fronti praeponere olivam. Plurimus in Junonis honorem Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycenae.	
Me nec tam patiens Lacedaemon, Nec tam Larissae percussit campus opimae, Quam domus Albunae resonantis, Et praeceps Anio, ac Tiburni lucus, et uda Mobilibus pomaria rivis.	10
Albus ut obscuro deterget nubila coelo Saepe Notus, neque parturit imbres	15
Perpetuos : sic tu sapiens finire memento Tristitiam vitaeque labores Molli, Plance, mero : seu te fulgentia signis Castra tenent, seu densa tenebit	20
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina patremque Cum fugeret, tamen uda Lyaeo Tempora populea fertur vinxisse corona, Sic tristes affatus amicos :	
Quo nos cumque feret melior Fortuna parente, Ibimus, o socii comitesque !	25
Nil desperandum, Teucro duce, et auspice Teucro : Certus enim promisit Apollo Ambiguam tellure nova Salamina futuram. O fortes, pejoraque passi	30
Mecum saepe, viri ! nunc vino pellite curas : Cras ingens iterabimus aequor.	

ODE VIII.—*Ad Lydiam.*

LYDIA, dic, per omnes Te deos oro, Sybarin cur properes amando Perdere ; cur apricum Oderit campum, patiens pulveris atque solis. Cur neque militaris	5

Inter aequales equitat, Gallica nec lupatis
 Temperat ora Irenis ?
 Cur timet flavum Tiberim tangere ? cur olivum
 Sanguine viperino
 Cautius vitat, neque jam livida gestat armis
 10
 Brachia, saepe disco,
 5
 Saepe trans finem jaculo nobilis expedito ?
 Quid latet, ut marinae
 Filium dicunt Thetidjs sub lacrimosa Trojae
 Funera, ne virilis
 15
 Cultus in caedem et Lycias proriperet catervas ?

ODE IX.—*Ad Thaliarchum.*

VIDES, ut alta stet nive candidum
 Soracte, nec jam sustineant onus
 15
 Silvae laborantes, geluque
 Flumina constiterint acuto.
 Dissolve frigus, ligna super foco
 5
 Large reponens ; atque benignius
 Deprone quadrimum Sabina,
 O Thaliarche ! merum diota.
 20
 Permite divis cetera ; qui simul
 Stravere ventos aequore fervido
 10
 Deproeliantes, nec cupressi
 Nec veteres agitantur orni.
 25
 Quid sit futurum cras, fuge quaerere, et,
 Quem Fors dierum cumque dabit, lucro
 Appone ; nec dulces amores
 15
 Sperne puer, neque tu choreas,
 Donec virenti canities abest
 Morosa. Nunc et campus, et areae,
 Lenesque sub noctem susurri
 30
 Composita repetantur hora :
 20
 Nunc et latentis proditor intimo
 Gratus puellae risus ab angulo,
 Pignusque dereptum lacertis,
 Aut digito male pertinaci.

ODE X.—*Ad Mercurium.*

MERCURI, facunde nepos Atlantis,
 5
 Qui seros cultus hominum recentum

Voce formasti catus, et decorae
     More palaestrae ;
 Te canam, magni Jovis et deorum
 Nuntium, curvaeque lyrae parentem, 5
 Callidum, quidquid placuit, jocosum
     Condere furto.
 Te, boves olim nisi reddidisses
 Per dolum amotas, puerum minaci 10
 Voce dum terret, viduus pharetra,
     Risit Apollo.
 Quin et Atridas, duce te, superbos,
 Ilio, dives Priamus, relicto,
 Thessalosque ignes, et iniqua Trojae 15
     Castra fefellit.
 Tu pias laetis animas reponis
 Sedibus, virgaque levem coerces
 Aurea turbam, superis deorum
     Gratus, et imis. 20

ODE XI.—*Ad Leuconoën.*

TU ne quaesieris, scire nefas, quem mihi, quem tibi
 Finem di dederint, Leuconoë ; nec Babylonios
 Tentaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati !
 Seu plures hiemes, seu tribuit Jupiter ultimam, 5
 Quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
 Tyrrhenum. Sapias, vina liques, et spatio brevi
 Spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida
 Aetas. Carpe diem, quam minimum credula postero.

ODE XII.—*Ad Augustum.*

QUEM virum, aut heroa, lyra vel acri
 Tibia sumis celebrare, Clio ?
 Quem deum ? cujus recinet jocosam
     Nomen imago, 5
 Aut in umbrosis Heliconis oris,
 Aut super Pindo, gelidove in Haemó ?
 Unde vocalem temere insecutae
     Orphea silvae,
 Arte materna rapidos morantem
 Fluminum lapsus, celeresque ventos, 10

Blandum et auritas fidibus canoris
Ducere quercus.

5 Quid prius dicam solitis Parentis
Laudibus, qui res hominum ac deorum,
Qui mare ac terras variisque mundum
Temperat horis? 15

10 Unde nil majus generatur ipso;
Nec viget quidquam simile, aut secundum:
Proximos illi tamen occupavit
Pailas honores. 20

15 Proeliis audax, neque te silebo,
Liber, et saevis inimica Virgo
Belluis; nec te, metuende certa
Phoebe sagitta.

Dicam et Alciden, puerosque Ledae, 25

Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem: quorum simul alba nautis
Stella refulsit,

20 Defluit saxis agitatus humor;
Concidunt venti, fugiuntque nubes;
Et minax, nam sic voluere, ponto
Unda recumbit. 30

Romulum post hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an superbos
Tarquini fasces, dubito, an Catonis
Nobile letum. 35

Regulum, et Scauros, animaeque magnae
Prodigum Paullum, supernate Poeno,
Gratus insigni referam camena,
Fabriciumque.

Hunc, et incomtis Curium capillis,
Utilem bello tulit, et Camillum,
Saeva paupertas, et avitus apto
Cum lare fundus.

5 Crescit, occulto velut arbor aevo, 45

Fama Marcelli: micat inter omnes
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

10 Gentis humanae pater atque custos,
Orte Saturno, tibi cura magni
Caesaris fati data: tu secundo 50

Caesare regnes.
 Ille, seu Parthos Latio imminentes
 Egerit justo domitos triumpho,
 Sive subjectos orientis orae
 Seras et Indos, 55
 Te minor latum reget aequus orbem :
 Tu gravi curru quaties Olympum ;
 Tu parum castis inimica mittes
 Fulmina lucis. 60

ODE XIII.—*Ad Lydiam.*

CUM tu, Lydia, Telephi
 Cervicem roseam, cerea Telephi
 Laudas brachia, vae ! meum
 Fervens difficili bile tumet jecur. 5
 Tunc nec mens mihi, nec color
 Certa sedè manet ; humor et in genas
 Furtim labitur, arguens
 Quam lentis penitus macerer ignibus.
 Uror, seu tibi candidòs
 Turparunt humeros immodicae mero 10
 Rixae ; sive puer surens
 Impressit memorem dente labris notam.
 Non, si me satis audias,
 Speres perpetuum, dulcia barbare
 Laedentem oscula, quae Venus 15
 Quinta parte sui nectaris imbuit.
 Felices ter et amplius,
 Quos irrupta tenet copula, nec malis
 Divulsus querimoniis
 Suprema citius solvet amor die. 20

ODE XIV.—*Ad Rempublicam.*

O NAVIS, referent in mare te novi
 Fluctus ! O ! quid agis ? fortiter occupa
 Portum. Nonne vides, ut
 Nudum remigio latus,
 Et malus, celeri saucius Africo, 5
 Antennaeque gemant, ac sine funibus
 Vix durare carinae

	Possint imperiosius Aequor? Non tibi sunt integra lintea :	
55	Non dī, quos iterum pressa voces malo.	10
	Quamvis Pontica pinus, Silvae filia nobilis, Jactes et genus et nomen inutile ;	
60	Nil pictis timidus navita puppibus Fidit: tu, nisi ventis	15
	Debes ludibrium, cave. Nuper sollicitum quae mihi taedium, Nunc desiderium, curaque levis, Interfusa nitentes	
	Vites aequora Cycladas.	20

ODE XV.—*Nerei Vaticinium.*

5	PASTOR cum traheret per freta navibus Idaeis Helenen perfidus hospitam ; Ingrato celeres obruit otio	
	Ventos, ut caneret fera	
10	Nereus fata : Mala ducis avi domum, Quam multo repetet Graecia milite, Conjurata tuas rumpere nuptias, Et regnum Priami vetus.	5
	Eheu, quantus equis, quantus adest viris Sudor! quanta moves funera Dardanae	10
15	Genti! Jam galeam Pallas et aegida Currusque et rabiem parat.	
	Nequicquam, Veneris praesidio ferox, Pectus caesariem, grataque feminis Imbelli cithara carmina divides ;	15
20	Nequicquam thalamo graves Hastas, et calami spicula Gnosii, Vitabis, strepitumque, et celerem sequi Ajacem : tamen, heu! serus adulteros	
	Crines pulvere collines.	20
	Non Laërtiaden, exitium tuae Gentis, non Pylum Nestora respicis ? Urguent impavidi te Salaminii	
5	Teucer, te Sthenelus, sciens Pugnae, sive opus est imperitare equis, Non auriga piger. Merionem quoque	25

Nosces. Ecce furit te reperire atrox
 Tydides, melior patre :
 Quem tu, cervus uti vallis in altera
 Visum parte lupum graminis immemor, 30
 Sublimi fugies mollis anhelitu,
 Non hoc pollicitus tuae.
 Iracunda diem proferet Ilio,
 Matronisque Phrygum, classis Achillei :
 Post certas hiemes uret Achaicus 35
 Ignis Pergameas domos.

ODE XVI.—*Palinodia.*

O MATRE pulchra filia pulchrior,
 Quem criminosis cumque voles modum
 Pones iambis ; sive flamma,
 Sive mari libet Hadriano.
 Non Dindymene, non adytis quatit
 Mentem sacerdotum incola Pythius,
 Non Liber aequae, non acuta
 Sic geminant Corybantes aera ;
 Tristes ut irae : quas neque Noricus
 Deterret ensis, nec mare naufragum, 10
 Nec saevus ignis, nec tremendo
 Jupiter ipse ruens tumultu.
 Fertur Prometheus addere principi
 Limo coactus particulam undique
 Desectam, et insani leonis
 Vim stomacho apposuisse nostro.
 Irae Thyesten exitio gravi
 Stravere ; et altis urbibus ultimae
 Stetere causae, cur perirent
 Funditus, imprimeretque muris. 20
 Hostile aratrum exercitus insolens.
 Compesce mentem. Me quoque pectoris
 Tentavit in dulci juventa
 Fervor, et in celeres iambos
 Misit furem : nunc ego mitibus 25
 Mutare quaero tristia ; dum mihi
 Fies recantatis amica
 Opprobriis, animumque reddas.

ODE XVII.—*Ad Tyndaridem.*

30 VELOX amoenum saepe Lucretilem
 Mutat Lycaeo Faunus, et igneam
 Defendit aestatem capellis
 Usque meis, pluviosque ventos. 5
 Impune tutum per nemus arbutos
 Quaerunt latentes, et thyma, deviae
 35 Olentis uxores mariti ;
 Nec virides metuunt colubras,
 Nec Martiales haeduleae lupos :
 Uicunque dulci, Tyndari, fistula 10
 Valles, et Usticae cubantis
 Levia personuere saxa.
 Dī me tuentur : dīs pietas mea
 Et musa cordi est. Hic tibi copia
 Manabit ad plenum benigno
 Ruris honorum opulenta cornu.
 Hic in reducto valle caniculae
 Vitabis aestus, et fide Teia
 Dices laborantes in uno
 Penelopen vitreamque Circen. 20
 10 Hic innocentis pocula Lesbii
 Duces sub umbra ; nec Semeleius
 Cum Marte confundet Thyoneus
 Proelia ; nec metues protervum
 Suspecta Cyrum, ne male dispari 25
 Incontinentes injiciat manus,
 Et scindat haerentem coronam
 Crinibus, immeritamque vestem.

ODE XVIII.—*Ad Varum.*

20 NULLAM, Vare, sacra vite prius severis arborem
 Circa mite solum Tiburis, et moenia Catili.
 Siccis omnia nam dura Deus proposuit : neque
 Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines.
 25 Quis post vina gravem militiam aut pauperiem crepat ? 5
 Quis non te potius, Bacche pater, teque, decens Venus ?
 At, ne quis modici transiliat munera Liberi,
 Centaurea monet cum Lapithis rixā, super mero
 Debellata ; monet Sithoniis non levis Euius,

Cum fas atque nefas exiguo fine libidinum
Discernunt avidi. Non ego te, candide Bassareu,
Invitum quatiā, nec variis obsita frondibus
Sub divum rapiam. Saeva tene cum Berecyntio
Cornu tympana, quae subsequitur caecus Amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio Gloria verticem,
Arcanique Fides prodiga, perlucidior vitro. 10
15

ODE XIX.—*De Glycera.*

MATER saeva Cupidinum,
Thebanaeque jubet me Semeles puer,
Et lasciva Licentia,
Finitis animum reddere amoribus.
Urit me Glycerae nitor, 5
Splendentis Pario marmore purius :
Urit grata protervitas,
Et vultus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit ; nec patitur Scythas 10
Et, versis animosum equis,
Parthum dicere, nec quae nihil attinent.
Hic vivum mihi cespitem, hic
Verbenas, pueri, ponite, turaque,
Bimi cum patera meri : 15
Mactata veniet lenior hostia.

ODE XX.—*Ad Maecenatem.*

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Graeca quod ego ipse testa
Conditum levi, datus in theatro
Cum tibi plausus,
Care Maecenas eques ; ut paterni 5
Fluminis ripae, simul et jocosa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Caecubum et prelo domitam Caleno
Tu bibes uvam : mea nec Falernae 10
Temperant vites neque Formiani
Pocula colles.

ODE XXI.—*In Dianam et Apollinem.*

DIANAM tenerae dicite virgines :
 Intonsum, pueri, dicite Cynthium ;
 Latonamque, supremo
 Dilectam penitus Jovi. 5
 Vos laetam fluviis, et nemorum coma,
 Quaecunque aut gelido prominet Algido,
 Nigris aut Erymanthi ;
 Silvis, aut viridis Cragi ;
 Vos Tempe totidem tollite laudibus,
 Natalemque, mares, Delon Apollinis, 10
 Insignemque pharetra,
 Fraternaque humerum lyra.
 Hic bellum lacrimosum, hic miseram famem,
 Pestemque, a populo, principe Caesare, in
 Persas atque Britannos 15
 Vestra motus aget prece.

ODE XXII.—*Ad Aristium Fuscum.*

INTEGER vitae, scelerisque purus,
 Non eget Mauris jâculis, neque arcu,
 Nec venenatis grâvida sagittis,
 Fusce, pharetra ; 5
 Sive per Syrtes iter aestuosas
 Sive facturus per inhospitalem
 Caucasum, vel quae loca fabulosus
 Lambit Hydaspes.
 Namque me silva lupus in Sabina,
 Dum meam canto Lalagen, et ultra 10
 Terminum curis vagor expeditus,
 Fugit inermem.
 Quale portentum neque militaris
 Daunias latis alit aesculetis,
 Nec Jubae tellus generat, leonum 15
 Arida nutrix.
 Pone me pigris ubi nulla campis
 Arbor aestiva recreatur aura ;
 Quod latus mundi nebulae malusque
 Jupiter arguet : 20

Pone sub curru nimium propinqui
Solis, in terra domibus negata ;
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

ODE XXIII.—*Ad Chloën.*

VITAS hinnuleo me similis, Chloë,
Quaerent pavidam montibus aviis
Matrem, non sine vano
Aurarum et siliæ metu.

Nam, seu mobilibus vepribus inhorruit
Ad ventum foliis, seu virides rubum
Dimovere lacertae,

Et corde et genibus tremit.

At qui non ego te, tigris ut aspera,
Gaetulusve leo, frangere persequor.

Tandem desine matrem

Tempestiva sequi viro.

ODE XXIV.—*Ad Virgilium.*

QUIS desiderio sit pudor, aut modus,
Tam cari capitis ? Praecepit lugubres
Cantus, Melpomene, cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.

Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Urguet ? cui Pudor, et Justitiae soror,
Incorrupta Fides, nudaque Veritas
Quando ullum inveniet parem ?

Multis ille bonis flebilis occidit ;
Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.

Tu frustra pius, heu ! non ita creditum,
Pocis Quinctilium deos.

Quod si Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem ;
Non vanae redeat sanguis imagini,

Quam virga semel horrida,
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi.

Durum : sed levius fit patientia,
Quidquid corrigere est nefas.

ODE XXV.—*Ad Lydiam.*

PARCIUS junctas quatiunt fenestras
 Ictibus crebris juvenes protervi,
 Nec tibi somnos adimunt; amatque
 Janua limen,

Quae prius multum facilis movebat
 Cardines. Audis minus et minus jam :
 Me tuo longas pereunte noctes,
 Lydia, dormis !

Invicem moechos anus arrogantes
 Flebis, in solo levis angiportu,
 Thracio bacchante magis sub inter-
 lunia vento :

Cum tibi flagrans amor, et libido,
 Quae solet matres furiare equorum,
 Saeviet circa jecur ulcerosum ;
 Non sine questu,

Laeta quod pubes hedera virenti
 Gaudeat pulla magis atque myrto ;
 Aridas frondes, hiemis sodali,
 Dedicet Euro.

ODE XXVI.—*De Aelio Lamia.*

MUSIS amicus, tristitiam et metus
 Tradam protervis in mare Creticum
 Portare ventis; quis sub Arcto
 Rex gelidae metuatur orae,

Quid Tiridatem terreat, unice
 Securus. O quae fontibus integris
 Gaudes, apricos necte flores.

Necte meo Lamiae coronam,
 Pimplei dulcis ! nil sine te mei
 Possunt honores. Hunc fidibus novis,
 Hunc Lesbio sacrare plectro
 Teque tuasque decet sorores.

ODE XXVII.—*Ad Sodales.*

NATIS in usum laetitiae scyphis
 Pugnare Thracum est: tollite barbarum

Morem, verecundumque Bacchum
 Sanguineis prohibete rixis. 5
 Vino et lucernis Medus acinaces
 Immane quantum discrepat ! impium
 Lenite clamorem, sodales,
 Et cubito remanete presso.
 Vultis severi me quoque sumere
 Partem Falerni ? dicat Opuntiae 10
 Frater Megillae, quo beatus
 Vulnere, qua pereat sagitta.
 Cessat voluntas ? non alia bibam
 Mercede. Quae te cumque domat Venus,
 Non erubescendis adurit 15
 Ignibus, ingenuoque semper
 Amore peccas. Quidquid habes, age,
 Depone tutis auribus.—Ah miser,
 Quanta laborabas Charybdi !
 Digne puer meliore flamma. 20
 Quae saga, quis te solvere Thessalis
 Magus venenis, quis poterit deus ?
 Vix illigatum te triformi
 Pegasus expediet Chimaera.

ODE XXVIII.—*Archytas*.

Te maris et terrae, numeroque carentis arenae,
 Mensorem cohibent, Archyta,
 Pulveris exigui prope litus parva Matinum
 Munera ; nec quidquam tibi prodest 5
 Aërias tentasse domos, animoque rotundum
 Percurrisse polum, morituro.—
 Occidit et Pelopis genitor, conviva deorum ;
 Tithonusque, remotus in auras ;
 Et, Jovis arcanis, Minos, admissus : habentque
 Tartara Panthoiden, iterum Orco 10
 Demissum ; quamvis, clypeo Trojana refixo
 Tempora testatus, nihil ultra
 Nervos atque cutem morti concesserat atrae ;
 Judice te, non sordidus auctor
 Naturae verique. Sed omnes una manet nox, 15
 Et calcanda semel via leti.

Dant alios Furiae torvo spectacula Marti ;
 Exitio est avidum mare nautis :
 5 Mixta senum ac juvenum densantur funera : nullum
 Saeva caput Proserpina fugit. 20
 Me quoque, devexi rapidus comes Orionis,
 Illyricis Notus obruit undis.
 At tu nauta, vagae ne parce malignus arenae
 10 Ossibus et capiti inhumato
 Particulam dare. Sic, quodcumque minabitur Eurus 25
 Fluctibus Hesperii, Venusinae
 Plectantur silvae, te sospite ; multaque merces,
 Unde potest, tibi defluat aequo
 15 Ab Jove, Neptunoque, sacri custode Tarenti.
 Negligis immeritis nocituram 30
 Postmodo te natis fraudem committere? fors et
 Debita jura vicesque superbae
 Te maneant ipsum. Precibus non linquar inultis,
 20 Teque piacula nulla resolvent.
 Quamquam festinas, non est mora longa ; licebit, 35
 Injecto ter pulvere, curras.

ODE XXIX.—*Ad Iccium.*

ICCI, beatis nunc Arabum invides
 Gazis, et acrem militiam paras
 Non ante devictis Sabaeae
 Regibus, horribilique Medo
 5 Nectis catenas. Quae tibi virginum,
 Sponso necato, barbara serviet?
 Puer quis ex aula capillis
 Ad cyathum statuetur unctis,
 Doctus sagittas tendere Sericas
 10 Arcu paterno? Quis neget arduis
 Pronos relabi posse rivos
 Montibus, et Tiberim reverti ;
 10 Cum tu, coemptos undique, nobiles
 Libros Panaeti, Socraticam et domum,
 Mutare loricis Iberis, 15
 Pollicitus meliora, tendis ?

ODE XXX.—*Ad Venerem.*

O VENUS, regina Gnidi Paphique,

5

10

15

20

5

10

15

Sperne dilectam Cypron, et, vocantis
Turo te multo, Glyceræ decoram
Transfer in aedem,

Fervidus tecum puer, et solutis
Gratiæ zonis, properentque Nymphae,
Et, parum comis sine te Juventas,
Mercuriusque.

5

ODE XXXI.—*Ad Apollinem.*

QUID dedicatum poscit Apollinem
Vates? quid orat, de patera novum
Fundens liquorem? non opimas
Sardiniae segetes feracis;
Non aestuosae grata Calabriae
Armenta; non aurum, aut ebur Indicum;

Non rura, quae Liris quicta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calenam falce, quibus dedit
Fortuna, vitem: dives et aureis

10

Mercator exsiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dis carus ipsis; quippe ter et quater
Anno revisens aequor Atlanticum
Impune. Me pascant olivæ,
Me cichorea, levesque malvæ.

15

Frui paratis et valido mihi,
Latoë, dones, ac, precor, integræ
Cum mente; nec turpem senectam
Degere, nec cithara carentem.

ODE XXXII.—*Ad Lyram.*

POSCIMUR. Si quid vacui sub umbra
Lusimus tecum, quod et hunc in annum
Vivat, et plures; age, die Latinum,
Barbite, carmen,

Lesbio primum modulate civi:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Sive jactatam religarat udo
Littore navim,

5

Liberum et Musas, Veneremque, et illi

Semper haerentem puerum, canebat,
Et Lycum, nigris oculis nigroque
Crine decorum. 10

O decus Phocbi, et dapibus supremi
Grata testudo Jovis ? o laborum
Dulee lenimen ! mihi cumque salvo
Rite vocanti. 15

ODE XXXIII.—*Ad Albium Tibullum.*

ALBI, ne doleas plus nimio, memor
Inmitis Glyceræ, neu miserabiles
Decantes clegos, eur tibi junior
Laesa præniteat fide. 250
212

Insignem tenui fronte, Lycorida
Cyri torret amor ; Cyrus in asperam
Deelinat Pholoën : sed prius Appulis
Jugentur capreae lupis, 5

Quam turpi Pholoë peccet adultero.
Sic visum Veneri ; eui placet impares
Formas atque animos sub juga aënea
Saevo mittere eum joeo. 200. 3
263. 3
10

Ipsum me melior eum peteret Venus,
Grata detinuit compède Myrtale
Libertina, fretis aerior Hadriae,
Curvantis Calabros sinus. 15

ODE XXXIV.—*In Epicureos.*

PARCUS deorum cultor et infrequens,
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro, nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus 213

Cogor relictos. Namque Diespiter,
Igني eorusco nubila dividens
Plerumque, per purum tonantes
Egit equos, volueremque currum : 5

Quo bruta tellus, et vaga flumina,
Quo Styx, et inuisi horrida Taenari
Sedes, Atlanteusque finis 10

Concutitur. Valet ima summis
Mutare, et insignem attenuat deus,

5

10

15

5

Obscura promens. Hinc apicem rapax
 Fortuna cum stridore acuto
 Sustulit, hic posuisse gaudet. 15

ODE XXXV.—*Ad Fortunam.*

O DIVA, gratum quae regis Antium,
 Praesens vel imo tollere de gradu
 Mortale corpus, vel superbos
 Vertere funeribus triumphos !
 Te pauper ambit sollicita prece 5
 Ruris colonus ; te dominam aequoris,
 Quicumque Bithyna lacessit
 Carpathium pelagus carina.
 Te Dacus asper, te profugi Scythae,
 Urbesque, gentesque, et Latium ferox, 10
 Regumque matres barbarorum, et
 Purpurei metuunt tyranni,
 Injurioso ne pede proruas
 Stantem columnam ; neu populus frequens
 Ad arma cessantes ad arma 15
 Concitet, imperiumque frangat.
 Te semper anteit saeva Necessitas, 20
 Clavos trabales et cuneos manu
 Gestans aëna ; nec severus
 Uncus abest, liquidumque plumbum. 20
 Te Spes, et albo rara Fides colit
 Velata panno ; nec comitem abnegat,
 Utcunque mutata potentes
 Vestes domos inimica linquis :
 At vulgus infidum et meretrix retro 25
 Perjura cedit ; diffugiunt, cadis
 Cum faece siccatis, amici
 Ferre jugum pariter dolosi.
 Servas iturum Caesarem in ultimos
 Orbis Britannos, et juvenum recens 30
 Examen, Eois timendum
 Partibus oceanoque rubro.
 Eheu ! cicatricum et sceleris pudet,
 Frausque. Quid nos dura refugimus
 Aetas ? quid intactum nefasti 35

15

Liquimus ? unde manum juvenus
 Metu deorum continuit ? quibus
 Pepercit aris ? O utinam nova
 Incude diffingas retusum in
 Massagetas Arabasque ferrum ! 40

ODE XXXVI.—*In Numidae reditum.*

5

Et ture et fidibus juvat
 Placare, et vituli sanguine debito,
 Custodes Numidae deos :
 Qui nunc Hesperia sospes ab ultima,
 Caris multa sodalibus, 5
 Nulli plura tamen dividit oscula,
 Quam dulci Lamiae ; memor
 Actae non alio rege puertiae,
 Mutataeque simul togae.^F
 Cressa ne careat pulchra dies nota : 10
 Neu promptae modus amphorae,
 Neu morem in Saliùm sit requies pedum :
 Neu multi Damalis meri 21-6
 Bassum Threicia vincat amystide.^F
 Neu desint epulis rosae, 15
 Neu vivax apiùm, neu breve lilium.
 Omnes in Damalin putres
 Deponent oculos ; nec Damalis novo
 Divelletur adultero,
 Lascivis hederis ambitiosior. 20

ODE XXXVII.—*Ad Sodales.*

25

Nunc est bibendum, nunc pede libero
 Pulsanda tellus : nunc Saliaribus
 Ornare pulvinar deorum
 Tempus erat dapibus, sodales.
 Antehac nefas depromere Caecubum 5
 Cellis a vitis, dum Capitolio
 Regina dementes ruinas,
 Funus et imperio, parabat, 247
 Contaminato cum grege turpium
 Morbo virorum ; quidlibet impotens
 Sperare, fortunaque dulci 10

35

Ebria. Sed minuit furorem
 Vix una sospes navis ab ignibus :
 Mentemque lymphatam Mareotico
 Redegit in veros timores 15
 Caesar, ab Italia volantem
 Remis adurguens, (accipiter velut
 Molles columbas, aut leporem citus
 Venator in campis nivalis
 Haemoniae) daret ut catenis 20
 Fatale monstrum ! quae generosius
 Perire quaerens, nec muliebriter
 Expavit'ensem, nec latentes
 Classe cita reparavit oras ;
 Ausa et jacentem visere regiam 25
 Vultu sereno, fortis et asperas
 Tractare serpentes, ut atrum
 Corpore combiberet venenum,
 Deliberata morte ferocior ;
 Saevis Liburnis scilicet invidens 30
 Privata deduci superbo,
 Non humilis mulier, triumpho.

ODE XXXVIII.—*Ad Puerum.*

PERSICOS odi, puer, apparatus :
 Displacent nexae philyra coronae :
 Mitte sectari, rosa quo locorum
 Sera moretur.
 Simplici myrto nihil allabores 5
 Sedulus, curo. Neque te ministrum
 Dedecet myrtus, neque me sub arcta
 Vite bibentem.

15

Q. HORATHI FLACCI

C A R M I N U M

LIBER II.

20

ODE I.—*Ad Asinium Pollionem.*

25

MOTUM ex Metello consule civicum,
 Bellique causas, et vitia, et modos,
 Ludumque Fortunae, gravesque
 Principum amicitias, et arma
 Nondum expiatis uncta cruoribus, 5

30

Periculosae plenum opus aleae,
 Tractas, et incedis per ignes
 Suppositos cineri doloso.
 Paullum severae Musa tragoediae
 Desit theatris: mox, ubi publicas 10

Res ordinariis, grande munus
 Cecropio repetes cothurno,
 Insigne moestis praesidium reis,
 Et consulenti, Pollio, curiae ;
 Cui laurus aeternos honores 15

5

Dalmatico peperit triumpho.
 Jam nunc minaci murmure cornuum
 Perstringis aures: jam litui strepunt :
 Jam fulgor armorum fugaces
 Terret equos, equitumque vultus. 20

Audire magnos jam videor duces
 Non indecoro pulvere sordidos,
 Et cuncta terrarum subacta
 Praeter atrocem animum Catonis. 25

Juno et deorum quisquis amicior
 Afris inulta cesserat impotens
 Tellure, victorum nepotes
 Retulit inferias Jugurthae.
 Quis non, Latino sanguine pinguior,
 Campus sepulcris impia proelia 30

Testatur, auditumque Medis
 Hesperiae sonitum ruinae ?
 Qui gurgis, aut quae flumina lugubris
 Ignara belli ? quod mare Dauniaec
 Non decoloravere caedes ? 35
 Quae caret ora cruore nostro ?
 Sed ne, relictis, Musa procax, jocis,
 Caeae retractes munera naeniae :
 Mecum Dionaeo sub antro
 Quaere modos leviori plectro. 40

ODE II.—*Ad Crispum Sallustium.*

NULLUS argento color est avaris
 Abdito terris ; inimice lamnae,
 Crispe Sallusti, nisi temperato
 Splendeat usu. 5
 Vivet extento Proculeius aevo,
 Notus in fratres animi paterni :
 Illum aget penna metuente solvi
 Fama superstes.
 Latius regnes avidum domando
 Spiritum, quam si Libyam remotis 10
 Gadibus jungas, et uterque Poenus
 Serviat uni.
 Crescit indulgens sibi dirus hydrops :
 Nec sitim pellit, nisi causa morbi
 Fugerit venis, et aquosus albo 15
 Corpore languor.
 Redditum Cyri solio Phraaten,
 Dissidens plebi, numero beatorum
 Eximit Virtus, populumque falsis
 Dedocet uti 20
 Vocibus ; regnum et diadema tutum
 Deferens uni, propriamque laurum,
 Quisquis ingentes oculo irretorto
 Spectat acervos.

ODE III.—*Ad Dellium.*

AEQUAM memento rebus in arduis
 Servare mentem, non secus in bonis
 Ab insolenti temperatam

	Lactitia, moriture Delli, Seu moestus omni tempore vixeris, Seu te in remoto gramine per dies Festos reclinatum bearis Interiore nota Falerni.	5
35	Qua pinus ingens, albaque populus, Umbram hospitem consociare amant Ramis, et obliquo laborat Lympha fugax trepidare rivo ; Huc vina, et unguenta, et nimium brevis Flores amoenos ferre jube rosae, Dum res, et aetas, et sororum Fila trium patiuntur atra.	10
40	Cedes coëmtis saltibus, et domo, Villaque, flavus quam Tiberis lavit : Cedes ; et exstructis in altum Divitiis potietur heres.	20
5	Divesne prisco natus ab Inacho, Nil interest, an pauper et infima De gente, sub divo moreris, Victima nil miserantis Orci.	
10	Omnes eodem cogimur : omnium Versatur urnâ, serius, ocius Sors exitura, et nos in aeternum Exsilium impositura cymbae.	25

ODE IV.—*Ad Xanthiam Phoceum.*

15	NE sit ancillae tibi amor pudori, Xanthia Phoceu. Prius insolentem Serva Briseis niveo colore Movit Achillem.	5
20	Movit Ajacem Telamone natum Forma captivae dominum Tecmessae : Arsit Atrides medio in triumpho Virgine rapta, Barbarae postquam cecidere turmae, Thessalo victore, et ademptus Hector Tradidit fessis leviora tolli Pergama Graiis.	10
	Nescias an te generum beati Phyllidis flavae decorent parentes :	

Regium certe genus et penates 15
 Moeret iniquos.

Crede non illam tibi de scelesta
 Plebe dilectam ; neque sic fidelem,
 Sic lucro aversam, potuisse nasci 20
 Matre pudenda.

Brachia, et vultum, teretesque suras,
 Integer laudo : fuge suspicari,
 Cujus octavum trepidavit aetas
 Claudere lustrum.

ODE V.

NONDUM subacta ferre jugum valet
 Cervice, nondum munia comparis
 Aequare, nec tauri ruentis
 In Venerem tolerare pondus. 5

Circa virentes est animus tuae
 Campos juvencae, nunc fluvii gravem
 Solantis aestum, nunc in udo
 Ludere cum vitulis salicto

Praegestientis. Tolle cupidinem
 Immitis uvae : jam tibi lividos 10
 Distinguet autumnus racemos
 Purpureo varius colore.

Jam te sequetur ; currit enim ferox
 Aetas, et illi, quos tibi demserit,
 Apponet annos : jam proterva 15
 Fronte petet Lalage maritum ;

Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
 Non Chloris ; albo sic humero nitens,
 Ut pura nocturno renidet
 Luna mari, Gnidiusve Gyges, 20

Quem si puellarum insereres choro,
 Mire sagaces falleret hospites
 Discrimen obscurum solutis
 Crinibus, ambiguoque vultu.

ODE VI.—*Ad Septimum.*

SEPTIMI, Gades aditure mecum, et
 Cantabrum, indoctum juga ferre nostra, et
 Barbaras Syrtes, ubi Maura semper

- 15   Aestuat unda ;
 Tibur, Argeo positum colono,   5
 Sit meae sedes utinam senectae ;
 Sit modus lasso maris, et viarum,
                   Militiaeque.
 20   Unde si Parcae prohibent iniquae,
 Dulce pellitis ovibus Galaesi   10
 Flumen et regnata petam Laconi
                   Rura Phalantho.
 Ille terrarum mihi praeter omnes
 Angulus ridet, ubi non Hymetto
 Mella decedunt, viridique certat   15
                   Bacca Venafro ;
 Ver ubi longum tepidasque praebet
 Jupiter brumas, et amicus Aulon
 Fertili Baccho minimum Falernis
 5   Invidet uvis.   20
 Ille te mecum locus et beatæ
 Postulant arces : ibi tu calentem
 Debita sparges lacrima favillam
                   Vatis amici.

ODE VII.—*Ad Pompeium.*

- O SAEPE mecum tempus in ultimum
 Deducte, Bruto militiae duce,
 15   Quis te redonavit Quiritem
                   Dis patriis, Italoque coelo,
 Pompei, meorum prime sodalium ?   5
 Cum quo morantem saepe diem mero
                   Fregi, coronatus nitentes
                   Malobathro Syrio capillos.
 20   Tecum Philippos et celerem fugam
 Sensi, relicta non bene parmula ;   10
                   Cum fracta virtus, et minaces
                   Turpe solum tetigere mento.
 Sed me per hostes Mercurius celer
 Denso paventem sustulit aëre :
                   Te rursus in bellum resorbens   15
                   Unda fretis tulit aestuosis.
 Ergo obligatam redde Jovi dapem,
 Longaque fessum militia latus

Depone sub lauru mea, nec
 Parce cadis tibi destinatis. 20
 Oblivioso lovia Massico
 Ciboria explō : funde capacibus
 Unguenta de conchis. Quis udo
 Deproperare apio coronas
 Curatve myrto ? quem Venus arbitrum 25
 Dicit bibendi ? non ego sanius
 Bacchabor Edonis : recepto
 Dulce mihi furere est amico.

ODE VIII.—*In Barinen.*

ULLA si juris tibi pejerati -
 Poena, Barine, nocuisset unquam ;
 Dente si nigro fieres vel uno
 Turpior ungui ;
 Crederem. Sed tu, simul obligasti 5
 Perfidum votis caput, entescis
 Pulchrior multo, juvenumque prodis
 Publica cura.
 Expedit matris cineres opertos
 Fallere, et toto taciturna noctis 10
 Signa cum coelo, gelidaque divos
 Morte carentes.
 Ridet hoc, inquam, Venus ipsa ; rident
 Simplices Nymphae, ferus et Cupido,
 Semper ardentes acuens sagittas 15
 Cote cruenta.
 Adde, quod pubes tibi crescit omnis :
 Servitus crescit nova ; nec priores
 Impiae tectum dominae relinquunt,
 Saepē minati. 20
 Te suis matres metuunt juvenis,
 Te senes parci ; miseraeque nuper
 Virgines nuptae, tua ne retardet
 Aura maritos.

ODE IX.—*Ad Valgium.*

NON semper imbres nubibus hispidos
 Manant in agros ; aut mare Caspium
 Vexant inaequales procellae

20

Usque ; nec Armeniis in oris,
 Amice Valgi, stat glacies incers
 Menses per omnes : aut Aquilonibus
 Querceta Gargani laborant,
 Et foliis viduantur orni.

5

25

Tu semper urges flebilibus modis
 Mysten ademtum ; nec tibi, Vespere
 Surgente, decedunt amores,
 Nec rapidum fugiente Solem.

10

At non ter aevo functus amabilem
 Ploravit omnes Antiochum senex
 Annos : nec impubem parentes
 Troilon, aut Phrygiae sorores,
 Flevre semper. Desine inollium

15

Tandem querelarum : et potius nova
 Cantemus Augusti tropaea

Caesaris ; et rigidum Niphaten,
 Medumque flumen, gentibus additum
 Victis, minores volvere vortices ;
 Intraque praescriptum Gelonos
 Exiguus equitare campis.

20

5

10

ODE X.—*Ad Licinium.*

RECTIUS vives, Licini, neque altum
 Semper arguendo, neque, dum procellas
 Cautus horrescis, nimium premendo
 Littus iniquum.

15

Auream quisquis mediocritatem
 Diligit, tutus caret obsoleti
 Sordibus tecti, caret invidenda
 Sobrius aula.

5

20

Saepius ventis agitatur ingens
 Pinus ; et celsae graviore casu
 Decidunt turres ; feriuntque summos
 Fulgura montes.

10

Sperat infestis, metuit secundis,
 Alteram sortem bene praeparatum
 Pectus. Informes hiemes reducit
 Jupiter ; idem

15

Submovet. Non, si male nunc, et olim
 Sic erit : quondam cithara tacentem

Suscitat musam, neque semper arcum
 Tendit Apollo. 20
 Rebus angustis animosus atque
 Fortis appare: sapienter idem
 Contrahes vento nimium secundo
 Turgida vela.

ODE XI.—*Ad Quinctium Hirpinum,*

Quid bellicosus Cantaber, et Scythes,
 Hirpine Quincti, cogitet, Hadria
 Divisus objecto, remittas
 Quaerere: nec trepides in usum
 Poscentis aevi pauca. Fugit retro 5
 Levis juventas, et decor, arida
 Pelleute lascivos amores
 Canitie, facilemque somnum.
 Non semper idem floribus est honor
 Vernis; neque uno Luna rubens nitet 10
 Vultu: quid aeternis minorem
 Consiliis animum fatigas?
 Cur non, sub alta vel platano vel hac
 Pinu jacentes sic temere, et rosa
 Canos odorati capillos, 15
 Dum licet, Assyriaque nardo
 Potamus uncti? dissipat Euius
 Curas edaces. Quis puer ocius
 Restinguet ardentis Falerni
 Pocula praetereunte lympha? 20
 Quis devium scortum eliciet domo
 Lyden? eburna, dic age, cum lyra
 Maturet, in comtum Lacaenae
 More comam religata nodum.

ODE XII.—*Maecenatem.*

NOLIS longa ferae bella Numantiae,
 Nec durum Hannibalem, nec Siculum mare,
 Poeno purpureum sanguine, mollibus
 Aptari citharae modis;
 Nec saevos Lapithas, et nimium mero 5
 Hylaeum, domitesque Herculca manu

20 Telluris juvenes, unde periculum
     Fulgens contremuit domus
 Saturni veteris : tuque pedestribus
 Dices historiis proelia Caesaris, 10
 Maecenas, melius, ductaque per vias
     Regum colla minantium.
 Me dulces dominae musa Licymniae
 Cantus, me voluit dicere lucidum
 Fulgentes oculos, et bene mutuis 15
     Fidum pectus amoribus :
 Quam nec ferre pedem dedecuit choris,
 Nec certare joco, nec dare brachia
 Ludentem nitidis virginibus, sacro
 5   Dianae celebris die. 20
 Num tu, quae tenuit dives Achaemenes,
 Aut pinguis Phrygiae Mygdonias opes,
 Permutare velis crine Licymniae,
     Plenas aut Arabum domos ?
 10 Dum flagrantia detorquet ad oscula
 Cervicem, aut facili saevitia negat,
 Quae poscente magis gaudeat eripi,
     Interdum rapere occupat.

ODE XIII.—*In Arboris Casum.*

15 ILLE et nefasto te posuit die,
 Quicumque primum, et sacrilega manu
     Produxit, arbos, in nepotum
     Perniciem, opprobriumque pagi.
 20 Illum et parentis crediderim sui 5
 Fregisse cervicem, et penetralia
     Sparsisse nocturno cruore
     Hospitis : ille venena Colcha,
 Et quidquid usquam concepitur nefas,
 Tractavit, agro qui statuit meo 10
     Te triste lignum, te caducum
     In domini caput immerentis.
 Quid quisque vitet, nunquam homini satis
 Cautum est, in horas. Navita Bosporum
     Poenus perhorrescit, neque ultra 15
     Caeca timet aliunde fata ;
 5 Miles sagittas et celerem fugam

Parthi ; catenas Parthus, et Italum Robur : sed improvisa leti Vis rapuit rapietque gentes.	20
Quam paene furvae regna Proserpinae Et judicantem vidimus Aeacum, Sedesque discretas piorum, et Aeoliis fidibus querentem	25
Sappho puellis de popularibus, - Et te sonantem plenius aureo, Alcaee, plectro dura navis, Dura fugae mala, dura belli !	30
Utrumque sacro digna silentio Mirantur umbrae dicere : sed magis Pugnans et exactos tyrannos, Densum humeris, bibit aure vulgus.	35
Quid mirum ? ubi, illis carminibus stupens, Demittit atras bellua centiceps Aures, et intorti capillis	35
Eumenidum recreantur angues : Quin et Prometheus et Pelopis parens Dulci laborum decipitur sono ; Nec curat Orion leones Aut timidus agitare lyncas.	40

ODE XIV.—*Ad Postumum.*

EHEU ! fugaces, Postume, Postume, Labuntur anni ; nec pietas moram Rugis et instanti senectae Afferet, indomitaeque morti :	5
Non, si trecenis, quotquot eunt dies, Amice, places illacrimabilem Plutona tauris ; qui ter amplum Geryonen Tityonque tristi Compescit unda, scilicet omnibus, Quicumque terrae munere vescimur, Enaviganda, sive reges, Sive inopes erimus coloni.	10
Frustra cruento Marte carebimus, Fractisque rauci fluctibus Hadriae : Frustra per autumnos nocentem	15

Corporibus metuemus Austrum :

20 Visendus ater flumine languido
Coeytus errans, et Danaï genus
Infame, damnatusque longi
Sisyphus Aeolides laboris. 20
Linquenda tellus, et domus, et placens
25 Uxor : neque harum, quas colis, arborum
Te, praeter invisas cupressos,
Ulla brevem dominum sequetur. 25
Absumet heres Caecuba dignior,
Servata centum clavibus, et mero
30 Tinguet pavimentum superbo,
Pontificum potiore coenis.

ODE XV.

35 JAM pauca aratro jugera regiae
Moles relinquunt ; undique latius
Extenta visentur Lucrino
Stagna lacu ; platanusque caelebs
Evinctet ulmos : tum violaria, et 5
Myrtus, et omnis copia narium,
Spargent olivetis odorem
40 Fertilibus domino priori :
Tum spissa ramis laurea fervidos
Excludet ictus. Non ita Romuli 10
Praescriptum et intonsi Catonis
Auspiciis, veterumque norma.
Privatus illis census erat brevis,
Commune magnum : nulla decempedis
5 Metata privatis opacam 15
Porticus excipiebat Arceton :
Nec fortuitum spernere cespitem
Leges sinebant, oppida publico
Sumtu jubentes, et decorum
10 Tempa, novo decorare saxo. 20

ODE XVI.—*Ad Grosphum.*

15 OTIUM divos rogat in patenti
Prensus Aegaeo, simul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis :

- Otium bello furiosa Thrace, 5
 Otium Medi, pharetra decori,
 Grophe, non gemmis, neque purpura ve-
 nale, neque auro.
 Non enim gazae, neque consularis
 Submovet lictor miseros tumultus 10
 Mentis, et Curas laqueata circum
 Tecta volantes.
 Vivitur parvo bene, cui paternum
 Splendet in mensa tenui salinum ;
 Nec leves somnos timor aut cupido 15
 Sordidus aufert.
 Quid brevi fortes jaculamur aevo
 Multa ? quid terras alio calentes
 Sole mutamus ? patriae quis exsul 20
 Se quoque fugit ?
 Scandit aeratas vitiosa naves
 Cura ; nec turmas equitum relinquit,
 Ocior cervis, et agente nimbos
 Ocior Euro. 25
 Laetus in praesens animus, quod ultra est,
 Oderit curare, et amara lento
 Temperet risu. Nihil est ab omni
 Parte beatum.
 Abstulit clarum cita mors Achillem,
 Longa Tithonum minuit senectus : 30
 Et mihi forsan, tibi quod negarit,
 Porriget Hora.
 Te greges centum Siculaeque circum
 Mugiunt vaccae ; tibi tollit hinnitum
 Apta quadrigis equa ; te bis Afro 35
 Murice tinctae
 Vestiunt lanae : mihi parva rura, et
 Spiritum Graiae tenuem camenae,
 Parca non mendax dedit, et malignum
 Spernere vulgus. 40

ODE XVII.—*Ad Maecenatam aegrotum.*

CUR me querelis exanimas tuis ?
 Nec dis amicum est, nec mihi, te prius
 Obire, Maecenas, mearum

5	Grande decus columenque rerum.	
	Ah ! te meae si partem animae rapit	5
	Maturior vis, quid moror altera,	
	Nec carus aequae, nec superstes	
	Integer ? Ille dies utramque	
10	Ducet ruinam. Non ego perfidum	
	Dixi sacramentum : ibimus, ibimus,	10
	Utcunque praecedes, supremum	
	Carpere iter comites parati.	
15	Me nec Chimaerae spiritus igneae,	
	Nec, si resurgat, centimanus Gyges	
	Divellet unquam : sic potenti	15
	Justitiae placitumque Parcis.	
	Seu Libra, seu me Scorpius adspicit	
	Formidolosus, pars violentior	
20	Natalis horae, seu tyrannus	
	Hesperiae Capricornus undae ;	20
	Utrumque nostrum incredibili modo	
	Consentit astrum. Te Jovis impio	
	Tutela Saturno refulgens	
25	Eripuit, volucrisque fati	
	Tardavit alas, quum populus frequens	25
	Laetum theatris ter crepuit sonum :	
	Me truncus illapsus cerebro	
	Sustulerat, nisi Faunus ictum	
30	Dextra levasset, Mercurialium	
	Custos virorum. Reddere victimas	30
	Aedemque votivam memento :	
	Nos humilem feriemus agnam.	

ODE XVIII.

35	NON ebur, neque aureum	
	Mea renidet in domo lacunar :	
	Non trabes Hymettiae	
	Premunt columnas ultima recisas	
40	Africa : neque Attali	5
	Ignotus heres regiam occupavi ;	
	Nec Laconicas mihi	
	Trahunt honestae purpuras clientae.	
	At fides, et ingent	
	Benigna vena est ; pauperemque dives	10

Me petit. Nihil supra Deos lacesso, nec potentem amicum Largiora flagito, Satis beatus unicus Sabinis. Truditur dies die,	15
Novaeque pergunt interire Lunae : Tu secanda marmora Locas sub ipsum funus, et, sepulcri Immemor, struis domos ; Marisque Baiis obstrepentis urgues Submovere littora,	20
Parum locuples continente ripa. Quid, quod usque proximos Revellis agri terminos, et ultra Limites clientium	25
Salis avarus ? pellitur, paternos In sinu ferens deos, Et uxor, et vir, sordidosque natos ? Nulla certior tamen Rapacis Orci fine destinata Aula divitem manet	30
Herum. Quid ultra tendis ? aequa tellus Pauperi recluditur, Regumque pueris : nec satellites Orci Callidum Promethea	35
Revexit auro captus. Hic superbum Tantalum, atque Tantali Genus, coërcet : hic, levare functum Pauperem laboribus Vocatus, atque non vocatus, audit.	40

ODE XIX.—*In Bacchum.*

BACCHUM in remotis carmina rupibus Vidi docentem (credite, posteri,) Nymphasque discentes, et aures Capripedum satyrorum acutas. Euoe ! recenti mens trepidat metu, Plenoque Bacchi pectore turbidum Laetatur. Euoe ! parce, Liber ! Parce, gravi metuende thyrsos !	5

	Fas pervicaces est mihi Thyiadas, Vinique fontem, lactis et uberes	10
	Cantare rivos, atque truncis Lapsa cavis iterare melle :	
15	Fas et beatæ conjugis additum Stellis honorem, tectaque Penthei	
	Disjecta non leni ruina, Thracis et exitium Lyncurgi.	15
	Tu flectis amnes, tu mare barbarum :	
20	Tu, separatis, uvidus, in jugis, Nodo coërces viperino	
	Bistonidum sine fraude crines.	20
	Tu, cum parentis regna per arduum Cohors gigantum scanderet impia,	
25	Rhoetum retorsisti leonis Unguibus horribilique mala :	
	Quamquam, choreis aptior et jocis	25
	Ludoque dictus, non sat idoneus Pugnae ferebaris ; sed idem	
30	Pacis eras mediusque belli. Te vidit insons Cerberus aureo	
	Cornu decorum, leniter atterens	30
	Caudam ; et recedentis trilingui Ore pedes tetigitque crura.	
35	ODE XX.— <i>Ad Maecenatē.</i>	
	NON usitata nec tenui ferar Penna biformis per liquidum aethera	
	Vates ; neque in terris morabor Longius : invidiaque major	
40	Urbes relinquam. Non ego, pauperum Sanguis parentum, non ego quem vocas	5
	DILECTE, Maecenas, obibo, Nec Stygia cohibebor unda.	
	Jam jam residunt cruribus asperæ Pelles ; et album mutor in alitem	10
	Superna ; nascunturque leves Per digitos humerosque plumæ.	
5	Jam Daedaleo ocior Icaro Visam gementis littora Bospori,	
	Syrtesque Gaetulas, canorus	15
	Ales, Hyperboreosque campos.	

Me Colchus, et, qui dissimulat metum
Marsae cohortis, Dacus, et ultimi

Noscent Geloni : me peritus

Discet Iber, Rhodanique potor.

20

Absint inani funere naeniae,

Luctusque turpes, et querimoniae :

Compesce clamorem, ac sepulcri

Mitte supervacuos honores.

Q. HORATHI FLACCI
C A R M I N U M

LIBER III.

ODE I.

ODI profanum vulgus, et arceo. Favete linguis : carmina non prius Audita, musarum sacerdos, Virginibus puerisque canto.	
Regum timendorum in proprios greges, Reges in ipsos imperium est Jovis, Clari giganteo triumpho, Cuncta supercilio moventis.	5
Est ut viro vir latius ordinet Arbusta sulcis ; hic generosior Descendat in campum petitor ; Moribus hic meliorque fama Contendat ; illi turba clientium Sit major : aequa lege Necessitas Sortitur insignes et imos ; Omne capax movet urna nomen.	10
Destructus ensis cui super impia Cervice pendet, non Siculae dapes Dulcem elaborabunt sapore, Non avium citharaeque cantus Somnum reducent. Somnus agrestium Lenis virorum non humiles domos Fastidit, umbrosamque ripam ; Non Zephyris agitata Tempe. Desiderantem, quod satis est, neque Tumultuosum sollicitat mare, Nec saevus Arcturi cadentis Impetus, aut orientis Haedi :	15
Non verberatae grandine vineae, Fundusque mendax, arbore nunc aquas	20
	25
	30

Culpante, nunc torrentia agros
 Sidera, nunc hiemes iniquas.
 Contracta pisces aequora sentiunt
 Jactis in altum molibus ; huc frequens
 Caementa demittit redemptor 35
 Cum famulis, dominusque terrae
 Fastidiosus : sed Timor et Minae
 Scandunt eodem, quo dominus : neque
 Decedit aerata triremi, et
 Post equitem sedet atra Cura. 40
 Quod si dolentem nec Phrygius lapis,
 Nec purpurarum sidere clarius
 Delenit usus, nec Falerna
 Vitis, Achaemeniumque costum ;
 Cur invidendis postibus et novo 45
 Sublime, ritu moliar atrium ?
 Cur valle permutem Sabina
 Divitias operosiores ?

ODE II.

ANGUSTAM amice pauperiem pati
 Robustus acri militia puer
 Condiscat, et Parthos feroces
 Vexet eques metuendus hasta ;
 Vitamque sub divo et trepidis agat 5
 In rebus. Illum ex moenibus hosticis
 Matrona bellantis tyranni
 Prospiciens, et adulta virgo
 Suspiret : Eheu ! ne rudis agminum 10
 Sponsus lacessat regius asperum
 Tactu leonem, quem cruenta
 Per medias rapit ira caedes.
 Dulce et decorum est pro patria mori :
 Mors et fugacem persequitur virum ;
 Nec parcat imbellis juventae 15
 Poplitibus, timidove tergo.
 Virtus, repulsae nescia sordidae,
 Intaminatis fulget honoribus ;
 Nec sumit aut ponit seures
 Arbitrio popularis aurae. 20
 Virtus, recludens immeritis mori

Nostrisque ductum seditionibus Bellum resedit. Protenus et graves Iras, et invisum nepotem, Troïca quem peperit sacerdos, Marti redonabo. Illum ego lucidas Inire sedes, ducere nectaris	30
Succos, et adscribi quietis Ordinibus patiar deorum. Dum longus inter sæviat Iliion Romanque pontus; qualibet exsules In parte regnanto beati :	35
Dum priami Paridisque busto Insultet armentum, et catulos ferae Celent inultae; stet Capitolium Fulgens, triumphatisque possit Roma ferox dare jura Medis.	40
Horrenda late nomen in ultimas Extendat oras, qua medius liquor Secernit Europen ab Afro, Qua tumidus rigat arva Nilus ; Aurum irrepertum, et sic melius situm, Cum terra celat, spernere fortior,	45
Quam cogere humanos in usus Omne sacrum rapiente dextra. Quicumque mundo terminus obstitit, Hunc tangat armis; visere gestiens,	50
Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulae pluviique rores. Sed bellicosis fata Quiritibus Hae lege dico; ne nimium pii, Rebusque fidentes, avitae Tecta velint reparare Trojae.	55
Trojae renascens alite lugubri Fortuna tristi clade iterabitur, Ducente victrices catervas Conjuge me Jovis et sorore.	60
Ter si resurgat murus aëneus, Auctore Phoebos, ter pereat meis Excisus Argivis; ter uxor Capta virum puerosque ploret.— Non haec jocosae conveniunt lyrae:	65

30 Quo, Musa, tendis ? desine pervicax
Referre sermones deorum, et
Magna modis tenuare parvis

ODE IV.—*Ad Calliopen.*

35 DESCENDE coelo, et dic age tibia,
Regina, longum, Calliope, melos ;
Seu voce nunc mavis acuta,
Seu fidibus citharaque Phoebi.
Auditis ? an me ludit amabilis
40 Insania ? Audire et videor pios
Errare per lucos, amoenae
Quos et aquae subeunt, et aurae.
Me fabulosae Vulture in Appulo,
Altriciis extra limen Apuliae, 10
Ludo fatigatumque somno,
45 Fronde nova puerum palumbes
Texere : mirum quod foret omnibus,
Quicumque celsae nidum Acherontiae,
Saltusque Bantinos, et arvom 15
Pingue tenent humilis Forenti ;
50 Ut tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, et ursis ; ut premerer sacra
Lauroque, collataque myrto,
Non sine dis animosus infans. 20
Vester, Camenae, vester in arduos
55 Tollor Sabinos ; seu mihi frigidum
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Baiae.
Vestris amicum fontibus et choris, 25
Non me Philippis versa acies retro,
60 Devota non exstinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Utcunque mecum vos eritis, libens
Insanientem navita Bosporum 30
Tentabo, et arentes arenas
Littoris Assyrii viator.
65 Visam Britannos, hospitibus feros,
Et, laetum equino sanguine, Concanum :
Visam pharetratos Gelonos, 35
Et Scythicum inviolatus annem.

Vos Caeserem altum, militia simul Fessas cohortes abdidit oppidis, Finire quaerentem labores, Pierio recreatis antro :	40
Vos lene consilium et datis, et dato Gaudetis almae. Scimus ut impios Titanas immanemque turmam Fulmine sustulerit cadueo,	45
Qui terram inertem, qui mare temperat Ventosum, et urbes, regnaque tristia, Divosque, mortalesque turbas, Imperio regit unus aequo.	50
Magnum illa terrorem intulerat Jovi, Fidens, juvenus horrida, braehiis, Fratresque tendentes opaco Peljo imposuisse Olympo.	55
Sed quid Typhœus et validus Mimas, Aut quid minaci Porphyriion statu, Quid Rhoetus, evulsisque truncis Enceladus jaculator audax, Contra sonantem Palladis aegida Possent ruentes ? Hinc avidus stetit Vulcanus ; hinc matrona Juno, et, Nunquam humeris positurus arcum,	60
Qui ror̄ puro Castaliae lavit Crines solutos, qui Lyciae tenet Dumeta natalemque silvam, Delius et Patareus Apollo.	65
Vis consili expers mole ruit sua : Vim tamperatam dī quoque provehunt In majus : idem odere vires Omne nefas animo moventes. Testis mearum centimanus Gyges Sententiarum, notus et integrae Tentator Orion Dianae, Virginea domitus sagitta.	70
Injecta monstris Terra dolet suis ; Moeretque partus, fulmine luridum Missos ad Oreum : nec peredit Impositam celer ignis Aetnen : Incontinentis nec Tityi jecur	75

Relinquit ales, nequitiae additus
 Custos : amatorem trecentae
 Pirithoum cohibent catenae.

80

ODE V.

COELO tonantem credidimus Jovem
 Regnare : praesens divus habebitur
 Augustus, adjectis Britannis
 Imperio, gravibusque Persis.

Milesne Crassi conjuge barbara
 Turpis maritus vixit ? et hostium
 (Prò curia, inversique mores !)

5

Consenuit socerorum in arvis,
 Sub rege Medo, Marsus et Appulus,
 Anciliorum et nominis et togae

10

Oblitus, aeternaeque Vestae,
 Incolumi Jove, et urbe Roma ?

Hoc caverat mens provida Reguli,
 Dissidentis conditionibus

Foedis, et exemplo trahenti

15

Perniciem veniens in aevum,

Si non periret immiserabilis

Captiva pubes.—Signa ego Punicis

Affixa delubris, et arma

Militibus sine caede, dixit,

20

Derepta vidi : vidi ego civium

Reterta tergo brachia libera

Portasque non clausas, et arva

Marte coli populata nostro.

Auro repensus scilicet acrior

25

Miles redibit ! Flagitio additis

Damnum. Neque amissos colores

Lana refert medicata fuce ;

Nec vera virtus, cum semel excidit,

Curat reponi deterioribus.

30

Si pugnat extricata densis

Cerva plagis, erit ille fortis,

Qui perfidis se credidit hostibus ;

Et Marte Poenos proteret altero,

Qui lora restrictis lacertis

35

Sensit iners, timuitque mortem.

- Hic, unde vitam sumeret, insciis,
 Pacem duello miscuit. O pudor !
 O magna Carthago, probrosis
 Altior Italiae ruinis!— 40
- Fertur pudicae conjugis osculum,
 Parvosque natos, ut capitis minor,
 Ab se removisse, et virilem
 Torvus humi posuisse vultum ;
 Donec labantes consilio Patres 45
 Firmaret auctor nunquam alias dato,
 Interque moerentes amicos
 Egregius properaret exsul.
 Atqui sciebat quae sibi barbarus
 Tortor pararet : non aliter tamen 50
 Dimovit obstantes propinquos,
 Et populum reditus morantem,
 Quam si clientum longa negotia,
 Dijudicata lite, relinqueret,
 Tendens Venafranos in agros, 55
 Aut Lacedaemonium Tarentum.
- ODE VI.—*Ad Romanos.*
- DELICTA majorum, immeritus, lues,
 Romane, donec templa refeceris,
 Aedesque labentes deorum, et
 Foeda nigro simulaera fumo.
 Dis te minorem quod geris, imperas : 5
 Hinc omne principium, huc refer exitum.
 Di multa neglecti dederunt
 Hesperiae mala luctuosae.
 Jam bis Monaeses, et Paëori manus
 Non auspicatos contudit impetus 10
 Nostros, et adjecisse praedam
 Torquibus exiguis renidet.
 Paene, occupatam seditionibus,
 Delevit urbem Dacus, et Aethiops ;
 Hic classe formidatus, ille 15
 Missilibus melior sagittis.
 Fecunda culpaë saecula nuptias
 Primum inquinavere, et genus, et domos :
 Hoc fonte derivata clades
 In patriam populumque fluxit. 20

Motus doceri gaudet Ionicos
 Matura virgo, et fingitur artubus ;
 Jam nunc et incestos amores
 De tenero meditatur ungui. 40
 Mox juniores quaerit adulteros 25
 Inter inariti vina : neque eligit,
 Cui donet impermissa raptum
 Gaudia, luminibus remotis ;
 Sed, jussa, coram, non sine consilio
 Surgit marito, seu vocat institor, 30
 Seu navis Hispanae magister,
 Dedecorum pretiosus emtor.
 Non his juvenus orta parentibus
 Infecit aequor sanguine Punico,
 Pyrrhumque et ingentem cecidit 35
 Antiochum, Hannibalemque dirum :
 Sed rusticorum mascula militum
 Proles, Sabellis docta ligonibus
 Versare glebas, et severae 40
 Matris ad arbitrium recisos
 Portare fustes, sol ubi montium
 Mutaret umbras, et juga demeret
 Bobus fatigatis, amicum
 Tempus agens abeunte curru.
 Damuosa quid non imminuit dies ? 45
 Aetas parentum, pejor avis, tulit
 Nos nequiores, mox daturos
 Progeniem vitiosiore.

ODE VII.—*Ad Asterien.*

Quid fles, Asterie, quem tibi candidi
 Primo restituent vere Favonii,
 Thyna merce beatum,
 Constantis juvenem fide,
 Gygen ? Ille, Notis actus ad Oriem 5
 Post insana caprae sidera, frigidas
 Noctes, non sine multis,
 Insomnis, lacrimis, agit.
 Atqui sollicitae nuntius ^{aspitæ,}
 Suspirare Chloën, et miseram tuis 10
 Dicens ignibus uri,
 Tentat mille vafer modis. 20

- Ut Proetum mulier perfida credulum
 Falsis impulerit criminibus nimis
 Casto Bellerophonti 15
 Maturare necem, refert.
 Narrat paene datum Pelea Tartaro,
 Magnessam Hippolyten dum fugit abstinens :
 Et peccare docentes
 Fallax historias movet : 20
 Frustra ; nam scopulis surdior Icaro
 Voces audit, adhuc integer. At, tibi
 Ne vicinus Enipeus
 Plus justo placeat, cave ;
 Quamvis non alius flectere equum sciens 25
 Aequae conspicitur gramine Martio,
 Nec quisquam citus aequae
 Tusco denatat alveo.
 Prima nocte domum claude : neque in vias
 Sub cantu querulae despicere tibiae : 30
 Et te saepe vocanti
 Duram difficilis mane.

ODE VIII.—*Ad Maecenatem.*

- MARTIIS caelebs quid agam Kalendis,
 Quid velint flores, et acerra turis
 Plena, miraris, positusque carbo in
 Cespite vivo, 5
 Docte sermones utriusque linguae.
 Voveram dulces epulas et album
 Libero caprum, prope funeratus
 Arboris ictu.
 Hic dies, anno redeunte, festus
 Corticem adstrictum pice dimovebit 10
 Amphorae fumum bibere institutae
 Consule Tullo.
 Sume, Maecenas, cyathos amici
 Sospitis centum ; et vigiles lucernas
 Perfer in lucem : procul omnis esto 15
 Clamor, et ira.
 Mitte civiles super urbe curas :
 Occidit Daci Cotisonis agmen :

Medus infestus sibi luctuosus
Dissidet armis : 20

Servit Hispanae vetus hostis orae,
Cantaber, sera domitus catena :
Jam Scythae laxo meditantur arcu
Cedere campis.

Negligens, ne qua populus laboret, 25
Parce privatus nimium cavere :
Dona praesentis cape laetus horae, et
Linque severa.

ODE IX.—*Ad Lydiam.*

HORATIUS.

DONEC gratus eram tibi,
Nec quisquam potior brachia candidae
Cervici juvenis dabat,
Persarum vigui rege beator.

LYDIA.

Donec non alia magis 5
Arsisti, neque erat Lydia post Chloën ;
Multi Lydia nominis,
Romana vigui clarior Iliā.

HORATIUS.

Me nunc Thressa Chloë regit,
Dulces docta modos, et citharae sciens ; 10
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animae fata superstiti.

LYDIA.

Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornyti ;
Pro quo bis patiar mori, 15
Si parcent puero fata superstiti.

HORATIUS.

Quid, si prisca redit Venus,
Diductosque jugo cogit aëneo ;
Si flava excutitur Chloë,
Rejectaeque patet janua Lydiae ?

LYDIA.

Quamquam sidere pulchrior
 Ille est, tu levior cortice, et improbo
 Iracundior Hadria ;
 Tecum vivere amem, tecum obeam libens.

ODE X.—*Ad Lycen.*

EXTREMUM Tanain si biberes, Lyce,
 Saevo nupta viro, me tamen asperas
 Porrectum ante fores objicere incolis
 Plorares Aquilonibus.
 Audis, quo strepitu janua, quo nemus 5
 Inter pulchra satum tecta remugiat
 Ventis ; et positas ut glaciēt nives
 Puro numine Jupiter ?
 Ingratam Veneri, pone superbiam,
 Ne, currente rota, funis eat retro. 10
 Non te Penelopēn difficilem procis
 Tyrrenus genuit parens.
 O, quamvis neque te munera, nec preces,
 Nec tinctus viola pallor amantium,
 Nec vir Pieria pellice saucius 15
 Curvat ; supplicibus tuis
 Parcas, nec rigida mollior aesculo,
 Nec Mauris animum mitior anguibus !
 Non hoc semper erit liminis, aut aquae
 Coelestis, patiens latus. 20

ODE XI.—*Ad Mercurium.*

MERCURI, nam, te docilis magistro,
 Movit Amphion lapides canendo ;
 Tuque, Testudo, resonare septem
 Callida nervis,
 Nec loquax olim neque grata, nunc et 5
 Divitum mensis et amica templis ;
 Dic modos, Lyde quibus obstinatas
 Applicet aures :
 Quae, velut latis equa trima campis,
 Ludit exsultim, metuitque tangi, 10
 Nuptiarum expers, et adhuc protervo
 Cruda marito.

- Tu potes tigres comitesque silvas
 Ducere, et rivos celeres morari.
 Cessit immanis tibi blandienti 15
 Janitor aulae,
 Cerberus ; quamvis furiale centum
 Mumiant angues caput ejus, atque
 Spiritus teter, saniesque manet 20
 Ore trilingui.
 Quin et Ixion, Tityosque vultu
 Risit invito : stetit urna paullum
 Sicca, dum grato Danaï puellas
 Carmine mulces.
 5
 Audiat Lyde scelus atque notas 25
 Virginum poenas, et inane lymphæ
 Dolium, fundo pereuntis imo,
 Seraque fata,
 10
 Quæ manent culpas etiam sub Orco.
 Impiæ, (nam quid potuere majus ?)
 30
 Impiæ, sponso potuere duro
 Perdere ferro.
 15
 Una de multis, face nuptiali
 Digna, perjurum fuit in parentem
 Splendide mendax, et in omne virgo 35
 Nobilis ævum :
 Surge, quæ dixit juveni marito,
 Surge, ne longus tibi somnus, unde
 20
 Non times, detur ; socerum et scelestas
 Falle sorores, 40
 Quæ, velut nactæ vitulos leaenæ,
 Singulos, eheu ! lacerant : ego, illis
 Mollior, nec te feriam, neque intra
 Claustra tenebo.
 5
 Me pater sævis oneret catenis, 45
 Quod viro clemens misero peperci ;
 Me vel extremos Numidarum in agros
 Classe releget.
 10
 I, pedes quo te rapiunt et auræ,
 Dum favet nox, et Venus : i secundo 50
 Oræ ; et nostri memorem sepulero
 Scalpe querelam.

ODE XII.—*Ad Neobulen.*

MISERARUM est, neque Amori dare ludum, neque dulci
 Mala vino lavere ; aut exanimari, metuentes
 Patruae verbera linguae. Tibi qualum Cythereae
 Puer ales ; tibi telas, operosaeque Minervae
 Studium, aufert, Neobule, Liparaei nitor Hebri, 5
 Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
 Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
 Neque segni pede victus ; catus idem per apertum
 Fugientes agitato grege cervos jaculari, et
 Celer alto latitantem fruticeto excipere aprum. 10

ODE XIII.—*Ad Fontem Bandusiae.*

O FONS Bandu iae, splendidior vitro,
 Dulci digne mero, non sine floribus,
 Cras donaberis haedo ;
 Cui frons, turgida cornibus
 Primis, et Venerem et proelia destinat : 5
 Frustra ; nam gelidos inficiet tibi
 Rubro sanguine rivos
 Lascivi suboles gregis.
 Te flagrantis atrox hora Caniculae
 Nescit tangere : tu frigus amabile 10
 Fessis vomere tauris
 Praebes, et pecori vago.
 Fies nobilium tu quoque fontium,
 Me dicente cavis impositam ilicem
 Saxis, unde loquaces 15
 Lymphae desiliunt tuae.

ODE XIV.—*De Reditu Augusti.*

HERCULIS ritu, modo dictus, o plebs !
 Morte venalem petiisse laurum,
 Caesar Hispana repetit penates
 Victor ab ora. 5
 Unico gaudens mulier marito
 Prodeat, justis operata divis ;
 Et soror clari ducis ; et decorae
 Supplice vitta
 Virginum matres, juvenumque nuper

Sospitum. Vos, o pueri, et puellae
 Jam virum expertae! male ominatis
 Pareite verbis.

10

Hic dies vere mihi festus atras
 Eximet curas: ego nec tumultum,
 Nec mori per vim, metuam, tenente
 Caesare terras.

15

I, pete unguentum, puer, et coronas,
 Et cadum Marsi memorem duelli,
 Spartacum si qua potuit vagantem
 Fallere testa.

20

Die et argutae, properet, Neaerae,
 Myrrheum nodo cohibere crinem:
 Si per invisum mora janitorem
 Fiet, abito.

25

Lenit albescens animos capillus
 Litiū et rixae cupidos protervae.
 Non ego hoc ferrem, calidus juventa,
 Consule Planco.

ODE XV.—*Ad Chlorin.*

UXOR pauperis Ibyci,
 Tandem nequitiae fige modum tuae,
 Famosisque laboribus:
 Maturo propior, desine, funeri,
 Inter ludere virgines,

5

Et stellis nebulam spargere candidis.
 Non, si quid Pholoën satis,
 Et te, Chlori, decet: filia rectius
 Expugnat juvenem domos,
 Pulso Thyias uti concita tympano.

10

Illam cogit amor Nothi
 Lascivae similem ludere capreae:
 Te lanae prope nobilem
 Tonsae Luceriana, non citharae, decent.
 Nec flos purpureus rosae,
 Nec poti, vetulam, faece tenus eadi.

15

ODE XVI.—*Ad Maccenatem.*

INCLUSAM Danaën turris aënea,
 Robustaeque fores, et vigillum canum

- Tristes excubiae munierant satis
 Nocturnis ab adulteris ;
 Si non Acrisium, virginis abditae 5
 Custodem pavidum, Jupiter et Venus
 Risissent : fore enim tutum iter et patens
 Converso in pretium deo.
 Aurum per medios ire satellites,
 Et perrumpere amat saxa potentius 10
 Ictu fulmineo. Concidit auguris
 Argivi domus, ob lucrum
 Demersa exitio. Diffidit urbium
 Portas vir Macedo, et subruit aemulos
 Reges muneribus. Munera navium 15
 Saevos illaqueant duces.
 Crescentem sequitur cura pecuniam,
 Majorumque fames. Jure perhorru
 Late conspieuum tollere verticem,
 Maecenas, equitum decus. 20
 Quanto quisque sibi plura negaverit,
 Ab dis plura feret. Nil cupientium
 Nudus castra peto, et transfuga divitum
 Partes linqvere gestio,
 Contentae dominus splendidior rei, 25
 Quam si, quidquid arat impiger Appulus,
 Occultare meis dicerer horreis,
 Magnas inter opes inops.
 Purae rivus aquae, silvaeque jugerum
 Paucorum, et segetis certa fides meae 30
 Fulgentem imperio fertilis Africae
 Fallit sorte beatior.
 Quamquam nec Calabriae mella ferunt apes,
 Nec Laestrigonia Bacchus in amphora
 Languescit mihi, nec pingua Gallicis 35
 Crescunt vellera pascuis ;
 Importuna tamen Pauperies abest :
 Nec, si plura velim, tu dare deneges.
 Contracto melius parva cupidine
 Vectigalia porrigam, 40
 Quam si Mygdoniis regnum Alyattei
 Campis continuem. Multa petentibus
 Desunt multa. Bene est, cui Deus obtulit
 Parca quod satis est manu.

ODE XVII.—*Ad Aelium Lamiam.*

5 AELI, vetusto nobilis ab Lamo,
 [Quando et priores hinc Lamias ferunt
 Denominatos, et nepotum,
 Per memores, genus omne, fastos,
 Auctore ab illo ducit originem,] 5
 10 Qui Formiarum moenia dicitur
 Princeps, et innantem Maricae
 Littoribus tenuisse Lirim,
 Late tyrannus; cras foliis nemus
 Multis, et alga littus inutili, 10
 15 Demissa tempestas ab Euro
 Sternet, aquae nisi fallit augur,
 Annosa cornix. Dum potis, aridum
 Compone lignum: cras Genium mero
 Curabis et porco bimestri 15
 20 Cum famulis, operum solutis.

ODE XVIII.—*Ad Faunum.*

25 FAUNE, Nympharum fugientum amator,
 Per meos fines et aprica rura
 Lenis incedas, abeasque parvis
 Aequus alumnis;
 Si tener pleno cadit haedus anno, 5
 Larga nec desunt, Veneris sodali,
 Vina craterae, vetus ara multo
 Fumat odore.
 30 Ludit herboso pecus omne campo,
 Cum tibi Nonae redeunt Decembres: 10
 Festus in pratis vacat otioso
 Cum bove pagus:
 35 Inter audaces lupus errat agnos:
 Spargit agrestes tibi silva frondes:
 Gaudet invisam pepulisse fossor 15
 Ter pede terram.

ODE XIX.—*Ad Telephum.*

40 QUANTUM distet ab Inacho
 Codrus, pro patria non timidus mori,
 Narras, et genus Aeaci,

Et pugnata sacro bella Ilio :	
Quo Chium pretio cadum	5
Mercemur, quis aquam temperet ignibus,	
Quo praebente domum, et quota	
Pelignis caream frigoribus, taces.	
Da Lunae propere novae,	
Da Noctis mediae, da, puer auguris	10
Murenæ : tribus aut novem	
Miscentur cyathis pocula commodis.	
Qui musas amat impares,	
Ternos ter cyathos attonitus petet	
Vates : tres prohibet supra,	15
Rixarum metuens, tangere Gratia,	
Nudis juncta sororibus.	
Insanire juvat : cur Berecyntiae	
Cessant flamina tibiae ?	
Cur pendet tacita fistula cum lyra ?	20
Parcentes ego dexteras	
Odi : sparge rosas : audiat invidus	
Dementem strepitum Lycus,	
Et vicina, seni non habilis Lyco.	
Spissa te nitidum coma,	25
Puro te similem, Telephe, Vespero,	
Tempestiva petit Rhodo ?	
Me lentus Glycerae torret amor meae.	

ODE XX.—*Ad Pyrrhum.*

NON vides quanto moveas periclo,	
Pyrrhe, Gaetulae catulos leaenae ?	
Dura post paullo fugies inaudax	
Prœlia raptor,	
Cum per obstantes juvenum catervas	5
Ibit, insignem repetens Nearchum :	
Grande certamen, tibi præda cedit	
Major, an illi.	
Interim, dum tu celeres sagittas	
Promis, hæc dentes acuit timendos,	10
Arbiter pugnae posuisse nudo	
Sub pede palmam	
Fertur, et leni recreare vento	

5 Sparsum odoratis humerum capillis ;
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa
Raptus ab Ida. 15

ODE XXI.—*Ad Amphoram.*

10 O NATA mecum consule Manlio,
Seu tu querelas, sive geris jocos,
Seu rixam et insanos amores,
Seu facilem, pia Testa, somnum ;
15 Quocunque lectum nomine Massicum 5
Servas, moveri digna bono die :
Descende, Corvino jubente
Promere languidiora vina.
Non ille, quamquam Socraticis madet
20 Sermonibus, te negliget horridus : 10
Narratur et prisci Catonis
Saepe mero caluisse vultus.
Tu lene tormentum ingenio admoves
Plerumque duro : tu sapientium
25 Curas et arcanum jocoso 15
Consilium retegis Lyaeo :
Tu spem reducis mentibus anxiis,
Viresque ; et addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma. 20
Te Liber, et, si laeta aderit, Venus,
Segnesque modum solvere Gratiae,
Vivaeque producent lucernae,
Dum rediens fugat astra Phoebus.

ODE XXII.—*Ad Dianam.*

5 MONTIUM custos nemorumque, Virgo,
Quae laborantes utero puellas,
Ter vocata, audis, adimisque leto,
Diva triformis ;
10 Imminens villae tua pinus esto, 5
Quam per exactos ego laetus annos
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

ODE XXIII.—*Ad Phidylon.*

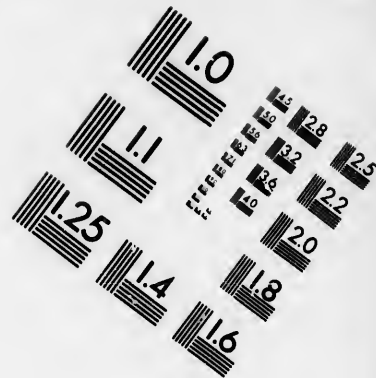
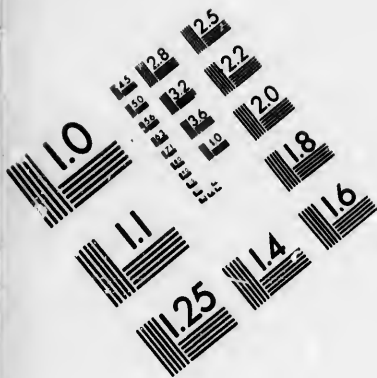
COELO supinas si tuleris manus Nascente Luna, rustica Phidylo, Si turo placaris et horna Fruge lares, avidaque porca ;	
Nec pestilentem sentiet Africum Fecunda vitis, nec sterilem seges Robiginem, aut dulces alumni Pomifero grave tempus anno.	5
Nam, quae nivali pascitur Algidio Devota quercus inter et ilices, Aut crescit Albanis in herbis, Victima pontificum secures Cervice tinguet : te nihil attinet Tentare multa caede bidentium Parvos coronantem marino Rore deos, fragilique myrto.	10
Immunis aram si tangit manus, Non sumtuosa blandior hostia Mollivit aversos Penates Farre pio et saliente mica.	15 20

ODE XXIV.

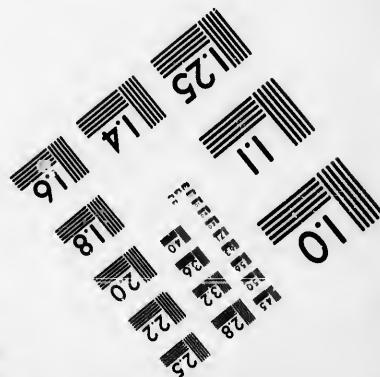
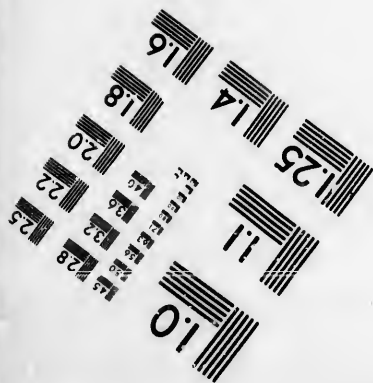
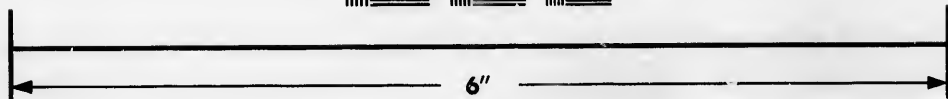
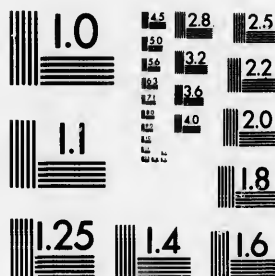
INTACTIS opulentior Thesauris Arabum et divitis Indiae, Caementis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, et mare Apulicum : Si figit adamantinos	5
Summis verticibus dira Necessitas Clavos, non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput. Campestres melius Scythae, Quorum plaustra vagas rite trahunt domos, Vivunt, et rigidi Getae :	10
Immetata quibus jugera liberas Fruges et Cererem ferunt ; Nec cultura placet longior annua ; Defunctumque laboribus Aequali recreat sorte vicarius. Illic matre carentibus	15

	Privignis mulier temperat innocens ; Nec dotata regit virum	
	Conjux, nec nitido fudit adulterio : Dos est magna parentium	20
5	Virtus, et metuens alterius viri Certo foedere castitas,	
	Et peccare nefas, aut pretium emori. O quisquis volet impias	25
	Caedes et rabiem tollere civicam ! Si quaeret PATER URBIUM	
10	Subscribi statuis, indomitam audeat Refrenare licentiam ;	
	Clarus postgenitis, quatenus, heu nefas ! Virtutem incolumem odimus,	30
	Sublatam ex oculis quaerimus, invidi. Quid tristes querimoniae,	
15	Si non supplicio culpa reciditur ? Quid leges, sine moribus	35
	Vanae, proficiunt, si neque fervidis Pars inclusa caloribus	
20	Mundi, nec Boreae finitimum latus, Durataeque solo nives	
	Mercatorem abigunt ; horrida callidi Vincunt aequora navitae ;	40
	Magnum pauperies opprobrium jubet Quidvis et facere et pati,	
	Virtutisque viam deserit arduae ? Vel nos in Capitolium,	45
5	Quo clamor vocat, et turba faventium ; Vel nos in mare proximum	
	Gemmas, et lapides, aurum et inutile, Summi materiem mali,	
10	Mittamus, scelerum si bene poenitet. Eradenda cupidinis	50
	Pravi sunt elementa, et tenerae nimis Mentes asperioribus	
	Formandae studiis. Nescit equo rudis Haerere ingenuus puer,	55
15	Venarique timet ; ludere doctior, Seu Graeco jubeas trocho,	
	Seu malis vetita legibus alea :	

**IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)**

**Photographic
Sciences
Corporation**

23 WEST MAIN STREET
WEBSTER, N.Y. 14580
(716) 872-4503

Cum perjura patris fides
 Consortem socium fallat, et hospitem, 60
 Indignoque pecuniam
 Heredi properet. Scilicet improbae
 Crescunt divitiae ; tamen
 Curtae nescio quid semper abest rei.

ODE XXV.—*Ad Bacchum.*

Quo me, Bacche, rapis tui
 Plenum ? Quae nemora, aut quos agor in specus,
 Velox mente nova ? Quibus
 Antris, egregii Caesaris audiar
 Aeternum meditans decus 5
 Stellis inserere, et consilio Jovis ?
 Dicam insigne, recens, adhuc
 Indictum ore alio. Non secus in jugis
 Exsomnia stupet Etias,
 Hebrum prospiciens, et nive candidam 10
 Thracen, ac pede barbaro
 Lustratam Rhodopen. Ut mihi devio
 Ripas et vacuum nemus
 Mirari libet ! O Naiadum potens,
 Baccharumque, valentium 15
 Proceras manibus vertere fraxinos ;
 Nil parvum, aut humili modo,
 Nil mortale loquar. Dulce periculum est,
 O Lenae ! sequi deum
 Cingentem viridi tempora pampino. 20

ODE XXVI.—*Ad Venerem.*

Vixi puellis nuper idoneus,
 Et militavi non sine gloria ;
 Nunc arma, defunctumque bello
 Barbiton, hic paries habebit,
 Laevum marinae qui Veneris latus 5
 Custodit. Hic, hic ponite lucida
 Funalia, et vectes et arcus
 Oppositis foribus minaces.
 O quae beatam, Diva, tenes Cyprum, et
 Memphin carentem Sithonia nive, 10
 Regina ! sublimi flagello
 Tange Chloën semel arrogantem.

ODE XXVII.—*Ad Galatæam.*

IMPIOS parrae recinentis omen
 Ducat, et praegnans canis, aut ab agro
 Rava decurrens lupa Lanuvino,

Fetaque vulpes:

Rumpat et serpens iter institutum,
 Si per obliquum similis sagittae
 Terruit mannos. Ego cui timebo,
 Providus auspex,

Antequam stantes repetat paludes
 Imbrium divina avis imminutum,
 Oscinem corvum prece suscitabo
 Solis ab ortu.

Sis, licet, felix, ubicumque mavis,
 Et memor nostri, Galatæa, vivas:
 Teque nec laevus vetet ire picus,
 Nec vaga cornix.

Sed vides, quanto trepidet tumultu
 Pronus Orion? Ego, quid sit ater
 Hadriae, novi, sinus, et quid albus
 Peccet Iapyx.

Hostium uxores puerique caecos
 Sertiant motus orientis Austri, et
 Aequoris nigri fremitum, et trementes
 Verbere ripas.

Sic et Europe niveum doloso
 Credidit tauro latus, et scatentem
 Belluis pontum, mediasque fraudes,
 Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, et
 Debitae Nymphis opifex coronae,
 Nocte sublustri nihil astra praeter
 Vidit et undas.

Quae simul centum tetigit potentem
 Oppidis Creten;—Pater, o relictum
 Filiae nomen, pietasque, dixit,
 Victo furore!

Unde? quo veni? Levis una mors est
 Virginum culpa. Vigilansne ploro
 Turpe commissum, an vitii carentem
 Ludit imago

60

specus,

5

10

15

20

5

10

5

10

15

20

25

30

35

40

- Vana, quae, porta fugiens oburna,
Somnium ducit? Meliusne fluctus
Ire per longos fuit, an recentes
Carpere flores? 45
- Si quis infamem mihi nunc juvenum
Dedat iratae, lacerare ferro, et
Frangere enitar modo multum amati
Cornua monstri.
- Impudens liqui patrios penates:
Impudens Orcum moror! O deorum 50
Si quis haec audis, utinam inter errem
Nuda leones!
- Antequam turpis macies decentes
Occupet malas, teneraeque succus
Defluat praedae, speciosa quaero 55
Pascere tigres.
- Vilis Europe, pater arguet absens,
Quid mori cessas? potes hac ab orno
Pendulum zona, bene te secuta,
Laedere collum. 60
- Sive te rupes et acuta leto
Saxa delectant, age, te procellae
Crede veloci: nisi herile mavis.
Carpere pensum,
- Regius sanguis, dominaeque tradi 65
Barbarae pellex.—Aderat querenti,
Perfidum ridens, Venus, et remisso
Filius arcu.
- Mox, ubi lusit satis, Abstineto,
Dixit, irarum calidaeque rixae, 70
Cum tibi invisus laceranda reddet
Cornua taurus.
- Uxor invicti Jovis esse nescis?
Mitte singultus; bene ferre magnam
Disce fortunam: tua sectus orbis 75
Nomina ducet.

ODE XXVIII.—*Ad Lyden.*

FESTO quid potius die
Neptuni faciam? prome reconditum,
Lyde, strenua Caecubum,
Munitaeque adhibe vim sapientiae.

- Inclinare meridiem 5
 Sentis ; ac, veluti stet volucris dies,
 Parcis deripere horreo
 Cessantem Bibuli consulis amphoram.
 45 Nos cantabimus invicem
 Neptunum, et virides Nereidum comas : 10
 Tu curva recines lyra
 Latonam, et celeris spicula Cynthiae :
 50 Summo carmine, quae Cnidon
 Fulgentesque tenet Cycladas, et Paphon
 Junctis visit oloribus : 15
 Dicetur merita Nox quoque naenia.
- ODE XXIX.—*Ad Maecenatem.*
- 55 TYRRHENA regum progenies, tibi
 Non ante verso lene merum cado,
 Cum flore, Maecenas, rosarum, et
 Pressa tuis balanus capillis
 60 Jamdudum apud me est. Eripe te morae : 5
 Ne semper udum Tibur et Aesulae
 Declive contempleris arvom, et
 Telegoni juga parricidae.
 Fastidiosam desere copiam, et
 65 Molem propinquam nubibus arduis : 10
 Omitte mirari beatae
 Fumum, et opes, strepitumque, Romae.
 Plerumque gratae divitibus vices,
 Mundaesque parvo sub lare pauperum
 70 Coenae, sine aulæis et ostro, 15
 Sollicitam explicuere frontem.
 Jam clarus occultum Andromedae pater
 Ostendit ignem : jam Procyon furit,
 Et stella vesani Leonis,
 75 Sole dies referente siccos. 20
 Jam pastor umbras, cum grege languido,
 Rivumque, fessus quaerit, et horridi
 Dumeta Silvani : caretque
 Ripa vagis taciturna ventis.
 Tu, civitatem quis deceat status, 25
 Curas, et urbi sollicitus times,
 Quid Seres et regnata Cyro
 Bactra parent, Tanaisque discors.

Prudens futuri temporis exitum Caliginosa nocte premit Deus; Ridetque, si mortalis ultra Fas trepidat. Quod adest, memento Componere aequus : cetera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alveo Cum pace delabentis Etruscum In mare ; nunc lapides adesos, Stirpesque raptas, et pecus, et domos, Volventis una, non sine montium Clamore, vicinaeque silvae, Cum fera diluvies quietos Irritat amnes. Ille potens sui Laetusque deget, cui licet in diem Dixisse, Vixi : cras vel atra Nube polum Pater occupato, Vel sole puro : non tamen irritum, Quodcumque retro est, efficiet ; neque Diffinget, infectumque reddet, Quod fugiens semel hora vexit. Fortuna, saevo laeta negotio, et Ludum insolentem ludere pertinax, Transmutat incertos honores, Nunc mihi, nunc alii benigna. Laudo manentem : si celeres quatit Pennas, resigno quae dedit, et mea Virtute me involvo, probamque Pauperiem sine dote quaero. Non est meum, si mugiat Africis Malus procellis, ad miseram preces Decurrere, et votis pacisci, Ne Cypriae Tyriaeque merces Addant avaro divitias mari. Tunc me, biremis praesidio scaphae, Tutum per Aegaeos tumultus Aura feret, geminusque Pollux.	30 35 40 45 50 55 60

ODE XXX.

EXEGI monumentum aere perennius,
Regalique situ Pyramidum altius ;
Quod non imber edax, non Aquilo impotens

30	Possit diruere, aut innumerabilis Annorum series, et fuga temporum.	5
35	Non omnis moriar ; multaque pars mei Vitabit Libitinam. Usque ego postera Crescam laude recens, dum Capitolium Scandet cum tacita virgine pontifex.	10
40	Dicar, qua violens obstropit Aufidus, Et qua pauper aquae Daunus agrestium Regnavit populorum, ex humili potens, Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxisse modos. Sume superbiam Quaesitam meritis, et mihi Delphica Lauro cinge volens, Melpomene, comam.	15

45

50

55

60

Q. HORATHI FLACCI
CARMINUM
LIBER IV.

ODE I. - *Ad Venerem.*

INTERMISSA, Venus, diu,
Rursus bella moves? Parce, precor, precor :
Non sum, qualis eram bonae
Sub regno Cinaræ. Desine, dulcium
Mater saeva Cupidinum, 5
Circa lustra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis. Abi,
Quo blandæ juvenum te revocant preces.
Tempestivius in domum
Paulli, purpureis ales oloribus, 10
Commissabere Maximi,
Si torrere jecur quoeris idoneum.
Namque et nobilis, et decens,
Et pro sollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium, 15
Late signa feret militiæ tuæ ;
Et, quandoque potentior
Largis muneribus riserit aemuli,
Albanos prope te lacus
Ponet marmoream sub trabe citrea. 20
Illic plurima naribus
Duces tura ; lyraeque et Berecynthiæ
Delectabere tibiæ
Mixtis carminibus, non sine fistula.
Illic bis pueri die 25
Numen, cum teneris virginibus, tuum
Laudantes, pede candido
In morem Saliûm ter quatient humum.
Me nec femina, nec puer
Jam, nec spes animi credula mutui, 30
Nec certare juvat mero,

Nec vincere novis tempora floribus.
 Sed cur, heu ! Ligurine, cur
 Manat rara meas lacrima per genas ?
 Cur facunda parum decoro 35
 Inter verba cadit lingua silentio ?
 Nocturnis ego somniis
 Jam captum teneo, jam volucrem sequor
 Te per gramina Martii
 Campi, te per aquas, dure, volubiles. 40

ODE II.—*Ad Antonium Iulum.*

PINDARUM quisquis studet aemulari,
 Iule, ceratis ope Daedalea
 Nititur pennis, vitreo daturus
 Nomina ponto. 5
 Monte decurrens velut amnis, imbres
 Quem super notas aluere ripas,
 Fervet, immensusque ruit profundo
 Pindarus ore :
 Laurea donandus Apollinari,
 Seu per audaces nova dithyrambos 10
 Verba devolvit, numerisque fertur
 Lege solutis :
 Seu deos, regesque canit, deorum
 Sanguinem, per quos cecidere justa
 Morte centauri, cecidit tremendae 15
 Flamma Chimaerae :
 Sive, quos Elea domum reducit
 Palma coelestes, pugilemve equumve
 Dicit, et centum potiore signis 20
 Munere donat :
 Flebili sponsae juvenemve raptum
 Plorat, et vires, animumque, moresque
 Aureos, educit in astra, nigroque
 Invidet Orco. 25
 Multa Dircaeam levat aura cyenum,
 Tendit, Antoni, quoties in altos
 Nubium tractus : ego, apis Matinae
 More modoque,
 Grata carpentis thyma per laborem
 Plurimum, circa nemus uvidique 30

- Tiburis ripas operosa parvus
Carmina fingo.
Concines majore poëta plectro
Caesarem, quandoque trahet feroces
Per sacrum clivum, merita decorus 35
Fronde, Sygambros :
Quo nihil majus, meliusve, terris
Fata donavere, bonique divi ;
Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
Tempora prisceum. 40
Concines laetosque dies, et urbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meae, si quid loquar audiendum, 45
Vocis accedet bona pars ; et, O sol
Pulcher ! o laudande ! canam, recepto
Caesare felix.
Tuque dum procedis, IO TRIUMPHE !
Non semel dicemus, IO TRIUMPHE ! 50
Civitas omnis, dabimusque divis
Tura benignis.
Te recem tauri, totidemque vaccae ;
Me tener solvet vitulus, relicta
Matre, qui largis juvenescit herbis 55
In mea vota,
Fronte curvatos imitatus ignes
Tertium Lunae referentis ortum,
Qua notam duxit, niveus videri,
Cetera fulvus. 60

ODE III.—*Ad Melpomenen.*

- QUEM tu, Melpomene, semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem, non equus impiger
Curru ducet Achaïco 5
Victorem ; neque res bellica Deliis
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderit minas,
Ostendet Capitolio ;

Sed quae Tibur aquae fertile praefluunt, 10
 Et spissae nemorum comae
 Fingent Aeolio carmine nobilem.
 Romae, principis urbium,
 35 Dignatur suboles inter amabiles
 Vatum ponere me choros : 15
 Et jam dente minus mordeor invido.
 O, testudinis aureae
 40 Dulcem quae strepitum, Pieri, temperas !
 O, mutis quoque piscibus
 Donatura cyeni, si libeat, sonum ! 20
 Totum muneris hoc tui est,
 45 Quod monstror digito praetereuntium
 Romanae fidicen lyrae :
 Quod spiro, et placeo, si placeo, tuum est.

ODE IV.—*Drusi Laudés.*

50 QUALEM ministrum fulminis alitem
 (Cui rex deorum regnum in aves vagas
 Permisit, expertus fidelem,
 Jupiter, in Ganymede flavo) 5
 Olim juvenas, et patrius vigor
 Nido laborum propulit inscium,
 55 Vernique, jam nimbis remotis,
 Insolitos docuere nisus
 Venti paventem ; mox in ovilia
 Demisit hostem vividus impetus ; 10
 Nunc in reluctantes dracones
 Egit amor dapis atque pugnae :
 60 Qualemve laëtis caprea pascuis
 Intenta, fulvae matris ab ubere
 Jam lacte depulsum leonem, 15
 Dente novo peritura, vidit ;
 Videre Rhaetis bella sub Alpibus
 Drusum gerentem Vindelici ; quibus
 5 Mos unde deductus per omne
 Tempus Amazonia securi 20
 Dextras obarmet, quaerere distuli :
 Nec scire fas est omnia. Sed diu
 Lateque victrices catervae,
 Consiliis juvenis revietae,

Sensere, quid mens rite, quid indoles Nutrita faustis sub penetralibus Posset, quid Augusti paternus In pueros animus Neronēs.	25
Fortes creantur fortibus et bonis : Est in juvenis, est in equis, patrum Virtus ; nec imbellem feroces Progenerant aquilae columbam.	30
Doctrina sed vim promovet insitam, Rectique cultus pectora roborant : Utcunque defecere mores, Indecorant bene nata culpae.	35
Quid debeas, o Roma ! Neronibus, Testis Metaurum flumen, et Hasdrubal Devictus, et pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris,	40
Qui primus alma risit adorea ; Dirus per urbes Afer ut Italas, Ceu flamma per taedas, vel Eurus Per Siculas equitavit undas.	45
Post hoc secundis usque laboribus Romana pubes crevit, et impio Vastata Poenorum tumultu Fana deos habuere rectos ;	50
Dixitque tandem perfidus Hannibal : Cervi, luporum praeda rapacium, Sectamur ultro, quos opimus Fallere et effugere est triumphus.	55
Gens, quae, cremato fortis ab Ilio, Jactata Tuscis aequoribus sacra, Natosque, maturosque patres, Pertulit Ausonias ad urbes,	60
Duris ut illex tonsa bipennibus, Nigrae feracis frondis in Algido, Per damna, per caedes, ab ipso Ducit opes animumque ferro.	65
Non Hydra, secto corpore, firmior Vinci dolentem crevit in Herculem, Monstrumve submittere Colchi Majus, Echioniaeve Thebae.	
Merses profundo, pulchrior evenit :	65

25

Iactere, multa prouet integrum
 Cum laude victorem, geretque
 Proelia conjugibus loquenda.

30

Carthagini jam non ego nuntios
 Mittam superbos: occidit, occidit
 Spes omnis, et fortuna nostri
 Nominis, Hasdrubale interemto.

35

Nil Claudiae non perficient manus,
 Quas et benigno numine Jupiter
 Defendit, et curae sagaces
 Expediunt per acuta belli.

ODE V.—*Ad Augustum.*

40

Diuis orte bonis, optime Romulae
 Custos gentis, abes jam nimium diu:
 Maturum reditum pollicitus Patrum
 Sancto concilio, redi.

45

Lucem redde tuae, Dux bone, patriae:
 Instar veris, enim, vultus ubi tuus
 Affulsit populo, gratior it dies,
 Et soles melius nitent.

50

Ut mater juvenem, quem Notus invido
 Flatu, Carpathii trans maris aequora
 Cunctantem spatio longius annuo,
 Dulci distinet a domo,

55

Votis, ominibusque, et precibus, vocat,
 Curvo nec faciem littore dimovet:
 Sic, desideriis icta fidelibus,
 Quaerit patria Caesarem.

60

Tutus bos etenim rura perambulat:
 Nutrit rura Ceres, almaque Faustitas:
 Pacatum volitant per mare navitae:
 Culpam metuit Fides:

65

Nullis polluitur casta domus stupris:
 Mos, et lex maculosum edomuit nefas:
 Laudantur simili prole puerperae:
 Culpam Poena premit comes.
 Quis Parthum paveat? quis gelidum Scythen?
 Quis, Germania quos horrida parturit
 Fetus, incolumi Caesare? quis fera
 Bellum curet Iberiae?

Condit quisque diem collibus in suis,
Et vitem viduas ducit ad arbores : 30

Hinc ad vina redit laetus, et alteris
Te mensis adhibet deum :

Te multa prece, te prosequitur mero
Defuso pateris; et Laribus tuum 35

Miscet numen, uti Graecia Castoris
Et magni, memor, Herculis.

Longas o utinam, Dux bone, ferias
Praestes Hesperiae! dicimus integro
Sicci mane die, dicimus uvidi, 40
Cum Sol Oceano subest.

ODE VI.—*Ad Apollinem.*

DIVE, quem proles Niobaea magnae
Vindicem linguae, Tityosque raptor
Sensit, et, Trojae prope victor altae,
Phthius Achilles, 5

Ceteris major, tibi miles impar ;
Filius quamquam Thetidos marinae
Dardanas turrets quateret tremenda
Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsa cupressus Euro, 10
Procidit late, posuitque collum in
Pulvere Teuero.

Ille non, inclusus equo Minervae
Sacra mentito, male feriatos
Troas et lactam Priami choreis 15
Falleret aulam :

Sed palam captis gravis, heu nefas! heu!
Nescios fari pueros Achivis
Ureret flammis, etiam latentem
Matris in alvo ; 20

Ni, tuis victus Venerisque gratae
Vocibus, divum pater annuisset
Rebus Aeneae potiore ductos
Alite muros.

Doctor Argivae, fidicen, Thaliae, 25
Phoebe, qui Xantho lavis amne crines,
Dauniae defende decus camenae,
Levis Agyieiu.

30	Spiritum Phoebus mihi, Phoebus artem Carminis, nomenque dedit pœtæ. Virginum primæ, puerique claris Patribus orti, Deliaæ tutela deæ, fugaces Lynceas et cervos cohibentis arcu, Lesbium servate pedem, meique Pollicis ictum ; Rite Latonæ puerum canentes, Rite crescentem face Noctilucam, Prosperam frugum, celeremque pronos Volvere menses. Nupta jam dices : Ego dis amicum, Sæculo festas referente luces, Reddidi carmen, docilis modorum Vatis Horati.	30 35 40

ODE VII.—*Ad Torquatum.*

5	DIFFUGERE nives, redeunt jam gramina campis, Arboribusque comæ : Mutat terra vices, et decrescentia ripas Flumina prætereunt : Gratia, cum Nymphis geminisque sororibus, audet Ducere nuda choros. Immortalia ne speres, monet Annus, et alium Quæ rapit Hora diem. Frigora mitescunt Zephyris : Ver proterit Aestas, Interitura simul Pomifer Autumnus fruges effuderit : et mox Bruma recurrit iners. Damna tamen celeres reparant coelestia lunæ : Nos ubi decidimus, Quo pius Aeneas, quo Tullus dives, et Ancus, Pulvis et umbra sumus. Quis scit, an adjiciant hodiernæ crastina summae Tempora dî superi ? Cuncta manus avidas fugient heredis, amico Quæ dederis animo. Cum semel occideris, et de te splendida Minos Fecerit arbitria ;	5 10 15 20 25

Non, Torquate, genus, non te facundia, non te
 Restituet pietas.
 Infernis neque enim tenebris Diana pudicum 25
 Liberat Hippolytum :
 Nec Lethaea valet Theseus abrumperé caro
 Vincula Pirithoo.

ODE VIII.—*Ad Censorinum.*

DONAREM pateras grataque commodus,
 Censorine, meis aera sodalibus ;
 Donarem tripodas, praemia fortium
 Graiorum ! neque tu pessima munerum
 Ferres, divite me scilicet artium, 5
 Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas ;
 Hic saxo, liquidis ille coloribus,
 Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
 Sed non haec mihi vis ; nec tibi talium
 Res est, aut animus, deliciarum egens. 10
 Gaudes carminibus : carmina possumus
 Donare, et pretium dicere muneri.
 Non incisa notis marmora publicis,
 Per quae spiritus et vita redit bonis
 Post mortem ducibus ; non celeres fugae, 15
 Rejectaeque retrorsum Hannibalis minae ;
 Non incendia Carthaginis impiae,
 Ejus, qui domita nomen ab Africa
 Lucratus rediit, clarius indicant
 Laudes, quam Calabriae Pierides ; neque, 20
 Si chartae sileant, quod bene feceris,
 Mercedem tuleris. Quid foret Iliæ
 Mavortisque puer, si taciturnitas
 Obstaret meritis invida Romuli ?
 Ereptum Stygiis auctibus Aeacum 25
 Virtus, et favor, et lingua potentium
 Vatum divitibus consecrat insulis.
 Dignum laude virum musa vetat mori ;
 Coelo musa beat. Sic Jovis interest
 Optatis epulis impiger Hercules ; 30
 Clarum Tyndaridæ sidus ab infimis
 Quassas eripiunt aequoribus rates ;
 Ornatus viridi tempora paupino,
 Liber vota bonos ducit ad exitus.

ODE IX.—*Ad Lollium.*

25	NE forte credas interitura, quae, Longe sonantem natus ad Aufidum, Non ante vulgatas per artes Verba loquor socianda chordis ;	
	Non, si priores Maeonius tenet Sedes Homerus, Pindaricae latent, Caeaque, et Alcaei minaces, Stesichorique graves camenae :	5
	Nec, si quid olim lusit Anacreon, Delevit aetas : spirat adhuc amor, Vivuntque commissi calores Aeoliae fidibus puellae.	10
5	Non sola comtos arsit adulteri Crines, et aurum vestibus illitum Mirata, regalesque cultus Et comites, Helene Lacaena ;	
10	Primusve Teucer tela Cydonio Direxit arcu : non semel Ilios Vexata : non pugnavit ingens Idomeneus Sthenelusve solus	15
	Dicenda musis proelia : non ferox Hector, vel acer Deiphobus graves Excepit ictus pro pudicis Conjugibus puerisque primus.	20
15	Vixere fortes ante Agamemnona Multi : sed omnes illacrimabiles Urgentur, ignotique, longa Nocte, carent quia vate sacro.	
20	Paullum sepultae distat inertiae Celata virtus. Non ego te meis Chartis inornatum silebo, Totve tuos patiar labores	25
	Impune, Lolli, carpere lividas Obliviones. Est animus tibi Rerumque prudens, et secundis Temporibus dubiisque rectus ;	30
25	Vindex avarae fraudis, et abstinens, Ducentis ad se cuncta, pecuniae ; Consulque non unius anni, Sed quoties bonus atque fidus	35
30		40

Judex honestum praetulit utili, et
 Rejecit alto dona nocentium
 Vultu, et per obstantes catervas
 Explicuit sua victor arma. 45
 Non possidentem multa vocaveris
 Recte beatum : rectius occupat
 Nomen beati, qui deorum
 Muneribus sapienter uti,
 Duramque callet pauperiem pati,
 Pejusque leto flagitium timet ; 50
 Non ille pro caris amicis
 Aut patria timidus perire.

ODE X.—*Ad Ligurinum.*

O CRUDELIS adhuc, et Veneris muneribus potens !
 Insuperata tuae cum veniet pluma superbiae,
 Et, quae nunc humeris involitant, deciderint comae,
 Nunc, et, qui color est puniceae flore prior rosae,
 Mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam ; 5
 Dices, Heu ! quoties te in speculo videris alterum,
 Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit ?
 Vel cur his animis incolumes non redeunt genae ?

ODE XI.—*Ad Phyllidem.*

EST mihi nonum superantis annum
 Plenus Albani cadus ; est in horto,
 Phylli, nectendis apium coronis ;
 Est hederæ vis 5
 Multa, qua crines religata fulges.
 Ridet argento domus : ara, castis
 Vineta verbenis, avet immolato
 Spargior agno.
 Cuncta festinat manus : huc et illuc
 Cursitant mirtæ pueris puellæ : 10
 Sordidum flammæ trepidant rotantes
 Vertice fumum.
 Ut tamen noris, quibus advoceris
 Gaudiis, Idus tibi sunt agendæ,
 Qui dies mensem Veneris marinae 15
 Findit Aprilem ;
 Jure sollemnis mihi, sanctiorque
 Paene natali proprio, quod ex hac

Luce Maecenas meus affluentes
 Ordinatur annos. 20

45

Telephum, quem tu petis, occupavit,
 Non tuae sortis juvenem, puella
 Dives et lasciva, tenetque grata
 Compede vinctum.

50

Terret ambustus Phaëthon avaras 25
 Spes; et exemplum grave praebet ales

Pegasus, terrenum equitem gravatus
 Bellerophonem,

Semper ut te digna sequare, et, ultra
 Quam licet sperare nefas putando, 30

Disparem vites. Age jam, meorum
 Finis amorum,

Non enim posthac alia calebo
 Femina, condisce modos, amanda

ae,

5

Voce quos reddas: minuentur atrae 35
 Carmine curae.

ODE XII.—*Ad Virgilium.*

JAM veris comites, quae mare temperant,
 Impellunt animae lintea Thraciae:

Jam nec prata rigent, nec fluvii strepunt
 Hiberna nive turgidi:

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens, 5
 Infelix avis, et Cecropiae domûs

5

Aeternum opprobrium, quod male barbaras
 Regum est ultra libidines:

Dicunt, in tenero gramine; pinguium
 Custodes ovium carmina fistula; 10

10

Delectantque deum, cui pecus et nigri
 Colles Arcadiae placent.

Adduxere sitim tempora, Virgili:
 Sed, pressum Calibus ducere Liberum 15

Si gestis, juvenum nobilium cliens,
 Nardo vina merebere.

15

Nardi parvus onyx eliciet cadum,
 Qui nunc Sulpiciis accubat horreis,
 Spes donare novas largus, amaraque

Curarum eluere efficac. 20

Ad quae si properas gaudia, cum tua

Velox merce veni : non ego te meis
 Immunom meditor tinguere poculis,
 Plena dives ut in domo.
 Verum pone moras, et studium lucri ; 25
 Nigrorumque memor, dum licet, ignium,
 Misce stultitiam consiliis brevem :
 Dulce est desipere in loco.

ODE XIII.—*Ad Lycen.*

AUDIVERE, Lyce, di mea vota ; di
 Audivere, Lyce : sis anus, et tamen
 Vis formosa videri,
 Ludisque et bibis impudens ;
 Et cantu tremulo, pota, Cupidinem 5
 Lentum sollicitas. Ille virentis, et
 Doctae psallere, Chiaie
 Pulchris excubat in^genis.
 Importunus enim transvolat aridas
 Quercus ; et refugit te, quia luridi 10
 Dentes, te, quia rugae
 Turpant et capitis nives.
 Nec Coae referunt jam tibi purpurae,
 Nec clari lapides, tempora, quae semel
 Notis condita fastis 15
 Inclusit volueris Dies.
 Quo fugit Venus ? heu ! quove color ? decens
 Quo motus ? Quid habes illius, illius,
 Quae spirabat amores,
 Quae me surpuerat mihi, 20
 Felix post Cinarum, notaque, et artium
 Gratarum, facies ? Sed Cinarac breves
 Annos fata dederunt,
 Servatura diu parem
 Cornicis vetulae temporibus Lycen ; 25
 Possent ut juvenes visere fervidi,
 Multo non sine risu,
 Dilapsam in cineres facem.

ODE XIV.—*Ad Augustum.*

QUAE cura Patrum, quaeve Quiritium,
 Plenis honorum muneribus tuas,
 Augusto, virtutes in aevum

Per titulos, memoresque fastos,
 Aeternet? O, qua sol habitabiles 5
 Illustrat oras, maxime principum!
 Quem, legis expertes Latinae,
 Vindelici didicere nuper,
 Quid Marte posses. Milite nam tuo
 Drusus Genaunos, implacidum genus, 10
 Breunosque veloces, et arces
 Alpibus impositas tremendis,
 Dejecit acer plus vice simplici.
 Major Neronum mox grave proelium
 Commisit, immanesque Rhaetos 15
 Auspiciis pepulit secundis;
 Spectandus in certamine Martio,
 Devota morti pectora libera
 Quantis fatigaret ruinis;
 Indomitas prope qualis undas 20
 Exerces Auster, Pleiadum choro
 Scindente nubes; impiger hostium
 Vexare turmas, et frementem
 Mittere equum medios per ignes.
 Sic tauriformis volvitur Aufidus, 25
 Qui regna Dauni praefluit Appuli,
 Cum saevit, horrendamque cultis
 Diluvium meditatur agris:
 Ut barbarorum Claudius agmina
 Ferrata vasto diruit impetu; 30
 Primosque et extremos metendo
 Stravit humum, sine clade victor;
 Te copias, te consilium et tuos
 Praebente divos. Nam tibi, quo die
 Portus Alexandria supplex 35
 Et vacuum patefecit aulam,
 Fortuna lustris prospera tertio
 Belli secundos reddidit exitus,
 Laudemque et optatum peractis
 Imperiis decus arrogavit. 40
 Te Cantaber, non ante domabilis,
 Medusque, et Indus; te profugus Scythes
 Miratur, o tutela praesens
 Italiae, dominaeque Romae!
 Te, fontium qui celat origines, 45

Nilusque, et Ister; te rapidus Tigris;
 Te belluosus qui remotis
 Obstrepit Oceanus Britannis;
 Te non paventis funera Galliae
 Duraeque tellus audit Iberiae: 50
 Te caede gaudentes Sygambri
 Compositis venerantur armis.

ODE XV.—*Augusti Laudes.*

PHOEBUS volentem proelia me loqui,
 Victas et urbes, increpuit lyra,
 Ne parva Tyrrhenum per aequor
 Vela darem. Tua, Caesar, aetas 5
 Fruges et agris retulit uberes,
 Et signa nostro restituit Jovi,
 Derepta Parthorum superbis
 Postibus, et vacuum duellis
 Janum Quirinum clusit, et ordinem
 Rectum evaganti frena Licentiae 10
 Injecit, emovitque culpas,
 Et veteres revocavit artes:
 Per quas Latinum nomen et Italiae
 Crevere vires, famaue, et imperi
 Porrecta majestas ad ortum 15
 Solis ab Hesperio cubili.
 Custode rerum Caesare, non furor
 Civilis aut vis exiget otium;
 Non ira, quae procudit enses,
 Et miseris inimicat urbes. 20
 Non, qui profundum Danubium bibunt,
 Edicta rumpent Julia: non Getae,
 Non Seres, infidive Persae,
 Non Tanain prope flumen orti.
 Nosque et profestis lucibus et sacris, 25
 Inter jocosum muneris Liberi,
 Cum prole matronisque nostris,
 Rite deos prius apprecati,
 Virtute functos, more patrum, duces,
 Lydis remixto carmine tibiis, 30
 Trojamque, et Anchisen, et almae
 Progeniem Veneris, canemus.

PUBLII OVIDII NASONIS

FASTI.

LIBRI I—III.

FROM THE TEXT OF J. P. KREBS,
CAREFULLY REVISED.

MONTREAL:
ARMOUR & RAMSAY.

1849.

50

5

10

15

20

25

30

A
J
b
c
d
e
f
g

A
n
b
c
d
e
f
g

A
n
b
c
d
e
f
g

A
b
c
d
e
f
g

A
b
c

PUBLII OVIDII NASONIS

FASTI.

KALENDARIVM.

JANUARIUS.

- A Kal. Januarii, Jani festum,
Junonis, Jovis, et Æsculapii.
b IV. No. No.
c III. No. Cancer occidit
cosmice.
d II. No.
e Nonis. Lyra oritur.
f VIII. Id.
g VII. Id.

- A VI. Id. Festa Jani. Ago-
nalia, Delphin oritur.
b V. Id. Medietas hiemis.
c IV. Id.
d III. Id. Festa Carmentis
et Juturnæ.
e II. Id.
f Idibus. Festum Jovis. Red-
ditæ sunt provinciæ populo Ro-
mano.
g XIX. Kal. Feb. Cæsar Au-
gustus vocatur.

- A XVIII. Kal. Sacrificium Car-
mentis. Festum Porrimæ et
Postvertæ.
b XVII. Kal. Festum Concor-
diæ.
c XVI. Kal.
d XV. Kal. Sol in Aquario.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal.
g XII. Kal.

- A XI. Kal.
b X. Kal.
c IX. Kal. Lyra occidit.
d VIII. Kal. Pectus Leonis oc-
cultur.
e VII. Kal.
f VI. Kal. Festum Castoris
[et Pollucis.]
g V. Kal.

- A IV. Kal.
b III. Kal. Festum Pacis.
c II. Kal.

FEBRUARIUS.

- d Kal. Feb. Templum factum
est Carmenti. Celebratur Asy-
lum.
e IV. No. Lyra penitus oc-
cidit.
f III. No. Occidit Delphin.
g II. No.

- A Nonis. Augustus dictus est
pater patriæ. Aquarius vadit
ad occasum.
b VIII. Id.
c VII. Id. [Primus dies Fera-
lium.]
d VI. Id.
e V. Id. Ver incipit.
f IV. Id. Initium Veris.
g III. Id. Bootes oritur: et
est festum Fauni.

- A II. Id.
b Idibus. Festum Jovis et Fauni.
Nefastus dies Fabiorum.
c XVI. Kal. Martii, Anguis,
Corvus, Crater oriuntur.
d XV. Kal. Sol intrat in Pis-
ces. Iterum Fauni.
e XIV. Kal.
f XIII. Kal. Festum Quirini.
Festum stultorum et Fornacis.
g XII. Kal. Feralia.

- A XI. Kal. Caristia virorum.
b X. Kal. Terminali.
c IX. Kal.
d VIII. Kal. Fuga Tarquinii
Superbi. Veris initium.
e VII. Kal.
f VI. Kal.
g V. Kal.

- A IV. Kal.
b III. Kal. Equiria in campo
Martio.
c II. Kal.

MARTIVS.

d Kal. Martii. Festum Martis et Junonis. Ancilia feruntur. Non est bonum nubere.

c VI. No.

f V. No. Alter Piscium conditur. Oritur Vindemitor.

g IV. No. Bootes citius, Vindemitor tardius occidunt comice.

A III. No. Festum Vestæ. Cathedra Julii.

b II. No. Festum Vejovis. Pegasus oritur heliace.

c Nonis.

d VIII. Idibus. Corona Ariadnes oritur.

e VII. Id.

f VI. Id.

g V. Id.

A IV. Id.

b III. Id.

c II. Id. Altera Equiria sunt juxta Tiberim.

d Idibus. Festum Annæ Perennæ, Julius Cæsar occisus in Capitolio.

e XVII. Kal. Aprilis. Scorpius oritur.

f XVI. Kal. Milvius oritur. Festum Bacchi. Vitis anicula hederis coronata vendit populo libatum. Melle Libero patri sacrificamus. Libera toga datur. Milvius oritur chronice. Festum est Ledæorum, qui fuerunt Argivi, vel Larium.

g XV. Kal.

A XIV. Kal. Quinquatria Palladis captæ.

b XIII. Kal.

c XII. Kal.

d XI. Kal. Sol in Arietem.

e X. Kal. Ultimus dies Quinquatruum.

f IX. Kal.

g VIII. Kal. Æquinoctium vernale.

A VII. Kal.

b VI. Kal.

c V. Kal. Festum Jani, Concordiæ, Pacis, et Salutis.

d IV. Kal.

e III. Kal.

f II. Kal. Festa Lunæ latentis: templum in Aventino monte.

vius oritur,
Vilia anicula
endit populo
libero patri
a toga datur.
nonice, Fea-
qui fuerunt

quatria Pal-

Arietem.
s dies Quin-

octium ver-

n Jani, Con-
lutia.

Lunæ Ia-
n Aventino

LIBER PRIMUS.

TEMPORA cum causis Latium digesta per annum,
Lapsaque sub terras, orta que signa canam.
Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, et timidæ dirige navis iter :
Officioque, levem non aversatus honorem, 5
Huic tibi devoto numine dexter ades.
Sacra recognoscas Annalibus eruta prisca,
Et quo sit merito quæque notata dies.
Invenies illic et festa domestica vobis :
Sæpe tibi pater est, sæpe legendus avus. 10
Quæque ferunt illi pietos signantia fastos,
Tu quoque eum Druso præmia fratre feres.
Cæsar's arma canant alii ; nos Cæsar's aras,
Et quosunque sacris addidit ille dies.
Annue cœquant per laudes ire tuorum 15
Deque meo pavidos exente corde metus.
Da mihi te placidum : dederis in carmina vires.
Ingenium vultu statque caditque tuo.
Pagina iudicium docti subitura movetur
Principis, ut Clario missa legenda deo. 20
Quæ sit enim culti facundia sensimus oris,
Civica pro trepidis cum tulit arma reis.
Scimus et, ad nostras cum se tulit impetus artes,
Ingenii curreant flumina quanta tui.
Si licet, et fas est, vates rege vatis habenas, 25
Auspice te felix totus ut annus eat.
Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.
Scilicet arma magis, quam sidera, Romule, noras :
Curaque finitimos vincere major erat. 30
Est tamen et ratio, Cæsar, quæ moverit illum :
Erroremque suum quo tueatur habet.
Quod satis est, utero matris dum prodeat infans,
Hoc anno statuit temporis esse satis.

- Per totidem menses a funere conjugis uxor 35
 Sustinet in vidua tristia signa domo.
 Hoc igitur vidit trabeati cura Quirini,
 Cum rudibus populis annua jura daret.
 Martis erat primus mensis, Venerisque secundus : 40
 Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
 Tertius a Senibus, Juvenum de nomine quartus :
 Quæ sequitur, numero turba notata fuit.
 At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras :
 Mensibus antiquis addidit ille duos.
- NE tamen ignores variorum jura dierum ; 45
 Non habet officii Lucifer omnis idem.
 Ille Nefastus erit, per quem tria verba silentur ;
 Fastus erit, per quem lege licebit agi.
 Neu toto perstare die sua jura putaris ;
 Qui jam Fastus erit, mane Nefastus erat. 50
 Nam simul exta deo data sunt, licet omnia fari,
 Verbaque honoratus libera prætor habet.
 Est quoque, quo populum jus est includere septis ;
 Est quoque, qui nono semper ab orbe redit.
 Vindicat Ausonias Junonis cura Kalendas : 55
 Idibus alba Jovi grandior agna cadit.
 Nonarum tutela deo caret. Omnibus istis,
 Ne fallare cave, proximus Ater erit.
 Omen ab eventu est : illis nam Roma diebus
 Damna sub adverso tristia Marte tulit. 60
 Hæc mihi dicta semel, totis hærentia fastis,
 Ne seriem rerum scindere cogar, erunt.
 Ecce tibi faustum, Germanice, nuntiat annum,
 Inque meo primus carmine Janus adest.
 Jane biceps, anni tacite labentis origo, 65
 Solus de superis qui tua terga vides ;
 Dexter ades ducibus, quorum secunda labore
 Otia terra ferax, otia pontus agit.
 Dexter ades patribusque tuis, populoque Quirini,
 Et resera nutu condita templa tuo. 70
 Prospera lux oritur : linguisque animisque favete.
 Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
 Lite vacent aures, insanaque protinus absint
 Jurgia : differ opus, livida lingua, tuum.

35	Cernis, odoratis ut luceat ignibus æther, Et sonet accensis spica Cilissa focus ? Flamma nitore suo templorum verberat aurum, Et tremulum summa spargit in æde jubar.	75
40	Vestibus intactis Tarpeias itur in arces : Et populus festo concolor ipse suo est.	80
	Jamque novi præeunt fascos : nova purpura fulget : Et nova conspicuum pondera sentit ebur. Colla rudes operum præbent ferienda juvenci, Quos aluit campis herba Falisca suis.	
45	Jupiter, arce sua totum cum spectet in orbem, Nil nisi Romanum, quod tueatur, habet.	85
	Salve, læta dies, meliorque revertere semper, A populo rerum digna potente coli. Quem tamen esse deum te dicam, Jane biformis ? Nam tibi par nullum Græcia numen habet.	90
50	Ede simul causam, cur de cœlestibus unus Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides. Hæc ego cum sumtis agitarem mente tabellis, Lucidior visa est, quam fuit ante, domus.	
	Tum sacer, ancipiti mirandus imagine, Janus Bina repens oculis obtulit ora meis.	95
55	Obstupui, sensique metu riguisse capillos, Et gelidum subito frigore pectus erat. Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra, Edidit hos nobis ore priore sonos :	100
60	Disce, metu posito, vates operose dierum, Quod petis, et voces percipe mente meas. 2. Chaos antiqui (nam res sum prisca) vocabant : Adspice, quam longi temporis acta canam.	
	Lucidus hic aer, et, quæ tria corpora restant, Ignis, aquæ, tellus, unus acervus erant.	105
65	Ut semel hæc rerum secessit lite suarum, Inque novas abiit massa soluta domos ; Flamma petit altum ; propior locus aera cepit ; Sederunt medio terra fretumque solo.	110
	Tunc ego, qui fueram globus, et sine imagine moles, In faciem redii dignaque membra deo. Nunc quoque, confusæ quondam nota parva figura, Ante quod est in me, postque videtur idem.	
70	Accipe, quæsita quæ causa sit altera formæ :	115

Hanc simul ut noris, officiumque meum.
 Quicquid ubique vides, cælum, mare, nubila, terras,
 Omnia sunt nostra clausa patentque manu.
 Me penes est unum vasti custodia mundi :
 Et jus vertendi cardinis omne meum est. 120
 Cum libuit pacem placidis emittere tectis,
 Libera perpetuas ambulat illa vias.
 Sanguine lethifero totus miscabitur orbis,
 Ni teneant rigidæ condita bella seræ.
 Præsideo foribus cæli cum mitibus Horis : 125
 It, redit officio Jupiter ipse meo.
 Inde vocor Janus. Cui cum Cereale sacerdos
 Imponit libum, mixtaque farra sale ;
 Nomina ridebis : modo namque Patulcius idem,
 Et modo sacrificio Clusius ore vocor. 130
 Scilicet alterno voluit rudis illa vetustas
 Nomine diversas significare vias.
 Vis mea narrata est : causam nunc disce figuræ.
 Jam tamen hanc aliqua tu quoque parte vides.
 Omnis habet geminas, hinc atque hinc, janua frontes : 135
 E quibus hæc populum spectat, at illa Larem.
 Utque sedens vester primi prope limina tecti
 Janitor egressus introitusque videt :
 Sic ego prospicio cælestis janitor aulæ
 Eoas partes Hesperiasque simul. 140
 Ora vides Heccates in tres vergentia partes,
 Servet ut in ternas compita secta vias.
 Et mihi, ne flexu cervicis tempora perdam,
 Cernere non moto corpore bina licet.
 Dixerat ; et vultu, si plura requirere vellem, 145
 Se mihi difficilem non fore, fassus erat.
 Sumsi animum, gratesque deo non territus egi ;
 Verbaque sum, spectans, pauca locutus, humum.
 Dic age, frigoribus quare novus incipit annus,
 Qui melius per ver incipiendus erat ? 150
 Omnia tunc florent : tunc est nova temporis ætas :
 Et nova de gravido palmite gemma tumet :
 Et modo formatis amicitur frondibus arbor :
 Prodit et in summum seminis herba solum :
 Et tepidum volucres concentibus æra muleant : 155
 Ludit et in pratis luxuriatque pecus.

Tum blandi soles : ignotaque prodit hirundo,
 Et luteum celsa sub trabe fingit opus :
 Tum patitur cultus ager, et renovatur aratro :
 Hæc anni novitas jure vocanda fuit. 160
 Quæsieram multis : non multis ille moratus,
 Contulit in versus sic sua verba duos.
 Bruma novi prima est, veterisque novissima solis :
 Principium capiunt Phœbus et annus idem.
 Post ea mirabar, cur non sine litibus esset 165
 Prima dies. Causam percipe, Janus ait.
 Tempora commisi nascentia rebus agendis,
 Totus ab auspicio ne foret annus iners.
 Quisque suas artes ob idem delibat agendo : 170
 Nec plus quam solitum testificatur opus.
 Mox ego : Cur, quamvis aliorum numina placem,
 Jane, tibi primo thura merumque fero ?
 Ut per me possis aditum, qui limina servo,
 Ad quoscunque voles, inquit, habere deos.
 At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis, 175
 Et damus alternas accipimusque preces ?
 Tum deus incumbens baculo, quem dextra gerebat,
 Omnia principiis, inquit, inesse solent.
 Ad primam vocem timidas advertitis aures,
 Et primum visam consulit augur avem. 180
 Templâ patent auresque deûm, nec lingua caducas
 Concipit ulla preces, dictaque pondus habent.
 Desierat Janus : nec longa silentia feci,
 Sed tetigi verbis ultima verba meis :
 Quid vult palma sibi rugosaque carica, dixi, 185
 Et data sub niveo condita mella cado ?
 Omen, ait, causa est, ut res sapor ille sequatur,
 Et peragat cœptum dulcis ut annus iter.
 Dulcia cur dentur, video ; stipis adjice causam,
 Pars mihi de festo ne labet ulla tuo. 190
 Risit ; et, O quam te fallunt tua sæcula, dixit,
 Qui stipe mel sumta dulcius esse putes !
 Vix ego Saturno quenquam regnante videbam,
 Cujus non animo dulcia lucra forent.
 Tempore crevit amor, qui nunc est summus, habendi : 195
 Vix ultra, quo jam progrediatur, habet.
 Pluris opes nunc sunt, quam prisce temporis annis,

- Dum populus pauper, dum nova Roma fuit ;
 Dum casa Martigenam capiebat parva Quirinum,
 Et dabat exiguum fluminis ulva torum. 200
 Jupiter angusta vix totus stabat in æde :
 Inque Jovis dextra fictile fulmen erat.
 Frondibus ornabant, quæ nunc Capitolia gemmis :
 Pæcebatque suas ipse senator oves.
 Nec pudor in stipula placidam cepisse quietem, 205
 Nec fœnum capiti supposuisse fuit.
 Jura dabat populis posito modo consul aratro :
 Et levis argenti lamina erimen erat.
 At postquam fortuna loci caput extulit hujus,
 Et tetigit summos vertice Roma deos ; 210
 Creverunt et opes, et opum furiosa cupido :
 Et, cum possideant plurima, plura velunt.
 Quarere, ut absument, absumenta requirere certant :
 Atque ipsæ vitiiis sunt alimenta vices.
 Sic, quibus intumuit suffusa venter ab unda, 215
 Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.
 In pretio pretium nunc est : dat census honores,
 Censu amicitias : pauper ubique jacet.
 Tu tamen, auspiciu si sit stipis utile, quæris, 220
 Curque juvent nostras æra vetusta manus.
 Æra dabant olim ; melius nunc omen in auro est,
 Victaque concedit prisca moneta novæ.
 Nos quoque templa juvant, quamvis antiqua probemus,
 Aurea ; majestas convenit ista deo.
 Laudamus veteres, sed nostris utimur annis ; 225
 Mos tamen est æque dignus uterque coli.
 Finierat monitus. Placidis ita rursus ut ante,
 Clavigerum verbis alloquor ipse deum :
 Multa quidem didici ; sed cur navalis in ære 230
 Altera signata est, altera forma biceps ?
 Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
 Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
 Causa ratis superest : Tuscum rate venit in annum
 Ante pererrato falcifer orbe deus.
 Hac ego Saturnum memini tellure receptum ; 235
 Cælitibus regnis ab Jove pulsus erat.
 Inde diu genti mansit Saturnia nomen :
 Dicta quoque est Latium terra, latente deo.

	At bona posteritas puppim servavit in ære, Hospitis adventum testificat dei.	240
200	Ipse solum colui, cujus placidissima lævum Radit arenosi Tibridis unda latus.	
	Hic, ubi nunc Roma est, incædua sylva virebat : Tantaque res paucis pascua hubus erat.	
205	Arx mea collis erat, quem cultrix nomine nostro Nuncupat hæc ætas, Janiculumque vocat.	245
	Tunc ego regnabam, patiens cum terra deorum Esset, et humanis numina mista locis.	
210	Nondum justitiam facinus mortale fugarat : Ultima de superis illa reliquit humum.	250
	Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat ; Nullus erat, justis reddere jura, labor.	
	Nil mihi cum bello : pacem postesque tuebar : Et clavem ostendens, Hæc, ait, arma gero.	
215	Presserat ora deus. Tunc sic nostra ora resolvo, Voce mea voces cliciente dei :	255
	Cum tot sint Jani, cur stas saceratus in uno, Hic ubi juncta foris templa duobus habes ?	
220	Ille manu mulceus propexam ad pectora barbam, Protinus Cæbali retulit arma Titi ;	260
	Utque levis custos, armillis capta Sabinis, Ad summæ Tatium duxerit arcis iter.	
	Inde, velut nunc est, per quem descenditis, inquit, Arduus in valles Fora clivus erat.	
225	Et jam configerat portam, Saturnia cujus Demserat appositas insidiosa seras.	265
	Cum tanto veritus committere numine pugnam, Ipse meæ movi callidus artis opus ;	
230	Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi ; Sumque repentinas ejaculatus aquas.	270
	Ante tamen gelidis subjeci sulphura venis, Clauderet ut Tatio fervidus humor iter.	
	Cujus ut utilitas pulsus percepta Sabinis ; Quæque fuit, tuto reddita forma loco est ;	
235	Ara mihi posita est, parvo conjuncta sacello Hæc adolet flammis cum strue farra suis.	275
	At cur pace lates, motisque recluderis armis ? Nec mora ; quæsiti reddita causa mihi.	
	Ut populo reditus pateant ad bella profecto,	

- Tota patet demta janua nostra sera. 280
 Pace fores obdo, ne qua discedere possit :
 Cæsareoque diu nomine clausus ero.
- Dixit ; et, attollens oculos diversa tuentes,
 Adspexit toto quicquid in orbe fuit ;
 Pax erat : et vestri, Germanice, causa triumphi 285
 Tradiderat famulas jam tibi Rhenus aquas.
 Jane, face æternos, pacem, pacisque ministros :
 Neve suum, præsta, deserat auctor opus.
- Quod tamen ex ipsis licuit mihi discere fastis ;
 Sacraverè patres hac duo templa die. 290
 Accepit Phæbo Nymphaque Coronide natum
 Insula, dividua quam premit amnis aqua.
 Jupiter in parte est. Cepit locus unus utrumque,
 Junctaque sunt magno templa nepotis avo.
- Quid vetat et stellas ut quæque oriturque caditque, 295
 Dicere ? promissi pars sit et ista mei.
- Felices animos, quibus hæc cognoscere primis,
 Inque domos superas scandere cura fuit !
 Credibile est illos pariter vitiisque locisque
 Altius humanis exseruisse caput. 300
 Non Venus et vinum sublimia pectora fregit,
 Officiumve fori, militiæve labor ;
 Nec levis ambitio, perfusaque gloria furo,
 Magnarumve fames sollicitavit opum.
- Admovere oculis distantia sidera terris, 305
 Ætheraque ingenio supposuere suo.
- Sic petitur cælum : non ut ferat Ossam Olympus,
 Summaque Peliacus sidera tangat apex.
- Nos quoque sub ducibus cælum metabimur illis,
 Ponemusque suos ad stata signa dies. 310
- Ergo ubi nox aderit venturis tertia Nonis,
 Sparsaque cælesti rore madebit humus ;
 Octipedis frustra quærantur brachia Cancri :
 Præceps occiduas ille subivit aquas.
- Institerint Nonæ ; missi tibi nubibus atris 315
 Signa dabunt imbres, exoriente Lyra.
- Quatuor adde dies ductis ex ordine Nonis ;
 Janus Agonali luce piandus erit.

- 280 Nominis esse potes succinctus causa minister,
Hostia cœlitibus quo feriente cadit : 320
- Qui calido strictos tincturus sanguine cultros,
Semper, agatne ? rogat ; nec nisi jussus agit.
- hi 285 Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
- :
; Pars, quia non veniant pecudes, sed agantur, ab actu
Nomen Agonalem credit habere diem.
- 290 Pars putat hoc festum priscis Agnalia dictum : 325
Una sit ut proprio littera demta loco.
- que, An, quia prævisos in aqua timet hostia cultros,
A pecoris lux est ista notata metu ?
- que, 295 Pars etiam, fieri solitis ætate priorum
Nomina de ludis Graja tulisse diem. 330
- que, 295 Et pecus antiquus dicebat Agonia sermo :
Veraque iudicio est ultima causa meo.
- 300 Utque ea nunc certa est, ita rex placare sacrorum
Numina lanigeræ conjuge debet ovis.
- 305 Victima, quæ dextra cecidit victrice, vocatur ; 335
Hostibus amotis hostia nomen habet.
- 300 Ante, deos homini quod conciliare valeret,
Far erat, et puri lucida mica salis.
- 305 Nondum pertulerat lacrymatas cortice myrrhas
Acta per æquoreas hospita navis aquas. 340
- 305 Thura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.
- ous, Ara dabat fumos herbis contenta Sabinis,
Et non exiguo laurus adusta sono.
- 310 Si quis erat, factis prati de flore coronis 345
Qui posset violas addere, dives erat.
- 310 Hic, qui nunc aperit percussi viscera tauri,
In sacris nullum culter habebat opus.
- 315 Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
Ulta suas merita cæde nocentis opes, 350
- Nam sata vere novo teneris lactentia succis
Eruta setigeræ comperit ore suis.
- 315 Sus dederat pœnas. Exemplo territus hujus
Palmito debueras abstînuisse, caper.
- 315 Quem spectans aliquis dentes in vitæ præmentem, 355
Talia non tacito dicta dolore dedit :
- Rode, caper, vitem : tamen hinc, cum stabis ad aram,

- In tua quod spargi cornua possit, erit.
 Verba fides sequitur : noxæ tibi deditus hostis
 Spargitur affuso cornua, Bacche, mero. 360
 Culpa sui nocuit : nocuit quoque culpa capellæ.
 Quid bos, quid placidæ commeruistis oves ?
 Flebat Aristæus, quod apes cum stirpe necatas
 Viderat inceptos destituisse favos.
 Cærula quem genitrix ægre solata dolentem, 365
 Addidit hæc dictis ultima verba suis :
 Siste, puer, lacrymas : Proteus tua damna levabit ;
 Quoque modo repares, quæ pericere, dabit.
 Decipiat ne te versis tamen ille figuris,
 Impediant geminas vincula firma manus. 370
 Pervenit ad vatem juvenis, resolutaque somno
 Alligat æquorei brachia capta senis.
 Ille sua faciem transformis adulterat arte :
 Mox domitus vinclis in sua membra redit.
 Oraque cærulea tollens rorantia barba, 375
 Qua, dixit, repares arte, requiris, apes ?
 Obrue mactati corpus tellure juveni :
 Quod petis a nobis, obrutus ille dabit.
 Jussa facit pastor. Fervent examina putri
 De bove : mille animas una necata dedit. 380
 Poscit ovem fatum. Verbenas improba carpsit,
 Quas pia dis ruris ferre solebat anus.
 Quid tuti superest, animam cum ponat in aris
 Lanigerumque pecus, ruricolæque boves ?
 Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum, 385
 Ne detur celeri victima tarda deo.
 Quod semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,
 Nunc quoque pro nulla virgine cerva cadit.
 Exta canum vidi Triviæ libare Sapæos,
 Et quicumque tuas accolit, Hæme, nives. 390
 Cæditur et rigido custodi ruris asellus.
 Causa pudenda quidem est, huic tamen apta deo.
 Festa corymbiferi celebrabas, Græcia, Bacchi,
 Tertia quæ solito tempore bruma refert.
 Di quoque cultores gelidi venere Lycæi, 395
 Et quicumque joci non alienus erat :
 Panes, et in Venerem Satyrorum prona juvenus :
 Quæque colunt amnes solaque rura deæ.

Venerat et senior pando Silenus asello,
 Quisque rubro pavidas inguine terret aves. 400
 360 Dulcia qui dignum nemus in convivia nacti
 Gramine vestitis accubuere toris.
 Vina dabat Liber : tulerat sibi quisque coronam.
 Miscendas parce rivus agebat aquas.
 365 Naides effusis aliæ sine pectinis usu, 405
 Pars aderant positis arte manumque comis.
 Illa super suras tunicam collecta ministrat ;
 Altera dissuto pectus aperta sinu.
 Exserit hæc humerum ; vestem trahit illa per herbas,
 Impediunt teneros vincula nulla pedes. 410
 370 Hinc aliæ Satyris incendia mitia præbent ;
 Pars tibi, qui pinu tempora nexa geris.
 Te quoque, inextinctæ Silene libidinis, urunt.
 Nequitia est, quæ te non sinit esse senem.
 375 At ruber, hortorum decus et tutela, Priapus 415
 Omnibus ex illis Lotide captus erat.
 Hanc cupit, hanc optat : sola suspirat in illa ;
 Signaque dat nutu, sollicitatque notis.
 Fastus inest pulchris, sequiturque superbia formam.
 380 Irrisum vultu despicit illa suo. 420
 Nox erat : et, vino somnum faciente, jacebant
 Corpora diversis victa sopore locis.
 Lotis in herbosa, sub acernis ultima ramis,
 Sicut erat lusu fessa quievit humo.
 385 Surgit amans ; animamque tenens, vestigia furtim 425
 Suspensio digitis fert taciturna gradu.
 Ut tetigit niveæ secreta cubilia Nymphæ ;
 Ipsa sui flatus ne sonet aura, cavet.
 Et jam finitima corpus librabat in herba :
 390 Illa tamen multi plena soporis erat. 430
 Gaudet ; et a pedibus tracto velamine, vota
 Ad sua felici cæperat ire via.
 Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
 Intempestivos edidit ore sonos.
 395 Territa consurgens Nymphæ manibusque Priapum 435
 Rejicit, et fugiens concitat omne nemus.
 At deus, obscæna nimium quoque parte paratus,
 Omnibus ad lunæ lumina risus erat.
 Morte dedit pœnas auctor clamoris : et hinc est

- Hellespontiaco victima grata deo. 440
 Intactæ fueratis aves, solatia ruris,
 Assuetum sylvis, innocuumque genus ;
 Quæ facitis nidos, quæ plumis ova fovetis,
 Et facili dulces editis ore modos.
 Sed nihil ista juvant ; quia linguæ crimen habetis, 445
 Dique putant mentes vos aperire suas.
 Nec tamen id falsum. Nam, dis ut proxima quæque,
 Nunc penna veras, nunc datis ore notas.
 Tuta diu volucrum proles, tum denique cæsa est :
 Juveruntque deos indicis exta sui. 450
 Ergo sæpe suo conjux abducta marito
 Uritur in calidis alba columba focis.
 Nec defensa juvant Capitolia, quo minus anser
 Det jecur in lances, Inachi lauta, tuas.
 Nocte deæ Nocti cristatus cæditur ales, 455
 Quod tepidum vigili provocat ore diem.
 Interea Delphin clarum super æquora sidus
 Tollitur, et patriis exserit ora vadis.
 Postera lux hiemem medio discrimine signat :
 Æquaque præteritæ, quæ superabit, erit. 460
- Proxima prospiciet Tithono Aurora relicto
 Arcadiæ sacrum pontificale deæ.
 Te quoque lux eadem, Turni soror, æde recepit,
 Hic ubi Virginea Campus obitur æqua.
 Unde petam causas horum moremque sacrorum ? 465
 Dirigat in medio quis mea vela freto ?
 Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum,
 Propositoque fave, ne tuus erret honos.
 Orta prior Luna, de se si creditur ipsi,
 A magno tellus Arcade nomen habet. 470
 Hic fuit Evander, qui, quanquam clarus utroque,
 Nobilior sacræ sanguine matris erat ;
 Quæ, simul ætherios animo conceperat ignes,
 Ore dabat vero carmina plena dei.
 Dixerat hæc nato motus instare sibi que, 475
 Multaque præterea, tempore nacta fidem.
 Nam juvenis, vera nimium cum matre fugatus,
 Deserit Arcadium Parrhasiumque larem.
 Cui genitrix flenti, Fortuna viriliter, inquit,

- 440 (Siste, puer, lacrymas,) ista ferenda tibi est. 480
 Sic erat in fatis : nec te tua culpa fugavit,
 Sed deus : offenso pulsus es urbe deo.
 Non meriti pœnam pateris, sed numinis iram.
 Est aliquid magnis crimen abesse malis.
- uetis, 445 Conscia mens ut cuique sua est, ita concipit intra 485
 Pectora pro facto spemque metumque suo.
 Nec tamen ut primus mære mala talia passus :
 Obruit ingentes ista procella viros.
- uæque,
 st : Passus idem, Tyriis qui quondam pulsus ab oris 490
 Cadmus in Aonia constitit exsul humo.
 Passus idem Tydeus, et idem Pagasæus Iason :
 Et quos præterea longa referre mora est.
- 450 Omne solum forti patria est ; ut piscibus æquor :
 Ut volucris, vacuo quicquid in orbe patet.
- 455 Nec fera tempestas toto tamen horret in anno : 495
 Et tibi, crede mihi, tempora veris erunt.
 Vocibus Evander firmata mente parentis
 Nave secat fluctus, Hesperiamque tenet.
- 460 Jamque ratem doctæ monitu Carmentis in amnem
 Egerat, et Tuscis obuius ibat aquis. 500
 Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Terenti,
 Adspicit, et sparsas per loca sola casas.
 Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis,
 Continuitque manum torva regentis iter.
- Et procul in dextram tendens sua brachia ripam, 505
 Pineæ non sano ter pede texta ferit.
- ? 465 Neve daret saltum properans insistere terræ,
 Vix est Evandri vixque retenta manu.
 Dique petitorum, dixit, salvete locorum ;
 Tuque novos cælo terra datura deos ; 510
- 470 Fluminaque, et fontes, quibus utitur hospita tellus,
 Et memorum Nymphæ, Naiadumque chori ;
 Este bonis avibus visi natoque mihi que :
 Ripaque felici tacta sit ista pede.
- 475 Fallor ? an hi fient ingentia mœnia colles ? 515
 Juraque ab hac terra cætera terra petet ?
 Montibus his olim totus promittitur orbis.
 Quis tantum fati credat habere locum ?
 Et jam Dardaniæ tangent hæc littora pinus.
 Hic quoque causa novi fœmina Martis erit. 520

- Care nepos, Palla, funesta quid induis arma?
 Indue: non humili vindice cæsus eris.
- Victa tamen vinces, eversaque Troja resurges:
 Obruet hostiles ista ruina domos.
- Urito Victrices Neptunia Pergama flammæ; 525
 Num minus hic toto est altior orbe cinis?
 Jam pius Æneas sacra, et sacra altera patrem,
 Afferet: Iliacos excipe, Vesta, deos.
- Tempus erit, cum vos, orbemque tuebitur idem:
 Et fient ipso sacra colente deo: 530
 Et penes Augustos patriæ tutela manebit.
 Hanc fas imperii frena tenere domum.
- Inde nepos natusque dei, licet ipse recuset,
 Pondera cœlesti mente paterna feret. 535
 Utque ego perpetuis olim sacrabor in aris,
 Sic Augusta novum Julia numen erit.
- Talibus ut dietis nostros descendit ad annos,
 Substitit in medios præscia lingua sonos.
 Puppibus egressus Latia stetit exsul in herba.
 Felix, exsilium cui locus ille fuit! 540
 Nec mora longa fuit. Stabant nova tecta: nec alter
 Montibus Ausoniis Arcade major erat.
- Ecce boves illuc Erytheidas applicat heros,
 Emensus longi claviger orbis iter.
- Dumque huic hospitium domus est Tegeæa; vagantur
 Incustoditæ læta per arva boves. 545
 Mane erat: excussus somno Tirynthius hospes
 De numero tauros sentit abesse duos.
- Nulla videt taciti quærens vestigia furti.
 Traxerat aversos Cacus in antra feros; 550
 Cacus, Aventinæ timor atque infamia sylvæ,
 Non leve finitimis hospitibusque malum.
- Dira viro facies; vires pro corpore; corpus
 Grande: pater monstri Muleiber hujus erat.
- Proque domo longis spelunca recessibus ingens 555
 Abdita, vix ipsis invenienda feris.
 Ora super postes affixaque brachia pendent,
 Squalidaque humanis ossibus albet humus.
- Servata male parte boum Jove natus abibas:
 Mugitum rauco furta dedere sono. 560
 Accipio revocamen, ait; vocemque secutus

- Impia per sylvas ultor ad antra venit.
 Ille aditum fracti præstruxerat obijce montis :
 Vix juga movissent quinque bis illud opus.
 Nititur hic humeris, (cælum quoque sederat illis,) 565
 Et vastum motu collabefactat onus.
 Quod simul evulsum est, fragor æthera terruit ipsum,
 Ictaque subsedit pondere molis humus.
 Prima movet Cacus collata prælia dextra,
 Remque ferox saxis stipitibusque gerit. 570
 Quis ubi nil agitur ; patrias male fortis ad artes
 Confugit, et flammæ ore sonante vomit.
 Quas quoties proflat, spirare Typhoea credas,
 Et rapidum Ætnæo fulgur ab igne jaci.
 Occupat Alcides : adductaque elava trinodis 575
 Ter quater adversi sedit in ore viri.
 Ille cadit mixtosque vomit cum sanguine fumos,
 Et lato moriens pectore plangit humum.
 Immolat ex illis taurum tibi, Jupiter, unum
 Victor, et Evandrum ruricolâsque vocat. 580
 Constituitque sibi, quæ Maxima dicitur, aram,
 Hic ubi pars Urbis de bove nomen habet.
 Nec tacet Evandri mater, prope tempus adesse,
 Hercule quo tellus sit satis usa suo.
 At felix vates, ut dis gratissima vixit, 585
 Possidet hunc Jani sic dea mense diem.

 Idibus in magni castus Jovis æde sacerdos
 Semimaris flammis viscera libat ovis :
 Redditaque est omnis populo provincia nostro :
 Et tuus Augusto nomine dictus avus. 590
 Perlege dispositas generosa per atria ceras ;
 Contigerunt nulli nomina tanta viro.
 Africa victorem de se vocat : alter Isauras,
 Aut Cretum domitas testificatur opes.
 Hunc Numidæ faciunt, illum Messana superbum : 595
 Ille Numantina traxit ab urbe notam.
 Et mortem et nomen Druso Germania fecit.
 Me miserum, virtus quam brevis illa fuit !
 Si petat a victis, tot sumat nomina Cæsar,
 Quot numero gentes maximus orbis habet. 600
 Ex uno quidam celebres, aut torquis ademptæ,

- Aut corvi titulos auxiliaris habent.
 Magne, tuum nomen rerum mensura tuarum est :
 Sed qui te vicit, nomine major erat.
 Nec gradus est ultra Fabios cognominis ullus ; 605
 Illa domus meritis Maxima dicta suis.
 Sed tamen humanis celebrantur honoribus omnes ;
 Hic socium summo cum Jove nomen habet.
 Sancta vocant augusta patres : augusta vocantur
 Tempia, sacerdotum rite dicata manu. 610
 Hujus et augurium dependet origine verbi,
 Et quodeunque sua Jupiter auget ope.
 Augeat imperium nostri ducis, augeat annos :
 Protegat et vestras querna corona fores.
 Auspicibusque deis tanti cognominis hæres 615
 Omne suscipiat, quo pater, orbis onus.
- Respiciet Titan actas ubi tertius Idus,
 Fient Parrhasiæ sacra relata deæ.
 Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant ;
 Hæc quoque ab Evandri dicta parente reor. 620
 Mox honor eripitur ; matronaque destinat omnis
 Ingratos nulla prole novare viros.
 Neve daret partus, ictu temeraria cæco
 Visceribus crescens excutiebat onus.
 Corripuisse patres ausas immitia nuptas, 625
 Jus tamen exemptum restituise, ferunt.
 Binaque nunc pariter Tegeææ sacra parenti
 Pro pueris fieri virginibusque jubent.
 Scortea non illi fas est inferre sacello,
 Ne violent puros exanimata focos. 530
 Si quis amas ritus veteres, adsiste precanti :
 Nomina percipies non tibi nota prius.
 Porrima placeantur Postvertaque, sive sorores,
 Sive fugæ cœcites, Mænali Nympha, tuæ.
 Altera, quod porro fuerat, cecinisse putatur, 635
 Altera versurum postmodo quicquid erat.
- Candida te niveo posuit lux proxima templo,
 Qua fert sublimes alta Moneta gradus :
 Nunc bene prospicies Latiam, Concordia, turbam ;
 Nunc te sacratæ restituere manus. 640

est :		Furius antiquum populi superator Etrusci Voverat, et voti solverat ante fidem.	
; 605		Causa, quod a patribus sumtis secesserat armis Vulgus, et ipsa suas Roma timebat opes.	
nes ;		Causa recens melior : passos Germania crines	645
. utur		Porrigit auspiciis, dux venerande, tuis.	
610		Inde triumphatæ libasti munera gentis, Templaque fecisti, quam colis ipse, deæ.	
		Hæc tua constituit genitrix et rebus et ara, Sola toro magni digna reperta Jovis.	650
615		Hæc ubi transierint ; Capricorno, Phœbe, relicto, Per juvenis cures signa gerentis aquam.	
		Septimus hinc Oriens cum se demiserit undis, Fulgebit toto jam Lyra nulla polo.	
; 620		Sidere ab hoc, ignis venienti nocte, Leonis Qui micat in medio pectore, mersus erit.	655
is		Ter quater evolvi signantes tempora fastos, Nec Sementiva est ulla reperta dies :	
625		Cum mihi, sensit enim, Lux hæc indicitur, inquit Musa ; quid a fastis nonstata sacra petis ?	660
		Utque dies incerta sacro, sic tempora certa, Seminibus jactis est ubi fetus ager.	
530		State coronati plenum ad præsepe juvenci ; Cum tepido vestrum vere redibit opus.	
		Rusticus emeritum palo suspendat aratrum ; Omne reformidat frigida vulnus humus.	665
635		Villice, da requiem terræ, semente peracta ; Da requiem, terram qui coluere, viris.	
		Pagus agat festum : pagum lustrate, coloni, Et date paganis annua liba focis.	670
m ; 640		Placentur matres frugum Tellusque Ceresque, Farre suo gravidæ visceribusque suis.	
		Officium commune Ceres et Terra tuentur : Hæc præbet causam frugibus, illa locum.	
		Consortes operum, per quas correctæ vetustas, Quernaque glans victa est utiliore cibo ;	675
		Frugibus immensis avidos satiate colonos,	

- Ut capiant cultus præmia digna sui.
 Vos date perpetuos teneris sementibus auctus :
 Nec nova per gelidas herba sit usta nives. 680
 Cum serimus, cœlum ventis aperite serenis :
 Cum latet, ætheria spargite semen aqua.
 Neve graves cultis Cerealia dona, cavete,
 Agmine læsure depopulentur aves.
 Vos quoque subjectis, formicæ, parcite granis : 685
 Post messem prædæ copia major erit.
 Interea crescat scabræ robiginis expers,
 Nec vitio cœli palleat ægra seges.
 Et neque deficiat macie, neque pinguior æquo 690
 Divitiis pereat luxuriosa suis.
 Et careant loliis oculos vitiantibus agri,
 Nec sterilis culto surgat avena solo.
 Triticœos fetus, passuraque farra bis ignem,
 Hordeaque ingenti fœnore reddat ager.
 Hoc ego pro vobis, hoc vos optate coloni : 695
 Efficiantque ratas utraque diva preces.
 Bella diu tenuere viros : erat aptior ensis
 Vomere : cedebat taurus arator equo.
 Sarcula cessabant : versique in pila ligones,
 Factaque de rastri pondere cassis erat. 700
 Gratia dīs, domuique tuæ ! religata catenis
 Jam pridem nostro sub pede bella jacent.
 Sub juga bos veniat ; sub terras semen aratas.
 Pax Cererem nutrit : pacis alumna Ceres.
 At quæ venturas præcedet sexta Kalendas, 705
 Hac sunt Ledæis templa dicata deis.
 Fratibus illa deis fratres de gente deorum
 Circa Juturnæ composuere lacus.
 Ipsum nos carmen deducit Pacis ad aram.
 Hæc erit a mensis fine secunda dies. 710
 Frondibus Actiacis comtos redimita capillos,
 Pax, ades, et toto mitis in orbe mane.
 Dum desint hostes, desit quoque causa triumphii.
 Tu ducibus bello gloria major eris.
 Sola gerat miles, quibus arma coerceat, arma : 715
 Canteturque fera nil nisi pompa tuba.

[LIB.

Horreat Æneas et primus et ultimus orbis ;

Si qua parum Romam terra timebit, amet.

Thura, sacerdotes, pacalibus addite flammis,

680

Albaque percussa victima fronte cadat.

720

Utque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet,

Ad pia propensos vota rogate deos.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris :

Cumque suo finem mense libellus habet.

685

690

695

700

705

710

715

LIBER SECUNDUS.

- JANUS habet finem : cum carmine crescit et annus ;
Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.
Nunc primum velis, elegi, majoribus itis :
Exiguum, memini, nuper eratis opus. 5
Certe ego vos habui faciles in amore ministros,
Cum lusit numeris prima juvenia suis.
Idem sacra cano, signataque tempora fastis.
Eoquis ad hæc illinc crederet esse viam ?
Hæc mea militia est : ferimus quæ possumus arma :
Dextraque non omni munere nostra vacat. 10
Si mihi non valido torquentur pila lacerto,
Nec bellatoris terga premuntur equi ;
Nec galea tegimur, nec acuto cingimur ense ;
His habilis telis quilibet esse potest :
At tua prosequimur studioso pectore, Cæsar, 15
Nomina, per titulos ingredimurque tuos.
Ergo ades, et placido paulum mea munera vultu
Respice, pacando si quid ab hoste vacas.
- Februa Romani dixere piamina patres :
Nunc quoque dant verbo plurima signa fidem. 20
Pontifices ab rege petunt et flamine lanas,
Quis veteri lingua Februa nomen erat.
Quæque capit lictor domibus purgamina certis,
Torrida cum mica farra, vocantur idem.
Nomen idem ramo, qui, cæsus ab arbore pura, 25
Casta sacerdotum tempora fronde tegit.
Ipse ego Flaminicam poscentem februa vidi :
Februa poscenti pinea virga data est.
Denique quodcunque est, quo pectora nostra piatur,
Hoc apud intonsos nomen habebat avos. 30
Mensis ab his dictus, secta quia pelle Luperci
Omne solum lustrant, idque piamen habent.

		Aut quia placatis sunt tempora pura sepulchris, Tunc cum ferales præteriere dies,	
		Omne nefas, omnemque mali purgamina causam Credebant nostri tollere posse senes.	35
		Græcia principium moris fuit. Illa nocentes Impia lustratos ponere facta putat.	
		Actoriden Peleus, ipsum quoque Pelea Phoci Cæde per Hæmonias solvit Acastus aquas.	40
annus ;		Vectam frenatis per inane draconibus Ægeus Credulus immerita Phasida juvit ope.	
		Amphiaraides Naupactoo Acheloo, Solve nefas, dixit ; solvit et ille nefas.	
os,	5	Ah nimium faciles, qui tristia crimina cædis Fluminea tolli posse putetis aqua !	45
		Sed tamen, antiqui ne nescius ordinis erres, Primus, ut est, Jani mensis et ante fuit.	
arma :	10	Qui sequitur Janum, veteris, fuit ultimus anni. Tu quoque sacrorum, Termine, finis eras.	50
		Primus enim Jani mensis, quia janua prima est ; Qui sacer est imis Manibus, imus erat.	
	15	Postmodo creduntur spatio distantia longo Tempora bis quini continuasse viri.	
		Principio mensis, Phrygiæ contermina Matri Sospita delubris dicitur aucta novis.	55
ltu		Nunc ubi sint illis, quæris, sacrata Kalendis Templa deæ ? longo procubuere die.	
m.	20	Cætera ne simili caderent labefacta ruina, Cavit sacrati provida cura ducis :	60
		Sub quo delubris sentitur nulla senectus. Nec satis est homines, obligat ille deos.	
	25	Templorum positor, templorum sancte repostor, Sit superis. opto, mutua cura tui.	65
		Dent tibi cœlestes, quot tu cœlestibus, annos, Proque tua mancant in statione domo.	
		Tum quoque vicini lucus celebratur Asyli, Qua petit æquoreas advena Tibris aquas.	
iamur,	30	Ad penetrale Numæ, Capitolinumque Tonantem, Inque Jovis summa cæditur arce bidens.	70
		Sæpe graves pluvias adopertus nubibus Auster Concitat, aut posita sub nive terra latet.	

- Proximus Hesperias Titan abiturus in undas
 Gemmea purpureis cum juga demit equis ;
 Illa nocte aliquis, tollens ad sidera vultum, 75
 Dicet, Ubi est hodie, quæ Lyra fulsit heri ?
 Dumque Lyram quæret, medii quoque terga Leonis
 In liquidas subito mersa notabit aquas.
- Quem modo cælatum stellis Delphina visus
 Is fugiet visus nocte sequente tuos. 80
 Seu fuit occultis felix in amoribus index ;
 Lesbida cum domino seu tulit ille lyram.
 Quod mare non novit, quæ nescit Ariona tellus ?
 Carmine currentes ille tenebat aquas.
 Sæpe sequens agnam lupus est hac voce retentus ; 85
 Sæpe avidum fugiens restitit agna lupum :
 Sæpe canes leporesque umbra cubuere sub una :
 Et stetit in saxo proxima cerva lææ :
 Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix
 Sedit : et accipitri juncta columba fuit. 90
 Cynthia sæpe tuis fertur, vocalis Arion,
 Tanquam fraternis obstupuisse modis.
 Nomen Arionium Siculas impleverat urbes ;
 Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis.
 Inde domum repetens puppim conscendit Arion, 95
 Atque ita quæsitâ arte ferebat opes.
 Forsitan, infelix, ventos undamque timebas ;
 At tibi nave tua tutius æquor erat.
 Namque gubernator dstricto constitit ense,
 Cæteraque armata conscia turba manu. 100
 Quid tibi cum gladio ? dubiam rege, navita, pinum.
 Non sunt hæc digitis arma tenenda tuis.
 Ille metu pavidus, Mortem non deprecor, inquit ;
 Sed liceat sumta pauca referre lyra.
 Dant veniam, ridentque moram. Capit ille coronam ;
 Quæ possit crines, Phœbe, decere tuos. 105
 Induerat Tyrio bis tinctam murice pallam :
 Reddidit icta suos pollice chorda sonos.
 Flebilibus veluti numeris canentia dura
 Trajectus penna tempora cantat olor. 110
 Protinus in medias ornatus desilit undas.
 Spargitur impulsa cærulea puppis aqua.

- Inde (fide majus) tergo delphina recurvo
 Se memorant oneri supposuisse novo.
 75 Ille sedens citharamque tenet, pretiumque vehendi 115
 Cantat, et æquoreas carmine mulcet aquas.
 Di pia facta vident. Astris delphina recepit
 Jupiter, et stellas jussit habere novem.
- 80 Nunc mihi mille sonos, quoque est memoratus Achilles,
 Vellem, Mæonide, pectus inesse tuum. 120
 Dum canimus sacras alterno carmine Nonas :
 - Maximus hinc fastis accumulatur honos.
 Deficit ingenium, majoraque viribus urgent.
 Hæc mihi præcipuo est ore canenda dies.
 85 Quid volui demens elegis imponere tantum 125
 Ponderis ? heroi res erat ista pedis.
 Sancte pater patriæ, tibi plebs, tibi curia nomen
 Hoc dedit ; hoc dedimus nos tibi nomen eques.
 Res tamen ante dedit. Sero quoque vera tulisti
 90 Nomina : jampridem tu pater orbis eras. 130
 Hoc tu per terras, quod in æthere Jupiter alto,
 Nomen habes. Hominum tu pater, ille deûm.
 Romule, concedas : facit hic tua magna tuendo
 Mœnia ; tu dederas transilienda Remo.
 95 Te Tatius, parvique Cures, Cæninaque sensit ; 135
 Hoc duce Romanum est solis utrumque latus.
 Tu breve nescio quid victæ telluris habebas ;
 Quodeunque est alto sub Jove, Cæsar habet.
 Tu rapis, hic castas duce se jubet esse maritas.
 100 Tu recipis luco, submovet ille nefas. 140
 Vis tibi grata fuit ; florent sub Cæsare leges ;
 Tu Domini nomen, Principis ille tenet.
 Te Remus incusat ; veniam dedit hostibus ille.
 Cœlestem fecit te pater ; ille patrem.
 105 Jam puer Idæus media tenus eminent alvo, 145
 Et liquidas mixto nectare fundit aquas.
 En etiam, si quis Borean horrere solebat,
 Gaudeat ; a Zephyris mollior aura venit.
- 110 Quintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis 150
 Lucifer, et primi tempora veris erunt.
 Ne fallare tamen ; restant tibi frigora, restant ;
 Magnaque discedens signa reliquit hiems.

- Tertia nox veniat : Custodem protinus Ursæ
 Adspicies geminos exseruisse pedes.
- Inter Hamadryadas jaculatriemque Dianam 155
 Callisto sacri pars fuit una chori.
 Illa deæ tangens arcus, Quos tangimus, arcus,
 Este meæ testes virginitatis, ait.
- Cynthia laudavit, Promissaque fœdera serva,
 Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris. 160
 Fœdera servasset, si non formosa fuisset.
 Cavitt mortales ; ab Jove crimen habet.
- Mille feras Phœbe sylvis venata redibat,
 Aut plus, aut medium sole tenente diem.
 Ut tetigit lueum, (densa niger ilice lueus ; 165
 In medio gelidæ fons erat altus aquæ :)
 Hac, ait, in sylva, virgo Tegeæa, lavemur :
 Erubuit falso virginis illa sono.
- Dixerat et Nymphis: Nymphæ velamina ponunt.
 Hanc pudet, et tardæ dat mala signa moræ. 170
 Exuerat tunicas : uteri manifesta tumore
 Proditur indicio ponderis ipsa sui.
- Cui dea, Virgineos, perjura Lyeaoni, cœtus
 Desere, nec castas pollue, dixit, aquas.
 Luna novum decies implerat cornibus orbem : 175
 Quæ fuerat virgo eredita, mater erat.
- Læsa furit Juno, formam mutatque puellæ.
 Quid facis ? invito pectore passa Jovem est.
 Utque feræ vidit turpes in pellice vultus,
 Hujus in amplexus Jupiter, inquit, eat. 180
 Ursa per incultos errabat squalida montes,
 Quæ fuerat summo nuper amanda Jovi.
- Jam tria lustra puer furto conceptus agebat,
 Cum mater nato est obvia facto suo.
- Illâ quidem, tanquam cognosceret, adstitit amens, 185
 Et genuit : gemitus verba parentis erant.
- Hanc puer ignarus jaeulo fixisset acuto ;
 Ni foret in superas raptus uterque domos.
- Signa propinqua micant. Priore est, quam dieimus Arcton ;
 Arctophylax formam terga sequentis habet. 190
 Sævitt adhuc, eanamque rogat Saturnia Tethyn,
 Mœnaliam tactis ne lavet Arcton aquis.

Idivus agrestis fumant altaria Fauni,
 Hic ubi discretas insula rumpit aquas.
 155 Hæc fuit illa dies, in qua Veientibus arvis
 Ter centum Fabii, ter eecidere duo.
 Una domus vires et onus suseperat urbis :
 Sumunt gentiles arma professa manus.
 160 Egreditur castris miles generosus ab isdem,
 E quis dux fieri quilibet aptus erat.
 Carmentis portæ dextro via proxima Jano est.
 Ire per hanc noli, quisquis es ; omen habet.
 Illa fama refert Fabios exisse trecentos.
 165 Porta vacat culpa ; sed tamen omen habet.
 Ut celeri passu Cremcræ tetigere rapacem,
 (Turbidus hibernis ille fluebat aquis,) 205
 Castra loco ponunt ; destrietis ensibus ipsi
 Tyrrhenum valido Marte per agmen eunt.
 Non aliter, quam eum Libya de rupe leones
 170 Invadunt sparsos lata per arva greges.
 Diffugiunt hostes, inhonestaque vulnera tergo
 Accipiunt : Tuseo sanguine terra rubet.
 Sic iterum, sic sæpe cadunt. Ubi vineere aperte
 Non datur, insidias armaque cæca parant.
 175 Campus erat : campi elaudabant ultima colles,
 Sylvaque montanas ocellere apta feras.
 In medio paucos, armenta que rara relinquunt ;
 Cætera virgultis abdita turba latet.
 180 Ecce, velut torrens undis pluvialibus auctus,
 Aut nive, quæ Zephyro vieta tepente fluit,
 Per sata perque vias fertur, nec, ut ante solebat,
 Riparum clausas margine finit aquas :
 Sic Fabii latis vallem diseursibus implent ;
 Quosque vident, sternunt : nec metus alter inest.
 185 Quo ruitis, generosa domus ? male creditur hosti. 225
 Simplex nobilitas, perfida tela cave.
 Fraude perit virtus. In apertos unlique campos
 Prosiliunt hostes, et latus omne tenent.
 Quid facient pauci contra tot millia fortes ?
 Quidve, quod in misero tempore restet, habent ? 230
 Sicut aper, syivis longe Laurentibus actus,
 Fulmineo celeres dissipat ore canes ;
 Mox tamen ipse perit : sic non moriuntur inulti ;

- Vulneraque alterna dantque feruntque manu.
 Una dies Fabios ad bellum miserat omnes : 235
 Ad bellum missos perdidit una dies.
 Ut tamen Herculeæ superessent semina gentis,
 Credibile est ipsos consuluisse deos.
 Nam puer impubes, et adhuc non utilis armis,
 Unus de Fabia gente relictus erat. 240
 Scilicet ut posses olim tu, Maxime, nasci,
 Cui res cunctando restituenda foret.
- Continuata loco tria sidera, Corvus et Anguis,
 Et medius Crater inter utrumque jacet.
 Idbus illa latent : oriuntur nocte sequenti. 245
 Quæ sibi cur tria sint consociata, canam.
 Forte Jovi festum Phæbus solenne parabat :
 Non faciet longas fabula nostra moras.
 I mea, dixit, avis, ne quid pia sacra moretur,
 Et tenuem vivis fontibus affer aquam. 250
 Corvus inauratum pedibus cratera recurvis
 Tollit, et aërium pervolat altus iter.
 Stabat adhuc duris ficus densissima pomis :
 Tentat eam rostro ; non erat apta legi.
 Immemor imperii sedisse sub arbore fertur, 255
 Dum fierent tarda dulcia poma mora.
 Jamque satur, nigris longum rapit unguibus hydrum,
 Ad dominumque redit, fictaque verba refert :
 Hic mihi causa moræ, vivarum obsessor aquarum ;
 Hic tenuit fontes, officiumque meum. 260
 Addis, ait, culpæ mendacia, Phæbus, et audes
 Fatidicum verbis fallere velle deum ?
 At tibi, dum lactens hærebit in arbore ficus,
 De nullo gelidæ fonte bibantur aquæ.
 Dixit : et antiqui monumenta perennia facti 265
 Anguis, Avis, Crater, sidera juncta micant.
- Tertia post Idus nudos Aurora Lupercos
 Adspicit : et Fauni sacra bicornis eunt.
 Dicite, Pierides, sacrorum quæ sit origo,
 Attigerint Latias unde petita domos. 270
 Pana deum pecoris veteres coluisse feruntur
 Arcades ; Arcadiis plurimus ille jugis.

		Testis erit Pholoe, testes Stymphalides undæ, Quique citis Ladon in mare currit aquis,	
	235	Cinctaque pinetis nemoris juga Nonacrini, Altaque Cyllene, Parrhasiæque nives.	275
		Pan erat armenti custos, Pan numen equarum : Munus ob incolumes ille ferebat oves.	
	240	Transtulit Evander sylvestria numina secum. Hic, ubi nunc urbs est, tum locus urbis erat.	280
		Inde deum colimus, devectaue sacra Pelasgis. Flamen ad hæc prisco more Dialis erat.	
		Cur igitur carrant, et cur (sic currere mos est) Nuda ferant posita corpora veste, rogas ?	
	245	Ipse deus velox discurrere gaudet in altis Montibus, et subitas concitat ille feras.	285
		Ipse deus nudus nudos jubet ire ministros : Nec satis ad cursum commoda vestis erat.	
	250	Ante Jovem genitum terras habuisse feruntur Arcades : et Luna gens prior illa fuit.	290
		Vita feræ similis, nullos agitata per usus : Artis adhuc expers, et rude vulgus erat.	
		Pro domibus frondes norant, pro frugibus herbas : Nectar erat palmis hausta duabus aqua.	
	255	Nullus anhelabat sub adunco vomere taurus : Nulla sub imperio terra colentis erat :	295
		Nullus adhuc erat usus equi : se quisque ferebat. Ibat ovis lana corpus amicta sua.	
	260	Sub Jove durabant, et corpora nuda gerebant, Docta graves imbres et tolerare Notos.	300
		Nunc quoque detecti referunt monumenta vetusti Moris, et antiquas testificantur opes.	
	265	Sed cur præcipue fugiat velamina Faunus, Traditur antiqui fabula plena joci.	305
		Forte comes dominæ juvenis Tiryntius ibat : Vidit ab excelso Faunus utrumque jugo.	
		Vidit, et incaluit, Montanaque numina, dixit, Nil mihi vobiscum est : hæc meus ardor erit.	
		Ibat odoratis humeros perfusa capillis Mæonis, aurato conspicienda sinu.	310
	270	Aurea pellebant rapidos umbracula soles ; Quæ tamen Herculeæ sustinuere manus.	
		Jamque nemus Bacchi, Tmoli vineta, tenebat,	

- Hesperus et fusco roscidus ibat equo.
 Antra subit tophis laqueataque punice vivo. 315
 Garrulus in primo limine rivus erat.
 Dumque parant epulas potandaque vina ministri
 Cultibus Alciden instruit illa suis.
 Dat tenues tunicas, Gœtulo murice tinctas :
 Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. 320
 Ventre minor zona est : tunicarum vinela relaxat,
 Ut possit vastas exseruisse manus.
 Fregerat armillas non illa ad brachia factas :
 Stringebant magnos vincula parva pedes.
 Ipsa capit clavamque gravem, spoliūque leonis, 325
 Conditaque in pharetra tela minora sua.
 Sic epulis functi, sic dant sua corpora somno ;
 Et positis juxta secubuere toris.
 Causa : repertori vitis pia sacra parabant,
 Quæ facerent pure, cum foret orta dies. 330
 Noctis erat medium ; (quid non amor improbus audet?)
 Roscida per tenebras Faunus ad antra venit.
 Utque videt somno comites vinoque solutos,
 Spem capit in dominis esse soporis idem.
 Intrat, et huc illuc temerarius errat adulter : 335
 Et præfert cautas subsequiturque manus.
 Venerat ad strati captata cubilia lecti ;
 Et prima felix sorte futurus erat.
 Ut tetigit fulvi setis hirsuta leonis
 Vellera, pertimuit, sustinuitque manum ; 340
 Attonitusque metu riguit, ut sæpe viator
 Turbatum viso retulit angue pedem.
 Inde tori, qui junctus erat, velamina tangit
 Mollia, mendaci decipiturque nota.
 Adscendit, spondaque sibi propiore recumbit ; 345
 Et rigido cornu durius inguen erat.
 Interea tunicas ora subducit ab ima :
 Horrebant densis aspera crura pilis.
 Cætera tentantem cubito Tiryntius heros
 Repulit, et summo decidit ille toro. 350
 Fit sonus : inclamat comites, et lumina poscit
 Mæonis. Illatis ignibus acta patent.
 Ille gemit lecto graviter dejectus ab alto :
 Membraque de dura vix sua tollit humo.

- Ridet et Alcides, et qui videre jacentem ; 355
 Ridet amatorem Lyda puella suum.
 Vestis deus lusus fallentes lumina vestes
 Non amat, et nudos ad sua sacra vocat.
 Adde peregrinis, causas, mea Musa, Latinas :
 Inque suo noster pulvere currat equus. 360
 Cornipedi Fauno cæsa de more capella
 Venit ad exiguas turba vocata dapes.
 Dumque sacerdotes verubus transsuta salignis
 Exta parant, medias sole tenente vias ;
 Romulus, et frater, pastoralisque juvenus, 365
 Solibus et campo corpora nuda dabant :
 [Cæstibus, et jaculis, et missi pondere saxi
 Brachia per lusus experienda dabant.]
 Pastor ab excelso, Per devia rura juvencos,
 Romule, prædones, eripe, dixit, agunt. 370
 Longum erat armari. Diversis exit uterque
 Partibus. Accursu præda recepta Remi.
 Ut rediit, verubus stridentia detrahit exta ;
 Atque ait, Hæc certe non nisi victor edet.
 Dicta facit, Fabiique simul. Venit irritus illuc 375
 Romulus, et mensas ossaque nuda videt.
 Risit ; et indoluit Fabios potuisse Remumque
 Vincere, Quinctilios non potuisse suos.
 Fama manet facti : posito velamine currunt,
 Et memorem famam, quod bene cessit, habet. 380
 Forsitan et quæras, cur sit locus ille Lupercal,
 Quæve diem tali nomine causa notet.
 Ilia Vestalis cœlestia semina partu
 Ediderat, patruo regna tenente suo.
 Is jubet auferri parvos, et in amne necari. 385
 Quid facis ? ex istis Romulus alter erit.
 Jussa recusantes peragunt lacrymosa ministri ;
 Flent tamen, et geminos in loca jussa ferunt.
 Albula, quem Tibrin mersus Tiberinus in unda
 Reddidit, hibernis forte tumebat aquis. 390
 Hic, ubi nunc fora sunt, lintres errare videres,
 Quaque jacent valles, Maxime Circe, tuæ.
 Huc ubi venerunt, (neque enim procedere possunt
 Longius,) ex illis unus, an alter, ait :
 At quam sunt similes ! at quam formosus uterque ! 395

- Plus tamen ex illis iste vigoris habet.
 Si genus arguitur vultu, ni fallit imago,
 Nescio quem vobis suspicor esse deum.
 At si quis vestræ deus esset originis auctor,
 In tam præcipiti tempore ferret opem. 400
 Ferret opem certe, si non ope mater egeret,
 Quæ facta est uno mater et orba die.
 Nata simul, peritura simul, simul ite sub undas
 Corpora. Desierat : deposuitque sinu.
 Vagierunt clamore pari : sentire putares. 405
 Hi redeunt udis in sua tecta genis.
 Sustinet impositos summa cavus alveus unda.
 Heu quantum fati parva tabella vehit !
 Alveus in limo sylvis appulsus opacis,
 Paullatim fluvio deficiente, sedet. 410
 Arbor erat : remanent vestigia, quæque vocatur
 Rumina nunc ficus, Romula ficus erat.
 Venit ad expositos (mirum) lupa feta gemellos.
 Quis credat pueris non nocuisse feram ?
 Non nocuisse parum est ; prodest quoque : quos lupa
 nutrit, 415
 Perdere cognatæ sustinuere manus.
 Constitit, et cauda teneris blanditur alumnis,
 Et fingit lingua corpora bina sua.
 Marte satos scires ; timor abfuit. Ubera ducunt,
 Nec sibi promissi lactis aluntur ope. 420
 Illa loco nomen fecit, locus ipse Lupercis.
 Magna dati nutrix præmia lactis habet.
 Quid vetat Arcadio dictos a monte Lupercos ?
 Faunus in Arcadia templa Lycaeus habet.
 Nupta, quid exspectas ? non tu pollentibus herbis, 425
 Nec prece, nec magico carmine mater eris.
 Excipe fecundæ patienter verbera dextræ :
 Jam socer optati nomen habebit avi.
 Nam fuit illa dies, dura cum sorte maritæ
 Reddebant uteri pignora rara sui. 430
 Quid mihi, clamabat, prodest rapuisse Sabinas,
 Romulus ? (hoc illo sceptrâ tenente fuit :)
 Si mea non vires, sed bellum injuria fecit,
 Utilius fuerat non habuisse nurus.
 Monte sub Esquilio, multis incæduus annis, 435

- Junonis magnæ nomine lucus erat.
 Huc ubi venerunt, pariter nuptæque virique
 Suppliciter posito procubuere genu.
 400 Cum subito motæ tremuere cacuinina sylvæ,
 Et dea per lucos mira locuta suos. 440
 Italidas matres, inquit, sacer hircus inito.
 Obstupuit dubio territa turba sono.
 Augur erat : nomen longis intercidit annis.
 405 Nuper ab Etrusca venerat exsul humo.
 Ille caprum mactat : jussæ sua terga maritæ 445
 Pellibus exsectis percutienda dabant.
 Luna resumebat decimo nova cornua motu,
 Virque pater subito, nuptaque mater erat.
 410 Gratia Lucinæ : dedit hæc tibi nomina lucus ;
 Aut quia principium tu, dea, lucis habes. 450
 Parce precor gravidis, facilis Lucina, puellis,
 Maturumque utero molliter effer onus.
- Orta dies fuerit ; tu desine credere ventis.
 Perdidit illius temporis aura fidem.
 415 Flamina non constant : et sex reserata diebus 455
 Carceris Æolii janua laxa patet.
- Jam levis obliqua subsidit Aquarius urna.
 Proximus ætherios excipe, Piscis, equos.
 420 Te memorant fratremque tuum (nam juncta nūcatis
 Signa) duos tergo sustinuisse deos. 460
 Terribilem quondam fugiens Typhona Dione,
 Tunc cum pro cælo Jupiter arma tulit,
 Venit ad Euphratē comitata Cupidine parvo,
 Inque Palæstinæ margine sedit aquæ.
 425 Populus et cannæ riparum summa tenebant : 465
 Spemque dabant salices, hos quoque posse tegi.
 Dum latet, insonuit vento nemus. Illa timore
 Pallet, et hostiles credit adesse manus.
 430 Utque sinu natum tenuit, Succurrite, Nymphæ,
 Et dis auxilium ferte duobus, ait. 470
 Nec mora ; prosiluit. Pisces subiere gemelli ;
 Pro quo nunc dignum sidera munus habent.
 435 Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,
 Nec violant timidi piscibus ora Syri.

- Proxima lux vacua est : at tertia dicta Quirino. 475
 Quid tenet hoc nomen, Romulus ante fuit.
 Sive quod hasta curis priscis est dicta Sabinis,
 Bellicus a telo venit in astra deus ;
 Sive suum regi nomen posuere Quirites ;
 Seu quia Romanis junxerat ille Cures. 480
 Nam pater armipotens, postquam nova mœnia vidit.
 Multaque Romulea bella peracta manu.
 Jupiter, inquit, habet Romana potentia vires :
 Sanguinis officio non eget illa mei.
 Redde patri natum : quamvis intercidit alter, 485
 Pro se, proque Remo, qui mihi restat, erit.
 Unus erit, quem tu tolles in cœrula cœli,
 Tu mihi dixisti : sint rata dicta Jovis.
 Jupiter annuerat. Nutu tremefactus uterque
 Est polus, et cœli pondera sensit Atlas. 490
 Est locus, antiqui Capream dixere paludem ;
 Forte tuis illic, Romule, jura dabas.
 Sol fugit, et removent subeuntia nubila cœlum :
 Et gravis effusis decidit imber aquis.
 Hinc tonat, hinc missis abrumpitur ignibus æther. 495
 Fit fuga, rex patriis astra petebat equis.
 Luctus erat, falsæque Patres in crimine cædis ;
 Hæsissetque animis forsitan illa fides ;
 Sed Proculus Longa veniebat Julius Alba ;
 Lunaque fulgebat, nec facis usus erat : 500
 Cum subito motu nubes crepuere sinistra.
 Retulit ille gradus ; horrueruntque comæ.
 Pulcher, et humano major, trabeaque decorus
 Romulus in media visus adesse via ;
 Et dixisse simul, Prohibe lugere Quirites ; 505
 Nec violent lacrymis numina nostra suis.
 Thura ferant, placentque novum pia turba Quirinum,
 Et patrias artes militiamque colant.
 Jussit, et in tenues oculis evanuit auras.
 Convocat hic populos, jussaque verba refert. 510
 Templâ deo fiunt : collis quoque dictus ab illo ;
 Et referunt certi sacra paterna dies.
 Lux quoque cur eadem Stultorum festa vocetur.
 Accipe : parva quidem causa, sed apta subest.
 Non habuit tellus doctos antiqua colonos : 515

rino. 475
 it.
 is,
 480
 ia vidit.
 s :
 er, 485
 .
 e
 490
 m :
 ther. 495
 ;
 500
 505
 rinum,
 510
 ;
 ;
 .
 515

Lassabant agiles aspera bella viros.
 Plus erat in gladio, quam curvo laudis aratro ;
 Neglectus domino pauca ferebat ager.
 Farra tamen veteres jaciebant, farra metebant :
 Primitias Cereri farra resecta dabant. 520
 Usibus admoniti flammis torrenda dedere :
 Multaque peccato damna tulere suo.
 Nam modo verrebant nigras pro farre favillas ;
 Nunc ipsas igni corripuere casas.
 Facta dea est Fornax : læti Fornace coloni 525
 Orant, ut fruges temperet illa suas.
 Curio legitimis nunc Fornacalia verbis
 Maximus indicit : nec stata sacra facit :
 Inque foro, multa circum pendente tabella,
 Signatur certa curia quæque nota. 530
 Stultaque pars populi, quæ sit sua curia, nescit ;
 Sed facit extrema sacra relata die.

Est honor et tumulis. Animas placate paternas,
 Parvaque in extinctas munera ferte pyras.
 Parva petunt Manes : pietas pro divite grata est 535
 Munere : non avidos Styx habet ima deos.
 Tegula porrectis satis est velata coronis,
 Et sparsæ fruges, parcaque mica salis,
 Inque mero mollita Ceres, violæque solutæ.
 Hæc habeat media testa relicta via. 540
 Nec majora veto : sed et his placabilis umbra est.
 Adde preces, positis et sua verba focis.
 Hunc morem Æneas, pietatis idoneus auctor,
 Attulit in terras, juste Latine, tuas.
 Ille patris Genio sollennia dona ferebat ; 545
 Hinc populi ritus edidicere pios.
 At quondam, dum longa gerunt pugnacibus armis
 Bella, parentales deseruere dies.
 Non impune fuit : nam dicitur omine ab isto
 Roma suburbanis incaluisse rogis. 550
 Vix equidem credo ; bustis exisse feruntur,
 Et tacitæ questi tempore noctis avi.
 Perque vias urbis, Latiosque ululasse per agros
 Deformes animas, vulgus inane, ferunt.
 Post ea præteriti tumulis redduntur honores ; 555

- Prodigisque venit funeribusque modus.
 Dum tamen hæc fiunt, viduæ cessate puellæ :
 Expectet puros pinea tæda dies.
 Nec tibi, quæ cupidæ matura videbero matri,
 Comat virgineas hasta recurva comas. 560
 Conde tuas, Hymenæe, faces, et ab ignibus atris
 Aufer ; habent alias mæsta sepulcra faces.
 Di quoque templorum foribus celentur opertis :
 Thure vacent aræ, stentque sine igne foci.
 Nunc animæ tenues, et corpora functa sepulcris 565
 Errant : nunc posito pascitur umbra cibo.
 Nec tamen hæc ultra, quam tot de mense supersint
 Luciferi, quot habent carmina nostra pedes.
 Hanc, quia justa ferunt, dixere Feralia lucem.
 Ultima placandis manibus illa dies. 570
 Ecce anus in mediis residens annosa puellis
 Sacra facit Tacitæ ; vix tamen ipsa tacet.
 Et digitis tria thura tribus sub limine ponit,
 Qua brevis occultum mus sibi fecit iter.
 Tum cantata ligat cum fusco licia rhombo, 575
 Et septem nigras versat in ore fabas.
 Quodque pice adstrinxit, quod acu trajecit athena,
 Obsutum manæ torret in igne caput.
 Vina quoque instillat. Vini quodcunque relictum est,
 Aut ipsa aut comites, plus tamen ipsa, bibit. 580
 Hostiles linguas inimicaque vinximus ora,
 Dicit, discedens, ebriaque exit anus.
 Forsitan a nobis, quæ sit Dea Muta, requiras.
 Disce, per antiquos quæ mihi nota senes.
 Jupiter, indomito Juturnæ captus amore, 585
 Multa tulit, tanto non patienda deo.
 Illa modo in sylvis inter coryleta latebat ;
 Nunc in cognatas desiliebat aquas.
 Convocat hic Nymphas, Latium, quocunque tenebas,
 Et jacit in medio talia verba choro : 590
 Invidet ipsa sibi, vitatque, quod expedit illi,
 Vestra soror summo jungere membra deo.
 Consulite ambobus : nam quæ mea magna voluptas,
 Utilitas vestræ magna sororis erit.
 Vos illi in prima fugienti obsistite ripa, 595
 Ne sua fluminea corpora mergat aqua.

Dixerat : annuerunt Nymphæ Tiberinides omnes,
 Quæque colunt thalamos, Ilia diva, tuos.
 Forte fuit Nais, Lara nomine : prima sed illi
 Dicta bis antiquum syllaba nomen erat, 600
 Ex vitio positum. Sæpe illi dixerat Almo,
 Nata, tene linguam ; nec tamen illa tenet.
 Quæ, simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis,
 Effuge, ait, ripas ; dicta refertque Jovis.
 Illa etiam Junonem adiit ; miserataque nuptam, 605
 Naida Juturnam vir tuus, inquit, amat.
 Jupiter intumuit : quate est non usa modeste,
 Eripuit linguam, Mercuriumque vocat ;
 Duc, ait, ad manes ; locus ille silentibus aptus.
 Nympha, sed infernæ Nympha paludis, erit. 610
 Jussa Jovis fiunt ; accepit lucus euntes.
 Dicitur illa duci tum placuisse deo.
 Vim parat hic : vultu pro verbis illa precatur,
 Et frustra muto nititur ore loqui.
 Fitque gravis ; geminosque parit, qui compita servant,
 Et vigilans nostra semper in æde, Lares. 615

Proxima cognati dixere Caristia cari,
 Et venit ad socias turba propinqua dapes.
 Scilicet a tumulis, et, qui periere, propinquis,
 Protinus ad vivos ora referre juvat : 620
 Postque tot amissos, quicquid de sanguine restat,
 Adspicere, et generis dinumerare gradus.
 Innocui veniant : procul hinc, procul impius esto
 Frater, et in partus mater acerba suos :
 Cui pater est vivax, qui matris digerit annos : 625
 Quæ premit invisam socrus iniqua nurum.
 Tantalidæ fratres absint, et Iasonis uxor,
 Et quæ ruricolis semina tosta dedit :
 Et soror, et Procne, Tereusque duabus iniquus :
 Et quicumque suas per scelus auget opes. 630
 Dis generis date thura bonis ; Concordia fertur
 Illo præcipue mitis adesse die.
 Et libate dapes : ut grati pignus honoris
 Nutriate incinctos missa patella Lares.
 Jamque ubi suadebit placidos nox ultima somnos, 635
 Larga precaturæ sumite vina manu :

Et, Bene nos, patriæ, bene te, pater, optime Cæsar,
Dicite, suffuso per sacra verba mero.

- Nox ubi transierit, solito celebretur honore,
Separat indicio qui deus arva suo. 640
- Termine, sive lapis, sive es defossus in agro
Stipes ab antiquis, sic quoque numen habes.
Te duo diversa domini pro parte coronant ;
Binaque sarta tibi, binaque liba ferunt.
- Ara fit : huc ignem curto fert rustica testu 645
Suntum de tepidis ipsa colona focis.
Ligna senex minuit, concisaque construit alte :
Et solida ramos figere pugnat humo.
- Dum siccò primas irritat cortice flammâs,
Stat puer, et manibus lata canistra tenet. 650
Inde, ubi ter fruges medios immisit in ignes,
Porrigit incisos filia parva favos.
- Vina tenent alii : libantur singula flammis.
Spectant, et linguis candida turba favent.
- Spargitur et cæsa communis Terminus agna ; 655
Nec queritur, lactens cum sibi porca datur.
Conveniunt, celebrantque dapes vicinia simplex,
Et cantant laudes, Termine sancte, tuas.
- Tu populos, urbesque, et regna ingentia finis :
Omnis erit sine te litigiosus ager. 660
Nulla tibi ambitio est : nullo corrumperis auro.
Legitima servas credita rura fide.
- Si tu signasses olim Thyreatida terram,
Corpora non leto missa trecenta forent :
Nec foret Othryades congestis lectus in armis. 665
O quantum patriæ sanguinis ille dedit !
Quid, nova cum fierent Capitolia ? nempe deorum
Cuncta Jovi cessit turba, locumque dedit.
- Terminus, ut veteres memorant, inventus in æde
Restitit : et magno cum Jove templa tenet. 670
Nunc quoque, se supra ne quid nisi sidera cernat,
Exiguum templi tecta foramen habent.
- Termine, post illud levitas tibi libera non est :
Qua positus fueris in statione, mane.
- Nec tu vicino quicquam concede roganti ; 675
Ne videre hominem præposuisse Jovi.

[LIB.

e Cæsar,

es.

te :

,

;

r.
plex,

s :

uro.

is.

leorum

æde

et.

ernat,

t :

640

645

650

655

660

665

670

675

Et seu vomeribus, seu tu pulsabere rastris,
Clamato, Meus est hic ager, ille tuus.

Est via, quæ populum Laurentes ducit in agros,
Quondam Dardanio regna petita duci.

Illac lanigeri pecoris tibi, Termine, fibris
Sacra videt fieri sextus ad Urbe lapis.

Gentibus est aliis tellus data limite certo ;
Romanæ spatium est Urbis et orbis idem.

Nunc dicenda mihi Regis fuga. Traxit ab illa
Sextus ab extremo nomina mense dies.

Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat
Regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.

Ceperat hic alias, alias everterat urbes ;
Et Gabios turpi fecerat arte suos.

Namque trium minimus, proles manifesta Superbi,
In medios hostes nocte silente venit.

Nudarant gladios : Occidite, dixit, inermem.
Hoc cupiant fratres, Tarquiniusque pater ;

Qui mea crudeli laceravit verbere terga.
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.

Luna fuit. Spectant juvenem, gladiosque recondunt :
Tergaque, deducta veste, notata vident.

Flent quoque, et ut secum tueatur bella, precantur.
Callidus ignaris annuit ille viris.

Jamque potens, misso genitorem appellat amico,
Prodendi Gabios quod sibi monstret iter.

Hortus odoratis suberat cultissimus herbis,
Sectus humum rivo lene sonantis aquæ.

Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, et virga lilia summa metit.

Nuntius ut rediit, decussaque lilia dixit ;
Filius, Agnoseo jussa parentis, ait.

Nec mora ; principibus cæsis ex urbe Gabina,
Traduntur ducibus mænia nuda suis.

Ecce (nefas visu) mediis altaribus anguis
Exit, et exstinctis ignibus exta rapit.

Consulitur Phœbus. Sors est ita reddita : Matri
Qui dederit princeps oscula, victor erit.

Oscula quisque suæ matri properata tulerunt,
Non intellecto credula turba deo.

680

685

690

695

700

705

710

715

Brutus erat stulti sapiens imitator, ut esset
 Tutus ab insidiis, dire Superbe, tuis.
 Ille, jacens pronus, matri dedit oscula terræ,
 Creditus offenso procubuisse pede. 720
 Cingitur interea Romanis Ardea signis,
 Et patitur lentas obsidione moras.
 Dum vacat, et metuunt hostes committere pugnam ;
 Luditur in castris : otia miles agit.
 Tarquinius juvenis socios dapibusque meroque 725
 Accipit, atque illis rege creatus ait :
 Dum nos difficilis pigro tenet Ardea bello,
 Nec sinit ad patrios arma referre deos ;
 Ecquid in officio torus est socialis ? et ecquid
 Coujugibus nostris mutua cura sumus ? 730
 Quisque suam laudant : studiis certamina crescunt,
 Et fervent multo linguaque corque mero.
 Surgit, cui clarum dederat Collatia nomen ;
 Non opus est verbis, credite rebus, ait.
 Nox superest : tollamur equis, Urbemque petamus. 735
 Dicta placent ; frenis impediuntur equi.
 Pertulerant dominos. Regalia protinus illi
 Tecta petunt ; custos in fore nullus erat.
 Ecce nurum regis fuis per colla coronis
 Inveniunt posito pervigilare mero. 740
 Inde cito passu petitur Lucretia. Nebat :
 Ante torum calathi lanaque mollis erant.
 Lumen ad exiguum famulæ data pensa trahebant ;
 Inter quas tenui sic ait ipsa sono :
 Mittenda est domino (nunc,nunc properate, puellæ) 745
 Quamprimum nostra facta lacerna manu.
 Quid tamen audistis ? nam plura audire soletis :
 Quantum de bello dicitur esse super ?
 Postmodo victa cades : melioribus, Ardea, restas,
 Improba, quæ nostros cogis abesse viros ! 750
 Sint tantum reduces. Sed enim temerarius ille
 Est meus, et stricto quolibet ense ruit.
 Mens abit, et morior, quoties pugnantis imago
 Me subit : et gelidum pectora frigus habet.
 Desinit in lacrymas, intentaque fila remittit, 755
 In gremio vultum deposuitque suum.
 Hoc ipsum decuit : lacrymæ decuere pudicam :

Et facies animo dignaque parque fuit.
 Pone metum, venio, conjux ait. Illa revixit;
 Deque viri collo dulce pendit onus. 760
 720 Interea juvenis ferialis regius ignes
 Concipit, et cæco raptus amore furit.
 Forma placet, niveusque color, flavique capilli;
 Quisque aderat nulla factus ab arte decor.
 Verba placent, et vox; et quod corrumpere non est: 765
 Quoque minor spes est, hoc magis ille cupit.
 Jam dederat cantum lucis prænuntius ales;
 Cum referunt juvenes in sua castra pedem.
 Carpitur attonitos absentis imagine sensus
 Ille: recordanti plura magisque placent. 770
 730 Sic sedit: sic culta fuit: sic stamina nevit:
 Neglectæ collo sic jacuere comæ:
 Hos habuit vultus: hæc illi verba fuere:
 Hic decor, hæc facies, hic color oris erat.
 Ut solet magno fluctus languescere flatu; 775
 Sed tamen a vento, qui fuit, unda tumet:
 Sic, quamvis aberat placitæ præsentia formæ,
 Quem dederat præsens forma, manebat amor.
 Ardet; et injusti stimulis agitated amoris
 Comparat indigno vimque dolumque toro. 780
 740 Exitus in dubio est: audebimus ultima; dixit.
 Viderit, audentes forsne deusne juvet.
 Cepimus audendo Gabios quoque. Talia fatus
 Ense latus cingit, tergaque pressit equi,
 Accipit ærata juvenem Collatia porta, 785
 Condere jam vultus sole parante suos.
 Hostis, ut hospes, in penetralia Collatini:
 Comiter excipitur; sanguine junctus crat.
 Quantum animis erroris inest! parat in scia rerum
 Infelix epulas hostibus illa suis. 790
 750 Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somni.
 Nox erat, et tota lumina nulla domo.
 Surgit, et auratum vagina liberat ensem:
 Et venit in thalamos, nupta pudica, tuos.
 Utque torum pressit; Ferrum, Lucretia, mecum est: 795
 755 Natus, ait, regis, Tarquiniusque vocor.
 Illa nihil: neque enim vocem viresque loquendi,
 Aut aliquid toto pectore mentis habet.

Sed tremit, ut quondam stabulis deprensa relictis,
 Parva sub infesto cum jacet agna lupo. 800
 Quid faciat? pugnet? vincetur femina pugna.
 Clamet? at in dextra, qui necet, ensis adest.
 Effugiat? positis urgentur pectora palmis,
 Nunc primum externa pectora tacta manu.
 Instat amans hostis precibus, pretioque, minisque : 805
 Nec prece, nec pretio, nec movet ille minis.
 Nil agis; eripiam, dixit, pro crimine vitam:
 Falsus adulterii testis adulter erit.
 Interimam famulum, cum quo deprensa fereris.
 Succubuit famæ victa puella metu. 810
 Quid victor gaudes? hæc te victoria perdet.
 Heu quanto regnis nox stetit una tuis!
 Jamque erat orta dies: passis sedet illa capillis,
 Ut solet ad nati mater itura rogum.
 Grandævumque patrem fido cum conjuge castris 815
 Evocat: et posita venit uterque mora.
 Utque vident habitum; quæ luctus causa, requirunt:
 Cui paret exsequias, quove sit icta malo.
 Illa diu reticet, pudibundaque celat amictu
 Ora: fluunt lacrymæ more perennis aquæ. 820
 Hinc pater, hinc conjux lacrymas solantur, et orant,
 Indicet: et cæco flentque paventque metu.
 Ter conata loqui; ter destitit: ausaque quarto,
 Non oculos adeo sustulit illa suos.
 Hoc quoque Tarquinio debemus? eloquar, inquit, 825
 Eloquar infelix dedecus ipsa meum.
 Quæque potest narrat. Restabant ultima; flevit,
 Et matronales erubuere genæ.
 Dant veniam facto genitor conjuxque coacto.
 Quam, dixit, veniam vos datis, ipsa nego. 830
 Nec mora: celato figit sua pectora ferro;
 Et cadit in patrios sanguinolenta pedes.
 Tunc quoque, jam moriens, ne non procumbat honeste
 Respicit. Hæc etiam cura cadentis erat.
 Ecce super corpus communia damna gementes, 835
 Obliti decoris, virque paterque jacent.
 Brutus adest; tandemque animo sua nomina fallit:
 Fixaque scmanimi corpore tela rapit.
 Stillantemque tenens generoso sanguine cuitrum,

[LIB:
dictis, 800
na.
st.
que : 805
s.
810
is,
ris 815
quirunt :
820
orant,
o,
quit, 825
evit,
830
honeste
835
llit :
m,

II.]

FASTI.

45

Edidit impavidos ore minante sonos : 840
Per tibi ego hunc juro fortem castumque cruorem,
Perene tuos manes, qui mihi numen erunt ;
Tarquinius pœnas profuga cum stirpe daturum.
Jam satis est virtus dissimulata diu.
Illa jacens ad verba oculos sine lumine movit ; 845
Visaque concussa dicta probare coma.
Fertur in exsequias animi matrona virilis,
Et secum laeryinas invidiamque trahit.
Vulnus inane patet. Brutus clamore Quirites 850
Concitat, et regis facta nefanda refert.
Tarquinius cum prole fugit. Capit annua consul
Jura. Dies regnis illa suprema fuit.

Fallimur ? an veris prænuntia venit hirundo,
Et metuit, ne qua versa recurrat hiems ?
Sæpe tamen, Procne, nimium properasse quereris, 855
Virque tuo Tereus frigore lætus erit.

Jamque duæ restant noctes de mense secundo,
Marsque citos junctis curribus urget equos :
Ex vero positum permansit Equiria nomen, 860
Quæ deus in Campo prospicit ipse suo.
Jure venis, Gradive ; locum tua tempora poseunt ;
Signatusque tuo nomine mensis adest.
Venimus in portum, libro cum mense peracto.
Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.

LIBER TERTIUS.

BELLICE, depositis clypeo paulisper et hasta,
Mars, ades, et nitidas casside solve comas.
Forsitan ipse roges, quid sit cum Marte poetæ.
A te, qui canitur, nomina mensis habet. 5
Ipse vides manibus peragi fera bella Minervæ.
Num minus ingenuis artibus illa vacat ?
Palladis exemplo ponendæ tempora sume
Cuspidis. Invenies et quod inermis agas.
Tum quoque inermis eras; cum te Romana sacerdos 10
Cepit, ut huic Urbi semina digna dares.
Illa Vestalis (quid enim vetat inde moveri ?)
Sacra lavaturas mane petebat aquas.
Ventum erat ad molli declivem tramite ripam :
Ponitur e summa fictilis urna coma.
Fessa resedit humi, ventosque accepit aperto 15
Pectore, turbatas restituitque comas.
Dum sedet ; umbrosæ salices, volucresque canoræ
Fecerunt somnos, et leve murmur aquæ.
Blanda quies victis furtim subrepat ocellis,
Et cadit a mento languida facta manus. 20
Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupitam :
Et sua divina furta fefellit ope.
Somnus abit : jacet illa gravis. Jam scilicet intra
Viscera, Romanæ conditor urbis, eras.
Languida consurgit ; nec scit cur languida surgat : 25
Et peragit tales arbore nixa sonos :
Utile sit faustumque, precor, quod imagine somni
Vidimus. An somno clarius illud erat ?
Ignibus Iliacis aderam : cum lapsa capillis
Decidit ante sacros lanea vitta focus. 30
Inde duæ pariter, visu mirabile, palmæ
Surgunt. Ex illis altera major erat :
Et gravibus ramis totum protexerat orbem ;

Contigeratque nova sidera summa coma.
 Ecce meus ferrum patruus molitur in illas. 35
 Terreor admonitu ; corque timore micat.
 Martia picus avis gemino pro stipite pugnant,
 Et lupa. Tuta per hos utraque palma fuit.
 Dixerat ; et plenam non firmis viribus urnam
 Sustulit. Implerat, dum sua visa refert. 40
 Interea crescente Remo, crescente Quirino,
 Cœlesti tumidus pondere venter erat.
 Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
 Restabant nitido jam duo signa deo.
 Sylvia fit mater : Vestæ simulacra feruntur 45
 Virgineas oculis opposuisse manus.
 Ara deæ certe tremuit pariente ministra,
 Et subiit cineres territa flamma suos.
 Hæc ubi cognovit contemtor Amulius æqui,
 (Nam raptas fratri victor habebat opes,) 50
 Anne jubet mergi geminos. Scelus unda refugit.
 In sicca pueri destituuntur humo.
 Lacte quis infantes nescit crevisse ferino,
 Et picum expositis sæpe tulisse cibos ?
 Non ego te, tantæ nutrix Larentia gentis, 55
 Nec taceam vestras, Faustule pauper, opes.
 Vester honos veniet, cum Larentalia dicam :
 Acceptus geniis illa December habet.
 Martia ter senos proles adoleverat annos :
 Et suberat flavæ jam nova barba comæ. 60
 Omnibus agricolis armentorumque magistris
 Iliadæ fratres jura petita dabant.
 Sæpe domum veniunt prædonum sanguine læti,
 Et redigunt actos in sua rura boves.
 Ut genus audierunt, animos pater editus auget, 65
 Et pudet in paucis nomen habere casis :
 Romuleoque cadit trajectus Amulius ense :
 Regnaque longævo restituantur avo.
 Mœnia conduntur : quæ, quamvis parva fuerunt,
 Non tamen expediit transiluisse Remo. 70
 Jam, modo qua fuerant sylvæ, pecorumque recessus,
 Urbs erat ; æternæ cum pater urbis ait :
 Arbiter armorum, de cujus sanguine natus
 Credor ; et ut credar, pignora certa dabo :

- A te principium Romano ducimus anno :
 Primus de patrio nomine mensis eat.
 Vox rata fit, patrioque vocat de nomine mensem.
 Dicitur hæc pietas grata fuisse deo.
 Et tamen ante omnes Martem coluere priores ;
 Hoc dederat studiis bellica turba suis. 80
 Pallada Cecropidæ, Minoia Creta Dianam,
 Vulcanum tellus Hypsipylea colit :
 Junonem Sparte, Pelopeiadesque Mycenæ :
 Pinigerum Fauni Mænalis ora caput.
 Mars Latio venerandus erat, quia præsidet armis. 85
 Arma feræ genti remque decusque dabant.
 Quod si forte vacas, peregrinos inspice fastos ;
 Mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Faliscis :
 Sextus apud populos, Hernica terra, tuos. 90
 Inter Aricinos, Albanaque tempora constant,
 Factaque Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum Laurentes, bis quintum Æquicolus asper,
 A tribus hunc primum turba Curensis habet.
 Et tibi cum proavis, miles Peligne, Sabinis 95
 Convenit : hic genti quartus utrique deus.
 Romulus, hos omnes ut vinceret ordine saltem,
 Sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem veteres, quot nunc, habuere Kalendas.
 Ille minor geminis mensibus annus erat. 100
 Nondum tradideras victas victoribus artes,
 Græcia, facundum sed male forte genus.
 Qui bene pugnabat, Romanam noverat artem :
 Mittere qui poterat pila, disertus erat.
 Quis tunc aut Hyadas, aut Pleiadas Atlanteas 105
 Senserat, aut geminos esse sub axe polos ?
 Esse duas Arctos, quarum Cynosura petatur
 Sidoniis, Helicen Graia carina notet ?
 Signaque, quæ longo frater percenseat anno,
 Ire per hæc uno mense sororis equos ? 110
 Libera currebant, et inobservata per annum
 Sidera : constabat sed tamen esse deos.
 Non illi cælo labentia signa movebant,
 Sed sua ; quæ magnum perdere erimen erat.
 Illa quidem sæno : sed erat reverentia sæno, 115

Quantum nunc aquilas cernis habere tuas.
 Pertica suspensos portabat longa maniplos :
 Unde manipularis nomina miles habet.
 Ergo animi indociles, et adhuc ratione carentes
 Mensibus egerunt lustra minora decem. 120
 Annus erat, decimum cum luna repleverat orbem.
 Hic numerus magno tunc in honore fuit.
 Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus ;
 Seu quia bis quino fœmina mense parit ;
 Seu quod adusque decem numero crescente venit ; 125
 Principium spatiis sumitur inde novis.
 Inde pares centum denos secrevit in orbes
 Romulus, hastatos instituitque decem.
 Et totidem princeps, totidem pilanus, habebat
 Corpora, legitimo quique merebat equo. 130
 Quin etiam partes totidem Titiensibus idem,
 Quosque vocant Ramnes, Luceribusque dedit.
 Assuetos igitur numeros servavit in anno.
 Hoc luget spatio fœmina mæsta virum.
 Neu dubites, primæ fuerint quin ante Kalendæ 135
 Martis ; ad hæc animum signa referre potes.
 Laurea Flaminibus, quæ toto perstitit anno,
 Tollitur, et frondes sunt in honore novæ.
 Janua nunc regis posita viret arbore Phœbi :
 Ante tuas fit idem, curia prisca, fores. 140
 Vesta quoque ut folio niteat velata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
 Adde, quod arcana fieri novus ignis in æde
 Dicitur, et vires flamma resecta capit.
 Nec mihi parva fides, annos hinc isse priores, 145
 Anna quod hoc cœpto est mense Perenna coli.
 Hinc etiam veteres initi memorantur honores
 Ad spatium belli, perfide Pœnc, tui.
 Denique quintus ad hoc fuerat Quintilis : et inde
 Incipit, a numero nomina quisquis habet. 150
 Primus, oliviferis Romam deductus ab arvis,
 Pompilius menses sensit abesse duos.
 Sive hoc a Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat ; Egeria sive monente sua.
 Sed tamen errabant etiamnum tempora ; donec 155
 Cæsaris in multis hæc quoque cura fuit.

- Non hæc ille deus tantæque propaginis auctor
 Credidit officiis esse minora suis :
 Promissumque sibi voluit prænoscere cælum ;
 Nec deus ignotas hospes inire domos. 160
 Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
 Traditur exactis disposuisse notis.
 Is decies senos terecentum et quinque diebus
 Junxit, et o pleno tempora quarta die.
 Hic anni modus est. In lustrum accedere debet, 165
 Quæ consummatur partibus, una dies.
- Si licet occultos monitus audire deorum
 Vatibus ; ut certe fama licere putat :
 Cum sis officiis, Grædive, virilibus aptus,
 Die mihi, matronæ cur tua festa colant. 170
 Sic ego: sic posita dixit mihi casside Mavors,
 Sed tamen in dextra missilis hasta fuit ;
 Nunc primum studiis pacis, deus utilis armis,
 Advocor, et gressus in nova castra fero.
 Nec piget incepti. Juvat hæc quoque parte morari : 175
 Hoc solam ne se posse Minerva putet.
 Discæ, Latinorum vates operose dierum,
 Quod petis : et memori pectore dicta nota.
 Parva fuit, si prima velis elementa referre,
 Roma ; sed in parva spes tamen hujus erat. 180
 Mœnia jam stabant, populis augusta futuris,
 Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
 Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati ;
 Adspice de canna straminibusque domum.
 In stipula placidi carpebat munera somni : 185
 Et tamen ex illo venit in astra toro.
 Jamque loco majus nomen Romanus habebat :
 Nec conjux illi, nec socer ullus erat.
 Spernebant generos inopes vicinia dives :
 Et male credebar sanguinis auctor ego. 190
 In stabulis habitasse, boves pavisse, nocebat,
 Jugeraque inculti pauca tenere soli.
 Cum pare quæque suo coeunt volucresque feræque :
 Atque aliquam, de qua procreet, anguis habet.
 Extremis dantur connubia gentibus ; at, quæ 195
 Romano vellet nubere, nulla fuit.

Indolui ; patriamque dedi tibi, Romule, mentem.
 Tolle preces, dixi : quod petis, arma dabunt.
 Festa para Conso : Consus tibi cetera dicet,
 Illo facta die cum sua sacra canes. 200
 Intumueret Cures, et quos dolor attigit idem ;
 Tum primum generis intulit arma socer.
 Jamque fere raptæ matrum quoque nomen habebant :
 Tractaque erant longa bella propinqua mora.
 Conveniunt uuptæ dictam Junonis in ædem : 205
 Quas inter mea sic est nurus orsa loqui :
 O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,
 Non ultra lente possumus esse piæ.
 Stant acies ; sed utra dî sint pro parte rogandi,
 Eligite. Hinc conjux, hinc pater arma tenent. 210
 Quarendum, viduæ fieri malimus, an orbæ.
 Consilium vobis forte piunq̄ue dabo.
 Consilium dederat. Parent, crinemque resolvunt,
 Mæstaque funerea corpora veste tegunt.
 Jam stabant acies ferro mortique paratæ ; 215
 Jam lituus pugnæ signa daturus erat :
 Cum raptæ veniunt inter patresque virosque ;
 Inque sinu natos pignora cara ferunt.
 Ut medium campi passis tetigere capillis ; 220
 In terram posito procubuere genu.
 Et, quasi sentirent, blando clamore nepotes
 Tendebant ad avos brachia parva suos.
 Qui poterat, clamabat avum, tum denique visum ;
 Et qui vix poterat, posse coæctus erat.
 Tela viris animusque cadunt ; gladiisque remotis 225
 Dant soceri generis, accipiuntque, manus.
 Laudatasque tenent natas : scutoque nepotem
 Fert avus : hic scuti dulcior usus erat.
 Inde diem, quæ prima, meas celebrare Kalendas
 Cæbalides matres non leve munus habent. 230
 An quia, committi strictis mucronibus ausæ,
 Finierant lacrymis Martia bella suis ?
 Vel, quod erat de me feliciter Ilia mater,
 Rite colunt matres sacra, diemque meum ?
 Quid ? quod hiems, adoperta gelu, nunc denique cedit ;
 Et pereunt victæ sole tepente nives. 235
 Arboribus redeunt detonsæ frigore frondes ;

- Uvidaque e tenero palmite gemma tumet.
 Quæque diu latuit, nunc, se qua tollat in auras,
 Fertilis occultas invenit herba vias. 240
- Nunc fecundus ager : pecoris nunc hora creandi :
 Nunc avis in ramo tecta laremque parat.
 Tempora jure colunt Latiae fecunda parentes,
 Quarum militiam vota que partus habet.
 Adde, quod excubias regi Romanus agebat, 245
 Qui nunc Esquilias nomina collis habet,
 Illic a nuribus Junoni templa Latinis
 Hac sunt, si memini, publica facta die.
 Quid moror, et variis onero tua pectora causis ?
 Eminet ante oculos, quod petis, ecce tuos. 250
- Mater amat nuptas : matris me turba frequentant.
 Hæc nos præcipue tam pia causa decet.
 Ferte deæ flores : gaudet florentibus herbis
 Hæc dea : de tenero cingite flore caput.
 Dicite, Tu lucem nobis, Lucina, dedisti ; 255
 Dicite, Tu voto parturientis ades.
 Si qua tamen gravida est, resoluta crine precetur,
 Ut solvat partus molliter illa suos.
- Quis mihi nunc dicet, quare cœlestia Martis
 Arma ferant Salii, Mamuriumque canant ? 260
 Nympha, mone, nemori stagnoque operata Dianæ ;
 Nympha, Numæ conjux, ad tua facta veni.
 Vallis Aricinæ sylvæ præinctus opaca
 Est lacus, antiqua religione sacer.
 Hic latet Hippolytus furiis distractus equorum : 265
 Unde nemus nullis illud initur equis.
 Licia dependent, longas velantia sepes,
 Et posita est meritæ multa tabella deæ.
 Sæpe potens voti, frontem redimita coronis,
 Fœmina lucentes portat ab urbe faces. 270
- Regna tenent fortesque manu, pedibusque fugaces :
 Et perit exemplo postmodo quisque suo.
 Desluit incerto lapidosus murmure rivus :
 Sæpe, sed exiguis haustibus, inde bibi.
 Egeria est, quæ præbet aquas, dea grata Camœnis. 275
 Illa Numæ conjux consiliumque fuit.
 Principio nimium promptos ad bella Quirites

- Molliri placuit jure, deûmque metu.
 Inde datæ leges, ne firnior omnia posset : 280
 Coeptaque sunt pure tradita sacra coli.
 Exiit feritas, armisque potentius æquum est :
 Et cum cive pudet conseruisse manus.
 Atque aliquis, modo trux, visa jam vertitur ara ;
 Vinaque dat tepidis salsaque farra focis. 285
 Ecce deûm genitor rutilas per nubila flammæ
 Spargit, et effusis æthera siccat aquis.
 Non alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pavet ; et vulgi pectora terror habet.
 Cui dea, Ne nimium terrere : piabile fulmen 290
 Est, ait, et sævi flectitur ira Jovis.
 Sed poterunt ritum Piceus Faunusque piandi
 Prodere, Romani numen uterque soli.
 Nec sine vi tradent. Adhibeto vincula captis.
 Atque ita, qua possint, erudit, arte capi. 295
 Lucus Aventino suberat niger ilicis umbra,
 Quo posses viso dicere, Numen inest.
 In medio gramen, muscoque adoperta virenti
 Manabat saxo vena perennis aquæ.
 Inde fere soli Faunus Piceusque bibebant.
 Huc venit, et fonti rex Numa mactat ovem ; 300
 Plenaque odorati disponit pocula Bacchi ;
 Cumque suis antro conditus ipse latet.
 Ad solitos veniunt sylvestria numina fontes,
 Et relevant multo pectora sicca mero.
 Vina quies sequitur : gelido Numa prodit ab antro, 305
 Vinclaque sopitas addit in arcta manus.
 Somnus ut abscessit, tentando vincula pugnant
 Rumpere : pugnant fortius illa tenent.
 Tum Numa : Di nemorum, factis ignoscite nostris, 310
 Si scelus ingenio scitis abesse meo :
 Quoque modo possit fulmen, monstrate, piari.
 Sic Numa ; sic quatiens cornua Faunus ait :
 Magna petis, nec quæ monitu tibi discere nostro
 Fas sit. Habent fines numina nostra suos. 315
 Di sumus agrestes, et qui dominemur in altis
 Montibus. Arbitrium est in sua tela Jovi.
 Hunc tu non poteris per te deducere cælo :
 At poteris nostra forsitan usus ope.

Dixerat hæc Faunus : par est sententia Pici.
 Deme tamen nobis vincula, Picus ait. 320
 Jupiter huc veniet, valida deductus ab arce.
 Nubila promissi Styx mihi testis erit.
 Emissi quid agant laqueis, quæ carmina dicant,
 Quaque trahant superis sedibus arte Jovem ;
 Scire nefas homini. Nobis concessa canentur, 325
 Quæque pio dici vatis ab ore licet.
 Eliciant cœlo te, Jupiter : unde minores
 Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.
 Constat Aventinæ tremuisse cacumina sylvæ,
 Terraque subsedit pondere pressa Jovis. 230
 Corda micant regis, totoque e pectore sanguis
 Fugit, et hirsutæ diriguere comæ.
 Ut rediit animus, Da certa piamina, dixit,
 Fulminis, altorum rexque paterque deûm ;
 Si tua contigimus manibus donaria puris ; 335
 Hoc quoque, quod petitur, si pia lingua rogat.
 Annuit oranti : sed verum ambage remota
 Abdidit, et dubio terruit ore virum.
 Cæde caput, dixit. Cui rex, Parebimus, inquit :
 Cædenda est hortis eruta cepa meis. 340
 Addidit hic, Homini : summos, ait ille, capillos.
 Postulat hic animam : cui Numa, Piscis, ait.
 Risit ; et, his, inquit, facito mea tela procures,
 O vir colloquio non abigende deûm !
 Sed tibi, protulerit cum totum crastinus orbem 345
 Cynthus, imperii pignora certa dabo.
 Dixit, et ingenti tonitru super æthera motum
 Fertur, adorantem destituitque Numam.
 Ille redit lætus, memoratque Quiritibus acta.
 Tarda venit dictis difficilisque fides. 350
 At certe credemur, ait, si verba sequatur
 Exitus. En audi crastina, quisquis ades.
 Protulerit terris cum totum Cynthus orbem,
 Jupiter imperii pignora certa dabit.
 Discidunt dubii, promissaque tarda videntur : 355
 Dependetque fides a veniente-die.
 Mollis erat tellus, rorataque mane pruina ;
 Ante sui populus limina regis adest.
 Prodit, et in solio medius consedit acerno.

- Innumeri circa stantque silentque viri. 360
 Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus :
 Sollicitæ mentes speque metuque pavent.
 Constitit, atque caput niveo velatus amictu
 Jam bene dis notas sustulit ille manus.
 325 Atque ita, Tempus adest promissi muneris, inquit. 365
 Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem.
 Dum loquitur, totum jam sol emererat orbem,
 Et gravis ætherio venit ab axe fragor.
 Ter tonuit sinè nube deus, tria fulgura misit.
 Credite dicenti ; mira, sed acta loquor. 370
 230 A media cælum regione dehiscere cœpit :
 Submisere oculos cum duce turba suos.
 Ecce levi scutum versatum leniter aura
 Decidit. A populo clamor ad astra venit.
 335 Tollit humo munus, cæsa prius ille juvenca,
 Quæ dederat nulli colla premenda jugo. 375
 Idque ancile vocat, quod ad omni parte recisum est ;
 Quaque notes oculis, angulus omnis abest.
 Tum, memor imperii sortem consistere in illo,
 Consilium multæ calliditatis init. 380
 340 Plura jubet fieri simili cælata figura,
 Error ut ante oculos insidiantis eat.
 Mamurius, morum fabræne exactior artis,
 Difficile est ulli dicere, clausit opus.
 345 Cui Numa munificus, Facti pete præmia, dixit : 385
 Si mea nota fides, irrita nulla petes.
 Jam dederat Saliis (a saltu nomina ducunt)
 Armaque, et ad certos verba canenda modos.
 Tum sic Mamurius : Merces mihi gloria detur,
 Nominaque extremo carmine nostra sonent. 390
 350 Inde sacerdotes operi promissa vetusto
 Præmia persolvunt, Mamuriumque vocant.
 Nubere si qua voles, quamvis properabitis ambo,
 Differ : habent parvæ commoda magna moræ.
 355 Arma movent pugnam, pugna est aliena maritis. 395
 Conditæ cum fuerint, aptius omen erit.
 His etiam conjux apicati cincta Dialis
 Lucibus impexas debet habere comas.
 Tertia nox emersa suos ubi moerit ignes,
 Conditus e geminis Piscibus alter erit. 400

- Nam duo sunt : Austris hic est, Aquilonibus ille
 Proximus. A vento nomen uterque tenet.
 Cum croceis rorare genis Tithonia conjux
 Cæperit, et quintæ tempora lucis aget ;
 Sive est Aretophylax, sive est piger ille Bootes ; 405
 Mergetur, visus effugietque tuos.
 At non effugiet Vindemitor. Hoc quoque causam
 Unde trahat sidus, parva docere mora est.
 Ampelon intonsum Satyris Nymphaque creatum
 Fertur in Ismariis Bacchus amasse jugis. 410
 Tradidit huic vitem pendentem frondibus ulmi ;
 Quæ nunc de pueri nomine nomen habet.
 Dum legit in ramo pietas temerarius uvas,
 Decidit : amissum Liber in astra venit.
- Sextus ubi Oceano clivosum scandit Olympum 415
 Phœbus, et alatis æthera carpit equis ;
 Quisquis ades, canæque colis penetralia Vestæ,
 Cratera Iliacis thuraque pone focis.
 Caesaris innumeris, quem maluit ille mæri,
 Accessit titulis pontificalis honos. 420
 Ignibus æternis æterni numina præsent
 Cæsaris. Imperii pignora juncta vides.
 De veteris Trojæ dignissima præda favilla,
 Qua gravis Æneas tutus ab hoste fuit ;
 Ortus ab Ænea tangit cognata sacerdos 425
 Numina ; cognatum, Vesta, tuere caput.
 Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes.
 Vivite inextincti, flammaque duxque, precor.
- Una nota est Martis Nonis : sacrata quod illis
 Tempa putant lucos Vejovis ante duos. 430
 Romulus ut saxo lucum circumdedit alto,
 Quilibet, huc, inquit, confuge ; tutus eris.
 O quam de tenui Romanus origine crevit !
 Turba vetus quam non invidiosa fuit !
 Ne tamen ignaro novitas tibi nominis obstet, 435
 Discæ quis iste deus, curve vocetur ita.
 Jupiter est juvenis : juveniles adspice vultus :
 Adspice deinde manum : fulmina nulla tenet.
 Fulmina, post ausos cælum affectare gigantas,

- Sumta Jovi ; primo tempore inermis erat. 440
 Ignibus Ossa novis, et Pelion altior Ossa
 Arsit, et in solida fixus Olympus humo.
 Stat quoque capra simul : Nymphæ pavisse feruntur
 Cretides : infanti lac dedit illa Jovi.
 Nunc vocor ad nomen. Vegrandia farra coloni, 445
 Quæ male creverunt, vescaque parva vocant.
 Vis ea si verbi est ; cur non ego Vejovis ædem,
 Ædem non magni suspicer esse Jovis ?
 Jamque, ubi cæruleum variabunt sidera cælum,
 Suspice : Gorgonei colla videbis equi. 450
 Creditur hic cæsæ gravida cervice Medusæ
 Sanguine respersis prosiluisse jubis.
 Huic supra nubes et subter sidera lapso
 Cælum pro terra, pro pede penna fuit.
 Jamque indignanti nova frena receperat ore, 455
 Cum levis Aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur cælo, quod pennis ante petebat :
 Et nitidus stellis quinque decemque micat.
- Protinus adspicies venienti nocte Coronam
 Gnosida. Theseo crimine facta dea est. 460
 Jam bene perjuro mutarat conjuge Bacchum,
 Quæ dedit ingrato fila legenda viro.
 Sorte tori gaudens, Quid flebam rustica ? dixit,
 Utiliter nobis perfidus ille fuit. 465
 Interea Liber depexus crinibus Indos
 Vincit, et Eoo dives ab orbe venit.
 Inter captivas facie præstante puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans conjux, spatiataque littore curvo
 Edidit incultis talia verba comis : 470
 En iterum similes, fluctus, audite querelas !
 En iterum lacrymas accipe, arena, meas !
 Dicebam, memini, perjure et perfide Theseu !
 Ille abiit : eadem crimina Bacchus habet.
 Nunc quoque, nulla viro, clamabo, fœmina credat. 475
 Nomine mutato causa relata mea est.
 O utinam mea sors, qua primum cæperat, isset !
 Jamque ego præsentis tempore nulla forem !
 Quid me desertis perituram, Liber, arenis

- Servabas? potui dedoluisse semel. 480
 Bacche levis, leviorque tuis, quæ tempora cingunt,
 Frondibus; in lacrymas coguite Bacche meas;
 Ausus es ante oculos adducta pellice nostros.
 Tam bene compositum sollicitare torum?
 Heu ubi pacta fides? ubi, quæ jurare solebas? 485
 Me miseram, quoties hæc ego verba loquor!
 Thesea culpabas, fallacemque ipse vocabas:
 Judicio peccas turpius ipse tuo.
 Ne sciat hoc quisquam, tacitisque doloribus urar:
 Ne toties falli digna fuisse puter. 490
 Præcipue cupiam celari Thesea; ne te
 Consortem culpæ gaudeat esse suæ.
 At, puto, præposita est nunc mihi candida pellex.
 Eveniat nostris hostibus ille color!
 Quid tamen hoc refert, vitio tibi gratior ipso est. 495
 Quid facis? amplexus inquinat illa tuos.
 Bacche, fidem præstæ; nec præfer amoribus ullam
 Conjugis assuetæ semper amare virum.
 Ceperunt matrem formosi cornua tauri;
 Me tua: at hic laudi est, ille pudendus amor. 500
 Ne noceat, quod amo: neque enim tibi, Bacche, nocebat,
 Quod flammæ nobis fassus es ipse tuas.
 Nec, quod nos uris, mirum facis. Ortus in igne
 Diccris, et patria raptus ab igne manu.
 Illa ego sum, cui tu solitus promittere cælum. 505
 Heu mihi, pro cælo qualia dona fero!
 Dixerat: audibat jamdudum verba querentis
 Liber, ut a tergo forte secutus erat.
 Occupat amplexu, lacrymasque per oscula siccat:
 Et, Pariter cæli summa petamus, ait. 510
 Tu mihi juncta toro, mihi juncta vocabula sumes:
 Jam tibi mutatæ Libera nomen erit.
 Sintque tuæ tecum faciam monumenta coronæ,
 Vulcanus Veneri quam dedit, illi tibi.
 Dicta facit, gemmasque novem transformat in ignes. 515
 Aurea per stellas nunc micat illa novem.
- Sex ubi sustulerit, totidem demerserit orbes,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem;
 Altera gramineo spectabis Equiria campo,

- 480 Quem Tiberis curvis in latus urget aquis. 520
 Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda,
 Cælius accipiet pulverulentus equos.
- 485 Idibus est Annæ festum geniale Perennæ,
 Haud procul a ripis, advena Tibri, tuis.
 Plebs venit, ac virides passim disjecta per herbas 525
 Potat, et accumbit cum pare quisque sua.
 Sub Jove pars durat: pauci tentoria ponunt:
 Sunt, quibus e ramis frondea facta casa est:
 490 Pars ibi pro rigidis calamos statuere columnis,
 Desuper extentas imposuere togas. 530
 Sole tamen vinoque calent: annosque precantur,
 Quot sumant cyathos, ad numerumque bibunt.
 Invenies illic, qui Nestoris ebibat annos;
 495 Quæ sit per calices facta Sibylla suos.
 Illic et cantant, quicquid didicere theatris: 535
 Et jaectant faciles ad sua verba manus:
 Et ducunt posito duras cratera choreas,
 Cultaque diffusis saltat amica comis.
 500 Cum redeunt, titubant; et sunt spectacula vulgo:
 Et fortunatos obvia turba vocant. 540
 Occurri nuper; visa est mihi digna relatu
 Pompa: senem potum mihi trahebat anus.
 505 Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errant,
 Fabula proposito nulla tacenda meo.
 Arserat Æneæ Dido miserabilis igne: 545
 Arserat exstructis in sua fata rogis.
 Compositusque cinis, tumulique in marmore carmen
 Hoc breve, quod moriens ipsa reliquit, erat:
 510 *Præbuit Æneas et causam mortis et ense:*
Ipsa sua Dido concidit usa manu. 550
 Protinus invadunt Numidæ sine vindice regnum;
 Et potitur capta Maurus Iarba domo.
 Sequæ memor spretum, Thalamis tamen, inquit, Elissæ,
 En ego, quem toties repulit illa, fruor.
 515 Diffugiunt Tyrii, quo quemque agit error, ut olim 555
 Amisso dubiæ rege vagantur apes.
 Tertia nudandas acceperat arca messes,
 Inque cavos ierant tertia musta lacus;
 Pellitur Anna domo: lacrymansque sororia linquit

Mœnia. Germanæ justa dat ante suæ. 560
 Mista bibunt molles lacrymis unguenta favillæ ;
 Vertice libatas accipiuntque comas.
 Terque, Vale, dixit : cineres ter ad ora relatos
 Pressit, et est illis visa subesse soror.
 Nacta ratem comitemque fugæ pede labitur æquo, 565
 Mœnia respiciens, dulces sororis opus.
 Fertilis est Melite, sterili vicina Cosyræ
 Insula, quam Libyci verberat unda freti.
 Hanc petit, hospitio regis confisa vetusto ;
 Hospes opum dives rex ibi Battus erat. 570
 Qui postquam didicit casus utriusque sororis,
 Hæc, inquit, tellus quantulacunque tua est.
 Et tamen hospitii servasset ad ultima munus ;
 Sed timuit magnas Pygmalionis opes.
 Signa recensuerat bis sol sua : tertius ibat 575
 Annus, et exsilibus terra petenda nova est.
 Frater adest, belloque petit. Rex arma perosus,
 Nos sumus imbelles, tu fuge sospes, ait.
 Jussa fugit ; ventoque ratem committit et undis.
 Asperior quovis æquore frater erat. 580
 Est prope piscosos lapidosi Crathidis amnes
 Parvus ager : Cameren incola turba vocant.
 Illuc cursus erat. Nec longius abfuit inde,
 Quam quantum novies mittere funda potest.
 Vela cadunt primo, et dubia librantur ab aura. 585
 Findite remigio, navita dixit, aquas.
 Dumque parant torto subducere carbasa lino,
 Percutitur rapido puppis adunca Noto :
 Inque patens æquor, frustra pugnante magistro,
 Fertur : et ex oculis visa refugit humus. 590
 Adsiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
 Vertitur, et canas alveus haurit aquas.
 Vincitur ars vento : nec jam moderator habenis
 Utitur, at votis is quoque poscit opem.
 Jactatur tumidas exsul Phœnissa per undas, 595
 Humidaque opposita lumina veste tegit.
 Tum primum Dido felix est dicta sorori,
 Et quæcunque aliquam corpore pressit humum.
 Figitur ad Laurens ingenti flamme littus
 Puppis : et, expositis omnibus, hausta perit. 600

Jam p
 Au
 Littor
 Sec
 Adspi
 Ess
 Dum
 Ad
 Quo f
 Ant
 Sensit,
 Flet
 Anna,
 Tell
 Perque
 Sæp
 Nec tir
 Hen
 Ne ref
 Vuln
 At tu,
 Sive
 Multa t
 Nom
 Talia d
 Cred
 Utque
 Incip
 Hanc ti
 Est n
 Orta Ty
 Quan
 Omnia p
 Ment
 Donaqu
 Multa
 Non tam
 Et pa
 Nox erat
 Squal
 Et, Fug

560

Jam pius Æneas regno nataque Latini
Auctus erat, populos miseratque duos.

Littore dotali, solo comitatus Achate,

Secretum nudo dum pede carpit iter ;

Adspicit errantem, nec credere sustinet Annam 605

Esse. Quid in Latios illa veniret agros ?

Dum secum Æneas : Anna est, exclamat Achates.

Ad nomen vultus sustulit illa suos.

Quo fugiat ? quid agat ? quos terræ quærat hiatus ?

570

Aute oculos miseræ fata sororis erant. 610

Sensit, et alloquitur trepidam Cythereius heros :

Flet tamen admonitu mortis, Elissa, tuæ.

Anna, per hanc juro, quam quondam audire solebas

Tellurem fato prosperiore dari ;

575

Perque deos comites, hac nuper sede locatos ; 615

Sæpe meas illos inrepuisse moras.

Nec timui de morte tamen : metus abfuit iste.

Heu mihi ! credibili fortior illa fuit.

Ne refer. Adspexi non illo pectore digna

580

Vulnera, Tartareas ausus adire domos. 620

At tu, seu ratio te nostris appulit oris,

Sive deus ; regni commoda carpe mei.

Multa tibi memores, nil non debemus Elissæ.

Nomine grata tuo, grata sororis, eris.

585

Talia dicenti, neque enim spes altera restat, 625

Credidit, errores exposuitque suos.

Utque domum intravit Tyrios induta paratus,

Incipit Æneas ; cætera turba silet :

Hanc tibi cur tradam, pia causa, Lavinia conjux,

590

Est mihi : consumsi naufragus hujus opes. 630

Orta Tyro, regnum Libya possedit in ora :

Quam precor ut caræ more sororis ames.

Omnia promittit, falsumque Lavinia vulnus

Mente premit tacita, dissimulatque fremens.

595

Donaque eum videat præter sua lumina ferri 635

Multa palam ; mitti clam quoque multa putat.

Non tamen exactum, quid agat. Furialiter odit,

Et parat insidias, et eupit ulta mori.

Nox erat : ante torum visa est adstare sororis

600

Squalenti Dido sanguinolenta coma ; 640

Et, Fuge, ne dubita, mæstum fuge, dicere, tectum.

- Sub verbum querulas impulit aura fores.
 Exsilit; et velox humili super arva fenestra
 Se jacit. Audacem fecerat ipse timor. 645
 Quaque metu rapitur, tunica velata recincta
 Currit, ut auditis territa dama lupis.
 Corniger hanc cupidis rapuisse Numicius undis
 Creditur, et stagnis occuluisse suis.
 Sidonis interea magno clamore per agros
 Queritur. Apparent signa notæque pedum. 650
 Ventum erat ad ripas: inerant vestigia ripis.
 Sustinuit tacitas conscius annis aquas.
 Ipsa loqui visa est, Placidî sum Nympha Numici:
 Anne perenne latens Anna Perenna vocor. 655
 Protinus erratis, læti vescuntur in agris,
 Et celebrant largo seque diemque mero.
 Sunt quibus hæc Luna est, quia mensibus impleat an-
 num:
- Pars Themiu, Inachiam pars putat esse bovem.
 Invenies, qui te Nymphæ Atlantida dicant,
 Teque Jovi primos, Anna, dedisse cibos. 660
 Hæc quoque, quam referam, nostras pervenit ad auras
 Fama: nec a vera dissidet illa fide.
 Plebs vetus, et nullis etiamnum tuta tribunis,
 Fugit, et in Sacri vertice montis abit.
 Jam quoque, quem secum tulerant, defecerat illos 665
 Victus, et humanis usibus apta Ceres.
 Orta suburbanis quædam fuit Anna Bovillis,
 Pauper, sed multæ sedulitatis anus.
 Illa, levi mitra canos redimita capillos,
 Fingebat tremula rustica liba manu; 670
 Atque ita per populum fumantia mane solebat
 Dividere. Hæc populo copia grata fuit.
 Pace demi facta signum posuere Perennæ,
 Quod sibi defectis illa tulisset opem.
 Nane mihi, cur cantent, superest, obscæna puellæ, 675
 Dicere: nam cocunt, certaque probra canunt.
 Nuper erat dea facta; venit Gradivus ad Annam,
 Et cum seducta talia verba facit:
 Mense meo coleris; junxi mea tempora tecum:
 Pendet ab officio spes mihi magna tuo. 680
 Armifer armiferæ correptus amore Minervæ

- Uror, et hoc longo tempore vulnus alo.
 Effice, di studio similes cocamus in unum.
 Conveniunt partes hæ tibi, cemis anus.
- 645 Dixerat. Illa deum promisso iudit inani,
 Et stultam dubia spem trahit usque mora.
 Sapius instanti, Mandata peregrinus, inquit ;
 Evicta est precibus : vix dedit illa manus.
 Gaudet amans, thalamosque parat. Deducitur illuc
 Anna tegens vultus, ut nova nupta, suos. 690
 Oscula sumturus subito Mars adspicit Annam ;
 Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
 Ridet amatorem caræ nova diva Minervæ :
 Nec res hac Veneri gratior ulla fuit.
- 655 Inde joci veteres obscænaque dicta canuntur : 695
 Et juvat hanc magno verba dedisse deo.
 Præteriturus eram gladios in principe fixos ;
 Cum sic a castis Vesta locuta focis :
 Ne dubita meminisse : meus fuit ille sacerdos.
 Sacrilegæ telis me petiere manus. 700
 Ipsa virum rapui, simulacraque nuda reliqui.
 Quæ cecidit ferro, Cæsaris umbra fuit.
 Ille quidem cælo positus Jovis atria servat,
 Et tenet in magno templa dicata Foro.
- 665 At quicumque nefas ausi, prohibente deorum 705
 Numine, polluerant pontificale caput ;
 Morte jacent merita. Testes estote Philippi,
 Et quorum sparsis ossibus albet humus.
 Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
 Cæsaris, ulcisci justa per arma patrem. 710
- 670 Postera cum teneras Aurora refecerit herbas,
 Scorprios a prima parte videndus erit.
- Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho.
 Bacche, fave vati, dum tua festa cano.
- 675 Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum 715
 Jupiter adferret, parvus inermis erat :
 Nec puer ut posses maturo tempore nasci,
 Expletum patrio corpore matris onus.
 Sithonas, et Scythicos longum enumerare triumphos,
 Et domitas gentes, thurifer Inde, tuas : 720

- Tu quoque Thebanæ mala præda tacere matris :
 Inque tuum Furiis acte, Lyeurge, genu.
 Ecce libet subitos pisces, Tyrrhenaque monstra
 Dicere ; sed non est carminis hujus opus.
 Carminis hujus opus, causas expromere, quare 725
 Vilis anus populos ad sua liba vocet.
 Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt,
 Liber, et in gelidis herba reperta focis.
 Te memorant, Gange totoque Oriente subacto,
 Primitias magno seposuisse Jovi. 730
 Cinnama tu primus captivaque thura dedisti,
 Deque triumphato viscera tosta bove.
 Nomine ab auctoris ducunt libamina nomen,
 Libaque, quod sacris pars datur inde focis.
 Liba deo fiunt : succis quia dulcibus illo 735
 Gandet, et a Baccho mella reperta ferunt.
 Ibat arenoso Satyris conitatus ab Hebro :
 (Non habet ingratos fabula nostra jocos :)
 Jamque erat ad Rhodopen, Pangæaque florida ventum :
 Ariferæ comitum conerepuere manus. 740
 Ecce novæ cocuunt volucres timuitibus actæ :
 Quaque movent sonitus æra, sequuntur apes.
 Colligit errantes, et in arbore claudit inani
 Liber : et inventi præmia mellis habet.
 Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem, 745
 Quærebant flavos per nemus omne favos.
 Audit in exesa stridorem examinis ulmo,
 Adspicit et ceras, dissimulatque senex.
 Utque piger pandi tergo residebat aselli ;
 Applicat hunc ulmo corticibusque cavis. 750
 Constitit ipse super ramoso stipite nixus,
 Atque avide trunco condita mella petit.
 Millia crabronum cecant ; et vertice nudo
 Spicula defigunt, oraque summa notant.
 Ille cadit præceps, et calce feritur aselli : 755
 Inelamatque suos, auxiliumque rogat.
 Concurrunt Satyri, turgentiaque ora parentis
 Rident. Percusso claudicat ille genu.
 Ridet et ipse deus, limumque inducere monstrat.
 Hic paret monitis, et limit ora luto. 760
 Melle pater fruitur : liboque infusa calenti

is :

Jure repertori candida mella damus.

Fœmina cur præstet, non est rationis opertæ.

Fœmicos thyrso concitat ille choros.

Cur anus hoc faciat, quæris; vinosior ætas 765

725

Hæc est, et gravidæ munera vitis amans.

Cur hedera cincta est? hedera est gratissima Baccho.

Hoc quoque cur ita sit, dicere nulla mora est,

Nysiades Nymphæ, puerum quærente noverca,

Hanc frondem cunis opposuere novis. 770

730

Restat, ut inveniam, quare toga libera detur

Lucifero pueris, candide Bacche, tuo.

Sive quod ipse puer semper, juvenisque videris;

Et media est ætas inter utrumque tibi;

Seu quia tu pater es, patres, sua pignora, natos 775

735

Commendant euræ numinibus tuis.

Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te

Sumitur, et vitæ liberioris iter.

An quia, cum prisce colerent studiosius agros,

Et patrio faceret rure senator opus; 780

entum :

740

Et caperet fasces a curvo consul aratro,

Nec crimen duras habere manus :

Rusticus ad ludos populus veniebat in Urbem?

Sed dis, non studiis ille dabatur honos.

Luce sua ludos uvæ commentor habebat : 785

745

Quos cum tædifera nunc habet ipse dea.

Ergo, ut tironem celebrare frequentia posset,

Visa dies dandæ non aliena togæ.

Mite, pater, caput hæc placataque cornua vertas,

Et des ingenio vela secunda meo. 790

750

Itur ad Argeos (qui sint, sua pagina dicet)

Hæc, si commenini, præteritaque die.

Stella Lycaoniam vergit proclivis ad Arcton

Milvæ. Hæc illa nocte videnda venit.

Quid dederit volueri, si vis cognoscere, cælum ; 795

755

Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.

Concitat iratus validos Titanas in arma,

Quæque fuit fatis debita, poscit opem.

Matre satus Terra, monstrum mirabile, taurus

Parte sui serpens posteriore fuit. 800

760

Hunc triplici muro lucis incluserat atris

Parcarum monitu Styx violenta triam.

- Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,
Sors erat, æternos vincere posse deos.
Immolat hunc Briareus facta ex adamante securi : 805
Et jam jam flammis exta daturus erat.
Jupiter alitibus rapere imperat. Attulit illi
Miluus : et meritis venit in astra suis.
- Una dies media est, et fiunt sacra Minervæ ;
Nominaque a junctis quinque diebus habent. 810
Sanguine prima vacat : nec fas concurrere ferro.
Causa, quod est illa nata Minerva die.
Altera, tresque super strata celebrantur arena.
Ensis exsertis bellica læta dea est.
Pallada nunc pueri, teneræque ornate puellæ. 815
Qui bene placuit Pallada, doctus erit.
Pallade placata, lanam mollire puellæ
Discant, et plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio perecurrere telas
Erudit, et rarum pectine denset opus. 820
Hanc eole, qui maculas læsis de vestibis auferis :
Hanc eole, velleribus quisquis ahena paras.
Nec quisquam invita faciet bene vineula plantæ
Pallade ; sit Tychio doctior ille licet.
Et licet antiquo manibus collatus Epeo 825
Sit prior ; irata Pallade mancus erit.
Vos quoque, Phœbea morbos qui pellitis arte,
Munera de vestris pauca referte deæ.
Nec vos turba deam, censu fraudata, magistri
Spernite : discipulos attrahet illa novos. 830
Quique moves cælum, tabulamque coloribus uris ;
Quique facis docta mollia saxa manu.
Mille dea est operum ; certe dea carminis illa est ;
Si mereor, studiis adsit amica meis.
Cælius ex alto qua mons descendit in æquum ; 835
Hic ubi non plana est, sed prope plana via est :
Parva licet videas Captæ delubra Minervæ,
Quæ dea natali cœpit habere suo.
Nominis in dubio causa est. Capitale vocamus
Ingenium sollers : ingeniosa dea est. 840
Au, quia de capitis fertur sine matre paterni
Vertice cum elypeo prosiluisse suo ?

An, quia perdomitis ad nos captiva Faliscis
 Venit? et hoc ipsum littera prisca docet.
 An, quod habet legem, capitis quæ pendere pœnas 845
 Ex illo jubeat furta reperta loco?
 A quacunque trabis ratione vocabula, Pallas,
 Pro ducibus nostris ægida semper habe.
 Summa dies e quinque tubas lustrare canoras
 Admouet, et forti sacrificare deæ. 850
 Nunc potes ad solem sublato dicere vultu:
 Hic here Phryxæ vellera pressit ovis.
 Seminibus tostis secleratæ fraude novercæ
 Sustulerat nullas, ut solet, herba comas.
 Mittitur ad tripodas, certa qui sorte reportet, 855
 Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
 Hic quoque corruptus eum semine nuntiat Helles
 Et juvenis Phryxi funera sorte peti.
 Usque recusantem eives, et tempus, et Ino
 Compulerant regem jussa nefanda pati; 860
 Et soror, et Phrixus, velati tempora vittis
 Stant simul ante aras, junctaque fata gemunt.
 Adspicit hos, ut forte pependerit æthere, mater,
 Et ferit attonita pectora nuda manu;
 Inque draconigenam nimbis comitantibus urbem 865
 Desilit, et natos eripit inde suos.
 Utque fugam capiant, aries nitidissimus auro
 Traditur. Ille vehit per freta longa duos.
 Dicitur infirma eorum tenuisse sinistra
 Fœmina, eum de se nomina fecit aquæ. 870
 Pœne simul periit, dum vult succurrere lapsæ,
 Frater, et extentas porrigit usque manus.
 Flebat, ut amissa gemini consorte pericli,
 Cæruleo junctam nescius esse deo.
 Littoribus tactis aries fit sidus: at hujus 875
 Pervenit in Colehas aurea lana domos.

 Tres ubi Luciferos veniens præmiseric Eos,
 Tempora nocturnis æqua diurna feres.

 Inde quater pastor saturos ubi clauserit hædos,
 Canuerint herbæ rore recente quater; 880
 Janus adorandus, eumque hæc Concordia mitis,
 Et Romana Salus, araque Pacis erit.

Luna regit menses. Hujus quoque tempora mensis
Finit Aventino Luna colenda jugo.

THE END.

do
di
the
of
me
ex
en
me
tic
de
Se
be

ed
the
ne

ex
ra
be
wi
the
Tu
an

a
Th
Ir
co
co
sh

LATIN CLASSICS.

CHEAP COLONIAL EDITIONS

FOR

COLLEGES AND SCHOOLS.

Although the great improvements in the Printing Art have done so much to add to the appearance of Books, and also to diminish the cost, yet the price still forms rather a serious item in the expense of education. This is particularly the case in editions of the Greek and Latin Classics. There is no want of excellence in many of these, but they are generally either so comprehensive or so extended by annotations, that the price is an obstacle to those who, entertaining enlarged views of the advantages of education, have not means commensurate with their wishes. It is, therefore, the intention of the Subscribers, to publish neat and correct editions of such detached portions of the Classic authors as are usually read in Schools and Colleges. This plan has been tried in England, and has been attended with marked success.

To those who are obliged to study economy in education, these editions will be recommended by their cheapness, their accuracy, and their being limited in their extent to that which is absolutely necessary.

To those, who either possess, or can afford to possess more expensive editions, these little copies will be offered as a means of saving the others from that speedy injury or destruction which befalls books in the daily transit between home and school. They will be more portable and convenient, more fair and scholar-like in the class-room—not open to the just and reasonable objection which Tutors make to editions so charged with notes, that they almost amount to a translation.

Some years ago, the Subscribers made the attempt to introduce a uniform series of Books into the Common Schools of Canada. Their design was heartily seconded by the Board of Education in Ireland, who promptly and with the utmost liberality placed the copyright of their valuable Text Books at their disposal. At a very considerable expence of labour and money, the Subscribers, in a shorter period than they anticipated, succeeded in introducing the

LATIN CLASSICS.

Books into almost every section of the Province. Since then the indefatigable and intelligent Superintendent of Education in Canada West, who, at an early period, expressed to the Subscribers his favourable opinion of these Books, having himself obtained permission to reprint them, delegated the right to other Booksellers in Canada, by whom, and by the Subscribers under their original grant from the Irish Board, the Province is now abundantly supplied with these excellent Books.

The success which attended this experiment to improve and render uniform the Books used in the Common Schools of Canada, has emboldened the Subscribers to undertake the publication of the Classical series now announced for the use of Colleges, High Schools, District and Grammar Schools.

The first numbers of the series will consist of the following:—

Excerpts from Cornelius Nepos.

The First Four Books of Cæsar.

The Georgics of Virgil.

The Fasti of Ovid.

The Third and Fourth Books of Quintus Curtius.

Cicero de Amicitia.

Cicero de Senectute.

Taciti Agricola.

Excerpts from Horace.

To be followed in rapid succession by Sallust's History of Cataline's Conspiracy, The Four First Books of Virgil's *Æneid*, and other Standard Text Books.

The price of each will vary from 9d. to 1s. 9d. currency, according to the quantity of printed matter in each.

Orders for copies will be executed by the Booksellers throughout Canada, or by the Publishers.

ARMOUR & RAMSAY.

NATIONAL SCHOOL BOOKS.

Since the Subscribers published this valuable series only a few years ago, the demand has so steadily increased, as to require the issue of several large editions. The present have been carefully revised and freed from typographical errors. The Introduction to Geography has been greatly improved, and the Sequel to the Second Book has been lately added to the series. Teachers will find this last named book of great service to them in preparing the way for the use of the Third Book.

General Lessons, to be hung up in Schools. First Book of Lessons. Second Book of Lessons. Sequel to the Second Book. Third Book of Lessons. Fourth Book of Lessons. Fifth Book of Lessons. Truth of Christianity. First Book of Arithmetic and Key.	English Grammar and Key. Book-keeping and Key. Treatise on Mensuration, for the use of Teachers. Elements of Geometry. Introduction to Geography and History, with Maps, Plates, &c., new edition, much im- proved.

The Subscribers also publish editions of the following popular

SCHOOL BOOKS:

The Canadian Primer, by Peter Parley. Manson's Primer. First Reading Book. Second ditto. Third ditto. Mavor's Spelling Book. Carpenter's ditto. Webster's ditto. Murray's English Reader. Ditto Large Grammar.	Murray's English Small Grammar The Shorter Catechism. Ditto. with Proofs. Catechism of Universal History. Ditto History of England. Ditto Geography. Walkiagame's Arithmetic. Walker's Dictionary. Canadian School Atlas. Ewing's Canadian School Geo- graphy.

OUTLINED MAPS FOR SCHOOL ROOMS.

By an arrangement with the Edinburgh Publishers, the Subscribers are enabled to sell at the remarkably low price of 6s 3d each, a series of outlined Maps lately produced for the use of Schools and Colleges in Scotland.

ARMOUR & RAMSAY.

